PATRICK
KESSEL

Inamicii publici

COLECTIA MERIDIANE

Patrick Kessel • Inamicii publici

Lei 5, 70

Coperta: *D. Ionescu*

Patrick Kessel
LES ENNEMIS PUBLICS
(LA MISE AU PAS)
René Julliard, Paris,
1957

PATRICK KESSEL

INAMICII PUBLICI

În românește de:
AL. DIMITRIU — PĂUȘEȘTI
Cuvînt înainte de:
SAVIN BRATU

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ
BUCUREȘTI • 1962

Cuvînt înainte

Patrick Kessel nu e unul dintre cele mai cunoscute nume din literatura franceză actuală.

Desigur, și pentru că e foarte tînăr : născut în 1929. Și pentru că e încă la primele sale cărți. Înainte de Inamicii publici (1957), mai avusese un singur roman — Dobînda îndoielii — apărut în 1955. Nu e, deci, nici unul dintre acei tineri scriitori fertili și norocoși care inundă brusc piața literară.

Dar, mai ales, e prea puțin cunoscut pentru că nu a fost îmbrățișat de acea parte a criticii literare care „lansează" peste noapte un nume nou, făcîndu-i o zgomotoasă reclamă. Romanele lui Patrick Kessel, deși scoase la un editor de prestigiu, cum este René Julliard din Paris, nu s-au bucurat de fel de atenția acestei critici. Din pricina tinereții autorului ? Michel Butor nu e decît cu cîțiva ani mai în vîrstă (născut în 1926), dar e unul dintre cei mai discutați autori, în țara lui și peste hotare. Din pricină că Patrick Kessel nu e decît la al doilea roman al său ? Claude Simon e cam de-o vîrstă cu el și despre cel de-al doilea roman al său s-a vorbit în critica franceză cum poate rar s-a mai vorbit în ultima vreme. Fără îndoială, un scriitor își poate cîștiga celebritatea de la prima sa carte, în vreme ce un altul poate rămîne obscur pînă la adînci

bătrîneţi, deşi autor al unui întreg raft de cărţi uitate. Incontestabil, şi Butor şi Simon au unele merite artistice care le pot îndreptăţi succesul. Oare pentru că Patrick Kessel nu ar avea, la rîndul lui, asemenea merite, rămîne el ignorat de aceeaşi critică promptă în a-i celebra pe ceilalţi colegi de generaţie?

Categoric, nu.

Patrick Kessel nu e pe placul criticii burgheze din Franţa, care cultivă de mai mulţi ani în primul rînd „experienţele" unui aşa-zis nou roman. Cine vrea să aibă succes trebuie să-şi însuşească şi să inoveze mai departe „tehnica" romanului, cum au făcut, pe urmele altora, Butor şi Simon. Trebuie să renunţe la prezentarea epică limpede a unor caractere tipice în împrejurări tipice, să răstoarne orice ordine cronologică, să confunde dialogurile, gîndurile şi observaţiile între ele, să scoată personajele din orice precisă determinare social-istorică sau, şi mai bine, să le înlocuiască doar cu simple convenţii ilustrative. Proclamată drept „anticonformistă" şi „antiburgheză", această şcoală a „noului roman" a devenit de fapt o modă semioficială şi cei mai juni adepţi ai ei sînt, în ciuda aparenţelor, cei mai servili conformişti, ploconindu-se în faţa gustului criticii burgheze.

Patrick Kessel a respins calea acestui conformism care i-ar fi adus o lesnicioasă şi spectaculoasă primire din partea criticii dominante. A îndrăznit, dimpotrivă, să fie unul dintre romancierii pe care această critică îi dispreţuieşte aprioric ca pe nişte „tradiţionalişti". Pentru un critic ca Gaëtan Picon — autoritate recunoscută la ora actuală — asemenea romancieri pot fi în cel mai bun caz „străluciţi ziarişti" în comparaţie cu preţuiţii

„experimentatori ai noului roman" care ar fi „oameni de laborator".

Patrick Kessel e, într-adevăr, în primul rînd un strălucit ziarist în sensul că a ajuns la roman după o anumită practică gazetărească. L-a pasionat mai mult actualitatea vie, concretă cu realităţile ei cotidiene, decît speculaţia stearpă a laboratoarelor care caută formula noilor tehnici romaneşti. A preferat deci linia pe care critica burgheză o numeşte balzaciană şi o consideră demodată: căci, după opinia reprezentativă a lui Gaëtan Picon, „romanul condiţiei sociale e romanul secolului trecut în vreme ce romanul timpului nostru e cel al condiţiei metafizice".

Ziaristul Patrick Kessel a avut prilejul să aprecieze, prin propria-i experienţă de viaţă, cît de actuală rămîne condiţia socială pentru o literatură cu adevărat realistă şi cît de diversionistă este aşa-numita condiţie metafizică prin care romanul ce se pretinde „al timpului nostru" se eschivează de fapt de la abordarea problemelor fundamentale ale contemporaneităţii.

Pentru că, evident, „noul roman" aduce un serviciu însemnat burgheziei, cu voia sau fără voia autorilor săi. Nu prin „tehnica" nouă ca atare, despre care s-ar putea discuta şi în care s-ar putea discerne şi elemente utile dezvoltării romaneşti, ci prin totala fugă de problemele majore ale epocii, pe care această tehnică o încurajează, tratînd despre un om metafizic şi nu despre cel care trăieşte şi acţionează în secolul XX. „Noul roman" pune orice problemă vrei în legătură cu o „condiţie umană" atemporală şi antiistorică, dar nici o problemă specifică frămîntărilor sociale fundamentale ale contemporaneităţii, nici o problemă privind inevitabila descompunere a orînduirii burgheze şi condiţia omului în această orînduire concret-istorică, con-

damnată legic la pieire. *„Noul roman” experimentează practic desființarea realismului critic, transformînd romanul, dintr-un aliat al luptei pentru denunțarea societății nedrept așezate, într-o inofensivă literatură pentru satisfacerea cîtorva lectori rafinați. E limpede că nici burghezia exploatatoare, nici imperialismul francez, nici gaullismul, nici O.A.S. a ultracolonialiștilor fasciști, nu sînt cîtuși de puțin stingherite de succesul „noului roman” oricît s-ar proclama acesta „antiburghez” și oricît ar condamna acesta drept „burghez” orice roman „tradițional”.*

Patrick Kessel e un romancier care, dimpotrivă, vede în creația sa literară o cale eficientă pentru afirmarea și susținerea luptei sale cetățenești. Tocmai în această privință continuă el cu fervoare tradiția unui realism critic militant și popular.

Semiignorat de critica burgheză, romanul Inamicii publici *s-a bucurat în chip firesc de o călduroasă primire în cronicile și recenziile din* L'Humanité, Lettres françaises, L'Europe *sau* France Nouvelle.

Patrick Kessel denunță în Inamicii publici *tocmai mecanismul minciunii și al corupției morale ce prezidează marea presă burgheză din Franța, inclusiv paginile ei consacrate literaturii. Dacă pornește de la Balzac, e pentru că demonstrează că realitățile evidențiate de marele scriitor înainte cu un secol au rămas valabile pînă azi în societatea capitalistă. În* Iluzii pierdute, *Balzac dăduse o definiție esențială a procesului dezumanizant pe care-l impune presa burgheză funcționarilor ei. Romanul lui Kessel ia această definiție drept motto :* Cine a trecut prin gazetărie sau încă mai este gazetar se vede nevoit să salute oamenii pe care-i dispretuiește, să zîmbească celui mai înverșunat dușman, să se împace cu cele mai dezgustătoare josnicii și să-și

întineze mîinile, dacă vrea să le plătească adversarilor așa cum merită. Te obișnuiești văzînd mereu săvîrșindu-se ticăloșii, văzînd că nimeni nu ridică un deget pentru a le împiedica, și pînă la urmă începi și tu să le aprobi și să le făptuiești. Încetul cu încetul, sufletul se face tot mai mic, murdărit neîncetat de tranzacții rușinoase, iar resortul gîndirii cinstite ruginește. *Dar, de fapt, aceasta este însăși tema romanului — trăsătură cu trăsătură. Definiția balzaciană a decăderii morale pe care o trăiește jurnalistul angajat într-o redacție burgheză e ilustrată prin evoluția psihică a unor personaje legate de presa ultimului stadiu al capitalismului. De-aici și ineditul romanului, care nu repetă, ci confruntă vechea temă a lui Balzac cu realitățile contemporane nouă. Elementele sesizate de romanul veacului trecut sînt acum duse la extrem. Dar nu numai atît. Realitățile contemporane scot în evidență valori și forțe morale, pe care Balzac nu le putea sesiza pe vremea lui, și care se opun procesului pe care Balzac îl considerase fatal. Astfel, la Patrick Kessel, apare net un element necunoscut lumii balzaciene. Aparatul monstruos al presei burgheze continuă să acționeze, perfecționat. Dar împotriva lui apar în acțiune forțele revoluționare ale clasei muncitoare, cu presa lor de tip nou. Robul balzacian al marii prese capitaliste apare acum, la Kessel, ca recuperabil, cu condiția desprinderii voluntare de patronii săi venali, și a apropierii profunde de poporul care luptă pentru libertate. În felul acesta, Patrick Kessel, fără să nege linia balzaciană, ci continuînd-o, o depășește prin confruntarea ei cu viața contemporană. Realismul critic pe care-l profesează, potențează pe lîngă caracterul demascator, și caracterul militant, apropiindu-se firesc de înțelegerea perspectivei revoluționare.*

Fără să inoveze „tehnica" romanului, mulțumindu-se cu tehnica îndeobște cunoscută a genului, Patrick Kessel a inovat, într-o măsură considerabilă, conținutul romanului actual pe teme balzaciene, trecînd dincolo de limitele pe care experimentatorii școlilor agreate de critica dominantă nici măcar nu le ating. În vreme ce aceștia, pretinzînd să trateze „condiția umană" în genere, eludează condiția socială, romanul lui Kessel își aduce modesta contribuție la dezvoltarea romanului care tratează condiția omului, realizarea sau alienarea esenței sale, în condițiile sociale concret-istorice ale Franței de după cel de-al doilea război mondial.

Patrick Kessel reprezintă astfel tînăra generație de intelectuali francezi care încearcă să reacționeze util și sănătos la „Iluziile pierdute" pe care le-a adus cu sine Franța postbelică. Avusese 15 ani cînd țara lui de veche cultură și de trainice tradiții progresiste se eliberase de sub jugul fascist. În 1955, într-un interviu acordat revistei Lettres françaises *își exprima regretul că, din cauza vîrstei lui, a pierdut ceva „autentic și măreț" căci n-a putut participa la mișcarea de Rezistență din timpul ocupației naziste. Trăise, în adolescență, valul de entuziasm al primilor ani de după eliberare. Cînd devenise limpede pentru el, ca și pentru mulți alții, că Franța postbelică nu e o fiică a Rezistenței, cum o visaseră eroicii macquisarzi, Patrick Kessel avu de ales între disperarea existențialistă — care proclama inutilitatea oricărui efort nobil și condiția tragică a omului — și acțiunea militantă pentru reafirmarea idealurilor nobile ale luptei cetățenești. Treptat, Patrick Kessel, după ce a cunoscut experiența destructivă a redacțiilor burgheze, s-a îndreptat spre cea de-a doua cale — singura adevărată.*

Romanul său despre Inamicii publici *reliefează, neîndoielnic, o experiență autobiografică. În fața hienelor ziaristice capitaliste și a uneltelor lor apare de fapt autorul însuși, în trei ipostaze posibile ale evoluției sale, dintre care una l-ar fi purtat inevitabil în mlaștina presei corupte — cealaltă în aerul curat și limpede al presei comuniste. Romanul său e în primul rînd al celei de a doua ipostaze, în care tînărul gazetar se mai zbate încă pentru a se smulge din mlaștină și a trăi, poate prea tîrziu, experiența renăscătoare a zborului liber.*

Etienne Pella e personajul central al acestui roman. Evoluția lui urmează, pînă la un punct, definiția balzaciană, pusă ca motto. *O urmează conștient, într-un proces sufletesc care crește luciditatea față de adevărul presei capitaliste, scîrba pentru soarta lui și pentru împăcarea cu această soartă, revolta pasivă și neputincioasă gata să se transforme în cinică adaptare la desfrîul ce-l înconjoară.*

Inițial, Pella e un ziarist pasionat pentru că e talentat și pentru că e îndrăgostit de ritmul trepidant al presei moderne, de comuniunea ei miraculoasă cu întreaga simultaneitate a evenimentelor mondiale, de posibilitatea de a-și spune public cuvîntul în chestiunile la ordinea zilei. E un ziarist pasionat care crede în noblețea misiunii sale și de aceea nu-și închipuie o colaborare a sa decît în paginile „presei de stînga".

Dar Pella nu poate fi decît un salariat al patronilor de ziare, care văd în întreprinderea lor o afacere și care sînt deci interesați, indiferent de firma pe care i-o pun, în rentabilitatea ei. Astfel, în cinci ani de la debut, Pella a schimbat trei ziare — „lichidate" de patronii lor de îndată ce se dovedeau deficitare. Degeaba

începea să fie „oarecum cunoscut", „să-și facă o semnătură" : de fiecare dată trebuia s-o ia de la cap.

Dar ce însemna „presa de stînga" pe care o slujea ? Nu-i fusese niciodată limpede, deși, în anumite clipe de luciditate, ricana el însuși la gîndul că degeaba se consideră „intelectual de stînga" — „ca și cum ziarul acesta ar fi de stînga — și cei ce-l făceau tot așa". I se părea și lui ciudat și enervant că se vorbea despre problemele muncitorești în birouri redacționale excesiv de luxoase, peste care domnea un capitalist, și în care plutea o atmosferă de boemă răsfățată, indiferentă la marile drame sociale. De fapt, tînărul ziarist se amăgea mai curînd cu gîndul că ziarul la care lucra „nu era de dreapta".

Momentul de cotitură în evoluția balzaciană a lui Pella e cel în care și al treilea ziar „de stînga" la care lucrează lichidează. *Patronul se arată dispus să-l recomande la una din marile reviste ce urmează abia să apară, și al cărei capital fondator aparține direct cercurilor de extremă dreaptă. Refuzul lui Pella e urmat de nesfîrșitele luni ale șomajului și foametei, în care tînărul ziarist se adresează pe rînd tuturor ziarelor „de stînga" (ignorîndu-le însă pe cele cu adevărat de stînga, ale partidului comunist). E refuzat pretutindeni și-și pierde treptat bruma de notorietate pe care și-o cîștigase pînă atunci. În cele din urmă se resemnează la recomandarea fostului patron și acceptă umilitoarea situație de „stagiar cu bucata" la noua revistă de dreapta care apare. Cariera lui reîncepe „de la zero", în pas cu cei mai tineri debutanți care calcă pentru prima dată pragul unei redacții.*

Aparatul feroce al presei capitaliste apare, aici, descris cu tot cinismul. Patronul e unul dintre cei mai

bogați oameni ai țării, mare industriaș, compromis în timpul războiului pentru colaboraționism. El aduce nu numai capitalul ci și „eminențele cenușii" care slujesc docil, pentru că sînt supuse unei concurențe diabolic prevăzute. Patronul și-a angajat dintr-o dată doi directori și doi redactori-șefi. Bucuria lui maladivă la spectacolul acestor șefi ale căror atribuții se confundă și care se sapă reciproc e, evident, cu tîlc : sînt toți în mîna lui, toate ticăloșiile lor îl slujesc. Din echipele aduse de fiecare dintre aceștia, veniți din alte redacții cu „oamenii lor", poate alcătui o turmă desfrînată pe care o plătește generos, cu condiția totalei servilități. Solemnitatea rigidă, capriciile tiranice și cel mai putred mediu social creează atmosfera irespirabilă a ziarului în care orice rest de puritate e fatală. Simbolul hibridului amestec e redactorul-șef, calculat, venal, grav, „intelectual", care se desfată privind pe gaura cheii, la rînd cu pleava redacției, cum fotografii își bat joc de cîte o fată căzută în cursă din nenorocita și naiva dorință de a se vedea pozată pentru reviste ilustrate.

În acest moment al evoluției sale, Pella se reîntîlnește în ipostaza debutantului Pierre Decreux. În vreme ce se consideră pe sine, resemnat și cinic, cu desăvîrșire condamnat, încearcă să-l întoarcă din drumul fatal pe adolescentul abia angajat în mocirlă. Discursurile lui Pella, justificate printr-o stare de exaltare pe care i-o dă ebrietatea, conțin, ca și umorul lugubru al nebunilor shakespearieni, sentințe fundamentale. Debutantul primește lecții lucide despre presa pe care o slujește și despre ceea ce ar putea fi o presă adevărată. Dar, înfrînîndu-și mustrările de conștiință, Decreux urmează aproape automat întreaga de-

finiție balzaciană a decăderii celui care s-a înglodat în presa burgheză. El repetă cameleonic drumul pe care Pella a căutat să-l evite și pe care îl urmase cu conștiința tragică a propriei sale descompuneri.

Cea de-a treia ipostază pe care ar fi putut-o întruchipa drumul său, Pella o realizează în cele din urmă printr-un proces dramatic în care-l împinge, de fapt, însăși situarea lui practică pe pozițiile presei de dreapta. Trimis să facă reportajul unei mari greve muncitorești, Pella are de optat între cea mai oribilă minciună din cariera lui și definitiva lui trezire de conștiință. Misiunea de a calomnia mișcarea muncitorilor îl pune față în față cu forța revoluționară, demnă și măreață a acestei mișcări, de partea căreia se simte din toată inima. Șovăiala îl mai menține în compania fotografului de lux al revistei. Echivocul poziției sale se răzbună semnificativ: cînd, în ultima clipă, încearcă să oprească o fotografie provocatoare și începe să lupte cu camaradul său de redacție, cade victima maselor revoltate care nu au cum să-i deosebească pe unul de celălalt. Abia pe patul de spital, Pella are conștiința că soarta sa ar fi putut întruchipa destinul pe care îl reprezenta acum un fost coleg de redacție care știuse, la vreme, să se îndrepte nu spre alte ziare „de stînga" sau „de dreapta" ale burgheziei, ci spre unul al partidului comunist. Deși se încheie aici, romanul lui Patrick Kessel deschide perspectiva tocmai asupra acestui drum al eroului său care descoperă că în presa revoluționară „poți cunoaște adevărata bucurie a vieții, fără a renunța la tine și păstrîndu-te un om integru".

Sensul romanului lui Patrick Kessel e limpede. Viața cuprinsă în el e adevărată și convingătoare. Nici un

fel de „nou realism" de genul acelora pe care le promovează critica burgheză n-ar fi putut să dezvăluie mai bine ferocitatea dezumanizantă a presei croită după chipul și asemănarea orînduirii pe care o sprijină. Zbaterea morală a lui Etienne Pella e un document epic ilustrativ nu numai pentru viața unui ziarist occidental ci pentru viața oricărui tînăr intelectual care în mod inevitabil ajunge, în țările capitaliste, ori să se tîrască la remorca aparatului de clasă burghez ori să se ridice împotriva lui prin aderarea la cauza proletariatului revoluționar. Cale de mijloc nu există. Cele trei ipostaze ale lui Pella sînt, prin esența lor, reductibile la două: ori aceea a lui Decreux, care duce la ultimele consecințe compromisurile, ori aceea a lui Serge, ziaristul cu adevărat de stînga, care rupe definitiv cu patronatul.

Patrick Kessel încă nu e un virtuos al romanului. Arta lui mai dibuie între procedee și e, pe alocuri, stîngace. Personajele sale sînt încă prea mult demonstrative. Unele se pierd sau încarcă inutil epica — cum sînt personajele feminine aduse în scenă pentru a sublinia raporturi etice și psihice altfel neglijate. Adesea unele personaje ale cărții se reduc la numele lor, abia fixat de un portret nesusținut sau de un episod suplimentar. Din atmosfera romanului burghez contemporan, Patrick Kessel a suferit influența erotismului excesiv, justificat desigur cînd reflectă critic ambianța sufocantă a redacției, dar inutil și regretabil cînd se exercită în gol, încărcînd romanul cu ramificații nesemnificative. Dar e, în ansamblu, remarcabilă ponderea cu care scriitorul și-a condus destinele reprezentative ale eroilor săi, cum e de apreciat arta dialogului firesc, desfășurat degajat, cu un puternic

colorit de argou gazetăresc. E un document viu acela pe care romanul îl aduce despre traiul cotidian al ziaristului, despre viața de redacție, descrisă în același timp cu ură pentru deformarea ei sub apăsarea moravurilor burgheze și cu pasiune pentru virtualitățile ei, valorificabile numai într-o presă cu adevărat eliberată de sacul cu bani al editorului. E cu deosebire relevabilă finețea artistică pe care scriitorul a știut să și-o descopere pentru a sublinia, în ciuda ororii ce-o stîrnește redacția burgheză, frumusețea tainică a muncii gazetărești. În drama lui Pella un rol decisiv îl joacă atașamentul său pentru gazetărie, care, în condițiile date, devine un viciu, dar care se poate transforma într-o necesitate spirituală rodnică și eficace cînd condițiile se schimbă.

Apariția în romînește a romanului lui Patrick Kessel aduce cititorilor noștri o lucrare reprezentativă pentru acea parte a literaturii franceze actuale care, împotriva experiențelor și modelor trecătoare, menține filonul cu adevărat realist, denunțînd societatea întemeiată pe exploatare și luminînd forțele care sînt menite să-i aducă prefacerea revoluționară proprie istoriei secolului nostru. Nu știm cum va evolua arta lui Patrick Kessel în maturizarea ei continuă. Dar știm că, pe lîngă talentul indiscutabil al scriitorului, va putea să acționeze fericit consolidarea activității lui social-politice, care l-a apropiat de presa comunistă și l-a făcut să-și adauge contribuția la lupta poporului francez pentru pace în Algeria. Ultima carte pe care i-o cunoaștem apărută în 1958, este un interesant documentar despre istoria cotropirii Algeriei de către militariștii francezi Eu, mareșalul Bugeaud — *cum se intitulează această carte apărută* în Mica bibliotecă republicană *(scoasă* de Editorii Francezi Reuniți — *editori ai adevăratelor forțe progresiste), folosește o bogată bibliografie, din care nu lipsesc opere ale lui Marx, și aduce revelatoare demascări asupra caracterului colonialist al ocupației franceze în Algeria.*

Cititorii romîni vor găsi astfel în cartea de față o imagine dată de un scriitor preocupat să dezvăluie conflictele vitale ale societății franceze actuale, cu deziluziile și căutările, dramele și clarificările celei mai pozitive părți a tineretului francez postbelic.

SAVIN BRATU

Cine a trecut prin gazetărie sau încă mai este gazetar se vede nevoit să salute oamenii pe care-i disprețuiește, să zîmbească celui mai înverşunat duşman, să se împace cu cele mai dezgustătoare josnicii şi să-şi întineze mîinile, dacă vrea să le plătească adversarilor aşa cum merită. Te obişnuieşti văzînd mereu săvîrşindu-se ticăloşii, văzînd că nimeni nu ridică un deget pentru a le împiedica, şi pînă la urmă începi şi tu să le aprobi şi să le făptuieşti. Încetul cu încetul, sufletul se face tot mai mic, murdărit neîncetat de tranzacții ruşinoase, iar resortul gîndirii cinstite rugineşte.

H. de BALZAC

PROLOG

— E. P. sînt eu: Etienne Pella, ziarist, tînăr ziarist de stînga. Cu tot viitorul în față, după cum se spune. Cum spun cei care nu-l mai au, care l-au lăsat în urmă, care au ajuns. Și care fac tot ce pot ca al meu să devină cît mai îndepărtat cu putință.

Așezat călare pe un scaun, cu brațele rezemate de spătar, Pella se asculta vorbind despre el însuși. Era îndrăgostit de sine la toate persoanele și la toate timpurile conjugării. De aceea și urmărea totdeauna mărimea literelor cu care îi apărea semnătura în ziar.

„Om de stînga, intelectual de stînga"... rînji batjocoritor. Ca și cum ziarul și cei care-l făceau erau de stînga! Hai să zicem că ziarul nu era de dreapta. Dar îi venea să moară de rîs cînd auzea vorbindu-se de muncitori în decorul acesta, în birourile acestea luxoase, cu furnituri de la Hermès, din cartierul Saint-Honoré. Și apoi, rostit de femeile care făceau aici pe inițiatele, cuvîntul „muncitor" părea lipsit de bună-cuviință.

Și de ce s-ar indigna? Nimeni n-avusese vreodată pretenția că ziarul ar fi popular. Nu, aici erau între intelectuali. Numai că intelectualii nu

constituie o clientelă suficientă. Şi ziarul nu mergea prea bine. De cîteva săptămîni nişte zvonuri îngrozitoare ajunseseră pînă la urechile cele mai surde: se părea că... Se părea că ziarul n-apucă iarna...

Al treilea ziar la care lucrase în cinci ani de zile... Ar fi dorit oarecare stabilitate. De fiecare dată s-o iei iar de la zero, să-ţi faci din nou un nume. Şi pe urmă, tocmai cînd începi să fii cunoscut, catastrofa! Adesea din vina lui, pentru că avea un caracter imposibil. Dar aici, de-abia era în luna de miere. Mai mult decît atît: îi era drag ziarul cu greutăţile lui cu tot. Cînd nu sînt prea mulţi bani, cînd trebuie să lupţi ca să te menţii la suprafaţă, chiar dacă nu eşti totdeauna de acord cu ce se întîmplă, chiar dacă anumite obiceiuri te supără, te simţi solidar. Nu mai lucrezi „la un ziar". Ţi se pare că ziarul îţi aparţine.

— Salutare, Pella.

— Bună ziua, scumpo.

Vaporoasă, Irène, secretara directorului, străbătu încăperea. Niciodată nu văzuse Pella atîtea fete frumoase laolaltă. Ce ţi-e şi cu intelectualii ăştia... Îşi petreceau aproape toată vremea, cînd nu scriau, bineînţeles, ţinîndu-se după fustele domnişoarelor din redacţie. Cît despre cei care aveau secretare, nu mai e nevoie să spunem că se străduiau să facă pe cuceritorii. Blînd eufemism! Căci o făceau după tehnica cea mai puţin rafinată. Politeţea era rezervată cititorilor.

Singurul pederast din toată şleahta părea că are întipărită pe faţă tristeţea lumii întregi. Era îngreţoşat, din cale afară de îngreţoşat.

Morala era la ordinea zilei în redacţie, dacă treceai cu vederea ura, intrigile şi pipăiala. Cu alte cuvinte, trebuia să-ţi faci treburile în chip discret.

Iată ceea ce se numea, după părerea tuturor, un ziar serios! Îşi spuneau „dumneata" în chipul cel mai firesc, şi dacă cineva îşi scotea vesta, o făcea numai ca să i se poată admira albul imaculat al cămăşii. Iar puloverele pe care le purtau unii proveneau de la marile case de modă.

În general era plăcut la gazetă, dacă te hotărai să te stăpîneşti cînd te apuca rîsul. Şi, la urma urmelor, puteai lucra bine, de vreme ce cîţiva dintre aceşti intelectuali erau inteligenţi.

Pella trebuia s-o recunoască: se respira mai uşor aici decît la ziarele pe unde lucrase. Într-adevăr, nu aveai cine ştie ce obligaţii şi puteai, fără să-ţi pierzi locul, să te ţii deoparte. Puteai chiar — cum era cazul lui — să ai o mutră antipatică şi să te porţi ca un porc, erai judecat numai după munca îndeplinită.

Şi apoi Pella îşi făcuse aici un prieten. Şi-i atît de rar să ai ceea ce se numeşte, cu adevărat, un prieten, în meseria asta! Căci fiecare zi este hotărîtoare, poate fi hotărîtoare: între el şi Georges totul era limpede, fiecare putea fi fericit de a fi fost preferat celuilalt, fiecare putea fi fericit că celuilalt i se va da să scrie ceva frumos. Nici un fel de gelozie, nici măcar involuntară, nu izbutise să se strecoare între ei. Pella admitea superioritatea lui Georges în unele domenii, mai ales în ceea ce priveşte stilul. Era mai curînd scriitor decît ziarist. De altminteri, tocmai din pricina

primului său roman fusese angajat la *Le Cri*[1]. Cele cîteva luni petrecute la ziar nu fuseseră totuși de ajuns ca să-l facă să-și piardă calitățile lui de om. Miracolul acestui ziar era că nu distrugea indivizii, nu-i zdrobea. Ceea ce-l salva pe Georges era timiditatea. Ajunseseră la concluzia că trebuiau să-l lase în apele lui. Era pentru prima oară, la treizeci de ani trecuți, cînd colabora regulat la un ziar. Primul contact cu meseria îl avusese în timpul războiului, la o foaie clandestină.

Mîna grea a lui Georges i se lăsă pe umăr. Pella era cu un cap mai scund decît prietenul lui.

— Bună ziua, maestre, spuse Pella zîmbind. Cum mai stai cu romanul, merge ?

Georges se strîmbă și-și trecu mîna prin păr. Întrebarea făcea parte din ritual, dar era neplăcut să dai mereu același răspuns.

— Știi bine că n-am timp.

Se împliniseră doi ani de cînd apăruse primul lui roman. De doi ani nu fusese în stare să scrie decît trei capitole, trei capitole proaste. De cîte ori Pella îi vorbea de carte, Georges adăuga :

— Dar n-o să mai țină mult așa. Intr-o bună zi am să iau o hotărîre și-o să las dracului tot.

Amîndoi știau că nu era adevărat. Obișnuința de a trăi normal și de a mînca de două ori pe zi se plătește. De-ar fi fost singur, Georges ar fi făcut poate pasul. Dar mai era și nevastă-sa. Mai grav era însă faptul că nici nu prea mai avea chef de scris. Specializat, fără voia lui, în „subiecte

[1] Strigătul (în lb. fr.).

umane" era asaltat de prea multe vieți reale, ca să se mai lase stăpînit de creaturi imaginare. Incît felul lui de talent îl împiedica să folosească viața zilnică, n-avea nici măcar putința să transpună într-un roman faptele pe care era obligat să le vadă și care îi solicitau zilnic sensibilitatea.

Le Cri era un ziar tînăr ; un ziar tînăr ispitește totdeauna. De la dactilografe pînă la șoferi, toată lumea lua parte la viața lui, toți îl aveau în sînge. Iată de ce Pella nu se gîndea numai la soarta lui cînd se vorbea de faliment. Ideea aceasta îl făcea să sufere ca și cum ziarul ar fi fost al lui. Desigur, erau bine plătiți. Dar banii nu sînt totul într-o asemenea meserie. Poți urî ziarul care te face să trăiești bine și să-ți pară rău toată viața după cel la care crăpai de foame. De data aceasta minunea se întîmplase : aveau și bani și lucrau cu pasiune.

— Directorul nostru pare îngrijorat.

Serge, reporterul-vedetă la *Le Cri*, intră în biroul pe care-l împărțea cu Pella. Veșnic îmbrăcat după ultima modă, Serge era seducătorul redacției. Obrazul lui rece prindea viață numai datorită ochilor săi negri. De-abia întors dintr-un reportaj, era gata oricînd să plece iar undeva în Europa, încît nu prea aveai prilejul să-l vezi multă vreme la Paris. Și multe fete frumoase oftau din cauza asta.

— Știi, n-o mai ducem mult. E o taină pe care o știe toată lumea.

Și, fiindcă Pella dădea din umeri, Serge adăugă :

— De data asta cred că-i serios.

Era atîta timp de cînd nu voiau s-o creadă...

— Şi de unde ai aflat? întrebă E. P.

Serge făcu cu ochiul, îşi luă un aer misterios şi şopti:

— De la nevasta lui Gédéon.

Gédéon era secretarul general.

— Se spune chiar că pînă la sfîrşitul lunii, adăugă Serge.

— Pînă la sfîrşitul lunii ăsteia? Pînă la sfîrşitul lui mai? Dar sîntem în 27! Nu-i cu putinţă, aşa, deodată!

— Se pare că preavizele sînt gata pregătite.

Ziarul avea un bar. Coborîră să bea ceva. O tăcere neobişnuită cuprinsese clădirea. Toţi vorbeau pe şoptite.

— Şi cînd se va şti oficial?

— Poate în seara asta.

— Fir-ar să fie!

Nu putea să spună şi să gîndească decît atît: „Fir-ar să fie!" Prea era idiot.

— Dar de ce?

— Vînzarea scade zi de zi.

Prin fereastra barului puteau vedea bulevardul şi animaţia lui obişnuită de la orele şase seara. „Dobitocilor! Avea poftă Pella să strige, de ce nu citiţi *Le Cri?* Nu-i mai prost decît oricare altă gazetă. Poate chiar şi mai bun." Dar nu era nimic de făcut.

Pîlcuri, pîlcuri se strînseseră toţi pe coridoare şi la intrare. Nimeni nu mai rămăsese în birouri. Îşi spuneau unul altuia: „Gata! Se pare că s-a hotărît! Unii ştiau, alţii se mai îndoiau. Pentru cîţiva era o adevărată surpriză. Nu le mai venea să se despartă. Se simţeau prieteni chiar cu cei care le fuseseră indiferenţi. Se învîrteau încoace şi încolo, alăturîndu-se cînd de unul, cînd de altul. Între birouri şi bar era un veşnic du-te-vino.

— Hai, să ne apucăm totuşi de treabă...

Dar era aşa de greu, acum! Ca şi cum ziarul ar fi murit. Ştirea deveni oficială numai după douăzeci şi patru de ore. Şefii de serviciu fuseseră însărcinaţi cu transmiterea ei. Se simţiră parcă mai uşuraţi. Mai rău nu se putea întîmpla. Cel puţin aşa li se părea. Ultimele zile, ultimele numere fuseseră îngrozitoare.

— Nu credeam că o să fie aşa de greu. Straşnic mai ţineam la javra asta de gazetă, spuneau ei.

Cei mai şmecheri se gîndeau la viitor. Mai erau bani în casă, aveau să primească indemnizaţiile. Dar indemnizaţiile se duc repede. Nu-s ca banii cîştigaţi. Un dar de adio, atîta tot. Mai bine cheltuieşti tot, ca să nu mai fii legat de trecut. Important era să-ţi găseşti de lucru cît mai repede cu putinţă, ca să nu fii uitat. Totul merge aşa de iute în meseria asta, încît în cîteva luni de şomaj poţi să pierzi roadele mai multor ani de lucru.

Penultima seară.

— Ce faci după amiază? întrebă Serge.

Pella ridică din umeri. N-avea chef să se ducă acasă şi să rumege cu nevastă-sa fel de fel de planuri de viitor. Şi-apoi, ea nici n-ar fi înţeles cum putea fi aşa de abătut de faptul că *Le Cri* murise.

— Atunci ne-am înţeles. Vii cu o sticlă de alcool în *avenue* Grande-Armée. Vom fi între prieteni. La secretarul general. O să ne pilim în cinstea ziarului. O să le invit şi pe secretarele cele mai drăguţe.

Pella era cît pe ce să refuze. Un chef în societatea oamenilor „bine“ nu-l prea ispitea. Și apoi, să vadă iar toate mutrele de la ziar... Dar nu avea obiceiul să refuze ori de cîte ori se ivea un prilej de băutură.

— Ia stai nițel, adăugă Serge, caută s-o aduci pe Irène, fata căreia tu îi spui „scumpo“. Directorul nu mai poate spune nimic acum, dacă cineva se atinge de haremul lui. Dacă-i propun eu să vină, o să-i fie teamă.

Pella și Irène prînziră împreună. De atîtea luni se vedeau zilnic fără să știe nimic unul despre celălalt. Destul de voinică, blondă, foarte vioaie, cu vocea puțin spartă, Irène n-avea nevoie de altceva ca să-i placă lui Pella. Amîndoi își dădură seama cu plăcere de acest lucru.

— A trebuit să moară ziarul, ca să ieșim împreună, spuse Irène.

— Dumneata m-ai intimidat multă vreme, pretinse Pella. Și apoi, toată lumea îți da tîrcoale...

— Nu face pe naivul. Dumitale nici nu ți-a trecut prin minte.

— Mie?, strigă Pella, bătîndu-se în piept cu mîna stîngă.

Irène izbucni în rîs.

— De ce păreai mereu ursuz? Sînt sigură că în fond ești foarte nostim...

Cînd se ridicară de la masă, Pella observă că Irène era tot atît de înaltă ca și el. Se privi atent în oglinda de la vestiar și-i pieri orice poftă să facă pe seducătorul.

Mergeau tăcuți Stația de taxi era foarte aproape.

— Iată-ne șomeri, zise Pella. Cine ar fi putut prevedea că *Le Cri* o să-și rupă gîtul așa? Și adăugă: Toată lumea știa. Dar eram atît de prinși!

Cumpărară o sticlă de *whisky*, apoi un vechi taxi o porni cu ei, străbătînd încet Parisul. Da, multe lucruri muriseră pentru Pella. Niciodată n-o să mai fie ispitit să iubească un ziar, să lucreze cu atîta entuziasm, să-l apere cum adesea apărase *Le Cri* împotriva propriilor lui păreri, mințindu-se singur.

— Fițuica asta era opera noastră, a tuturor. Ne aparținea. Nu-i drept să ne-o smulgă așa din mîini, murmură Pella.

Mai mult sau mai puțin fiecare asudase, pierduse nopți, muncise; și acum nimic nu mai trăgea în balanță decît faptul că fuseseră furați. O parte, un moment din viața lor murise, sacrificat de la o zi la alta.

— Numai din pricină că avem tot mai puțini cititori n-o mai scoatem? întrebă el.

Irène îl privi. O clipă, își reaminti din nou că era secretara patronului, că fusese secretara lui. Pella bănuia adevăratele motive. Patronul nu era chiar așa de plîns, cu toată înfățișarea lui de osîndit la moarte. Nu mai avea nevoie de răspunsul Irènei.

— Ne-au dus, zise Pella.

Cinci ferestre luminate. Pella își trecu dosul palmei pe față. Nici nu se bărbierise.

— Îi dau dracului pe toți!

Ascensorul hidraulic, fără tavan, îi duse încet, icnind, pînă la etajul al patrulea. Muzică, rîsete. În capul scării, șovăiră cîteva clipe.

— Curaj, îl îmbărbătă Irène.

— Ai dreptate. Voi avea nevoie de recomandări ca să-mi găsesc un loc.

Serge, cu un pahar în mînă, veni să le deschidă. Smulse sticla din mîinile Irènei.

— Grăbiţi-vă ! Dacă aţi şti ce bine petrecem !

O femeie îl luă de braţ şi se îndepărtară lăsîndu-i pe cei doi oaspeţi întîrziaţi singuri la intrare. Zăriră candelabrele, mesuţele rotunde, mocheta, fotoliile Louis XV din salon. Erau cu toţii acolo.

— Va trebui să bem mult ca să-i ajungem din urmă pe ceilalţi, zise Irène.

Căldura, alcoolul, enervarea, excitarea înfierbîntaseră obrajii tuturor. Cu oarecare plăcere, conştientă de strălucirea ei, Irène se strecură în încăpere.

— Ai venit şi dumneata ! strigă o voce pe care Pella n-o recunoscu. Într-adevăr, tot ziarul e aici.

Pella stătea neclintit la intrarea în salon. Cineva îi întinse un pahar.

— Rîzi, prietene ! Nu te scumpi la rîs !

Aşadar ăsta era ziarul, trupurile astea asudate, chipurile acestea schimonosite, perechile îmbinate şi dezbinate după cum se schimbă discul. Sînt totuşi şi alte moduri de a-ţi arăta tristeţea.

„Noroc că ne aflăm în lumea bună, îşi spuse Pella. De n-ar fi aşa, salonul ar începe să miroasă a menajerie."

— Nu fi trist. Vom vedea mîine ce-i de făcut.

Gédéon, secretarul general, îl luă prieteneşte de braţ şi-l duse spre bar. Pretutindeni, sticle ; ţigările se consumau în scrumiere uriaşe. Gédéon vorbea, dar nu-i slăbea din ochi pe dansatori. Puteai citi atîtea în privirea aceasta : siguranţă, vanitate, dispreţ, dorinţă... „Dacă aş avea ochi ca ai lui, se gîndi Pella, aş purta ochelari negri." Gédéon vorbea cu o voce stinsă, liniştită. Părea un om fără vîrstă. N-avea decît treizeci de ani, dar era calculat pînă în măduva oaselor, pentru că nevastă-sa avea bani, şi lui îi plăceau banii. „Mîini de episcop, se gîndi Pella, şi nu izbuteşti să-l priveşti în faţă."

Madeleine Gédéon, în braţele lui Serge, dansa pe loc. Simţeai că buzele îi sînt uscate după felul cum şi le umezea mereu cu vîrful limbii. Georges venise şi el şi se aşezase în colţul cel mai liniştit al salonului. Pella şi Gédéon se apropiară de el.

— Aveţi planuri de viitor ? întrebă secretarul general.

Nu aveau.

— Vă pot da o indicaţie. Se vorbeşte mult despre un nou ziar săptămînal. Fireşte, din punct de vedere politic nu va avea nici o legătură cu *Le Cri*. S-ar putea zice, dimpotrivă. Dar au bani.

Pella şi Georges se priviră.

— Nu cred că ne-ar putea interesa, spuse Georges.

Gédéon ridică din umeri.

— Nu era decît o indicaţie. Nu ştii niciodată ce se poate întîmpla. V-am vorbit de asta pentru că directorul nostru cunoaşte foarte bine pe unul din cei care vor face ziarul. Unul dintre prietenii lui. I se spune „Prinţul". E un om corect.

Pella şi Georges îi mulţumiră, dar n-aveau nici un chef să lucreze la un ziar de genul ăsta. Îl cunoşteau pe Prinţ, după nume ; avea reputaţie proastă. Ar fi putut băga mîna în foc că săptămînalul acesta avea să fie ceva cu totul special.

Uimitor li se părea faptul că directorul de la *Le Cri* putuse avea legături cu un asemenea individ. Evident, de vreme ce conduci un ziar, trebuie să cunoşti pe toată lumea!

— Cine se află în spatele Prinţului? întrebă Pella. Cine pune banii?

Gédéon spuse pe şoptite numele pe care ei îl ghiciseră, cel al unui fost proprietar de ziar, care se hotărîse de puţină vreme să-şi procure bucuria unei noi izbînzi.

— Frumos ziar va mai fi! spuse Georges.

— Da, un ziar care o să meargă, încuviinţă Gédéon, fără să bage de seamă tonul ironic al interlocutorului său.

Georges şi Pella îşi zîmbiră. Hotărît lucru, aşa ceva nu-i interesa. Doreau să facă ziaristică adevărată, nu să se ţină de intrigi.

Ca să se arate democraţi, îi poftiseră la serată pe oamenii de serviciu şi pe şoferi. Dar pe la miezul nopţii aceştia se retraseră, neînţelegînd, desigur, de ce fuseseră chemaţi.

Gédéon rezumă situaţia.

— E foarte bine aşa. Acum sîntem între noi. Nu se simţeau la largul lor şi asta făcea ca şi noi să ne simţim stingheriţi.

Al doilea salon, de unde venea muzica, era cufundat în întuneric. Perechile serioase dansau acolo. Şoaptele bărbaţilor, capetele înclinate sau drepte ale femeilor, felul lor de a spune da sau nu.

— De ce nu bei?

Într-adevăr, Pella nici nu se gîndise să bea. O căuta pe Irène. Dansa cu Gédéon în salonul unde era întuneric.

— Da, aş face mai bine să beau.

Domnişoara de la Arhivă — nu izbutea niciodată să-şi amintească numele ei — îi zîmbi.

— Trebuie să bei. Eu beau.

Zîmbete de femei bete. Zîmbeau oricărui bărbat. Parcă ar fi voit să spună: „Eu sînt femeie, tu eşti bărbat. Îţi dai seama că eu ştiu că mă doreşti. Văd că-ţi dai seama de faptul că asta mă face fericită, că îmi încălzeşte trupul, chiar dacă nu te doresc."

De ce îi era ciudă pe Irène pentru că intrase şi ea în horă? Cu ce drept? Era încredinţat că ea preţuia mai mult decît o îmbrăţişare de care apoi nici nu şi-ar mai fi adus aminte.

Pe la două dimineaţa, zgomotul şi agitaţia se micşorară. Nu se mai dansa. Dar fiecare îşi încercase norocul, alesese. Zîmbete, ocheade, cuvinte cu două înţelesuri. Aşteptînd ora plecării, trebuiau să bea şi să-i facă pe alţii să bea: să n-aibă timpul şi prilejul de-a se gîndi, de-a se răzgîndi, de-a tăgădui acel „da".

— Asta-i ziarul, îşi spunea Pella. Aştia-s oamenii de la *Le Cri*, cel mai serios ziar din Paris. Îi privea cu furie, ca să nu le uite mutrele din seara aceea. El însuşi rîsese, glumise, luase parte la zbuciumul acela. Nu le purta pică pentru faptul că erau aşa cum erau, ci pentru că îi dăduseră prilejul să-i vadă şi sub acest aspect.

Apoi veni ora ipocrită a plecării, aranjamentele pentru repartizarea în maşini.

Singur pe trotuar, Pella privi cum pleacă primele maşini.

— Mă întorc acasă pe jos.

Mai bine de un an lucrase cu ei fără să se gîndească la altceva decît la ziar. „Astă-seară am chef să-mi ofer o damă“...

O mînă i se agăţă de braţ. Era Irène.

— Am băut prea mult. Vreau să mă întorc acasă cu dumneata. Ăştia mă dezgustă cu toţii.

O maşină claxonă. Era aşteptată.

— N-au decît să trezească tot cartierul, puţin îmi pasă. N-am să mă duc cu ei, spuse enervată Irène.

Cîtă vreme existase ziarul, îşi aranjaseră aventurile cu multă discreţie, de teama unui scandal, a unei scene în faţa patronului. Dar în seara aceea puţin le păsa, nu aveau să mai fie împreună. Aşa că-şi mărturiseau deschis dorinţele, pentru o noapte, pentru cît mai rămăsese din noapte. De atîta vreme doreau să se culce cu una sau cu alta, aşa, din curiozitate, sau ca să mai adauge una la listă

— Vai, ce-am mai băut, cît sînt de beată, gemea Irène. Nu mi-am dat seama.

Şi începu să povestească, dar Pella nici n-avea nevoie s-o asculte.

— Mă simţeam prea frumoasă. Să ai douăzeci şi cinci de ani şi să fii atît de proastă! La drept vorbind, nu de asta aveam poftă. Am avut bărbaţi, dar niciodată numai pentru o noapte. Astă seară nu ştiau să spună decît un singur lucru: „Te doresc prea mult. E prea multă vreme de cînd te doresc...“

Pella o conduse acasă. In taxi, Irène îşi puse capul pe umărul lui şi nu-l mai clinti. Prin cămaşă, Pella îi simţea răsuflarea fierbinte. Irène îi propuse să urce. La ce bun? Era prea beat.

Irène era prea frumoasă. Să facă dragoste pe jumătate inconştienţi şi să se despartă, abia amintindu-şi de trupurile lor... Şi apoi avea destule belele ca să-i mai ardă de o încurcătură.

— Păcat, zise ea.

„Şi încă ce păcat!“ Abia spusese „nu“, că şi începea să-i pară rău. Nici nu se dădu jos din taxi, de teamă să nu se lase ispitit.

— Intr-o zi, poate, murmură Pella.

Rămas singur, se califică de tîmpit. Dar în fundul sufletului era mulţumit.

Pella era straşnic de mahmur cînd *Le Cri* apăru pentru ultima oară. Era groaznic să intri în birourile acelea de pe acum mute, străine. Nu se mai simţea la largul lui. Toţi se grăbeau să termine lucrul. Ultimul număr trebuia totuşi făcut. Ar fi fost atîtea de spus cititorilor! Dar cine ar fi îndrăznit cu adevărat s-o facă, afară numai dacă n-ar fi avut cumva intenţia să-şi schimbe meseria? Pella îi privea pe ceilalţi cu alţi ochi. Nu avusese niciodată cu ei decît raporturi de lucru. Nu se întrebase ce erau cu adevărat. Ziarul atenuase totuşi părţile rele ale fiecăruia, chiar şi pe ale lui. Dar nu va regreta pe nimeni.

Ii murdăriseră amintirea pe care ar fi păstrat-o despre ziarul acesta. Dar pînă una, alta, suferea.

Georges era singurul care nu părea să jelească ziarul. Simţise lovitura ca şi ceilalţi, dar se eliberase dintr-o sclavie de care n-ar fi putut scăpa prin propria sa voinţă.

— Plec din Paris, cît mai curînd cu putinţă. Mă pun pe lucru. Mi-am făcut socotelile: banii

primiți îmi vor ajunge să mă descurc timp de șase luni.

— Și la întoarcere? întrebă Pella. Dacă nu găsești de lucru...

— Am să risc. Cel puțin romanul va fi terminat. Dacă simți că ai ceva de spus trebuie să faci ca mine. Îmi tot zici că dorești să scrii. E poate unicul prilej din viață.

Dar Pella nu putea. Nu mai avea încredere în el. Era oare în stare să scrie o carte, o carte bună? După cinci ani de ziaristică pierduse gustul pentru rămășaguri de felul acesta. Și apoi, banii îi alunecau printre degete. Banii ce-i îngăduiau lui Georges să trăiască șase luni, el îi cheltuia într-o lună. O încercare de acest fel i se părea dinainte sortită să dea greș.

Apoi veniră corecturile ultimului număr. Pe masa mare a machetelor, stăteau cu toții aplecați deasupra foilor grase. Priveghi de înmormîntare. Și pe deasupra și șampanie.

Se auzeau încă telescriptoarele izolate în colivia lor de sticlă. Inima ziarului. Pe sute de metri de hîrtie veneau să se înșire știrile din lumea întreagă.

Trecu și ora celei de a doua ediții. Era ora douăzeci și trei și treizeci. Nu mai aveau nimic de făcut acolo și totuși nu se îndurau să plece. Patronul rosti cîteva cuvinte de circumstanță în fața personalului strîns în biroul lui.

— Vă puteți bizui pe mine. Vă voi ajuta să căpătați de lucru. Alcătuiam o echipă atît de unită! E groaznic s-o vezi făcîndu-se țăndări.

Lui Pella îi veni să aplaude.

Ceea ce așteptau cu toții aflară la douăsprezece noaptea.

— Ce s-a întîmplat? întrebă o fată.

Telescriptoarele se opriseră. Abonamentul se termina la miezul nopții. Acum ziarul încetase de-a binelea să existe. Cîteva trosnituri încă și faptul deveni evident: *Le Cri* murise. Atunci plecară.

Peste cîteva zile, Pella o întîlni din întîmplare pe stradă pe soția patronului. Era și colaboratoarea lui.

— Cu ce te ocupi acum? îl întrebă ea.

Ceea ce-i lipsea cel mai mult lui Pella era ritmul cotidian care-i legase existența de aceea a ziarului: de cîte ori i se întîmpla să se uite la ceas, fără să vrea, îi reveneau în minte zilele așa de desăvîrșit împărțite petrecute la ziar. La amiază conferința, unde direcția hotăra munca pe care o aveau de îndeplinit; la douăsprezece jumătate repartizarea reportajelor; la șapte seara întoarcerea la gazetă, unde în cea mai mare grabă trebuia să-și scrie articolul pentru ediția de provincie. Apoi așteptau ediția pariziană. Rămîneau să urmărească telescriptoarele, să flecărească, să discute cu patimă știrile.

Trecuseră trei săptămîni și încă nu se putuse dezintoxica. I se întîmpla adesea să dea tîrcoale prin cartierul Bursei, unde lua la rînd, ca într-un pelerinaj, cîrciumile preferate. Avea astfel toate șansele să găsească pe unul sau pe altul din cei cu care lucrase, umblînd teleleu ca și el.

Și, în seara aceea, aflîndu-se pe platforma unui autobuz, Pella respira mirosul de benzină și de

fum de ţigară — pentru el semn că a venit vara — şi se îndrepta iarăşi spre patrulaterul ale cărui faţade, atît de bine cunoscute, erau mărginite de Rue Réaumur, de marile bulevarde, de cartierele Montmartre şi Saint-Denis.

Tocmai îşi încasase drepturile şi îl revăzuse pe Georges. Bucuria lui Georges, care se pregătea de plecare pentru a se refugia în Landes, aproape că îl surprinse în mod neplăcut. Cînd se pomeni în faţa clădirii, care avea cîteva ferestre deschise, nu avu curajul să intre. Litere uriaşe, negre pe fond galben, încă mai anunţau pe faţadă *Le Cri*. Prea trist pentru a-şi împărtăşi tristeţea, Pella făcu cale întoarsă. Încet de tot se întoarse acasă, în cocioaba deschisă spre cer din Rue du Cirque, unde-l aşteptau, fără îndoială, înfometate, pisica şi Hélène...

Deodată îşi simţi mîinile goale, avu penibila impresie că a uitat ceva — nu ştia unde, nu ştia ce. Şovăind, se opri. Cineva îl îmbrînci mormăind nişte cuvinte pe care el nu le auzi. Fără doar şi poate, ceea ce-i lipsea erau ziarele, pe care le aducea acasă în fiecare seară, cînd lucra la *Le Cri*, ca pe o recoltă zilnică.

Se miră cînd îşi dădu seama că lumea nu mai exista pentru el, ca şi cum de trei săptămîni timpul s-ar fi oprit în loc şi pentru ceilalţi. Dintr-o dată constată că nu-l mai interesează nici evenimentele interne, nici cele internaţionale; cînd lucra avea mintea mereu preocupată fie de vreo intrigă politică, de-o crimă misterioasă, o ştire ciudată, sau vreo povestire de război.

Pella căută un chioşc încă deschis şi cumpără toate săptămînalele franceze şi străine care apăru-

seră de-o săptămînă încoace. Dar teancul rămase părăsit pe un colţ de masă. Chiar dacă avea chef să le citească, lectura nu-i tihnea, nu se putea mulţumi să fie numai un simplu cititor. Suferea că nu mai poate urmări, ceas cu ceas, în redacţia zgomotoasă, cu ritmul ei înnebunitor, mersul tuturor evenimentelor. Simpla lectură a ziarelor nu-i dădea decît o imagine ştearsă despre evenimentele din lumea întreagă. Pentru el lipsea tocmai esenţialul: participarea lui la această mişcare veşnică ce înlănţuie evenimentele de la o noapte la alta.

— Mica mea conştiinţă planetară, rînji Pella pe cînd închidea ziarele în dulapul unde le îngrămădea fără ordine, dar cu patima unui avar.

Recunoscu repede primele simptome. Îi erau familiare. Şomajul nu însemna ceva nou: era pentru a treia oară şomer. După perioada de dezechilibru, va veni cea a neliniştii, apoi a disperării: „De ce mi-aş mai găsi de lucru?"

Dar acum avea peste treizeci de ani, şi foarte repede totul se coloră în negru. Pella se gîndea: „Întunericul e o culoare". Nebărbierit, dezbrăcat, stătu mai multe zile trîntit în pat fără să bage în seamă văicărelile Hélènei, apucat pe neaşteptate de nelinişte la gîndul că are să intre în cele cîteva bancnote mari ce-i mai rămăseseră. Avea sub ochi, ca o mărturie a nebuniei lui, covoraşul de perete pe care-l cumpărase şi care-i scăzuse capitalul la jumătate. De frumos, era frumos. Dar de ce tocmai o carpetă? De ce din tot ce avea nevoie şi-şi dorea, cumpărase tocmai aceşti şase metri pătraţi care, prin luxul lor, scoteau

și mai mult la iveală urîțenia, sărăcia acestor camere de serviciu inconfortabile?

Cu capul vîrît în pernele murdare, Pella nu-și mai lua ochii de la desenele voluptoase ale unei grădini, unde un iepure ca din povești, cu urechile ciulite, părea că prinde o chemare venită tare de departe, de dincolo de zăgazurile țesăturii.

Dîndu-și seama că nici astăzi nu avea să iasă să-și caute de lucru, Hélène plecase, trîntind ușa.

— Mă duc să iau masa la părinți.

Nu-i gătise nimic, nădăjduind că foamea îl va îmboldi să iasă.

Pella scutură scrumul țigării pe dușumea. Închise ochii. „Oare n-am temperatură?" Cu teamă, își pipăi pulsul. Normal.

Dar de ce cumpărase covorașul? Îl obseda întrebarea, ca și cum totul ar fi depins de răspunsul ce-l putea da. Nu-și mai încăpea în piele de bucurie cînd se gîndea la uimirea, la indignarea, la mînia, la turbarea Hélènei în seara cînd îl adusese, îl desfășurase și-l atîrnase.

La drept vorbind, lui nu-i plăceau tapițeriile. Afară de cea pe care o cumpărase. Pentru nimic în lume n-ar fi voit să se descotorosească de covoraș. În posesia tapițeriei simțea că-i poate da dracului pe toți; îi era totuna dacă mînca sandvișuri sau dacă avea încălțămintea spartă. Cu banii de la *Le Cri*, cîștigați în chip cinstit, făcuse o cumpărătură vrednică de el, de acel Pella pe care îl prefera.

Cum să-i ceară Hélènei să înțeleagă așa ceva? Ea și cu îngrozitorul ei motan castrat. Se îngrășaseră împreună. Îi veni în minte Hélène, așa cum stătea în fiecare zi în fața oglinzii, ținînd strîns

pe sînii vînjoși motanul care sforăia. Pella se cutremură. Se sculă, băgă de seamă că unghiile de la picioare erau prea lungi și începu să caute ceva de băut. Mai rămăsese un pic de vin tulbure pe fundul sticlei. Strîngînd de pe jos un ziar vechi, ținînd cu precauțiune paharul plin, se duse să se culce iarăși.

„Încearcă măcar să cauți. Fă ceva!" îi răsuna încă penibil în urechi vocea uscată a Hélènei.

— Dobitoaca! zise el cu jumătate de glas.

Repetă cu plăcere cuvîntul de trei sau patru ori. Dar sonoritatea nu i se păru destul de savuroasă.

Pella făcu cu ochiul iepurelui din tapițerie, singurul lui prieten, acum, cînd Georges părăsise Parisul, și șopti cu multă plăcere: „Dobitoaca!", apăsînd pe cele patru silabe, iar ultima i se păru ceva mai bună:

— Do-bi-toa-ca!

„Ca și cum în meseria mea ar fi ușor de găsit un angajament. Dragă prietene (acest discurs imaginar se adresa unui muncitor), dragă prietene, tu ai cel puțin acest avantaj asupra noastră ăstora, intelectualii..."

Iar mai făcu cu ochiul înspre iepure (un iepure adevărat, și nu iepure de casă, cum pretindea Hélène). Pentru că eu sînt un intelectual. Strașnică mutră de intelectual...

Continuă, trudindu-se, discursul început: „Da, dragă prietene, tu măcar știi să faci ceva. Uzina ta poate da faliment, poți fi dat afară, dar ai o meserie în mîinile tale, poți totdeauna ieși din încurcătură, atît cît să ai ce mînca..."

Cu degetul arătător, Pella ciocăni încet ziarul. Îl deschise la pagina anunțurilor: „Vezi tu, se

caută dulgheri, zugravi, lăcătuşi, montori, ascuţitori de unelte, turnători, ajustori, tinichigii, cablori, ambalori, grèsori etc."

Se încurcă şi trebui să se oprească. Nu era mulţumit de demonstraţie, prea conştient de ce se ascunde adesea îndărătul ofertelor de serviciu. Dar suferea. Avea impresia că e prins într-o colivie ermetic închisă. La treizeci de ani fără lucru, în curînd fără gologani. Şi nici nu-i chip să-l tapezi pe tăticu, care se învoise ca feciorul lui să îmbrăţişeze o profesie liberă, dar care murise înainte de a culege ceea ce semănase.

Toate astea nu erau decît prostii, mici revolte de la ora unsprezece dimineaţa cînd eşti mahmur şi cînd te apucă groaza că o să te usuci pe picioare... Vina lui taică-său, singura lui vină fusese că nu înţelesese că fiul său avea talente, dar nu şi talent.

Un bun ziarist, asta da. Fără să fie în stare să facă altceva. Atunci să moară în piele de ziarist... Adică să se cramponeze de un ziar, să pună mîna pe un locşor, să-şi sape o groapă şi să rămînă acolo, uitat de toată lumea.

Iată la ce se gîndea astăzi. Nu-i mai lipsea decît ziarul care ar primi să-l angajeze. Numai atît.

— Etienne Pella.

— Luaţi loc, domnule. Îmi pare foarte rău că v-am făcut să aşteptaţi.

I se oferea o ţigară, i se dădea s-o aprindă. In cele din urmă, directorul, neliniştit, curmă tăcerea.

— Am fi atît de fericiţi dacă aţi accepta să colaboraţi cu noi! N-aţi putea începe de astăzi? Înainte de a vă telefona — şi e foarte amabil din partea dumneavoastră că aţi venit să ne vedeţi atît de repede — am hotărît să vă oferim un salariu dublu faţă de cel pe care-l cîştigaţi la *Le Cri*.

Un gest larg cu mîna, parcă pentru a opri orice protest. Contractul dumneavoastră e gata. N-aveţi decît să-l semnaţi...

În splendidul lui costum Prince-de-Galles, mult mai frumos decît al lui Serge, Pella se ridica şi, foarte serios, îşi punea semnătura pe document.

Directorul scotea dintr-un sertar secret o sticluţă de *whisky* şi două păhăruţe de argint. Ciocneau.

Cu un zîmbet complice, directorul murmură (deşi erau singuri în uriaşul birou cu uşi capitonate):

— Ce-aţi spune, pentru început, de o călătorie de trei luni în America de Sud? Tocmai e o mică revoluţie interesantă pe acolo...

— Cînd?

— Avionul pleacă peste două ceasuri.

Pella, cu un gest sigur şi viril, ridica mîna ca să-şi privească ceasul.

— Da.

Ca şi cum nici nu s-ar fi îndoit de răspuns, directorul scoase dintr-un plic un bilet de avion şi un teanc de bancnote de cîte o sută de dolari.

— Nu luaţi nimic cu dumneavoastră, nu vă pierdeţi vremea. Veţi cumpăra totul la faţa locului!

Iar un zîmbet, iar un păhărel de *whisky*. Pella îşi scotea paşaportul (totdeauna îl avea la el) şi

verifica dacă cele douăzeci şi opt de vize ce le avea în permanenţă pentru cele douăzeci şi opt de ţări pe unde trecea erau sau nu în regulă. Din alt buzunar scoase un carnet de vaccinări pentru cele cincisprezece boli de care oricine e bănuit că ar putea să le introducă într-o ţară străină: stătea bine cu tifosul, cu frigurile galbene, cu variola...

Cînd să treacă pragul uşii, directorul îl mai opri o clipă.

— Dacă mi-aţi putea trimite cărţi poştale din toate ţările pe unde treceţi, mi-aţi face o mare plăcere. Şi, cu un zîmbet complice, adăuga: Pentru fiica mea cea mai mare, care face colecţii.

Pella se întinse, îşi aprinse o ţigară. Din nou, luminile se stinseră. În loja orchestrei un pian începu să cînte Tipperary[1]. Ceea ce urma să se desfăşoare în faţa ochilor lui dată de mai bine de un an, dintr-o altă perioadă de şomaj.

De la cîrciuma lui preferată (debitul de la întretăierea dintre Rue du Cirque cu cartierul Saint-Honoré), între două partide de 421[2], Pella se hotărîse în sfîrşit să telefoneze directorului de la *Le Cri*. Era cea mai întemeiată nădejde a lui de a găsi iarăşi de lucru, şi pînă în ultimul moment tot amînase să dea piept cu realitatea. Rămînea de văzut dacă şi această nădejde avea să se spulbere.

Directorul era în şedinţă de lucru, dar spuse că va fi foarte fericit să-l vadă pe domnul Pella pe la începutul săptămînii viitoare. Era mai bine

[1] Cîntec foarte popular în rîndurile armatei engleze şi franceze în timpul primului război mondial.

[2] Joc de zaruri.

să mai dea un telefon pentru confirmarea şi fixarea unei întîlniri precise. Peste zece zile, după ce aşteptase numai un sfert de oră în anticameră, Pella pătrunse în biroul directorului.

— Luaţi loc, vă rog. Un moment... termin de dictat nota.

„Irène, atunci am văzut-o pe fetişcană prima oară", gîndi Pella. Timp de cîteva clipe i se roti prin faţă o imagine greoaie, densă, dar totuşi vioaie şi plină de viaţă.

Vîrful prea ascuţit al creionului se rupse pe bloc. Secretara sări de la locul ei.

— Vă cer iertare. Trebuie să mă duc să caut alt creion.

— Nu-i nimic. Să nu zăboveşti mult.

Aşadar Pella voia să lucreze la *Le Cri*. De ce? Simţea nevoia să găsească din nou o gazetă, şi asta se potrivea cu ideile lui politice. Se întîmplă aşa de rar să fii de acord cu ziarul la care lucrezi... Directorul nu-i putea răspunde precis nici da, nici nu.

— Ştiţi despre ce e vorba. Echipa noastră e înjghebată, e mică, dar omogenă. Fireşte, prezenţa dumneavoastră aici ar însemna o contribuţie interesantă. Mi-amintesc că articolele dumneavoastră mi-au atras atenţia. Cred că v-aţi putea adapta tonului ziarului.

În cele din urmă, directorul îi propuse să facă o perioadă de încercare. Fireşte, i se va plăti.

— Dacă aţi veni peste vreo cincisprezece zile, ar fi foarte nimerit.

Foamea îl făcu pe Pella să se deştepte din visare. Asta era adevărul. Aşa intrase la *Le Cri*

acum un an și mai bine. Perioada de încercare fusese satisfăcătoare. La sfîrșitul lunii fusese angajat.

Pella se simți mai bine. De ce să-i fie frică să-și pună candidatura astăzi? De la intrarea lui la *Le Cri* făcuse cîteva reportaje despre care se vorbise...

Așa era îngrozitoarea regulă a meseriei: nu numai că lumea te uită, nu numai că trebuie s-o iei iarăși de la capăt, dar pierzi încrederea de îndată ce atmosfera ziarului care te îmboldea la scris se risipește, de îndată ce te afli din nou singur față în față cu tine însuți! Ce preț mai au atunci zecile de articole uitate de toată lumea, pe care nu mai ai chef să le recitești și care există numai în memoria acelora cu care ai lucrat? Căci așa e meseria: ca și ei, trebuie să știi ce scrie fiecare sau ceea ce a scris.

„Azi pornesc la atac!" Pella se bărbieri, se îmbrăcă, luă o bancnotă de cinci mii de franci din sertar. Spălatul îi făcuse bine. Printr-o întorsătură neprevăzută, încrederea în sine îi revenise. După ce salută iepurele din covoraș, ieși. Îl întîmpină căldura străzii și se simți fericit că trăiește.

De la aceeași cafenea, de unde cu un an mai înainte telefonase directorului de la *Le Cri*, Pella porni ofensiva. Din punct de vedere matematic, problema era foarte simplă: zece cotidiene de dimineață, cinci de seară, vreo douăzeci de săptămînale. De pe listă, trebuiau șterse definitiv toate ziarele la care nu putea colabora din motive politice sau religioase. După ce se gîndi cîteva minute, Pella socoti că-i mai rămîneau două cotidiane de dimineață, două de seară și trei săptămînale, la ușa cărora putea să bată.

Era pe la sfîrșitul lui iunie; după patru săptămîni nu făcuse un pas mai departe. Nimeni n-avea nevoie de el. Îi imputau trecutul în fel și chip. Într-un fel, îi venea să rîdă, pentru că a spune despre un președinte de consiliu că e un cretin sau un ticălos n-avea nici o legătură cu politica.

Disperat, se întoarse pînă la urmă la fostul lui director de la *Le Cri*. Cum era de așteptat, acesta nu putea face nimic pentru el. Totuși, îl recomandă prietenului lui, „Prințul". Iar săptămînalul acela, despre care se vorbise atît, tocmai trebuia să apară; aveau și localul, o casă boierească aproape de biserica Madeleine.

Pella fu chemat de către „Prinț" în ziua de 1 septembrie la ora șase seara... Ras proaspăt, cu o cămașă albă, cu încălțăminte de curînd lustruită, Pella era mulțumit de sine, se admira pe furiș în vitrinele magazinelor. Dacă se ducea dracului și ăsta... Cum îi mai rămăseseră cîteva minute, intră într-o cafenea să bea un coniac și să fumeze o țigară. Niciodată nu-i fusese așa de frică.

Portarul îl puse să completeze o fișă din acelea care-i erau așa de urîte și care se găsesc în toate ministerele: obiectul vizitei... La capătul unui coridor întunecos se trîntiră niște uși. Miros de zugrăveală proaspătă, într-un colț bidinele și un halat pătat. Oarecum retrasă față de restul străzii, casa boierească era așezată între două blocuri. Mirosea a bani pe aici. Puțea a bani.

Cîţiva tineri blonzi trăncăneau într-un birou. Prin uşa pe jumătate deschisă, Pella îi putea observa.

„Ciudate mutre pentru nişte gazetari", se gîndi el. Dar prima echipă a unui ziar, înainte de apariţie, e totdeauna alcătuită în chip destul de puţin obişnuit.

Se uită la ceas: exact ora şase. Nu-i plăcea să întîrzie. Uşierul se întoarse şi se aşeză tăcut la locul lui. Tinerii ieşiră din birou, îl măsurară atent, calculînd preţul costumului de pe el. Urmă apoi o tăcere, curmată doar în chip regulat de un şuierat curios, iscat de fiecare dată cînd uşierul, respirînd, dădea aerul afară printre dinţi. După o jumătate de oră, Pella începu să se neliniştească:

— I-ai spus că sînt aici?

Drept răspuns se auzi un mîrîit.

La ora şapte, portarul îşi scoase mîncarea dintr-un sertar şi începu să mestece dintr-un sandviş. Pella nu mai avea ţigări. „Ce-o mai fi şi tîmpenia asta", se gîndi el.

Aceiaşi tineri se întoarseră, chicotiră cînd îl văzură şi se pierdură din nou în coridorul întunecos. Apoi iarăşi zgomote de paşi, dar mai greoi, mai liniştiţi. Pella se ridică şi-şi îndreptă impermeabilul mototolit. Trei bărbaţi cu mutre îngrijorate, unul burtos, altul înalt şi altul foarte demn, se iviră în faţa lui. Lucrurile păreau să se încurce serios. Neliniştit se uita la portar. Cît timp avea să mai stea aşa, uitat într-un colţ? Dar cînd să treacă pragul uşii, ultimul din cei trei necunoscuţi se întoarse, ca şi cum ar fi uitat ceva.

— Pe dumneavoastră trebuia să vă primesc...

Murmurase cuvintele cu o voce blîndă, cu inflexiuni calme, ca într-o scenă pastorală de Watteau [1].

— Fireşte, da, zise Pella aproape cerîndu-şi scuze.

— Îmi cer iertare, am uitat.

Un zîmbet atît de sincer lumină chipul Prinţului, încît Pella se simţi stingherit de a-l fi pus într-o situaţie penibilă fie şi fără voia lui.

— Nu-i nimic, zise el.

— Ba da. Ba da. Din păcate acum e prea tîrziu. N-aţi putea veni mîine la aceeaşi oră?

Cum să nu, Pella putea. Ce altceva avea de făcut?!

Ochii cenuşii îl examinau, îl măsurau.

— După dumneavoastră, vă rog.

Cei doi coborîră scara împreună. Prinţul şchiopăta puţin, ceea ce îl făcea să pară şi mai demn.

— Aşadar aţi dori să lucraţi cu noi?

— Da, afirmă Pella prosteşte.

— Nu văd ce ne-ar împiedica să încercăm. Nu-i nevoie să mai treceţi. Veniţi cînd doriţi, încercaţi să vă găsiţi un birou, instalaţi-vă.

Prinţul făcu un gest larg în clipa în care Pella se pregătea să-şi ia rămas bun.

— Casa asta e a dumneavoastră de-acum înainte.

Pella îl privi cum se urca în superba lui maşină, care-l aştepta. Rămase iarăşi singur, uluit. Felul ăsta de a-ţi alege colaboratorii îl depăşea.

---

[1] *Jean Antoine Watteau* (1684—1721), remarcabil pictor francez, a zugrăvit cu predilecţie scene pastorale.

Era angajat, o dată pentru totdeauna. Dar fiindcă formula noului săptămînal nu fusese încă riguros stabilită — n-avea nici măcar titlu — fu nevoit să admită că era prea devreme ca să vorbească de bani, de contract. Pînă una, alta, va fi plătit cu bucata, adică după lucrul ce i s-ar cere să-l facă.

— Îl cunoaşteţi pe patron, cel puţin din auzite. Cine a lucrat cu el nu a avut de ce să se plîngă.

PARTEA ÎNTÎI

Capitolul I

Patronul era numit pretutindeni „Omul în negru". Puterea era pasiunea lui. Figură anacronică într-o vreme cînd toţi păreau convinşi că era împăraţilor presei nu va mai renaşte... Cînd se zvoni că avea să scoată un ziar, toţi se mulţumiră să zîmbească: „Mai crede încă în minuni." Rari fură cei care îndrăzniră să-şi lege soarta de a lui, cu toate sutele de milioane de care dispunea. Fu luat în bătaie de joc şi i se prezise că o să lase repede totul baltă. Şi apoi, zicea lumea, trecuse de vîrsta cînd o iei de la început. Pînă în ultima clipă se crezu că nu va îndrăzni, că vechea lui idee, pe care o nutrea de ani de zile, va rămîne în stare de proiect. Cînd veni toamna se mută în cartierul Madeleine.

Pentru public, apariţia unui nou ziar se reducea la cîteva afişe bălţate, lipite pe zidurile oraşului. În cazul cel mai bun, din patruzeci şi trei milioane de locuitori, vreo două sute de mii se lăsau ispitiţi să-l cumpere din pură curiozitate. Dar un ziar nu se lansează ca un nou produs de toaletă. Rar se întîmplă ca operaţia să fie numai şi numai comercială. Omul în negru vedea mai departe.

Era mai întîi o sfidare la adresa tuturor celor care-l înmormîntaseră. Era o revanşă politică, un mijloc de a nega atitudinea pe care o avusese în timpul războiului, un mod de a dovedi că o epurare nu era de ajuns pentru a-l reduce la tăcere, pentru a-l îndepărta din viaţa publică. La urma urmelor acesta era pentru el unicul prilej de a fi iarăşi puternic. Să fie stăpînul cîtorva zeci de mii de muncitori şi muncitoare nu-l ispitea prea mult. Visa o putere pe măsura lui, adică la scara întregii ţări. Altora le place să corupă. Şi Omul în negru ar fi putut s-o facă. L-ar fi costat mai ieftin. Dar ceea ce-i plăcea lui, ceea ce voia el era să-i aibă în mînă nu numai pe cei care exercită puterea, dar şi pe cei care sînt la originea acestei puteri, adică pe cei care votează, într-un cuvînt: publicul. Numai atunci poţi vorbi de la egal la egal cu oricine. Chiar mai mult, poţi să bagi în răcori pe cine-ţi place. E frumos să ai miliarde. Dar mai frumos e să ai miliarde şi un ziar; astfel, banii capătă o valoare de zece ori mai mare. Ziarul îţi îngăduie să cumperi ceea ce în principiu scapă banilor: respectul, consideraţia oamenilor care te-ar dispreţui făţiş dacă n-ar fi la cheremul tău, sau în bătaia focurilor tale.

Trebuie să ţină seama de tine: nimeni nu-i destul de mare pentru a scăpa de atacurile tale, fie el posesor al premiului Nobel, preşedinte al Republicii, sau mareşal al Franţei.

Prin aglomeraţie maşina îşi croia drum încet şi prevăzător. La o frînare bruscă, păru că se lasă pe roţile din spate.

— E o maşină veche, spuse şoferul.

— Ehei, dragul meu, are să ne îngroape pe toţi.

— N-am vrut să zic ceva de rău, maestre, dar...

Şoferul nu-şi isprăvi fraza. După cum dădea din umeri, parc-ar fi voit să spună că nu înţelege. Şi apoi, îi era ruşine.

— Ce mai încolo-ncoace, noi sîntem cei de plîns.

— Mai e vorbă, maestre?!

Era un spectacol de care Pierre Decreux nu se mai sătura: de la fereastra ziarului pîndea sosirea nemaipomenitei rable. După cele mai nobile tradiţii, şoferul se repezea să deschidă portiera. Fără să se uite nici în dreapta, nici în stînga, Omul în negru străbătea falnic trotuarul. Oricît ar fi fost de frig, umbla totdeauna cu capul gol. Statura lui înaltă, dreaptă în ciuda celor şaptezeci de ani, inspira respect şi teamă. În faţa lui nu te simţeai niciodată la largul tău. Nu te vedea niciodată, nu recunoştea niciodată pe nimeni; dacă, din întîmplare, privirile i se opreau asupră-ţi, aveai impresia că se întreba cu cine avea la drept vorbind de-a face.

— Cunoşti întîmplarea aceea care a rămas de pomină?

— Nu, zise Decreux.

Uşa de la intrare fu trîntită. Aşa o trîntea el totdeauna. O jumătate de minut — timp cît ajungea la biroul lui — viaţa parcă se oprea în toată redacţia. Cine ar fi îndrăznit să rîdă sau să vorbească tare în faţa lui?

În încăperea cea mare a ziarului, în sala de redacţie, Decreux şi Pella sînt singuri. O masă

acoperită cu un fetru verde, cîteva scaune desperecheate, iată tot mobilierul. E douăsprezece jumătate. Un om de serviciu aduce ziarele de seară. Apoi iarăşi tăcere, tulburată doar de sforăiturile neîntrerupte ale autobuzelor care fac să se cutremure geamurile.

— Ei, şi cu povestea ta? întrebă Decreux.

Pella rîse de unul singur.

— Era înainte de război. Intr-o zi patronul întîlneşte un tip pe culoar, îl priveşte, întoarce capul. Celălalt era grozav de mîndru. Iţi dai seama, să fii remarcat de patron! Numai că nu prea era aşa. Patronul intră furios la redactorul-şef: „Iar aţi angajat unul nou. Vă pierdeţi vremea angajînd personal. Şi apoi ăsta are o mutră care nu-mi place. Nu vreau să-l mai văd pe aici. Daţi-i ce i se cuvine şi să-l văd plecat chiar astăzi." Omul lucra acolo de doi ani!

— Şi?

— I s-au dat indemnizaţiile, dar el n-a înţeles niciodată de ce fusese dat afară.

Decreux gîndi: „O să-mi aduc aminte de povestea asta. Are s-o facă pe Claude să rîdă." Işi dăduseră întîlnire la dejun. Acum, că patronul era acolo, trebuia să aştepte sfîrşitul conferinţei. „Claude, logodnica mea." Cuvintele astea i se păreau idioate lui Decreux; prefera să spună „Claude, amanta mea."

— Nu-i adevărată povestea ta.

Pella protestă energic. De-altminteri ce importanţă avea? Putea foarte bine să fie adevărată! Intr-o lună de gazetărie, Decreux învăţase un lucru important: oricît de extraordinar ţi s-ar părea un fapt, poţi să te aştepţi totdeauna la ceva şi mai rău.

— Sînteţi tare veseli. Decreux, du-te şi-mi ia un pachet de ţigări. Aşa, ca să faci puţină gimnastică. Nu ştiu unde s-a băgat omul de serviciu.

Chipul rotund al lui Trivès, redactorul-şef, dispăru tot aşa de iute cum apăruse.

— Solidari în nenorocire... declară Pella, zîmbind.

— Primul meu reportaj! zise Decreux.

Coborînd treptele două cîte două, ajunseră în stradă gîfîind şi miraţi că era atît de frig.

— Cine ajunge ultimul plăteşte de băut, propuse Pella.

— Nu mă prind...

Dar Pella o şi luase la picior. *Bastos*, cafenea şi debit de tutun, se afla la vreo sută de metri, pe strada Godot-de-Mauroy. Cum se găsea ceva mai la o parte de Boulevard des Capucines, avea o clientelă liniştită. Veneau pe aici mulţi funcţionari şi tot atît de multe vînzătoare, vînzătoare drăguţe. Din prima zi, cafeneaua devenise o sucursală a ziarului. Pentru Decreux, ultimul venit la ziar, cafeneaua devenise unul din centrele geografice ale existenţei lui.

La Paris fiecare trăieşte în interiorul unui oraş care este şi nu este Parisul. Oraşul unde se desfăşoară existenţa lui. Decreux se îmbogăţise cu un cartier care-i rămăsese pînă acum străin, cartierul Madeleine.

Stînd la tejghea, se privesc în oglinda care multiplică numărul sticlelor. Pella este mai în vîrstă: treizeci de ani. Slab, cu faţa îngustă şi părul zbîrlit, rîde toată vremea şi nu ia nimic în

serios. Decreux n-are decît douăzeci și unu de ani. Il întrece cu un cap. Se completează amîndoi: unul e foarte vioi, celălalt molîu.

— Cînd apare oare primul număr? întrebă Decreux.

— Vor trebui mai întîi să se înțeleagă asupra titlului!

— Altfel îmi închipuiam viața de ziarist, zise Decreux. Încă nu mi s-a dat nimic de făcut!

Rîsul tremurat al lui Pella îl făcu să tresară

— Tot te mai miri? Nu uita că nici eu nu sînt decît un om plătit cu bucata. Să tragă foloase de pe urma stagiarilor ca dumneata sau a ziariștilor plătiți cu bucata, iată marele principiu al patronului.

Îi numără pe degete.

— Sînteți patru tineri. O echipă inutilă. Ați putea nici să nu fiți sau să dispăreți dintr-o clipă într-alta, nimeni n-ar băga de seamă.

— Da de ce ne ține totuși pe aici?

Din nou răsună rîsul lui Pella, pe care Decreux îl ura.

— Nu-i chiar așa de simplu. Mai întîi le plac tinerii, așa, din instinct. După cum altora le plac tapițeriile vechi. Și apoi, pentru că sînt un material uman de care pot dispune după bunul lor plac. Ei nu consideră că ați putea avea și voi sentimente. Ceva mai mult, sub pretext că vă învață meseria, vă vor da să faceți ceea ce ziariștii de profesie n-ar accepta niciodată.

— Faptele diverse? întrebă Decreux. Și se întrerupse, adăugînd șovăitor: Știi, încă n-am văzut niciodată un om mort.

— Și cum ai vrea să-l vezi, sîngerînd?

La strîmbătura pe care o făcu Decreux, Pella zîmbi firav.

— Fii liniștit, să faci faptele diverse la un ziar săptămînal e altceva decît la un cotidian. Înseamnă să-ți începi meseria la un stadiu superior. Toate speranțele îți sînt îngăduite.

Ciocniră în sănătatea lor.

— Dar tu ești un ziarist adevărat, zise Decreux. De ce te-or fi pus laolaltă cu noi?

Pella făcu un gest de nepăsare.

— Nu eram tocmai ce le trebuie lor ca să mă angajeze. Dar cum aveam totuși o recomandare serioasă, mi-au oferit să lucrez cu bucata. Înseamnă că tot am o șansă să fiu angajat într-o bună zi. Am fost nevoit să primesc: n-am izbutit să găsesc altceva.

Cînd urcară din nou la redacție, conferința nu se terminase. Așteptară din nou în încăperea vastă, plină de praf. Decreux aprinse lumina. Era și mai sinistru.

— De-a ce vă mai jucați, copii?

— Hai, intră, dragă prietenă, spuse Pella. Vino și dumneata în voioasa noastră societate.

Christiane își aruncă poșeta pe un scaun și-și scoase mantoul.

— Unde sînt ceilalți din bandă?

— Diseară ne ducem să jucăm bridge, îi comunică Pella. Sper că vei fi liberă și dumneata, dragă prietenă.

— Slăbește-mă, îl repezi Christiane. N-am poftă de glume. Cine mă invită la masă?

Decreux și Pella se priviră.

— Am înțeles. Toți am ajuns la fel. Gazetăria — meserie care dă de mîncare celui ce-o practică, n-am ce spune!

Tustrei stăteau în jurul mesei lungi.

— Are cineva măcar vreo țigară?

Christiane căscă.

— Îmi aduc aminte de vremea cînd eram la școală. Cînd eram pedepsită, joia, să nu ies în oraș.

— Am fi putut foarte bine sta acasă, zise Decreux.

— S-o crezi tu, murmură Pella. Dacă nu veneai, toată lumea ar fi băgat de seamă. Faptul că ne știu aici îi liniștește. Toți redactorii-șefi au o fobie: nu pot îndura să rămînă singuri.

Ar fi putut foarte bine să nu vină. Nimeni nu-și mai amintea de ei. Cu o lună mai înainte i se spusese lui Decreux: „Luați loc, vă rog". Și nimeni de atunci nu-l mai băgase în seamă. Pella îl încurajă:

— E în firea lucrurilor. Dacă pînă peste trei luni n-ai murit de foame, ar putea să te întrebe cineva ce cauți pe aici. Sau să-ți spună că perioada de încercare s-a terminat, că n-a fost concludentă, și că-ți poți alege altă meserie, pentru care, probabil, ai vocație. În acest răstimp nu vei fi trimis nicăieri, nu ți se va da să faci nici un reportaj. În cel mai bun caz, dacă reușești să capeți cîteva treburi mărunte, ai să fii plătit cu bucata. Atît cît să-ți ajungă pentru țigări și metrou. Și viitorul: Dacă peste șase luni nu ești nici tuberculos, nici la casa de nebuni, dacă s-a obișnuit lumea să te vadă pe aici, și ți se dau unele corvezi, atunci ai șansa să-ți faci o situație în regulă. Firește, și aici e chestie de noroc. În meseria asta nenorocul e o greșeală profesională. Trebuie să te afli aici chiar în clipa cînd se scrie despre un fapt important: o catastrofă senzațională, un cutremur de pămînt, o revoluție, o erupție submarină, o inundație. Fiecare minut e prețios și nu-i nimeni altul în afară de tine. Și Pella trase concluzia: De altfel, ori de cîte ori te vei plînge, te vor amăgi cu posibilitatea unui asemenea noroc, făcînd să-ți joace în fața ochilor speranța, să nu-ți pierzi răbdarea. E adevărat că unii au făcut carieră datorită unei întîmplări miraculoase, fiindcă un reporter de renume a avut chef să se ducă la cinema, fiindcă altul a luat masa, prea pe îndelete, iar un al treilea avea guturai. Cel puțin așa se susține.

Decreux se ridică și se duse pînă la intrare, să-l întrebe pe ușier dacă patronul plecase. Dar conferința continua. Era aproape două după amiază. Nici în ziua aceea nu putea lua masa cu Claude. Pierduse o groază de vreme, fără să facă nimic. Așteptau așa, degeaba, ca să se vadă că așteptaseră, ca să-și dovedească lor înșiși că țineau de ziar, de vreme ce trăiau în ritmul lui.

— Nimic nu ne împiedică, propuse Pella, să ținem și noi conferința noastră. Decreux, fă tu pe patronul, ai cuvîntul. Și Pella se sculă ceremonios, apoi se așeză imediat.

— Așadar, primul număr apare în curînd, da, sau ba? întrebă Decreux.

Christiane oftă:

— Măcar de-am avea fotolii, am putea trage un pui de somn.

Redactorul-şef Trivès arunca pe furiş din cinci în cinci minute cîte o privire spre orologiul în fals stil *empire*, de deasupra falsului cămin din marmură falsă ce împodobea încăperea unde se ţinea conferinţa — biroul patronului. Îi era foame. Cînd minutarul se apropia de ora trei — şi aproape în toate zilele se întîmpla acelaşi lucru — o ură violentă împotriva patronului îl îneca. „E diabolic, se gîndea el. O să ne omoare pe toţi înainte de apariţia ziarului." De cînd lucra cu patronul, slăbise fără să ţină regim.

Ei erau cele patru victime ale Omului în negru: cei doi directori, primul redactor-şef, şi el, Trivès, cel mai tînăr; avea patruzeci de ani. Stînd în acest birou, îşi contempla cu satisfacţie viaţa. Totuşi, fusese cît pe ce să nu primească acest post de redactor-şef. Într-adevăr, i se spusese mereu că ziarul n-avea nici o şansă de apariţie, şi chiar de-ar fi reuşit, el, Trivès, nu va mai fi acolo ca să asiste la reuşită. Căci Omul în negru avea reputaţia de a ucide premeditat pe toţi cei care lucrau pentru el: de mult se ştia că-i plac chipuri noi, că vrea mereu sînge proaspăt, oameni noi şi că-şi uza la maximum colaboratorii ca să-i lepede de îndată ce socotea că nu mai poate scoate nimic de la ei. „Voi rămîne", îşi zicea Trivès. Şi trebuia să rămînă, căci nicăieri n-ar mai fi găsit un post asemănător. Era apreciat pretutindeni ca ziarist; dar de aici şi pînă la redactor-şef... De altminteri,

toţi cei ce-şi făcuseră un nume în presă rîseseră aflînd că burduhănosul Trivès fusese angajat. „N-ai să ghiceşti, ei, da! Îţi dau cuvîntul meu de cinste." Toate astea Trivès le ştia. Şi de la o zi la alta, începu să-i urască pe toţi foştii lui prieteni. Ziarul trebuia să meargă, şi Trivès muncea cum nu muncise niciodată, cu înverşunare, căci pentru el, din punct de vedere profesional, era o chestiune de viaţă şi de moarte. Nevastă-sa bănuia că are pe puţin trei amante tinere şi-i telefona la fiecare jumătate de oră.

Cu spatele spre cămin, în picioare, patronul domina cele patru chipuri vlăguite de oboseala insomniilor. Noaptea trecută distrusese încă o dată, în ultimul moment, din cîteva trăsături de creion roşu, macheta ziarului; şi plecaseră la trei dimineaţa. Tocmai era gata noua machetă. Se vor putea duce, poate, la masă.

— Sînt foarte mulţumit, domnilor, zise patronul. Aşa e mai bine. Să nu ne mai atingem de machetă timp de douăzeci şi patru de ore. Cred că am ajuns la ce doream.

Trivès îşi linse buzele. Cel mai neplăcut era faptul că patronul nu fuma şi-l supăra mirosul de tutun. Nu i-ar fi oprit. Dar lor le era frică să nu-i fie pe plac. De fapt, patronul fuma la el acasă. Îi făcea însă plăcere să-şi pună interlocutorii în stare de inferioritate. Se prefăcea că se înăbuşă, spunea că are astmă, şi vizitatorul era obligat să-şi stingă ţigara. Cînd conversaţia era de durată — şi cînd era cazul, patronul o făcea să ţină cît mai mult — victima, grăbită să se întoarcă la viciul ei, n-avea decît un gînd; să termine cît mai repede.

— Poţi fuma, Trivès, astăzi nu mă supără fumul, zise patronul.

Zîmbea, dar zîmbetul acesta îl înspăimînta pe Trivès. Cînd patronul voia să fie amabil, era mai rău ca oricînd. Simţeai că face eforturi, dar fără să izbutească. Nici Grandier, care-l cunoştea pe patron, fiindcă lucraseră împreună douăzeci şi cinci de ani, nu izbutise să se deprindă cu acest zîmbet. De altminteri, nu era bine să capeţi deprinderi cu Omul în negru. Douăzeci de ani puteau să însemne tot aşa de puţin ca douăzeci de zile: trebuia să fii mereu foarte atent, să nu mergi prea departe în discuţie, să recunoşti printre ideile patronului acelea la care ţinea el efectiv, să cedezi şi să dai impresia că ai cedat fiindcă el avea dreptate.

— Dă-mi şi mie una, n-o să te simţi aşa de singur, zise patronul, chicotind.

Trivès se îngălbeni: „Dacă o ţine tot aşa, îmi fac trei duşmani de moarte". Cîteva broboane de năduşeală îi apărură pe încreţiturile frunţii. „Dacă aş fi în locul lor, se gîndi Trivès, nu m-aş încrede cîtuşi de puţin şi n-aş fi de loc mulţumit." Creierul îi lucra cu multă repeziciune. „N-ar trebui să ne despărţim aşa, trebuie să fac vreo gafă ca să restabilesc echilibrul."

— Dacă am merge să luăm masa, mă simt puţintel obosit, spuse Trivès.

— Te credeam ceva mai rezistent. Şi totuşi pari a fi foarte sănătos. Nu chiar ca Grandier, dar nu te potrivi. E în agonie de douăzeci şi cinci de ani!

Hohote de rîs.

— Patronul are să ne îngroape pe toţi!

Trivès era cît pe ce să scape un mare oftat de uşurare.

— Dacă vreţi, să mai rămînem încă vreo cîteva minute, spuse patronul. Are cineva dintre dumneavoastră vreo idee nouă în legătură cu titlul ziarului?

Problema titlului ziarului îl tortura pe Trivès de săptămîni de zile. Visa la ea. Propusese pînă acum zeci de titluri, dar nici unul nu fusese reţinut. „E în joc poate cariera mea", se gîndea el. Într-adevăr, cîtă autoritate ar căpăta în redacţie dacă titlul ziarului ar veni de la el! Iar faţă de patron ar fi o poliţă de asigurare trasă asupra viitorului. Un asemenea succes l-ar expune, fireşte, atacurilor celorlalţi trei, superiorii lui. Dar şi-ar lua bucuros asupră-şi un atare risc: ocazia cea mare sau sinuciderea. Cap sau pajură. Cufundat în visuri, de-abia auzea ce se vorbea. Băgă de seamă, cîteva secunde mai tîrziu, că patronul îi vorbise. Faţa i se acoperi din nou de broboane de sudoare. Era grotesc, în plină iarnă. Deodată, îi veni inspiraţia, avu revelaţia, certitudinea, bucuria matematicianului care, după o săptămînă de trudă, găseşte soluţia problemei, devenită unicul motiv al întregii lui existenţe. Fie ce-o fi, o să rişte tot. Nicicînd nu se va mai întîlni cu o asemenea ocazie. Atunci se sculă în picioare, se uită la patron, care, oarecum mirat, aştepta de jumătate de minut răspunsul la întrebarea:

— Tot atît de foame îţi mai este?

Trivès vorbeşte. Vocea, la început şovăitoare, acum e sigură. Ştie că are dreptate. Şi are dreptate. Şi toată lumea ştie că are, de cum a început,

căci totul în el afirmă dreptatea, o strigă. Asta e însușirea de căpetenie a lui Trivès: are personalitate, convinge.

— Ați spus odată că ați dori un titlu care să simbolizeze formula dumneavoastră și ambiția dumneavoastră: să faceți din ziarul acesta de informații și de fotografii cel mai mare săptămînal francez. Ne trebuie deci un titlu care să aibă măreție, care să fie în același timp programul nostru și să fie la înălțimea acestuia oricît de mare ar fi succesul ziarului. Chipul lui Trivès era grav. Cred că am găsit. Păstră o jumătate de minut de tăcere. E un singur cuvînt. I-am dat tîrcoale multă vreme. Îl presimțeam cu toții. Vi se va părea evident, dar cred că tocmai de asta e bun. Îndreptîndu-se din umeri, continuă ca și cum ar fi vorbit cu el însuși. Văd titlul în litere roșii. În litere mari, roșii, pe toate zidurile din Paris și din provincie. E cuvîntul pe care-l cunoaștem cu toții, este întregul nostru program.

— Dă-i drumul, zise patronul, te ascult.

— *Franța*, domnilor, *Franța*.

Urmă o tăcere lungă. Chipul patronului rămînea indescifrabil.

— Ce credeți?

— Prea scurt, spuse unul.

— Prea moale ca rezonanță, adăugă altul.

— Pretențios, observă cel de al treilea.

— Apără-te, Trivès, sugeră patronul.

— Despre ce e vorba de fapt? Să găsim cititori, mulți cititori. Și cititorii nu seamănă unul cu altul. Unuia îi plac faptele diverse, altuia desenele umoristice, sau politica. Trebuie, așadar, să găsim un numitor comun pentru un număr

cît mai mare de cititori cu putință. Iar aceștia au ceva comun, un bun care nu le poate fi răpit și pentru care au făcut două războaie în mai puțin de o jumătate de veac: toți acești viitori cititori sînt francezi. Și acestor francezi ne vom adresa noi. Rolul nostru va fi tocmai acela de a le reda conștiința măreției faptului că sînt francezi. Vom fi ziarul lor. Numai cine nu va avea conștiința unui bun francez nu-l va citi, nu-l va cumpăra. Căci noi vom fi apărătorii tuturor intereselor Franței — deci și ale francezilor — de la croitoria de lux, pînă la chestiunile coloniale, de la marile întreprinderi, pînă la Belle-Arte.

Arborînd parcă în ochi tricolorul, alb, roșu și albastru, Trivès continuă multă vreme pe această temă. În fundul sufletului, Omul în negru era de aceeași părere. Ce revanșă pentru el: să întruchipeze Franța, după ce fusese pe punctul să se scufunde în mocirlă! Vedea chiar mai departe: *Franța*, apărătoarea civilizației occidentale împotriva comunismului; *Franța*, organ de sprijin al unui război lăsat la voia întîmplării dincolo de mări și care va trebui purtat de francezi, de toți francezii. Și mai erau și propriile lui interese. Parafrazînd fără să vrea pe acel ministru american care declarase: „Ce-i bun pentru General Motors e bun și pentru Statele Unite ale Americii“, Omul în negru se gîndea că ceea ce era în avantajul propriilor lui interese era bun și pentru Franța. Și, totuși, știa că nu va rămîne la acest titlu. Era prea timpuriu ca să-și ia asupră-și un asemenea rol: ar țipa cu toții că e o provocare din partea lui,

Bietul Trivès! Patronul se mulțumi să spună:
— Ai spus lucruri interesante, va trebui să ne mai gîndim.

Sub pretextul că-și pune hîrtiile în ordine, Trivès făcu în așa fel ca să rămînă singur. Avea nevoie de singurătate, ca să-și guste din plin victoria. În curînd patronul își va da seama că ideea lui era bună și și-o va însuși, găsind alte motive pentru a o accepta. „Mă duc să iau o masă bună. Am cîștigat-o cu vîrf și îndesat." Da, se simțea învingător. Ca să și-o dovedească, n-avea decît să-și aducă aminte de mutra celorlalți, de felul în care îi spuseseră: „Cu bine, pe curînd." Cînd toate birourile se goliră, ziarul rămase al lui. Ca să fie cu cugetul împăcat, deschise ușa sălii de redacție.
— Ce faceți aici? se miră Trivès, văzîndu-i pe Pella și pe Decreux. Sper că ați luat masa. Nu? Atunci vă invit eu.
„Nostimi mai sînt și băieții ăștia, se gîndi el. La urma urmei, au făcut bine că au așteptat pentru că i-am invitat." Pierre Decreux nu-l interesa, fără să-i displacă. Îl privi zîmbind: „N-o să reziști la încercare, își spuse el. Peste trei luni te vor uita de tot." Cu Pella era altceva. Și apoi Pella îl amuza, îl făcea să rîdă. „Și o știe, ticălosul. Și știe că știu că el știe". Buzele lui Trivès deveniră lacome: ar fi treabă ușoară să-l dezguste pe Decreux de meserie; dar cu celălalt jocul ar putea fi interesant. Cine știe? O să-i lase poate o șansă, dar cu condiția să renunțe la veșnicul lui zîmbet ironic. „Sau, așa cum se spune,

se gîndi Trivès, să-i piară pofta de rîs. Să-l aducem cu picioarele pe pămînt."
Fără să-i pară rău că-i poftise la masă, voia totuși să le dea de înțeles că gestul acesta nu-l angaja cu nimic. Cum erau prost îmbrăcați, îi duse la un restaurant de mîna a doua, la *Fouquet*.

Capitolul II

Hôtel des Etrangers. Mai curînd niște celule decît camere. Pereți atît de groși, încît nici un zgomot nu-ți ajungea la urechi. Ciudată singurătate, căci, pe de altă parte, ușile nu se închideau cu cheia, n-aveau zăvoare și erai la cheremul chiar al unei vizite, mai ales, în toiul nopții. Așa era obiceiul: cînd unul din locatarii hotelului se plictisea sau nu putea dormi noaptea nimerea în una sau alta din camere. Pierre fusese nevoit să se împace cu obiceiul acesta, deși nu suporta să vină cineva peste el.
Hôtel des Etrangers avea fațada severă, rece, netedă. Numai o placă, la intrare, arăta că era vorba de un hotel. Cea mai veche casă de pe o stradă veche. Posesia unei camere fusese prima experiență a lui Pierre, la începutul vieții lui de flăcău. Prima lui mare bucurie. Și-și apărase cu înverșunare cei patru pereți împotriva curiozității familiei. „Nu vreau să știe cum locuiesc." Încăpățînarea lui fusese rău înțeleasă. Era totuși simplu. Pentru Pierre, libertate însemna singurătate, singurătate absolută care nu permite

celorlalți să se gîndească la tine, să-și închipuie cadrul în care-ți duci viața.

Apoi tatăl lui fusese nevoit să părăsească Parisul și să se întoarcă la Carcassonne, orașul lui de baștină, ca să ia în primire direcția unei agenții de bancă. Ruptura bruscă și definitivă fusese evitată.

Își mai scriau din cînd în cînd. Firește, nici vorbă ca Pierre să se bizuie pe vreun ajutor bănesc. Voia să se lase de studii, să devină ziarist... I se trecuse cu vederea. Dar nu trebuia să ceară mai mult. În ziua cînd fusese acceptat — dacă se poate spune așa — ca stagiar la un ziar, tatăl lui îi dăduse cu ce să trăiască o lună de zile. „După aceea, vei fi plătit." Pierre mulțumise. Cheltui banii în mai puțin de-o săptămînă.

Toate, toate erau de-o banalitate supărătoare. De altminteri, tot ce ținea de copilăria lui și de tinerețea lui i se părea grozav de banal. Întîlnirea cu Claude îl silise la un prim și serios examen de conștiință. Cum ajunsese la douăzeci și unu de ani? Avea sentimentul discontinuității, ca și cum Pierre cel de azi era o suprapunere de diferiți Pierre care nu aveau nici o legătură unul cu altul. Nu se simțea alcătuit dintr-un tot închegat.

Cînd își povesteau copilăria sau adolescența, Pierre și Claude o renegau. „A fost un gol." Cum se explica atunci intensitatea dragostei, strînsa legătură dintre ei? Ca și cum personalitatea n-ar fi avut nici în clin, nici în mînecă cu evenimentele. Curiozitatea lui Pierre pentru viața pe care Claude o dusese ca fată se manifesta stăruitor asupra unui singur punct: trezirea

trupului ei, felul cum luase cunoștință de lumea masculină.

Mironosiță și impudică totodată, așa o definea Pierre pe Claude, care voia să facă orice, dar să nu spună niciodată lucrurilor pe nume.

Cum făcuseră cunoștință unul cu altul? Într-un chip cum nu se poate mai banal. Amîndoi studenți, se duceau des la aceeași cafenea din Cartierul Latin.

Claude îndrăgise forța lui Pierre, puterea și siguranța care se desprindeau din făptura lui. Pierre se lăsase ispitit de frăgezimea ei, care contrasta cu falsa tinerețe a tuturor fetelor pe care le iubise sau cu care se culcase pînă atunci. Se săturase de toate tîrfele sau de colegele cumsecade care fac dragoste cu unul sau cu altul, cum se nimerește, sau pentru că au pierdut ultimul metrou și le e tare lene să se întoarcă acasă străbătînd tot Parisul pe jos.

Cu Claude era altceva: optsprezece ani. Optsprezece ani nu numai ca stare civilă. Optsprezece ani, lucru pe care-l întîlneai tot mai rar în cartier. Și apoi, Pierre se săturase să facă dragoste din cînd în cînd, pentru cîte o noapte, la întîmplare. Ambiția lui era să aibă o fată care să fie numai a lui, o fată curată, cu totul a lui. Fusese atît de ușor! Nu trecuse nici o lună de la prima întîlnire, și Claude fusese a lui, deși era virgină. Dar o întîlnise atunci cînd virginitatea o apăsa. La începutul unui nou an școlar. „Dacă n-aș fi fost eu"... se gîndea Pierre.

Și, negreșit, avea dreptate. Claude era prea dornică de a fi iubită, pentru trupul ei, ca o femeie. La drept vorbind, avuseseră noroc că dă-

duseră unul de altul. La momentul potrivit. O zi sau o noapte mai devreme sau mai tîrziu și poate totul ar fi fost altfel. La drept vorbind, aventura lor nu fusese poate chiar așa de banală cum își închipuiseră. O clipă de întîrziere și fiecare dintre ei și-ar fi stricat viața.

Fiecare credea că l-a sedus pe celălalt. N-aveau să știe niciodată adevărul, de era cumva vreun adevăr de aflat. Acum, se iubeau. Ca să-și rezume povestea, aveau o frază gata făcută, ce trebuia spusă făcînd cu ochiul: „Întîmplarea a potrivit bine lucrurile."

Ei însă nu credeau în întîmplare. Dar poate că era mai cuminte așa decît să se întrebe mereu care din doi pusese stăpînire pe celălalt. Să se căsătorească? Cine rostise cuvîntul? Claude. Încă din prima zi, fusese cît se poate de limpede pentru ea că Pierre îi va fi soț. Iar Pierre, închipuindu-se mereu în viitor alături de Claude, ajunsese și el să admită această idee. La urma urmei, de ce nu? De vreme ce se iubeau!

Miezul nopții. Claude locuia încă la părinți și trebuia să aștepte pînă ce aceștia adormeau ca să iasă pe ușă în vîrful picioarelor și să se ducă la Pierre. Asta însemna să pună deșteptătorul să sune la cinci dimineața. O parodie a vieții lor comune, ceea ce ea numea „dragoste pe apucate". Pierre o conducea pînă acasă. Așa străbăteau pe jos jumătate din Paris. Răsplata lor era Place de la Concorde, pe la cinci jumătate dimineața.

Pierre o aștepta pe Claude. Ușa camerei se va deschide scîrțîind. Își va arunca mantoul pe un scaun, se va năpusti spre pat și va strînge cu mîini reci corpul încins al lui Pierre. Și, ca și în

alte dăți, va spune: „Sălbaticule, lasă-mi măcar timp să mă dezbrac." Dar mai presus de toate erau pentru ea orele petrecute în discuții, cînd își tot povesteau despre lucrurile care le plăceau și despre cele care nu le plăceau și-și dăruiau unul altuia gîndurile cele mai tainice, acelea pe care, singur fiind, nu îndrăznești să le formulezi în chip inteligibil.

Brațul lui Pierre bîjbîi cîteva clipe în căutarea deșteptătorului. Numai de-ar putea veni. Trupul era mulțumit, știind că dorința îi va fi îndeplinită. I se întîmpla uneori să adoarmă și să nu se trezească decît atunci cînd trupul lui Claude se lipea de al său. Dar în seara asta nu putea dormi. Mîine trebuia să apară primul număr al ziarului. Izbutise să-și procure un exemplar și nu-și mai încăpea în piele de bucurie la gîndul că i-l va putea arăta, în sfîrșit, lui Claude. Era desigur dezamăgit că nu colaborase, fără să-l frămînte totuși soarta lui în viitor. De altminteri, nu voia să se gîndească la viitor: ceea ce-l preocupa erau cele cîteva ceasuri ce aveau să urmeze. Mai răsfoi încă o dată numărul, sucind și învîrtind în minte titlul *Le Siècle*[1]. Îl frămînta un singur gînd: cum o să facă primul articol? Era timid și i se repetase că nu e o meserie bună pentru timizi. După părerea lui, un ziarist era o persoană care scrie. Nu-i trecuse niciodată prin minte de la ce informații pornea cineva, ca să capete materialul trebuincios unui articol. Acum știa că poți fi ziarist fără să fie nevoie să scrii: poți însoți un fotograf, sau notele tale pot fi trans-

[1] Secolul (în lb. fr.).

formate în articol de către un *rewriter* [1]. Asta îi ridică o greutate de pe suflet. „Chiar de nu le-ar plăcea stilul meu..."

— Ninge.

Claude se scutura zgomotos de zăpadă pe prag.

— Am crezut că n-o să pot veni. Maică-mea începe să aibă insomnii!

Era înfrigurată. Pierre o bătu repede pe spate.

Trîntiți pe burtă, se uitau la ziar. Claude nu era entuziasmată. Pierre era dezamăgit.

— Ca formulă, nu-i așa rău, spuse ea. Dar prefer *Life.* [2] Tu ce ai în numărul ăsta? Nimic! Atunci nu mă interesează. Ziarul are să-mi placă atunci cînd voi vedea semnătura ta, de mărimea acesteia. Claude citi: *De la biroul nostru de informații din Washington, domnul Grandier...* Cine-i ăsta?

— Ăsta, cum îi spui tu, e directorul nostru... În sfîrșit, unul din directori. Sînt patru. Adică doi directori și doi redactori-șefi, patru mari patroni. Asta în afară de marele patron, Omul în negru. Sînt mai întîi cei pe care nu-i cunoaștem, apoi cei pentru care noi nu existăm. Cum e cazul cu Prințul, gen foarte monden. Femeile nu contează decît de la contesă în sus, cel puțin cele cu care se stă de vorbă. Celelalte se pare că-i plac mai mult, dacă se lasă plătite. După aceea se dezinfectează cu parfum Chanel, numărul

[1] Stilizator (în lb. engl.).

[2] E vorba de ediția care apare în Franța a săptămînalului american reacționar de mare tiraj *Life* („Viața").

cinci. Trivès, ți-am mai vorbit de el, reprezintă stilul: „Domnul a voit-o, nu mă pot împotrivi voinței dumnezeiești." Cu siguranță se duce și la biserică.

— Ce multe fotografii! Niciodată nu vor cumpăra oamenii un asemenea ziar. Au să aibă impresia că sînt furați. Cîți fotografi sînt?

Pierre îi numără repede:

— Cinci.

— Cum poți deveni fotograf? întrebă Claude.

Pierre izbucni în rîs.

— Nu știu, am să-i întreb. Dar îi recunoști de departe. De altfel, toți au ceva comun. Poate în felul cum umblă, de-ai zice că mereu dărîmă o ușă. Se căznesc să pară cît mai mătăhăloși.

Ziarul lunecă la pămînt. Deșteptătorul sună, nu dormiseră de loc. Pe scara hotelului se întîlniră cu întîrziatul de la cinci dimineața.

Place de la Concorde era albă, acoperită ici și colo cu un foarte firav strat de zăpadă înghețată.

Începea o altă zi. În primele chioșcuri deschise se rînduiau teancuri masive din *Le Siècle.* Pierre avea de gînd să se plimbe toată ziua pe Boulevard des Capucines, să vadă dacă se cumpără ziarul. În provincie fuseseră trimise patru sute de mii de exemplare. Alte numere zburau spre Indochina sau Africa.

Patronul nu păstrase titlul lui Trivès, dar acesta avea totuși motive să se bucure. Însuflețind campania de publicitate, afișele acelea mari, tricolore, la început mute, mai apoi luminate de titlul *Le Siècle*, erau opera lui.

Cînd străbătea drumul, pînă la ziar, trecea prin fața mai multor panouri de felul acesta. Astăzi purtau data: 15 decembrie. După luni de zile istovitoare, după atîtea nopți albe, torturați de teama că patronul își va schimba părerea în ultimul moment, venise, în sfîrșit, și ziua cea mare.

Cînd Trivès ajunse la ziar, toată lumea era de mult acolo. Plutea o atmosferă voioasă, de frămîntare, care aducea o notă de tinerețe pînă și pe chipurile celor mai bătrîni.

— În sfîrșit, s-a făcut!

Lui Trivès îi plăcu entuziasmul lui Decreux. Îl încurajă cu un zîmbet plin de bunătate.

Firește, în tot ce se făcuse, stagiarii nu avuseseră nici un rol, dar aceștia luau din plin parte la nașterea ziarului. Le plăcea *Le Siècle* atît pentru speranțele personale pe care și le puneau în ziar, cît și pentru că aveau conștiința participării lor la un eveniment. Chiar Pella fusese cucerit de atmosfera din jur, el, care se jurase că nu se va mai lăsa niciodată „furat“ de vreo gazetă.

În dorința lor de a deveni folositori, enervau pe toată lumea; dar se lăsau dojeniți cu zîmbetul pe buze. *Le Siècle* devenise ziarul lor. Se simțeau și ei răspunzători de soarta gazetei.

— De data asta s-a făcut cu adevărat, zise Decreux, intrînd în birou. Pagina întîia a ziarului a inundat tot Parisul.

Viitorul, viitorul lor, începea astăzi. Și-i mira drumul pe care apucaseră fiecare ca să ajungă la urma urmelor să se întîlnească aici. Nu semănau de loc unul cu altul: în aparență nimic nu lăsa să se întrevadă că vor deveni ziariști, afară doar de neputința lor de a se apuca de altceva. Un

punct comun exista totuși între ei: proveneau toți din medii burgheze și toți fuseseră „recomandați“ de cineva. Lucrul acesta nu-i stînjenea. Cum fuseseră mai buni la literatură franceză decît la matematică în timpul studiilor, își închipuiau că-i foarte simplu să scrii la un ziar. Îi mira faptul că nu se tem de viitor, că au încredere în ei. Numai Pella i-ar fi putut face să înțeleagă greutățile meseriei.

Nici nu le trecea prin cap ce li s-ar putea cere, n-aveau nici cea mai mică idee despre felul cum ar trebui realizat un reportaj, o anchetă. Vedeau oamenii plecînd, întorcîndu-se, așezîndu-se la o masă și scriind. Cînd Decreux îl întreba pe Pella, acesta se mulțumea să-i răspundă: „Înveți singur“.

Se tutuiau. Exemplul îl dăduse Pella. După rezerva din primele zile, firește, începuseră să folosească cuvinte grosolane. Numai Decreux părea stingherit în asemenea clipe de prezența Christianei.

Să aștepte. Dar, de acum înainte, așteptarea nu avea să mai fie apăsătoare. Numai Willy, șeful informațiilor, venea cînd și cînd să se asigure că sînt acolo și le arunca mereu aceeași frază:

— În curînd va fi nevoie de voi.

În dimineața aceea îi aștepta o surpriză. Fură chemați cu toții în biroul pe care Willy îl împărțea cu fotografii și reporterii. Intimidați, stingheriți de toate chipurile acelea pe care nu știau ce nume să lipească, stăteau așa, tăcuți, în picioare, în jurul biroului.

— În curînd ne vom organiza, zise Willy. Acum e încă harababură, dar e firesc. Se pune

problema folosirii dumneavoastră. Nu vă fie frică, va fi de lucru pentru toată lumea. Ați văzut ziarul, v-ați putut da seama că o parte însemnată este destinată Parisului. Ar putea intra aici informații de la faptele diverse neobișnuite pînă la avanpremiera unei gale de balet. Textele vor fi de cele mai multe ori scurte. Multe slujesc la explicarea fotografiilor. Aici avem intenția să vă lansăm. Fără să vă specializăm anume. Nu e formula noastră ; vom avea totuși nevoie să știm ce vă interesează mai mult. Dar să rămînă bine stabilit că fiecare face orice.

Ca la o împărțire de premii, în cinci minute ieșiră din birou, fiecare avînd repartizat sectorul lui : Christiane, literatura ; Pella, științele, medicina ; Decreux, faptele diverse ; Paul, cinematograful ; Jean-Michel, viața pariziană ; tăcuți, se îndreptară spre biroul lor.

— Vă așteptați la altceva ? îi întrebă Pella. Își luă un aer nenorocit, ridică ochii în tavan și zise cu o voce cavernoasă : Fatalitas !

Dar ceilalți n-aveau chef să rîdă de parodia pe care Pella o făcea în fiecare zi după *Chéri-Bibi*.

— Oh, Fatalitas, mai taci din gură, îl certă Decreux.

Ce nădăjduiseră anume ? Nimic și totodată ceva mai mult.

— Cîte pagini vor fi pentru noi ? întrebă Christiane.

— Șase, spuse Pella. Dar în ele mai intră și ecourile, criticile, fotografiile și un subiect mai important care nu va fi pentru noi.

— Atunci ne rămîn

— Mai bine nu mai număra. Dar nu înțeleg de ce faceți toți mutrele astea. Principalul este că avem ceva de făcut, că nu ne mai întrebăm la ce am putea fi folosiți. Eu aș prefera să fac zece subiecte neînsemnate pe săptămînă, chiar dacă nouă din ele nu au șanse să apară. Trebuie să le dăm impresia că ne agităm.

Zăpada începuse iarăși să cadă. Pierre se îndreaptă în grabă spre Place de l'Opéra ca să ia autobuzul în direcția Saint-Germain des Près. „Dacă-i vorba pe-așa, își spune el, nu consider că am început să-mi cîștig pîinea." Și, totuși, acum lucrează aproape oficial la *Le Siècle*, chiar dacă nu este încă angajat. Și asta îi dă forțe noi. Nu există un alt săptămînal care să-i poată ține piept acestuia, cu cele șaptezeci de pagini pe care le are, cu hîrtia lui frumoasă, cu culorile lui îmbietoare și marile lui anchete. Pierre se gîndește : „La drept vorbind am mare noroc. Am numai douăzeci și unu de ani și sînt ziarist la *Le Siècle*." Și, stînd pe platforma autobuzului, cu toate că e frig și vînt, visează.

Își mai acordă doi ani, da, doi ani, timpul cît să-și facă un nume de mare reporter la *Le Siècle*. „Și n-o să am decît douăzeci și trei, își spune el, o vîrstă la care alții nici nu și-au terminat studiile." Ce noroc că a căzut la examene și că a lichidat-o cu serviciul militar ! Are viitorul în față, numai să aibă un pic de răbdare. Și, pe urmă, Claude e frumoasă. Și se vor căsători cu siguranță peste cîteva luni. Pierre e cu desăvîrșire fericit.

În aceeaşi seară, stagiarii vor sărbători evenimentul cu o masă mare într-un mic restaurant de pe malul stîng al Senei.

Cei mari vor sărbători, de asemenea, naşterea ziarului cu un banchet la Fouquet.

Numai Omul în negru va lipsi de la sărbătorire.

În timp ce Pella — pe care toată lumea îl numeşte acum „Fatalitas“ — o face pe Christiane să roşească cu poveştile lui obscene, în apartamentul lui de pe Rue de la Paix, Omul în negru, mîncînd distrat, lucrează la numărul Unu, cu un creion roşu în mînă.

Capitolul III

Trecuse mai bine de o lună de zile de la apariţia primului număr, şi un ritm aparte de viaţă li se impusese tuturor celor care lucrau la *Le Siècle*, chiar şi stagiarilor.

Dintr-o dată, săptămînile începuseră să nu mai aibă pentru ei aceeaşi înfăţişare. Într-adevăr, munca importantă se făcea duminica şi în noaptea următoare. Apoi ziarul se tipărea în patruzeci şi opt de ore ca să fie pus în vînzare miercurea.

In acest fel, ziua de odihnă săptămînală fusese decalată. Stagiarii nu veneau la *Le Siècle* lunea, care era duminica lor. Dar începînd de marţi dimineaţa, se gîndeau la numărul viitor.

Din toată echipa, doar Fatalitas lucra ceva mai serios. Ceilalţi erau buni de treburi mărunţele: să spicuiască ecouri de la cocteilurile editorilor sau de la vernisajele expoziţiilor de pictură. Li se mai putea cere să se ducă să caute fotografiile vreunei vedete într-un studio cinematografic.

Dar erau prea fericiţi că sînt utili, ca să mai sufere că nu fac decît fleacuri.

Inchişi în sala de redacţie, aşteptau neliniştiţi zile întregi să binevoiască cineva să-i cheme.

Uşa se deschise brusc. Rar se întîmpla aşa ceva: de obicei erau chemaţi prin telefon. Cînd îl văzură pe omul de serviciu, izbucniră în rîs. Nu, îi uitaseră de tot, îi şterseseră din topografia ziarului.

— Domnul Pella...

— Da, spuse Fatalitas.

— Vă caută un domn.

— I-ai spus că sînt aici?

Faptul era consumat.

— Numai de n-ar fi vreunul căruia îi datorez bani.

Cu părere de rău, Fatalitas se îndreptă spre uşă. Acolo, la capătul culoarului, aşteptau de obicei vizitatorii. În semiîntuneric nu-şi dădu bine seama cine putea fi.

— Salutare, Pella!

Era Georges. Bătăi prieteneşti pe umăr. Se priviră în tăcere.

— M-am întors ieri.

Nu se mai văzuseră de opt luni. De opt luni, de cînd apăruse ultimul număr din *Le Cri*. Emoţie, jenă, plăcere, atîtea sentimente îi frămîntau,

încît, fără o vorbă, se îndreptară spre cafeneaua cea mai apropiată.

„E mult mai plin de viață decît mine, se gîndi Pella. Și mai tînăr. Și mai fericit." Fu cuprins de invidie. Dar nimic nu se schimbase între ei. După cîteva clipe, erau iar ca mai înainte.

— Ce redacție caraghioasă, spunea Georges. Cît te-am așteptat am văzut cîțiva indivizi tineri în veste de căprioară, cu înfățișare ciudată. Asta o fi uniforma?

Georges terminase romanul. Îl dăduse chiar în dimineața aceea editorului. Acum, trebuia să aștepte. În mai puțin de un sfert de oră, fiecare povesti pe scurt ce i se întîmplase în ultimele opt luni. Dar nu asta era esențialul. Întrebarea pe care și-o puneau era dacă prietenia lor va dăinui, chiar dacă va fi nevoie să-și telefoneze ca să se mai vadă. Aveau să înfrunte amîndoi o adevărată încercare. Mai cu seamă Fatalitas avea nevoie de o asemenea prietenie. I-ar fi îngăduit să uite *Le Siècle* și condițiile oarecum speciale în care nu lucra. Îi propuse lui Georges să-i obțină o întîlnire cu Trivès. Cine știe, poate Trivès îi citise prima carte.

— Dacă a citit ceva, spuse Pella, rînjind batjocoritor, atunci să știi că nu cartea ta a citit-o, ci criticile care i s-au făcut la vremea aceea.

I-ar fi plăcut să lucreze iarăși împreună la un ziar. Firește, munca n-ar mai fi fost chiar aceeași. Dar cînd stomacul ți-i gol, nu-ți poți permite să dai cu piciorul la o slujbă. Toată lumea știe acest lucru. Acum, după ce isprăvise cartea, Georges trebuia să trăiască.

— Am nevoie de cel puțin un an ca să mă refac, să mă apuc de altă carte.

După ce-l văzu pe Georges și după ce se gîndi la *Le Cri*, lui Fatalitas i se păru și mai apăsătoare atmosfera de la *Le Siècle*.

— Ei, îl întrebă Decreux, era un creditor?

— Nu, răspunse scurt Fatalitas.

Trivès fu de acord să-l primească pe Georges. Nu-l lăsă să aștepte decît o jumătate de oră, ceea ce dovedea că era dispus să-l primească bine. Dar convorbirea fu scurtă. Pe Trivès îl interesa romancierul, și nu gazetarul. Ar fi voit să-l pună la probă o lună, fără salariu, bineînțeles, dar în calitate de *rewriter*.

— Înțelegeți, vrem să dăm ziarului un anumit ton. Cititorilor nu le place astăzi să treacă de la un stil la altul. Îi obosește. Acest ton nu-l avem încă, dar pentru a-l avea ne trebuie scriitori. Ziariștii noștri — căci vrem să creăm o specie nouă de ziariști — nu vor trebui să aibă grija redactării. Vor aduce note, documentație...

Georges ascultă foarte politicos tot ce-i spunea Trivès. Se scuză că-l plictisise pe redactorul-șef. Știa prea bine cit de prețios era pentru acesta fiecare minut, dar răspunsul lui era nu. Categoric nu. El vedea lucrurile altfel. De vreme ce Trivès ridicase chestiunea semnăturii, i-ar veni foarte greu să semneze un text referitor la evenimente la care nu fusese martor. Era convins că s-ar simți stînjenit, că nu s-ar putea obișnui cu așa ceva. Nu voia nici măcar să încerce. Și apoi, dacă și-ar crea un anumit ton, un anumit stil și un anumit vocabular, aceasta l-ar face, fără îndoială, să

capete deprinderi proaste, de pe urma cărora opera lui personală ar avea de suferit.

Pella se prefăcu că nu înțelege motivul acestui refuz. Dar în fond știa prea bine că Georges avea dreptate. În ziua aceea îi vorbi lui Decreux despre prietenul lui. Hotărî chiar să-i prezinte unul altuia. Era cea mai mare dovadă de simpatie pe care i-o putea arăta tînărului stagiar.

Totuși, deoarece Georges refuzase să colaboreze la *Le Siècle,* o oarecare răceală se iscă între el și Pella. Și pe cînd Pella, cu timpul, începu să evite întîlnirile cu Georges, acesta din urmă se împrietenea cu Decreux.

Ușa se deschise brusc pentru a doua oară, și un fotograf își lungi gîtul spre ei.

— Decreux, Pulvis ar dori să te vadă.

Pe culoarul care ducea la biroul redactorului-șef, fotograful îl aștepta pe Decreux.

— Ne știm fără să ne cunoaștem. Mă numesc Paul Sartis.

Își strînseră mîna. Vorbiră pentru prima oară.

— Cred că noi doi o să lucrăm ceva împreună.

Pulvis îl trimise pe Decreux la adjunctul său, Willy. Willy se scotoci prin buzunar, scoase o grămadă de bucățele de hîrtie mîzgălită și desfăcu una.

— Iată, zise el în cele din urmă. Trebuie făcută o fotografie a săptămînii, adică o pagină întreagă. Este vorba de o biată femeie, soră la spitalul Val de Grâce. Soțul ei s-a sinucis în brațele unei alte femei, după ce a ucis-o. Soția nu știe încă nimic. Informația mi-a fost telefonată. Trebuie să se ducă cineva acolo să-i spună și să fie fotografiată plîngînd. Notează-ți numele.

— Dar dacă nu plînge? întrebă fotograful.

— Asta-i bună! Descurcă-te! Altceva? Atunci, grăbiți-vă, trebuie să vă duceți acolo imediat, pentru ca noi să fim primii. Luați un taxi și întindeți-o!

Cînd se pomeni iar pe culoar, lui Decreux îi vîjîiau urechile și i se strîngea inima. Niciodată n-o să fie în stare. Niciodată n-o să îndrăznească. Sartis își pregătea aparatul. Singura problemă e să intri în spital. Nu e voie. Și apoi trebuie s-o găsești pe femeia aceea. Oftează. Și după ce dai de ea și o fotografiezi, să reușești să pleci. Căci dacă strigă și se adună lume o să fie cam greu să-ți iei tălpășița.

Sartis îl privi pe Decreux.

— Ești obișnuit cu lucruri de soiul ăsta?

— Nu, răspunse Decreux. Nu sînt de loc obișnuit.

— Mare noroc mai am, spuse Sartis. Îmi dau să lucrez cu începători. Ar fi putut tot așa de bine să mă lase să plec singur acolo. Ce ziar! În principiu, dacă nu reușim, dumneata vei fi răspunzător. Dar eu voi fi cel beștelit.

Decreux nu-l asculta. Toate acestea i se păreau lipsite de sens. Nu se simțea în stare să facă nici primul pas într-un reportaj de soiul ăsta. Un coșmar, un adevărat coșmar. Dar peste douăzeci de minute taxiul se oprea în fața spitalului Val de Grâce. O frică îngrozitoare îi luase piuitul lui Decreux. Creierul i se învîrtea în gol în jurul unei imagini fixe; se auzea spunînd femeii aceleia că soțul ei fusese găsit mort în brațele alteia.

Glasul țîfnos al fotografului îl readuse la realitate.

— N-o să plătesc eu taxiul!

La cîțiva metri, o cafenea. Intrară și băură un coniac.

— Și acum, întrebă fotograful, cum te gîndești să începi?

Decreux n-avea habar. Fotograful ascunse aparatul subsuoară.

— Eu sînt gata, declară el.

Lui Decreux i se părea cu neputință să facă o asemenea treabă. Nu vor izbuti niciodată să dea de femeia aceea.

Mai întîi trebuiau să intre în spital. Plîngăreț de felul lui, Sartis se tot jeluia. Decreux se gîndea: „Pe ăsta, de-aș avea vreodată prilejul..."

— Hai, spuse el.

Cu părul cu prea mare grijă pomădat, cu un palton prea elegant, Sartis părea caricatura unui fotograf dintr-un film prost despre presă. Părea să aibă vreo douăzeci și cinci de ani. Cît de mult îi plăcea să facă fotografii cu tinere stele de cinema! Ghici ghicitoarea mea!

— Le făgăduiești orice și...

Un gest vulgar sfîrși fraza.

Sartis izbucni în rîs.

— Mă aflu într-o situație tare încîlcită. Dacă ți-aș povesti, nu m-ai crede.

— S-ar putea, spuse Decreux.

— Nu trebuie să-mi porți pică dacă nu m-am purtat frumos. Dar soiul ăsta de trebi nu-mi place. Și apoi, te beștelesc cam repede la ziarul ăsta. Domnii de sus stau de vorbă și se miră că nu te-ai și întors.

La camera de gardă nu-i întrebă nimeni nimic. Decreux simțea sudoarea șiroindu-i pe spinare. I se tot părea că alerga cineva după ei ca să-i întrebe ce voiau. Ce minunat ar fi dacă s-ar trezi mai bătrîn cu un ceas! Rătăceau pierduți printre clădiri. Fără să știe cui să se adreseze, fără să îndrăznească să întrebe pe cineva. Peste zece minute se lămuriră totuși. Doamna X lucra în clădirea C. Miros de spital, mereu același și care devine și mai puternic la orele de masă. Aprins la față, Decreux, urmat de fotograf, ajunse sub arcadele care duceau pînă la clădirea C. Își simțea capul gol. „Niciodată nu voi avea atîta curaj." Totuși își pregătise frazele. „Să vezi că n-o să îndrăznesc." Erau, fără îndoială, momentele cele mai neplăcute din viața lui.

— Ea o fi?

Decreux nu răspunse. La zece metri văzură o femeie în halat, mărunțică, firavă, cu fața obosită. Să tot fi avut treizeci și cinci de ani. Ochii ei mari te făceau să-i uiți zbîrciturile de pe obraz. Un gen de femeie pe care Decreux avea să-l întîlnească adesea, categoria victimă, căreia i se întîmplă întotdeauna lucruri îngrozitoare și care pare să se aștepte la așa ceva.

— Doamna X...?

Drept răspuns, o ușoară mișcare a ochilor. Trupul țeapăn, trăsăturile crispate, mușchii abia vizibili sub pielea netedă și pămîntie.

„Ar putea fi frumoasă", gîndi Decreux. Fără a cuteza s-o privească în față, cu o voce pe care nu și-o recunoște și care e totuși a lui, Decreux vorbește. Nu știe ce face Sartis. Ar dori atît să se afle în altă parte! Dar pe măsură ce vorbește își

închipuie cum o să fie cînd se vor întoarce la ziar: „Misiune îndeplinită.“ Simțea cum îi curge sudoarea pe spinare. Cu inima sfîșiată de această suferință pe care o simțea fizicește, o împărtășea, era a lui. Își amintea o frază a lui Fatalitas: „Un bun ziarist nu trebuie să aibă imaginație, altfel crapă.“ Totul nu dură nici măcar un minut, exact cît auzi cum crește și descrește, trecînd pe sub bolți, zgomotul făcut de un cărucior încărcat pînă la refuz cu gamele ce scot aburi. Apoi urmă o tăcere pe care Decreux nu îndrăzni s-o curme, încremenit și el, incapabil să plece, s-o lase pe femeie să-și dea seama de cuvintele pe care le-a auzit. Femeia nu puse nici o întrebare. Buzele-i subțiri, albe, se dezlipiră în cele din urmă pentru o fracțiune de secundă:

— Mulțumesc, domnule.

Decreux întoarse privirea. Ochii ei nu-l mai vedeau, ațintiți asupra unei scene pe care nu va izbuti niciodată s-o uite: brațele moarte ale soțului încleștate în jurul umerilor înțepeniți ai celeilalte. Ajuns la capătul curții, Decreux întoarse repede capul: femeia nu se clintise; brațele îi atîrnau în jos; doar mîinile ștergeau mereu ceva, ca și cum ar fi voit să-și netezească halatul.

„Mulțumesc, domnule... Mulțumesc, domnule...“ Cele două cuvinte răsunau în urechile lui Decreux. Mulțumesc, domnule. Mulțumesc că m-ai distrus, că mi-ai aruncat vestea propriei mele morți în dimineața aceasta frumoasă de iarnă; foarte mulțumesc, domnule, de tot ce-ai făcut pentru mine, mulțumesc că te-ai deranjat anume pentru o biată femeie ca mine.

Sartis rîdea...:

— Ne-o fi luat drept copoi. Nici n-a băgat de seamă că am fotografiat-o...

Nu, nu văzuse nimic. Dar pentru dînsa, Decreux avea să rămînă solul morții. Fără să-și dea seama de ce simțea, Decreux nu scoase o vorbă pînă la ziar. Complimentele lui Willy îi făcură plăcere. Tot ce se întîmplase rămăsese de domeniul trecutului și se simțea mîndru că biruise frica. „Cînd te gîndești, Claude spune că sînt timid.“

Liniștit în ceea ce-l privea, Decreux își bătea joc de el însuși. „La drept vorbind e simplu. E de ajuns să nu te gîndești.“ Ducîndu-se să bea un pahar cu Fatalitas, se făli chiar cu isprava lui.

— Dar e o mîrșăvie!

— Mîrșăvie? De ce?

Fatalitas se feri să răspundă. Se mira. Nici nu i-ar fi trecut prin minte că Decreux o să se dovedească chiar de la început atît de lipsit de scrupule. De fapt, Decreux o plîngea pe femeie, dar nu propria lui contribuție putea fi monstruoasă sau imorală. „Cu atît mai bine pentru el“, gîndi Fatalitas. „Poate o să înceapă să se frămînte de-abia atunci cînd își va da seama că e în stare de orice.“ Rînji:

— E uimitor cît de multe resurse avem, noi ăștia, micii burghezi intelectuali.

— Trebuie să mă duc să văd dacă fotografiile sînt gata.

Fotografiile erau bune, deși doamna X nu plînsese. Părea zdrobită, foarte palidă în mijlocul clădirilor murdare. Alte felicitări, de rîndul acesta din partea lui Pulvis.

Claude reacţionă aşa cum se aşteptase, cînd Pierre îi povesti cum îşi petrecuse ziua: adică se arătă bucuroasă, văzîndu-l mulţumit.

Peste cîteva zile, Decreux fu chemat în biroul lui Trivès.

— Dacă n-ai nici o treabă astăzi, ai putea să-mi faci un serviciu.

Urma să se ducă pînă la spitalul Lariboisière, unde fusese transportat de curînd un ziarist care încercase să se sinucidă. Era un ziarist care scrisese înainte de război şi care nu mai reuşea să-şi găsească de lucru. Trivès îl cunoscuse bine.

— Întreabă-l din partea mea dacă are nevoie de ceva.

Cînd Decreux intră în salonul spitalului, îl sufocă mirosul ce începea să-l urmărească.

— Ăsta e.

Sora îl lăsă să stea în picioare lîngă pat. Nu erau scaune. Decreux se prezentă şi-l întrebă cum îi mai este. Neras, cu faţa gălbicioasă, bătrînul lui confrate făcu o strîmbătură de durere.

— Făceam mai bine dacă nu greşeam ţinta. Altădată n-o să mai am curaj.

Decreux nu ştia ce să spună. Ca să ajungă pînă aici, bătrînul încercase probabil totul, chiar să fie primit la *Le Siècle*, şi dacă Trivès nu-i dăduse de lucru de prima dată... Se ruşină de tinereţea lui, de costumul prea curat, călcat chiar în dimineaţa aceea, de speranţele pe care le nutrea, de viaţa care i se deschidea înainte. Ce-ar fi putut spune? Că are încredere în meserie, că el va reuşi?

— Domnul Trivès m-a însărcinat să vă întreb dacă ar putea face ceva pentru dumneavoastră.

— Spuneţi-i...

Se întrerupse.

— Spuneţi-i... spuneţi-i că am nevoie de o perie de dinţi şi că dacă mi-ar putea-o trimite, ar face mult pentru mine. O să-i spuneţi?

Decreux plecă. Era ora dejunului. Aceleaşi gamele, aceiaşi aburi care-ţi făceau greaţă. Se simţi fericit cînd se văzu afară. Intră în prima cafenea. Dincolo de grilajul spitalului era o altă lume. „Bietul om“, se gîndi el. Cîteva clipe îl stăpîni dorinţa să meargă la farmacie să cumpere nu numai o perie de dinţi, ci o trusă întreagă de toaletă. Dar nu prea avea bani. Şi apoi, cum să i-o trimită? Ar trebui să facă un pachet, să-l ducă la spital. Nu se simţi în stare să dea din nou ochii cu omul acela. Şi cum să-l facă să accepte, fără să pară că răspunde unei fraze care de fapt era o sfidare?! „Voi vedea mai tîrziu“, îşi spuse Decreux. „Şi apoi, Trivès are să facă ceva pentru el. Doar el m-a trimis.“

După ce se întoarse la ziar, se duse în biroul lui Trivès. Acesta plecase. Nu poţi trăi păstrînd mereu înaintea ochilor imaginea tuturor nenorocirilor. Peste cîteva ore, Decreux tot se mai gîndea la omul acela, al cărui nume îl uitase, dar nu-l mai obseda ideea de a-l ajuta. În fundul sufletului se gîndea, fără să recunoască făţiş că dacă a început aşa, va trebui să continue şi se temea să nu se lase prins în păienjenişul milei.

Trebui să aştepte ziua următoare pentru a avea prilejul să-l vadă pe Trivès.

— Am făcut ce mi-aţi cerut.

— Ce ţi-am cerut?

— Păi, să merg să-l văd pe...

— Așa e! Și? Cred că-i cam trăsnit. Ce părere ai, ce s-ar putea face pentru el?

Decreux șovăi cîteva clipe.

— Mi-a cerut să vă spun că nu are nici măcar perie de dinți.

— Bine, voi vedea. Și îți mulțumesc încă o dată. Îmi închipui că n-a fost prea vesel?

— Într-adevăr, nu prea.

Dar se temu ca în glas să nu i se strecoare amărăciunea. Și se simți obligat să-și sublinieze fraza cu un zîmbet.

În redacție îl aștepta Fatalitas.

— Ia zi, îți place rolul tău de om de încredere?

Decreux îl privi. Fatalitas nu rîdea de data asta, părea serios.

— De... zise el.

Luă un ziar pentru că nu avea chef de vorbă. Știa bine că Trivès nu va face nimic. Poate va trimite prin secretara lui o bancnotă de cinci mii de franci. Celălalt va fi totuși fericit, nu de gest, ci de bancnotă. „E adevărat, se gîndi Decreux, lașitatea lasă un gust amar în gură." Auzea vocea spartă a bătrînului ziarist: „O să-i spuneți?"

— E pasionant ce citești acolo?

Glasul lui Fatalitas îl făcu să tresară.

— Tot îți mai place ziaristica?

Decreux dădu din umeri. Fatalitas se proțăpi în fața lui și-i smulse ziarul din mîini.

— Și încă ai noroc că debutezi la un săptămînal. Aici lumea gustă dramele excepționale, durerea de calitate bună, aristocratică. Sînt mulțumit să constat că ai reacții sănătoase. Mai ai o

șansă ca într-o bună zi să părăsești meseria asta. Ți-o doresc. E bine pentru tine că l-ai văzut pe omul acela. Avea dreptate cînd îi părea rău că n-a izbutit să se sinucidă. Era cel mai bun lucru pentru el. Din noi cinci va fi măcar unul care să reușească? Și încă noi avem familii!

— Dar celelalte ziare?

— Fă, dacă vrei, socoteala ziariștilor celebri, care sînt numai ziariști. Și chiar printre ceilalți, cîți nu vor fi dați uitării în cîțiva ani? O vreme te bucuri de o glorie tare anemică, și apoi cazi iarăși în anonimat. Dacă vrei să faci carieră în ziaristică, ai mai puține șanse și decît în cinematografie, deoarece publicul tău e pasiv. Și chiar dacă ești citit, directorul poate de pe o zi pe alta să-ți dea un picior în spate, fără să piardă din cititori. Vedetele au cel puțin acest avantaj față de noi: datorită lor, intră zeci de milioane în casele producătorilor. Se pot crede, astfel, de neînlocuit.

— Ce-i de făcut?

Fatalitas îl privi.

— Orice, numai să te faci cunoscut prin alte mijloace decît ca ziarist. Scrie cărți, fă ocolul lumii pe patine cu roate, specializează-te, fă în așa fel încît numele tău să fie strîns legat de specialitatea pe care o ai. De altfel, o să ți se ceară să scrii despre păsări, dacă te ocupi cu pescuitul submarin, dar asta n-are importanță.

— Dar pe mine mă interesează...

— Pe ei îi doare în cot de ce te interesează pe tine.

— Și tu?

— Eu am înghițit hapul. Imi place meseria pentru ea însăși, în ceea ce are mai respingător. Așa că știu prea bine că nu voi ajunge la nimic decît sacrificînd ceea ce mă pasionează. Totuși, n-aș putea rezista, dacă ar trebui ani și ani de zile să nu mă ocup decît de drame, nenorociri și catastrofe. Într-o zi sau alta aș deveni nepăsător și m-aș strădui să par emoționat fără să fiu. Patima mea sînt procesele, crimele. Astăzi, asta a devenit o specialitate care nu duce prea departe. Publicul este blazat. Și apoi, n-ai niciodată timp pentru anchete lungi. Cît despre erorile judiciare, puțin le pasă oamenilor de ele.

Rușinat parcă de faptul că-și dăduse astfel drumul, Fatalitas începu să-și bată joc de gravitatea cu care vorbea. Dar știa bine că formula de la *Le Siècle* nu i se potrivea și că n-o să-i îngăduie vreodată să se impună drept cronicar judiciar. Aici mai avea o șansă, oricît de mică ar fi fost ea, să se facă cunoscut. Era totuși dezorientat, deoarece *Le Siècle* nu semăna cu nimic din ce văzuse pînă atunci. Și apoi schimbarea ritmului îl stînjenea. La un cotidian există ore fixe de prezență. Apoi ești liber. Aici nimeni nu-ți spunea să vii, dar dacă din nenorocire lipseai o jumătate de zi, tocmai atunci te căutau: „Păcat că ai lipsit, voiau să te trimită în reportaj..." Pe urmă, stăteai degeaba tot timpul, dar nu ți se dădea nimic de făcut. Era un mister pe care nu-l dibuia și care-l preocupa; întrucît de obicei ți se dădea mai degrabă să lucrezi prea mult decît prea puțin, ceea ce, la prima vedere, putea să pară logic.

Era duminică, zi de libertate pentru Claude. De la două după amiază dăduse fuga la Pierre. In loc s-o aștepte la hotel, îi dăduse întîlnire pe Boulevard des Capucines.

— Astăzi se încheie numărul. Trebuie să fim la ziar.

Claude încerca să nu se arate prea dezamăgită.

— Totuși n-aveți reportaje de făcut.

— Da, însă mi-au cerut să fiu acolo din pricina fotografiei cu sora. Poate apare.

— De ce mai e nevoie, de vreme ce ai scris tot ce știai?

Pierre făcu un gest de oboseală.

— Toți cei care presupun că vor avea ceva de publicat în ziar trebuie să fie acolo. Nu eu hotărăsc!

— La ce oră vei fi liber?

— Cum vrei să știu? De îndată ce vor lua o hotărîre...

— Asta poate să dureze...

Pierre o întrerupse:

— Poate să dureze pînă mîine dimineață.

— Atunci nu ne vedem astăzi?

— Dar, draga mea, am o slujbă acum! Pari să fi uitat asta. Pentru noi lucrez, ca să trăim liniștiți cît mai curînd cu putință.

Claude se lipi de el și-și rezemă capul de umărul lui.

— Iartă-mă, dar te iubesc atît, încît devin egoistă. Și apoi, am nevoie să fiu cu tine. Lasă-mă să mă obișnuiesc cu situația asta.

Pierre se uită la ceas.

— Pot să vin la noapte? întrebă Claude.

Pierre îi ocoli privirea.

— Nu-ţi pot spune. Totul depinde de... Şi arătă cu degetul mare înspre ziar. Crezi că n-aş dori mai degrabă să fiu cu tine?

Minţea pe jumătate. Pierre spera să poată petrece toată noaptea la ziar. Ar fi extraordinar să ia parte, măcar în calitate de martor, la apariţia unui număr.

Claude îl însoţi pînă la poarta ziarului. Se sărutară repede.

„Dacă ne-ar vedea cineva, se gîndi Pierre, nu prea am părea serioşi."

— Îţi dau un telefon, spuse Claude.

Pierre o privi cum se îndepărtează, cu oarecare uşurare, grăbit să ajungă acolo sus, ca şi cum ceva nemaipomenit s-ar fi putut întîmpla în lipsa lui.

Willy îi spusese doar să fie la gazetă pe la mijlocul după amiezii. Dar Decreux fu mulţumit că ajunsese primul. După ce-şi puse impermeabilul în sala unde stăteau stagiarii, îndrăzni să pornească în căutarea ziarului. Nici o uşă nu era închisă. Totuşi îi era atît de teamă să nu fie surprins, încît se mulţumi să arunce o privire prin toate birourile. Inima îi bătea. Nu era prima dată cînd se juca aşa; totuşi, de fiecare dată o emoţie ciudată îl cuprindea la vederea dezordinii de care nu era cruţat decît biroul patronului. Parcă ar fi fost părtaş la descoperirea unei taine. Erau atîtea lucruri de neînţeles pentru el! Mai ales paginile mari, albe, pe care se desena cu creioane colorate viitorul ziar: roşu pentru text, albastru

pentru fotografii. Schemele... Paginaţia... Era un domeniu care-l pasiona. Simţea o admiraţie deosebită faţă de cei în stare să întocmească ziarul, să-i dea, aproape la milimetru, forma lui definitivă, Existau atîtea soluţii pentru amplasarea unui subiect oarecare pe două pagini, încît îi venea greu să înţeleagă cum se putea hotărî cineva la una din ele. Un culoar lung, zugrăvit în albastru, despărţea intrarea ziarului de birourile importante. Aici, Decreux se întîlni faţă în faţă cu Willy. Acesta era bine dispus. Strînse mîna stagiarului.

— Îţi place meseria de ziarist? îl întrebă el zîmbind uşor.

— Îmi place grozav, afirmă Decreux cu tărie.

— Bine, zise Willy. Aşa şi trebuie, căci dacă nu te pasionează...

— Credeţi că fotografia o să intre?

— Sînt şanse. Toată lumea a găsit-o foarte bună. Cum aflu ceva îţi dau de veste.

Îi făcu un mic semn cu mîna şi deschise uşa biroului.

Dinspre scară se auzi larmă de glasuri. Era sosirea, totdeauna zgomotoasă, a lui Sartis şi a celorlalţi fotografi. Apoi veni Trivès. În cîteva minute ziarul căpătă înfăţişarea lui obişnuită. Zbîrnîiau telefoane, se trînteau uşi, se auzeau hohote de rîs, chemări, alergături pe coridoare.

Din sala stagiarilor, Decreux asculta cu invidie tot ce se întîmpla. Cînd se va mişca şi el în voie, la fel ca toată lumea de aici? Cînd va putea spune că aparţine şi el ziarului? Să fii angajat nu era de ajuns, trebuia să fii acceptat de ceilalţi, să poţi participa la viaţa ziarului. Era frig la ei în sală, erau atît de izolaţi! Ar fi putut să-i lase

acolo, dați uitării pentru totdeauna. Dincolo, dimpotrivă, trăiau cu toții, din plin, fiecare clipă din viața ziarului.

Christiane sosi prima.

— Eram în trecere și am intrat.

Apoi voi să-i ia la cinema :

— Astăzi n-au nevoie de noi.

Decreux nu putea din pricina fotografiei.

— Nu văd cu ce le-ai putea fi de folos, zise Jean-Michel.

Fatalitas se hotărî și el să rămînă. Trebuia să supravegheze un articol scurt, care avea să apară.

— Faci rău că te spetești așa. Nu în felul acesta vei fi luat în serios. Și așa nu prea semeni cu un ziarist adevărat.

Vociferări, ceartă generală. Parcă ar fi fost cu toții niște puștani. În sfîrșit, Decreux și Fatalitas rămaseră singuri. Se gîndiră cum să-și organizeze așteptarea.

— Cinăm împreună astă-seară, spuse Fatalitas. Am ceva biștari.

— Vrei să stai toată noaptea ?

— Da. Tu la fel, bănuiesc ?

Decreux dădu din cap.

— Deosebirea dintre noi, spuse Fatalitas, este faptul că tu crezi în toate astea. Arzi de dorința să te lași prins în angrenaj. Eu consimt, dar numai de nevoie.

În încăpere se lăsase întunericul, dar le plăcea să vorbească astfel, să se lase cuprinși de noapte și să-și ghicească chipurile după licărirea țigărilor, cînd trăgeau un fum.

— Ce faceți aici, pe întuneric ?

Auzind vocea lui Trivès, tresăriră. Trivès aprinse lumina.

— În loc să-mi stați aici ca două cumetre, ați face mai bine să lucrați un pic.

Fatalitas făcu un gest prin care arăta că nu știa despre ce este vorba și că de altfel nici nu-i păsa.

— Veniți cu mine, îi chemă Trivès.

Îi duse în sala „autorilor“, adică a celor care aveau articole în ziar și care redactau și legenda fotografiilor.

— V-am adus ajutoare, zise Trivès, prezentîndu-i pe Fatalitas și pe Decreux.

Apoi îi lăsă alături de cei trei care așteptau în încăpere, stînd ca niște mobile. Aici erau aduse primele copii ale paginilor încheiate. Trebuiau să se uite la fotografii și la documentație, și să compună explicațiile a căror lungime era calculată dinainte, în semne. Asta se numea „a pune legendele la punct“. Nu era decît ora șapte seara, și încă nici o pagină „nu căzuse“. Deci și aici mai era de așteptat.

— E un progres, murmură Fatalitas. Acum măcar putem fi de folos ! Îți dai seama ?

Decreux nu-l pricepea totdeauna pe Fatalitas. Dezaproba și veșnicul pesimism al acestuia. El, Decreux, avea nevoie să creadă în acest ziar. „Geniul rău“ al lui Fatalitas îl enerva. I se întîmpla să-și spună în sinea lui : „E un înăcrit.“

Fură trimiși să cineze foarte curînd.

— Aveți trei sferturi de oră. Nu căscați gura pe drum.

Marile bulevarde duminică noaptea. O mare de capete.

Fatalitas îl duse pe Decreux în sala din dos a unei cafenele: patru mese, fețe de masă de hîrtie, rumeguș pe jos; aici i se spunea „domnul Etienne".

— Nu este ca la *Fouquet*, zise el făcînd cu ochiul, dar are avantajul că e mai ieftin.

Erau singurii clienți. Patronul aduse, fără să i se comande, o sticlă de Julienas [1].

— De ce ești mereu pornit pe cîrteală? întrebă Decreux.

Fatalitas nu se mai strîmbă. Își scoase ochelarii, își mîngîie sprîncenele. Îl privi atent pe Decreux.

— Nu mai știu nici eu ce vreau. Sînt zile cînd aș vrea să mă las de meseria asta. Dar de ce altceva m-aș putea apuca? Nu mă pricep la nimic. Și pe urmă, prea m-am obișnuit să trăiesc în ritmul ăsta. Adesea mă învinuiesc de lașitate. E atîta vreme de cînd mă disprețuiesc pentru faptul că înghit toate astea! Cînd eram de vîrsta ta, cînd mai credeam în mine, nutream speranța că într-o bună zi o să fac ce mi-o pofti inima. Apoi îmbătrînești. Accepți orice din obișnuință, numai să supraviețuiești, numai să n-o mai iei iar de la capăt. Așa că pentru mine *Le Siècle* înseamnă în același timp tot ce-i mai bun și tot ce-i mai rău. Norocul meu, dar în dauna cui dacă nu într-a mea?

Îl privi pe Decreux.

[1] Vin roșu de Rhône.

— N-ai să-ți pierzi curajul din pricina mea, nu-i așa?

— Nu...

— Atunci, cu atît mai bine!

— De ce ți-e teamă?

— Să nu devin un netrebnic. De aceea joc teatru, fac pe maimuțoiul. Pentru ca nimeni să nu se gîndească să mă corupă, pentru ca nimănui să nu-i treacă prin minte așa ceva. Și în același timp se întîmplă să-mi pară rău. În clipa asta, pentru un sfert din cît cîștigă Sartis, aș fi în stare să ling culoarul ziarului centimetru cu centimetru. Nu ți-e silă de mine?

Lui Decreux nu-i era silă. Nu pricepea cum un om ca Fatalitas putea fi corupt: cu ce?

— O vei descoperi tu însuți destul de repede. Un ziar te atacă în mii de chipuri diferite. Un redactor-șef găsește totdeauna punctul slab al celor cărora le dă de lucru, și meseria îi dă mijloacele să-l exploateze. La un ziar nimeni nu este invulnerabil.

— Nici Trivès?

— Ce mai vorbă! Mai ales el! Nu simți de pe acum că Pulvis și ceilalți au și început să tragă sforile? Avem cîteva luni de liniște. Lumea de la ziar se va împărți în zone de influență, în blocuri. Se vor lega prietenii, se vor isca dușmănii. Dacă ziarul rezistă, dacă se stabilizează, spre toamnă ne vom distra copios. Într-o zi, totul va ieși la iveală. Pentru moment n-au timp pentru adevăratele intrigi: au prea mult de lucru.

Lui Fatalitas nu-i făcea plăcere să explice toate acestea. Dădu pe gît un pahar mare de vin.

— Pe tine te-au luat din leagăn! Cum ai venit aici? Drept de pe băncile școlii?

— Cam așa, mărturisi Decreux. M-a recomandat un prieten al tatălui meu care-l cunoștea pe Omul în negru. Mi s-a spus să iau loc în sala redacției.

— Omul în negru... oftă Fatalitas. A făcut cum nu se poate mai prost că te-a recomandat lui. Acum te-a uitat. Dacă ți se spune s-o iei din loc, habar n-o să aibă. Sau, dacă află, i se va explica că nu aveai nici un viitor.

— Crezi că pot reuși în meseria asta?

— Spre nenorocul tău, da.

Decreux se prefăcu că nu aude. Se uită la ceas. Trebuiau să se întoarcă.

— Îți mai dau o lună, spuse Fatalitas, să te lămurești dincotro bate vîntul. După aceea nu vei mai avea scuze. Îți vor trebui proptele serioase, dacă vrei să rămîi aici.

— Trebuie să rămîn. Trebuie să-mi cîștig existența.

— Și tăticu?

Decreux dădu din umeri.

— E vreo femeie la mijloc, spuse Fatalitas batjocoritor. Domnul vrea să facă amor în fiecare noapte și-și lasă baltă studiile. Cunosc povestea!...

Se întoarseră la ziar în tăcere. Aerul rece le făcea bine.

— Ceilalți n-au nici o șansă, spuse dintr-o dată Fatalitas.

— Care ceilalți?

— Ceilalți stagiari: Christiane, Paul și Jean-Michel. Sînt gata să pun rămășag. Tu, cu cîteva

sfaturi bune din capul locului, te vei descurca. Poate îți fac un prost serviciu, dar totul depinde de tine.

Fatalitas nu știa nici el de ce avea chef să-i facă un serviciu lui Decreux. Poate pentru că Decreux nu-și bătea joc de el, că-l lua în serios cu toate maimuțărelile lui. Oricum, era prea tîrziu ca să mai dea îndărăt, și-l ispitea să taie în carne vie. Apoi Decreux era prea vulnerabil, era în stare să devină un ticălos fără să-și dea măcar seama.

Ajunseră la ușa ziarului.

— Prieteni? întrebă Fatalitas.

— Prieteni, răspunse Decreux.

Își strînseră mîna cu toată seriozitatea. Toate acestea prețuiau mult în ochii lui Decreux.

— N-ai decît să mă lași pe mine să trag sforile, și tu să mă asculți. Ori izbutim împreună, ori ne frîngem gîtul împreună.

Decreux dădu din cap. Avea încredere în Fatalitas.

— Nu te supără porecla? E oarecum din vina mea că toată lumea îți zice Fatalitas...

— Ba, dimpotrivă, mi-ai făcut un serviciu strașnic. Și apoi, îmi stă așa de bine, se potrivește așa de bine cu rolul pe care-l joc!

De cum trecură pragul, dogoarea de la ziar îi izbi în față.

— Miroase a menajerie, murmură Fatalitas.

Intrară de-a dreptul în biroul de *rewriting*. Cei „trei scriitori“ îi așteptau cu nerăbdare.

— În sfîrșit, schimbul! strigă Drozier.

„Asta-i cel mai simpatic, gîndi Decreux.“

— Care-s instrucțiunile? întrebă Fatalitas.

— Sper că nu aveţi cine ştie ce chef de lucru. Nu ştim ce se petrece. Ziarul a fost oprit. Patronul a venit şi el adineaori. Sînt cu toţii în biroul lui. Cînd încep cu pălăvrăgelile, niciodată nu poţi şti cît va dura. În orice caz, Trivès personal vă va da de lucru. Dacă am înţeles bine, acest serviciu depinde de înalta lui autoritate.

Fatalitas se înclină cu respect în faţa lui Drozier.

— Bine înţeles, iar o să stăm cu mîinile încrucişate.

După ce uşa se închise, Decreux şi Fatalitas se priviră rîzînd. Dîre de lumină inundau cînd şi cînd faţada: roşu, alb, roşu. În depărtare se zăreau maşinile care goneau pe bulevard. Decreux se simţea fericit. Nu mai înfrunta de unul singur noua lui viaţă. Trîntit pe un scaun, Fatalitas citea ziarele. Decreux se hotărî să se ducă să întrebe ce s-a făcut cu reportajul lui.

În redacţie domnea liniştea. Unii erau plecaţi la masă. „Cei mari" erau în conferinţă cu Omul în negru. În biroul lui, Willy se uita la fotografii.

— Unde erai? Te-am căutat adineaori.

— Mi s-a spus că mă pot duce să iau masa.

— Ar fi trebuit să-mi dai de veste. Totdeauna trebuie să ştiu unde te afli.

— Îmi pare foarte rău...

Zîmbet din partea lui Willy.

— Fireşte, nu erai obligat să ştii. Dar nu uita niciodată că sînt singurul care-ţi poate da ordine.

— Şi dacă Trivès...

Willy îi tăie scurt vorba.

— Trivès e redactor-şef. Asta-i adevărat. Dar eu am alte răspunderi decît el. Domolindu-se,

Willy continuă: Nu sînt supărat pe dumneata. Totdeauna e harababură cînd un ziar se pune pe roate. În curînd vom şti precis încotro mergem. Dar pînă una-alta, află că nimeni în afară de mine nu trebuie să-ţi dea dispoziţii. Aşa scapi de complicaţii. Cînd te uiţi la ei, ai zice că sînt nişte amatori. Toate acestea sînt grozav de neserioase.

Decreux scoase un pachet de ţigări şi-i oferi una lui Willy, care primi.

— Aş fi bucuros să-ţi spun că poţi pleca acasă, dar nu s-a hotărît încă nimic. O să încerc să-l întreb pe Pulvis, el se ocupă cu reportajele.

— Nu-i nimic, răspunse Decreux. Sînt mulţumit să rămîn. Să văd şi eu un pic cum se face un ziar.

Willy zîmbi. Zîmbea în aşa fel, încît nici măcar partea de jos a feţei nu i se lumina.

— Să mă ia dracul dacă înţelege cineva ceva! Toţi nişte aiuriţi. Nici nu s-ar zice că e un miliard în joc!

— Un miliard!

Willy dădu la o parte teancurile de fotografii.

— Hai să bem o cafea. O să avem nevoie.

Decreux se dădu la o parte şi-l lăsă să treacă.

Din principiu, Willy dispreţuia pe toată lumea. Dar Decreux era prea plăpînd ca să-i inspire un sentiment atît de categoric. Şi apoi Willy aflase — fotografii îi spuseseră totul — că Decreux nu dăduse îndărăt la prima lui încercare. De aceea îi propusese să coboare cu dînsul. Nu se ştie niciodată: fidelitatea lui Decreux i-ar putea fi într-o zi de folos. Ghicea că tînărul acesta, cu desăvîr-

șire dezorientat, era gata să găsească simpatic pe oricine l-ar lua sub aripa sa. Și Willy se gîndi: „Ar fi timpul să mă ocup de stagiari, dacă nu vreau să și-i ia Trivès, să-i cîștige de partea lui."

— Două cafele, comandă Willy.

Ca să nu dea convorbirii prea mare importanță, Willy ocolise cafeneaua *La Belle Epoque*. Se aflau la *Bastos*.

Încă din primele zile ale ziarului, toată lumea se obișnuise să coboare ca să bea cîte ceva de mai multe ori pe zi. În cafenele și baruri aveau loc discuții serioase, la adăpost de urechi indiscrete. Plecau de la ziar ca să-și mai omoare timpul. Mai mult chiar, era un mijloc de a-ți arăta în public prieteniile, de a face cinste, de a da de înțeles că ești prost dispus. Alegerea localului unde aveai obiceiul să te duci indica și rangul social. Toată lumea putea frecventa cafeneaua *Bastos*, chiar și directorii. Era un fel de zonă liberă. Dar niciodată stagiarii n-ar fi avut necuviința să intre la *Belle Epoque*, după cum fotografii nu și-ar fi dat întîlnire la *Café de Paris*.

Plecările și venirile în cartierul Madeleine își aveau codul lor.

— Lucrați tot timpul, spuse Decreux.

Era o constatare.

— Cînd mă gîndesc că cineva m-ar putea invidia pentru postul de șef al serviciului fotografic! ofta Villy. Oamenii de serviciu sînt mai fericiți decît mine. Nu glumesc... După o noapte albă trebuie să fiu primul la ziar și să fi citit și toate ziarele. Și dacă n-ar fi decît o noapte pe săptămînă! Mi se atrăsese atenția — dar nu-mi venea să cred — că avînd un asemenea patron, un săptămînal se face în ritmul unui cotidian. Sînt zile cînd îmi pare rău că nu sînt reporter: acolo e simplu. După ce ți-ai terminat treaba, nu mai sînt probleme. Aștepți altă treabă.

— Unde ați lucrat înainte?

Willy înșiră pe degetele ambelor mîini toate ziarele la care colaborase de la eliberarea țării de fasciștii germani.

— Iar acum încep marea aventură...

Veni rîndul lui Willy să-l descoasă pe Decreux. Ce făcea tatăl lui, cum îi venise în gînd să facă ziaristică, cine-l băgase la *Le Siècle?*

— Și ce ți-ar plăcea să faci în meserie?

— Oh! reportaj în stil mare, spuse Decreux. N-am nici un chef să mă specializez.

Willy hotărî că avea dreptate și că *Le Siècle* putea fi o ocazie fericită. Patronul iubea tineretul.

Decreux, mult mai sigur acum de el, se întoarse în birou, unde, mereu singur, Fatalitas dezlega cuvinte încrucișate.

— Am fost să bem ceva, Willy și cu mine, declară Decreux cu mîndrie în glas.

Fatalitas șuieră încetișor:

— Da, ai început să-ți iei vînt...

— Nu-ți bate joc de mine, spuse Decreux.

— Lucrul cel mai plicticos e că lui Trivès nu-i place de loc Willy. Și că Trivès a hotărît să se ocupe de noi, îl avertiză Fatalitas.

Lui Decreux îi făcea o deosebită plăcere să-l audă pe Fatalitas confirmînd lucrurile pe care începea să le bănuiască.

— Dacă mi-ai explica un pic...

— Dă-mi o ţigară.

Era totuşi foarte simplu. Trivès era redactor-şef, Willy fusese angajat, impus, mai bine zis, de către Pulvis, redactor-şef şi el. Trivès trebuia aşadar să se teamă de o coaliţie a celor doi, care puteau foarte bine să axeze tot ziarul în jurul lor şi să-i răpească astfel motivele lui de a exista.

— Dar de ce-i nevoie de doi redactori-şefi ?

— Sîntem un ziar mare. În sfîrşit, vom fi un ziar mare. Iar Omului în negru nu-i place ca puterea să se afle în prea puţine mîini. Vechiul tertip : dezbină pentru a stăpîni. Toată lumea ştie asta ; Trivès şi Pulvis o ştiu şi ei. Asmuţindu-i unul împotriva celuilalt, Omul în negru se distrează şi se bizuie pe rivalitatea lor pentru a obţine un şi mai mare randament. E şi un mijloc de a-i ţine în frîu, făcîndu-i să se teamă unul de altul. Într-o zi îl va prefera pe Trivès, a doua zi pe Pulvis. Iar ei, ca să rămînă în graţiile lui, vor fi gata să facă orice.

— Exagerezi, îl contrazise Decreux.

Fatalitas ridică din umeri.

— Vom mai sta de vorbă peste un an de zile. Ştii, Omul în negru e abil. Nu spun c-o face în chip conştient. Poate din instinct. Dar şmecheria este veche. Hitler o perfecţionase. În Germania, pe vremea lui, în fiecare sector important erau doi oameni cu titluri diferite, dar avînd aceeaşi responsabilitate : unul din partidul nazist, celălalt funcţionar.

Cine-ar putea pretinde vreodată că a pătruns tainele din creierul Omului în negru ? E mai bine păzit decît safeurile lui.

— Ei, Pulvis, nu spui nimic ?

Marele Pulvis simţi cum toate privirile se îndreaptă spre el. Se îmbujorase la faţă din pricina efortului de gîndire pe care-l făcuse. Surprinse o licărire de batjocură în privirile apăsătoare ale lui Trivès. Constatarea aceasta îl hotărî. Patronul tocmai criticase alegerea subiectelor care aveau să formeze materialul numărului viitor.

— Dacă eu am dreptate, spusese patronul, înseamnă că dumneata nu ai.

— Da şi nu, răspunse Pulvis. Nu-i vorba numai de alegerea subiectelor. Mai e vorba şi de importanţa ce trebuie să fie acordată fiecăruia, de ritmul intern al numărului.

Patronul îşi întoarse privirile reci spre Trivès.

— Eşti învinuit direct. Apără-te !

Aşa o ţineau de un ceas. După ce dărîmase lucrul făcut, mai bine de jumătate din număr, patronul căuta acum un ţap ispăşitor, victima ce trebuia pusă la stîlpul infamiei. În scurtă vreme lupta ajunsese să se dea numai între Trivès şi Pulvis. Pentru Grandier şi Prinţ, acum spectatori, era ca un meci de tenis. Pulvis îi aruncase lui Trivès mingea. Ceilalţi aşteptau riposta, care veni, slabă. Trivès prefera să curme discuţia. Un punct pentru Pulvis, fie. Pînă la ziuă avea destul timp să-şi ia revanşa.

— Am de gînd să iau masa, spuse patronul. Vă sfătuiesc să faceţi la fel. Vom avea capul mai limpede după aceea. Mai avem încă o noapte întreagă.

Pulvis strînse foile mîzgălite, brăzdate de ştersături, şi se retrase în biroul lui, unde îl aştepta Willy.

— Ei?
— Nu face mutra asta. O luăm de la capăt.
Mototoli cu dispreț schemele.
— Bietul Trivès a lucrat în zadar.
— Dar pentru un creier ca al lui, spuse Willy cu un zîmbet larg, nu-i grav. Nu ne-am dus încă pe copcă.
— Partea plicticoasă, spuse Pulvis, e că patronul a hotărît să ne țină tovărășie la noapte.
— Aș prefera o femeie frumoasă, pufni Willy.
Pulvis încruntă din sprîncene.
— Totdeauna sînt urechi care stau la pîndă. Patronului nu i-ar prea plăcea comparația ta.
— Bine, șefule, spuse Willy, bătînd din călcîie.
Și se grăbi să plece. Sartis și ceilalți telefonaseră de la restaurant. Îl așteptau ca să înceapă cina.

Trivès se încrucișă pe scară cu Drozier și cu ceilalți doi *rewriteri* care urcau la lucru.
— Nu trebuia să vă grăbiți. Plecăm cu toții, pentru cel puțin o oră. Se uită la ceas. Trebuie să fim înapoi cel mai tîrziu la ora unsprezece. O luăm de la capăt. Faceți cum știți, dar nu uitați că am nevoie de toți cei care au făcut ceva pentru acest număr. Vor fi texte de lungit.
Cînd Drozier împinse ușa de la *rewriting*, Decreux și Fatalitas se jucau de-a pătrățelele.
— Puteți merge să beți ceva. Șefii au plecat să ia masa. Dar să fiți înapoi la zece și jumătate.
Apoi se așeză la telefon și încercă să convoace cît mai mulți oameni cu putință.
Crezînd că patronul va fi în seara aceea la Lyon — capitala uzinelor sale — Trivès nu se îngrijise de prezența echipei sale la ziar. Fusese o greșeală.

Omul în negru pretindea că redacția să foiască în jurul lui. Ajunsese la vîrsta insomniilor și nu-i plăcea să-și vadă colaboratorii dormind cînd el stătea treaz. La drept vorbind, nici nu era nevoie să le pretindă lucrul acesta. Directorii și redactorii-șefi chiar dacă își băteau joc de el, chiar dacă se plîngeau între ei de ceea ce numeau „despotismul bătrînului“, căutau totdeauna să i se supună, mai înainte chiar ca acesta să-și fi exprimat dorința.
Willy trecea adesea drept un copoi, cu gabardina lui deschisă la culoare, cu încălțăminte italiană cu catarame și cu un costum care costa cît leafa unui stagiar pe două luni. Îi făcea plăcere asemănarea.
Coborî încet treptele care duceau în subsolul restaurantului. Era restaurantul lor, aproape de Église de la Madeleine. Noaptea găseai acolo oameni de tot soiul, lucru care îl ispitea; mai era și scump, și asta îl măgulea. Se întîlneau acolo cel puțin o dată pe săptămînă, în seara încheierii numărului.
El, Willy, șef al serviciului fotografic la *Le Siècle*. Avea sentimentul puterii lui. Și, în același timp, era atît de nostim! Așadar, ajunsese. Nu știa prea bine unde, dar era foarte hotărît să rămînă acolo unde se afla. La drept vorbind, ascensiunea nu-l mira.
Observă cu plăcere că i se păstrase locul lui, la mijloc, că-l așteptaseră cu adevărat, ca să înceapă masa. Dar nu se lăsa înșelat. Îi cunoștea pe toți de prea multă vreme.
— Tot șase pagini? întrebă Sartis.
Willy făcu semn că nu știe.

— Nătărăul de patron a venit astă-seară. Îl credeam cu toţii la Lyon! A dat totul peste cap. Cei care aveau proiecte pentru noaptea asta ar face mai bine să le contramandeze.

Erau acolo Sartis, celebrul Sartis, care avea ambiţia să fie cel mai scump fotograf din Europa; asistentul lui, Léon, poreclit şi „ţiparul", pentru dibăcia lui de a evita corvezile, şi ceilalţi trei mari fotografi de la *Le Siècle*: Max, Loulou şi Ivy-Yves, care debutase în meserie pozînd pentru reclame de costume de baie.

Mai erau şi reporterii, cunoştinţe de-ale lui Willy, de la alte ziare, care se adaptau greu la *Le Siècle*, suferind de pe urma faptului că nu li se mai cerea să sară peste garduri şi să spargă uşile — în adevăratul înţeles al cuvîntului — celebrităţilor care interesau ziarul. Expresia lor favorită era: „Ce paştem noi pe-aici?" Willy nu-i lăsa liberi. Aştepta o chestiune dificilă, pentru a justifica prezenţa lor la *Le Siècle*. Pentru că, într-o bună zi, va fi nevoie de „spărgători". Îşi pusese în joc obrazul, aducîndu-i pe cei trei prieteni. N-o regreta. De altfel Pulvis îi dăduse tot sprijinul.

Echipa lui număra cu totul opt inşi. Pînă acum, în afara fotografilor, ziarul nu fusese făcut de oamenii lui. Erau folosiţi ziarişti serioşi, aduşi de Grandier, de Prinţ sau de Trivès. „Bătrîni", spunea Willy. Din grupul lui, afară de el, nimeni nu trecuse de treizeci de ani.

În seara aceea era şi un invitat, Krammer, lionezul. Trivès părea să-l considere ca pe un bun al lui, dar Willy văzuse cum Krammer nu-i cînta

niciodată în strună lui Trivès. Aşa că plănuia să-l înroleze într-o zi sau alta în serviciul lui Pulvis.

— Patronul s-a înviorat straşnic, zise Willy. Cînd te gîndeşti că are şaptezeci de primăveri! Dacă aş avea biştarii şi vîrsta lui n-aş veni să mă joc de-a soldaţii la un ziar, fie chiar al meu, pînă la orele şase dimineaţa...

Apoi închinară totuşi în sănătatea Omului în negru, urîndu-i să trăiască pînă la adînci bătrîneţe. Fără el, într-adevăr *Le Siècle* n-ar mai exista. Moştenitorii ar da la fund ziarul, ca să nu mai piardă bani.

— Ar trebui să i se facă o asigurare pe viaţă, spuse Krammer.

Toţi izbucniră în rîs.

— Nu-i cuminte la vîrsta lui să stea de veghe aşa de tîrziu. Ce ne-am face dacă ar căpăta o bronhopneumonie? zise Sartis.

— N-aveţi nici o grijă. O să ne mai frece încă mult şi bine. El singur face cît noi toţi la un loc. Şi-apoi n-are vicii.

— Nu-i ca tine, îl întrerupse Loulou.

Alte hohote de rîs.

— Nu ştiu ce te-ai face fără noi, zise Sartis. Noroc că sîntem mereu pe-aici, să-ţi punem deoparte porţii interesante, învelite, servite calde gata!

Întîmplări cu prostituate, amintiri, pornografie. De mult nu mai aveau ce să-şi ascundă. Krammer asculta. Ceea ce auzea avea să umple imediat fişele meticulos clasate în memoria lui. Pregătea viitorul. Nu ştia încă de ce parte se găseşte acest viitor. Oricum, el avea să fie pregătit. Şi, totuşi, îl prefera pe Trivès.

Acasă, Trivès ceru o cafea deosebit de tare. Nevastă-sa nu îndrăznea să-i vorbească. De cînd se întorsese, mîzgălea pătrate, dreptunghiuri pe nenumărate foi de hîrtie. Dar nu-i prea veneau idei pentru punerea în pagină. Doamna Trivès îl ajută să-și pună pardesiul.

— Iar te întorci tîrziu, nu-i așa?

— Da, încă o noapte frumoasă în perspectivă.

— O să te dea gata. Știi doar că nu prea stai bine cu sănătatea.

Fără să răspundă, Trivès trînti ușa. Era primul în măsură să-și dea seama că nopțile albe nu-i fac bine. Dar era prea tîrziu ca să mai cîrtească.

La volanul mașinii — plănuia să-și cumpere în curînd una nouă — calcula pentru a mia oară, încă mirat, ce cîștiga, cît avea să cîștige într-un an: cît doi deputați. La acest preț, făcea să ai cearcăne sub ochi și bătăi de inimă la ora șapte dimineața. Și-apoi n-avea s-o țină așa mereu. Să-l distrugă pe Pulvis, să se descotorosească de Pulvis. Apoi se va putea odihni puțin. Trecu prin stop fără să-și dea seama imediat: „Asta mai lipsea! Am început să devin și curajos!"

Holtei bătrîn, Pulvis scoase din răcitorul model de lux o gustare rece, pregătită de fecior. Pe urmă citise cu atenție cele cîteva buletine confidențiale la care se abonase prin ziar. Se vorbea tocmai despre *Le Siècle*. Se afirma că patronul nu va merge pînă la capăt, că nu va avea îndrăzneala necesară ca să piardă o jumătate de miliard înainte de a cîștiga măcar un franc. Știrile nu-l îngrijorară, căci nimic n-avea puterea să-l îngrijoreze pe marele, pe puternicul Pulvis. Ba da, patronul.

Pentru prima oară în viață se temea de un om. Și acest om era aproape un moșneag. „Se vede că îmbătrînesc și eu", se gîndi el, potrivindu-și părul în fața oglinzii din baie. Nu găsi totuși decît un singur fir alb, ceea ce-l făcu să-și recapete iarăși buna dispoziție.

Fatalitas și Decreux se plimbau pe Boulevard des Capucines, întorcînd capul după dame.

— Drozier ne-a spus zece și jumătate. E un fricos. Dacă ajungem la unsprezece jumătate e foarte bine.

Decreux, cam beat, încuviință.

La ziar, unde toate luminile străluceau, nu erau încă decît omul de serviciu, ațipit pe scaunul lui, și cele două dactilografe. Cea mai în vîrstă, Marguerite, împletea, citind în același timp un roman polițist. Cea nouă, Brigitte, încerca să descifreze cu mare greutate o telegramă, care tocmai venise de la Washington. În colțul cel mai depărtat al ziarului mai era și telefonista de serviciu, care răspundea într-una:

— Dacă mai telefonați pe la unsprezece, va fi cu siguranță aici.

Claude, decepționată, închise telefonul. N-o să-l mai vadă la noapte pe Pierre. Și se întoarse foarte încet spre apartamentul părinților, spre minusculul ei pat de fată.

Veni ora unsprezece. Se năpustiră cu toții în grupuri mici prin poarta îngustă de la intrare. Peste o jumătate de oră erau treizeci și cinci în

birourile afumate de la al patrulea etaj. Treizeci și cinci, fără a-l socoti pe asistentul lui Sartis, Léon, căruia nu-i era somn, fără cele două dactilografe, fără Christiane, care ieșea de la al doilea film, și fără Myriam, ultima descoperire a lui Sartis: „Nouăsprezece ani și ce fese!"

Acum începea cu adevărat noaptea de încheiere a numărului. O noapte ca atîtea altele. Mai lipsea încă Omul în negru, care în răstimp se bărbierise pe îndelete și se înviorase făcînd o baie fierbinte. În așteptarea lui, se formau grupuri, cînd la un birou, cînd la altul, care apoi se împrăștiau. Recreație. Apoi cineva tuși cu zgomot, și o ușă se trînti. Ca și cum un învățător ar fi bătut din palme, fiecare intră în biroul lui. Nu se mai auzirä decît pașii grei, sonori ai Omului în negru. La lucru.

Capitolul V

În fața mesei lungi, verzi, Trivès revăzu mutra scîrboasă a lui Pulvis, iar Pulvis, mutra scîrboasă a lui Trivès. Impecabil, Omul în negru îi apostrofă cu jovialitatea lui sinistră:

— Ei, domnilor, v-ați mai gîndit puțin de adineaori? Are cineva idei interesante?

Biroul patronului era centrul ziarului. Atîta timp cît dura conferința, nimeni nu avea nimic de făcut. Toată lumea aștepta: dactilografele în fața mașinii de scris, secretarii de redacție în fața creioanelor ascuțite, fotografii și reporterii trîntiți aproape în toate fotoliile din biroul lui Willy,

Decreux și Fatalitas în tovărășia neliniștitului Drozier, care se uită la ceasul lui de mînă și murmură:

— Astăzi se va întîmpla catastrofa, ascultați ce vă spun eu. Sînt țicniți de-a binelea, la ziarul ăsta. N-am văzut niciodată așa ceva.

Miezul nopții. Ora unu noaptea. Din cînd în cînd cîte unul se ducea să-și lipească urechea de ușa directorului:

— Zbiară acolo înăuntru, dar nu se aude ce spun.

La care un altul răspundea cu aer nevinovat:

— Poate că nu sînt chiar cu totul de acord.

Vestea se răspîndi, în șoapte, dintr-o cameră în alta.

— Conferința s-a terminat.

Își îndreptau trunchiul, se întindeau ca să se înviorezе, își treceau mîinile prin păr. Unii reluau un articol început cu o oră mai înainte: *Observatori demni de încredere pretind că, dacă este exact așa cum afirmă...*

Mare animație în biroul lui Willy, căruia Pulvis îi dăduse noua listă a reportajelor aprobate.

— Articolul tău nu-i decît pe patru pagini, îi spuse Willy lui Sartis.

— Cum pe patru pagini? E un subiect pentru opt pagini! Cine a hotărît așa? Ah! nemernicii! Asta are să mă învețe minte să mă mai omor cu treaba!

Cînd Decreux intră în birou, Willy ridică din umeri.

— Nu s-a vorbit încă de articolul tău, dar Pulvis ține la el, ce vrei mai mult?

Schițele schemelor pornesc spre biroul secretariatului. O dată desenate pe curat, vor fi duse la Drozier pentru legende, apoi se vor întoarce iarăși la Trivès pentru bunul de imprimat. E o adevărată catastrofă dacă se bagă de seamă în ultimul moment că un text este prea lung. Cine își va lua răspunderea să taie din proza lui X, care tocmai atunci nu-i acolo ? E rău și dacă un text e prea scurt : cu ce anume va putea fi lungit ? Un du-te-vino neîntrerupt al schemelor, de la un birou la altul. Și apoi se mai rătăcesc și fotografiile care sînt înăuntru. Să înnebunești, nu alta cînd te gîndești cum îți poate juca festa o fotografie. Credeai că o ai la îndemînă. E de ajuns să întorci capul : nu mai este. Ore de demență, de strigăte, de înjurături.

Fără să ia parte la tărăboiul pe care-l ghicea dincolo de ușa deschisă, lui Decreux îi vuia capul. I se încredințase o pagină dublă. Cînd Drozier citi explicațiile, ridică mîinile la cer :

— Dar nu-i cu putință ! N-ai făcut niciodată așa ceva ?

— Ce să zic, nu, mărturisi Decreux. E pentru prima oară.

Văicăreli din partea lui Drozier. Va să zică ăsta-i ajutorul promis de către Trivès, ca și cum ai mai avea timp să faci și educația începătorilor ! Ziarul ăsta e o batjocură fără de margini !

Cam palid, Decreux nu răspunse. Fatalitas îi făcu cu ochiul.

— Așază-te într-un colț, îi spuse Drozier. Fă ce vrei, cuvinte încrucișate, citește din Kafka, privește cum se fac explicațiile, dar, pentru numele lui dumnezeu, nu ne mai încurca !

Nu erau decît cinci în sală, dar cînd Drozier tuna și fulgera te-ai fi putut crede în plină dezlănțuire a taifunului. Nădușind grozav, gesticulînd, neizbutind să termine nici o frază fără să se ridice în picioare de mai multe ori, căci mereu îi lipsea cîte ceva, pradă unei panici care creștea mereu, Drozier îi molipsea pe toți. Doar Fatalitas, cu ochelarii pe vîrful nasului, găsea situația hazlie.

— Așa e de fiecare dată ? întrebă el.

— Asta nu-i nimic, gemu Drozier, care nu mai simțea nici o ironie. Să vedeți ce o să fie cînd patronul o să ne pună s-o luăm de la început, la șase dimineața.

De pe culoar, Willy îl chemă pe Decreux.

— Pulvis ar voi să te vadă. La paginație.

Decreux își verifică nodul de la cravată.

— Noroc, îi șopti Fatalitas cu nevinovăție.

Aici nu era zăpăceala din celelalte birouri. Omul în negru, aplecat deasupra unei scheme pe care i-o arăta Trivès, aprobă. Apoi se îndreptă spre altă masă.

— Ce puneți acolo ?

Degetul lui, îndreptat spre un dreptunghi albastru — locul unei fotografii — era imperativ. Trivès se năpusti la biroul retușorului.

— Păi, fotografia asta, chiar dumneavoastră ați spus...

Omul în negru clătină din cap.

— Nu-mi amintesc să fi spus așa ceva. Oricum, asta nu-mi place. Trebuie găsit ceva mai bun. Nu izbește destul. E deschiderea reportajului. Trebuie să fie ca un șoc.

Trivès se duse să-l caute pe Willy.

— Regrupați toate fotografiile din reportajul lui Sartis.

Apoi se întoarse în sala unde se făcea paginația.

Uitat lîngă ușă, Decreux se ferea să atragă atenția asupra lui.

— Am dat dispoziții să se caute dosarul, spuse Trivès.

Ușor de spus. Fotografiile lui Sartis erau împrăștiate peste tot: pe biroul patronului, pe cel al Prințului, pe cel al lui Pulvis, în dulapul lui Willy, în laborator, la arhivă. Fără să le mai socotim pe cele care se rătăciseră în alte dosare. Willy se întoarse peste zece minute. Prințul, Grandier și Sartis îl însoțeau. Erau șapte inși în jurul paginatorului, împrăștiind zeci de fotografii în căutarea documentului de șoc. Dar nimic nu era pe placul patronului.

— Poate pe clișee, murmură Trivès.

— Da, zise patronul. Aduceți-mi toate clișeele.

Cu lupa în mînă, cu spinarea lui lată încovoiată deasupra unei mese joase, Omul în negru, examina cu grijă planșele.

Deodată se ridică triumfător.

— Ia te uită! exclamă el. De ce n-ați mărit clișeul ăsta? E cel mai bun document din tot reportajul.

Planșa cu clișee circula din mînă în mînă pînă ajunse în mîinile lui Sartis, care păru mirat.

— Măriți asta, spuse patronul.

Sartis ieși. În momentul acela Pulvis îl observă pe Decreux.

— S-a pierdut hîrtia dumitale. Ai putea s-o redactezi din nou?

— Firește.

Dar nu fu în stare să iasă din ungherul lui. Era o catastrofă. Cîteva clipe îi fură de ajuns ca să-și vadă tot viitorul distrus. Aruncase toate însemnările, și hîrtia nu fusese dactilografiată. Nici nu-și mai amintea de numele femeii. Și nu va îndrăzni niciodată să mărturisească așa ceva.

— Și asta ce-i? întrebă deodată patronul, care dăduse de o fotografie pe biroul retușorului. Nu mi-ați arătat-o!

De departe, Decreux zări fotografia surorii.

— Nu, zise Pulvis, încă nu s-a hotărît care va fi documentul săptămînii.

— E bună poza, zise patronul. Dar ce reprezintă?

Pulvis îl împinse pe Decreux în față.

— Vă va explica el mai bine decît mine. A făcut reportajul. Este unul dintre stagiarii noștri. Noul contingent.

— Da? zise Omul în negru, care nu privea nicăieri.

„Ar trebui să-i spun și eu «patron», gîndi Decreux. Se pare că-i place asta". Dar nu îndrăzni.

— E vorba, maestre, de o femeie care a aflat că soțul ei a murit, că s-a sinucis în brațele amantei sale.

Patronul se uită în jurul lui. Tăcere. Chiar paginatorii se opriseră din trasul liniilor.

— Și voiai să dai drumul la așa ceva, Pulvis? întrebă Omul în negru, izbind disprețuitor fotografia cu vîrful degetelor. Cine a avut ideea acestui reportaj?

Se uita întrebător la chipurile celor care-l înconjurau.

Trivès zîmbea. Toate privirile se întoarseră către Pulvis. Acesta nu mai era rumen la față, ci stacojiu.

— E desigur o poveste cam vulgară, spuse Trivès.

— Cam vulgară! tună patronul. Dacă ai lucrat la un ziar pentru portărese, nu înseamnă, Pulvis, să faci dintr-al meu o ladă de gunoi!

— Îmi pare nespus de rău, spuse Pulvis. Mă lăsasem ispitit de aspectul uman al lucrurilor.

Omul în negru îl privi compătimitor.

— Chiar azi după masă îți băteai joc de intelectualii-ziariști. Dar sînt convins că Trivès n-ar fi arătat niciodată o asemenea lipsă de gust.

Acestea fiind spuse, patronul se hotărî să se întoarcă în biroul său. Trivès, mereu zîmbitor, se dădu la o parte ca să-l lase pe Pulvis să treacă înainte. Manșa a doua era pentru el.

Willy îi zîmbi lui Decreux și ridică din umeri. Fotografia rămăsese pe birou. Decreux o luă.

— Pot s-o păstrez? întrebă el.

Willy consimți. Decreux se întoarse în biroul de *rewriting*. Noaptea lui se sfîrșise. Se simți deodată obosit. Se și făcuse patru dimineața. Nădăjduise atît de mult că povestea lui cu infirmiera va intra! Și apoi, asta i-ar fi făcut plăcere lui Claude. Simți nevoia s-o vadă. Dar ea dormea acolo, la părinții ei. N-or să se mai poată vedea pînă la începutul după-amiezii.

Decreux hotărî să-l aștepte pe Fatalitas, care scria conștiincios. Fiecare era așezat la măsuța

lui. Te-ai fi crezut la școală! Cînd și cînd Trivès își făcea apariția.

— Unde-ați ajuns? Pentru numele lui dumnezeu, grăbiți-vă! Vai ce tîrziu e! Ziarul nu va fi gata.

Apoi pleca legănîndu-se.

Încetul cu încetul, redacția se goli. După ce se asigurau de soarta producției lor, fotografii plecau. Reporterii plecaseră și ei. Cinci, șase dimineața. Noaptea era tot întunecoasă. Decreux se gîndea că la primăvară va fi plăcut să stai treaz toată noaptea. Se sculă să-și dezmorțească picioarele. Oboseala îi trecuse. Se simțea din nou tînăr și viguros. Ce păcat că n-o va găsi pe Claude la hotel! Ar fi fost atît de plăcut să-i mîngîie fața somnoroasă, să se furișeze lîngă ea în patul cald! Îi venea greu să fie iarăși singur după această primă noapte petrecută la ziar. Avea chef să stea de vorbă măcar. Prea era agitat ca să doarmă așa. Își uitase necazul și se simțea fericit.

Fusese admis, cît de cît, acceptat de ziar. Nimeni nu se mirase că-l vede, nimeni nu-l întrebase dacă n-avea ceva mai bun de făcut decît să-i împiedice de la lucru pe cei care aveau treabă. Chiar Drozier se scuzase pentru ieșirea lui, îi făgăduise că, dacă va voi, îl va iniția în alcătuirea explicațiilor. „Ți-arăt eu care-i sistemul". Și apoi cinase cu Fatalitas și se gîndea la prietenia lor, care ieri nici nu exista, dar a cărei posibilitate o acceptase.

Fusese de ajuns o noapte ca să i se creeze la ziar un început de personalitate. Christiane și ceilalți făcuseră prost că plecaseră acasă. Era mul-

ţumit, fără gînd ascuns, de noua lui superioritate asupra lor.

„Nu-i aşa de greu, se gîndea el, să faci parte din ziar.“

— Tot aici? se miră Trivès, încrucişîndu-se cu Decreux pe culoar. Dar ăsta-i nărav curat! Dacă n-aş fi fost silit să rămîn, de mult timp m-aş fi dus la culcare!

Decreux n-avu vreme să răspundă. Fusese ca şi cum i-ar fi aruncat cineva drept în faţă un pahar de apă rece. Hotărît lucru, nu era încă momentul să se bucure, să triumfe. Aşa-i trebuia. „Nu trebuie niciodată să crézi că a sosit momentul.“ Necăjit de reflecţia lui Trivès, mai ales de felul cum fusese rostită, se refugie în sala de *rewriting*. Fatalitas tocmai terminase o pagină dublă.

— Dacă vreţi, vă puteţi duce acasă, spuse Drozier. Cred că acum greul trebii s-a terminat.

Mai zăboviră o oră. Fatalitas, Drozier şi ceilalţi vorbeau despre ziarele unde lucraseră înainte de a veni la *Le Siècle*, îşi descopereau cunoştinţe comune. Ajunseră repede la problema care-i obseda pe toţi, de la dactilografe pînă la redactorii-şefi. „Are ziarul vreo şansă să dureze?“ Nu prea avea: formulă prea nouă în Franţa, prea puţini cititori, preţul de vînzare prea ridicat. Dar exista mitul Omului în negru şi al reuşitelor sale. Ceea ce-i înspăminta erau cei şaptezeci de ani ai lui. Decreux îi asculta. Cît de confortabilă era sala asta! Acum îşi mai veniseră în fire. Biroul lui Willy, discuţiile dintre fotografi şi reporteri păreau departe. Acum vorbeau despre cărţi. Decreux se amestecă în grupul lor. Se simţea pe teren sigur, cunoscut. Deşi cel mai tînăr dintre toţi, nu suferea din pricina vîrstei. Făcuse bine că rămăsese. Chipuri noi, nume noi, mîini noi de strîns. Pentru moment cea mai mare ambiţie a lui era ca toată lumea să-l cunoască.

Trivès veni să respire cîteva clipe în biroul lor. Omul în negru nu se hotărîse încă asupra unor titluri.

— Fără el, am fi terminat de mult. Ce om! Nici unul dintre noi nu-i în stare să-i ţină piept. Te întrebi uneori de ce nu-şi scrie singur ziarul! Ai impresia că ceea ce îi dă lui putere e să ne vadă pe noi suferind. Vouă nu vi-i somn?

Trivès se sculă cu greutate şi se întoarse la grijile şi neliniştile lui. Pînă în ultimul moment, totul era de temut. La ora opt dimineaţa patronul tot mai putea hotărî că, la urma urmelor, ziarul nu-i place şi că trebuie refăcut.

— Ce obosit arăta Trivès! zise Decreux.

— Asta se cheamă să-ţi cîştigi viaţa cu sudoarea frunţii, chicoti Fatalitas. Prea se frămîntă. Nu-i bine.

Boulevard des Capucines la ora opt dimineaţa. Pustiu încă. Pare cu totul altfel ca de obicei. Deşi sufla un vînt rece, Fatalitas şi Decreux mergeau încet, în căutarea unei cafenele deschise.

În Place de la Madeleine cumpărară ziarele de dimineaţă.

— Mulţumit de noaptea petrecută?

— Da, răspunse Decreux. Foarte mulţumit. Acum mă simt mai puţin străin.

Găsiră, în sfîrşit, o cafenea. „Cît e de plăcut, se gîndea Decreux, să te afli afară aşa de devreme !" Sandvişuri şi vin roşu. Se simţea cu adevărat bărbat.

— Nu-i aşa că Trivès va rămîne multă vreme la *Le Siècle* ?

— Mi-ar face mare plăcere să ia el hăţurile în mînă. Cu el, oameni ca noi au posibilitatea să se înţeleagă. Pulvis e o brută. Din păcate, echipa lui e puternică. În afară de cazul cînd Willy îl trădează.

— E cu putinţă ?

— Totul e cu putinţă. Ăsta-i un tip din cei care-s în stare să-i ceară maică-si să facă trotuarul în Place de la Madeleine, numai să reuşească. La drept vorbind, îl cam invidiez. Viaţa e simplă pentru el. Noi avem încă prea multe prejudecăţi. Există lucruri care se fac şi lucruri care nu se fac. Cu asemenea indivizi nu lupţi niciodată cu arme egale.

Se despărţiră în faţa intrării metroului ; lui Pierre i se făcu deodată somn. Oamenii se duceau la munca lor. Îl necăji gîndul că ar fi putut fi luat drept cineva care se întoarce de la o petrecere. Avea înfăţişarea unui tînăr de familie bună care n-a dormit acasă. Pentru prima oară în viaţa lui, se întorcea de la muncă la ora opt dimineaţa.

De-abia se ţinea să n-adoarmă. Cu obrazul drept se rezema de geamul răcoros al metroului. Simţea vibraţiile geamului răsunîndu-i în moalele

capului. De data asta era fericit că nu avea decît douăzeci şi unu de ani. „Am luat-o înaintea celor de-o vîrstă cu mine..."

Era cît pe ce să piardă legătura şi se pomeni cît se poate de zăpăcit pe peronul staţiei Chatelet. Da, avea noroc. La vîrsta cînd alţii de-abia încep să-şi cîştige viaţa, cu studiile gata terminate, el va fi un adevărat ziarist. Într-adevăr, nu regreta nimic.

PARTEA A DOUA

Capitolul VI

Cînd Omul în negru era de față, cei mai apropiați colaboratori ai lui încercau un fel de sentiment de culpabilitate. Cum pleca de la ziar, ușurați de temerile lor, vorbeau despre el ca despre un imbecil, un bătrîn imbecil. Își făcuseră din asta un obicei. Prezența lui Willy, a vreunui fotograf nu-i mai stingherea.

Dar banul nu explică tot, mai ales cînd e vorba de făcut un ziar. Prima calitate a patronului se manifestase în alegerea directorilor și a redactorilor-șefi: îi alesese nevolnici. Oameni cu idei bune, dar care nu trăiau decît prin ele. Alesese mai cu seamă oameni care să nu fie în stare să trăiască în afară de ziar.

Dacă Omul în negru n-avea decît idei proaste, dacă simțul lui critic îl trăda în discuții, era fără de pereche cînd venea vorba de fapte. Faptele, adică ziarul apărut. Cu vremea, criticile lui se organizau, fără ca el să-și dea seama. Fără o optică deosebită, afară de ideea de bază, și anume, de a acorda mai mult spațiu fotografiei decît textului, ajunsese, prin eliminări succesive, să impună gazetei un anumit ton. Dar, ca un efect al declanșării acestui mecanism involuntar, colabora-

torii lui cu greu puteau şti dinainte ce i-ar plăcea. De aici, veşnica lor stare de nervozitate, de nelinişte. Şi apoi, patronul îşi schimba punctul de vedere. Dintr-o dată nu-i mai plăcea ceea ce ridicase în slavă cu o săptămînă mai înainte. Dar nu se înşela niciodată: schimbările lui corespundeau întocmai gustului sau noilor gusturi ale cititorilor săi. Omul acesta, care din multe puncte de vedere ar fi putut fi numit prost, avea simţul a ceea ce publicul burghez dorea în mod inconştient.

Darul acesta nimeni nu voia să i-l recunoască, să-l accepte. Omul în negru avea un fel greoi de a spune, clătinînd din capul lui lunguieţ:

— Nu-mi place!
care-i exaspera pe cei ce lucrau cu el, făcîndu-i aproape să-l contrazică. Pentru că niciodată nu-i putea lămuri de ce nu-i plăcea. Iar cînd dădea lămuriri, avea argumente atît de slabe, încît interlocutorii erau convinşi că se înşela.

Dădeau vina pe vîrsta Omului în negru, vorbeau de ramolisment, cedau călcîndu-şi pe inimă, convinşi că ziarul mergea la pieire. Totuşi, peste cinci luni, *Le Siècle* se vindea din ce în ce mai bine. Trecuse momentul acela primejdios cînd, după ce-şi satisfac prima curiozitate, cititorii se întorc la tabieturile lor. Omul în negru prezisese celor din intimitatea sa că va depăşi un milion de exemplare. Erau încă departe de un asemenea tiraj, dar faptul nu mai părea imposibil.

După dibuiri repetate — fiecare număr însemna o experienţă — *Le Siècle* se fixase la o formulă, exploatată încă grosolan, şi care ar fi putut fi rezumată în trei cuvinte-cheie: Patrie, Biserică,

Familie. Totuşi, nu avea decît puţină legătură cu concepţiile „Statului Francez", afară de faptul, poate, că ţintea să materializeze concepţiile personale ale Omului în negru, în măsura în care el tălmăcea astfel ideile de Libertate-Egalitate-Fraternitate.

Într-adevăr, nu era vorba despre o patrie care să fie preferată alteia: toate erau bune, dacă îl lăsau să facă ce vrea. Şi noţiunea lui de patrie era curajos de vagă. Înţelegea prin ea „Franţa eternă". Şi pe socoteala „Franţei eterne" se făcuseră multe. „Franţa eternă", dar a cui? A lui Ludovic al XVI-lea, sau a lui Robespierre? A lui Thiers, sau a lui Louis Blanc? Erau cu toţii oameni inteligenţi, pricepuţi, versaţi în tot felul de nuanţe: pentru ei „Franţa eternă" însemna 14 iulie, din pricina defilării militare; Notre-Dame din Paris, din pricina *Te-Deum*-urilor; şi aproape toţi oamenii mari de la Ludovic al XIV-lea pînă la Sacha Guitry[1]! în sfîrşit, tot şi toţi de care se poate lipi calificativul de „cu adevărat francez".

Din acest amestec confuz se putea încă de pe acum reţine o idee practică: tot ceea ce proslăveşte Franţa va trebui să se găsească în *Le Siècle*. Exploratori, alpinişti, pescuitori submarini, savanţi, scriitori recunoscuţi. Un Panthéon săptămînal, în culori naturale, pentru uz casnic.

Aprioric, totul putea să pară îndreptăţit. E rău oare să ridici în slăvi Franţa? Da, dar cultivînd

[1] *Sacha Guitry* (1885—1957), actor, dramaturg şi cineast francez, cu vederi de dreapta; în timpul celui de-al doilea război mondial a împărtăşit principiile politice — de trădare a intereselor naţionale — ale guvernului Pétain.

în rîndurile publicului sentimentul mîndriei de a fi francez, îndopîndu-l cu amor propriu, se pregăteau să-i impună o anumită idee despre Franța — conform intereselor Omului în negru și ale prietenilor săi politici — o anumită concepție de viață, un *French-way-of-life* [1], pe care l-ai fi putut defini astfel: ordinea stabilită. Această ordine nu era nouă. Omul în negru n-o inventase, iar colaboratorii lui cu atît mai puțin. Ei însă o ilustrau. Justificarea lor, funcția lor era așadar s-o păstreze. Lansînd *Le Siècle,* Omul în negru avusese, firește, motive personale: o ocupație, un amuzament care i-ar putea aduce bani, care i-ar da o platformă socială nu îndeajuns de ilustrată de uzinele și miliardele lui. Dar mai era și un mijloc de a lupta împotriva a ceea ce ei numeau „dezordine“, un mijloc de a modela fața politică a Franței. Posibilitatea de a strecura în guvern, cu timpul, oameni de-ai lui, nu prin forța banilor, ci prin interese comune. O versiune franceză a mesianismului capitaliștilor americani.

Atunci, Biserica fără doar și poate va fi de partea lui. De fapt catolicismul pe care-l propaga *Le Siècle* se reducea la puțin: după paradele militare veneau cele religioase, după mirosul de praf de pușcă venea cel de tămîie. Din creștinism nu rețineau decît fastul, iar în adîncul inimilor nu admirau decît posibilitatea acestuia de a exercita o putere temporară, ca în Spania. Dar prin latura spectaculoasă a creștinismului, rețineau interesul unei întregi părți a opiniei publice.

[1] Mod de viață francez (în lb. engl.).

În ceea ce privește familia, chestiunea era mai delicată. Familia burgheză, desigur, — copii spălați după urechi — dar puritanismul tocmai pe această familie riscă s-o plictisească. Se citesc ziarele care trebuie citite, dar și *strip-tease* [1]-ul procură plăcerile lui. Atunci se va vorbi și despre dragoste, dar despre dragostea nobilă. Familiilor burgheze li se va vorbi despre familiile regale — prințesele în costum de baie. Astfel, *Le Siècle* putea cădea în mîna oricui: nu era nevoie de a mai include și pagini speciale pentru copii. Educația lor laică și republicană și-o vor face prin *Le Siècle.*

Acest amestec se elabora săptămînă cu săptămînă în biroul Omului în negru. Ceea ce-l interesa îndeosebi era vînzarea. O dată cu cititorii va veni și publicitatea, o dată cu publicitatea vor veni și banii, o dată cu banii, cititori noi. În sfîrșit, veșnica mișcare.

Cît despre Franța, are s-o înghită și pe asta; n-ar fi pentru prima oară. În schimb ei vor avea conștiința împăcată. Dovada purității intențiilor lor? O dăduseră imediat: „Nu avem culoare politică, de acord, dar sîntem anticomuniști“. Anticomuniști, puțin spus. Căci pentru ei, cea mai mică sporire de salarii căpăta un aspect de trădare, cea mai mică grevă devenea răscoală, război civil. Dar toate, cu nuanțele cuvenite.

De fapt, ei nu formulaseră încă nimic. Dăduseră doar impulsul. Ar fi fost de ajuns cîteva luni de practică, pentru ca ziarul să se facă aproape singur. Cu timpul aveau să se știe dina-

[1] Număr de varieteu.

inte, în chip automat, subiectele reportajelor și a anchetelor vrednice să figureze în *Le Siècle*.

Dacă Grandier, datorită firii lui, se putea face apostolul Omului în negru, Prințul, mai inteligent, își păstra luciditatea. Cînd ceilalți rosteau cu patos cuvintele sacre în biroul Omului în negru, Prințul mergea pînă acolo încît zîmbea ușor. Patronul tolera acest cinism, care era și al lui, cu condiția să nu fie prea bătător la ochi. De fapt, Prințul nu putea suferi parada de sentimente nobile de care dădea dovadă Grandier și nici felul cum supralicita Trivès.

Intimitatea, orice fel de intimitate, iată acadeaua lui Trivès. Atunci obrajii lui dolofani tremurau ; buzele i se umezeau. Din spirit provincial, credea în albumele de familie. Astăzi, era învingător. După cinci luni, patronul părea că revenise la ideile al căror propovăduitor se făcuse el, Trivès. Pulvis credea în virtutea publicitară a feselor. Prințul îl iubea pentru că nici el nu se lăsa dus de nas. Dar nu-l sprijinea. Patronul nu voia să se adreseze instinctelor celor mai josnice ale publicului, ci sentimentelor lui alese, bineînțeles, îmbrobodind puțin publicul care trebuia să-l urmeze. Era poate ceva nou, dar cu atît mai distractiv, cu cît era mai dificil.

Această situație nouă îi obliga pe Willy și echipa lui la un gen de exerciții cu care nu erau obișnuiți. „Spărgătorii" lucrau tot mai mult în favoarea moralei burgheze ! Sartis trecea astfel în chip firesc de la ocupațiile lui deosebite, de la specialitatea lui — care ar fi putut fi numită cu amabilitate fotografia artistică — la reportaje religioase sau protocolare.

Se distrau mult. Cînd și cînd directorii sau redactorii-șefi găseau la mijlocul dosarului unui arhiepiscop fotografii mărite, foarte sugestive, de fete frumoase. Un fel de joacă, prin care arătau că nu luau în serios treaba pe care o făceau. În cele din urmă, Willy primi ordin să pună capăt acestor glume. Era prea riscant. Dacă patronul ar fi dat peste ele n-ar fi făcut desigur haz. Nimeni nu îndrăznea să și-l închipuie pe Omul în negru amator de măscări. Cînd, din păcate, i se întîmpla să ia un aer complice în fața unei fete frumoase fotografiate în costum de baie, un sentiment de jenă insuportabilă îi cuprindea pînă și pe cei mai insensibili.

Totuși, în ziar nu erau numai generali, episcopi sau familii regale. În afară de partea consacrată subiectelor serioase, cea mai importantă, mai era și o rubrică cu subiecte diverse, care trebuia să fie atrăgătoare, fără să sperie prea mult pe conformiști. Aceștia din urmă trebuiau convinși că pentru a putea fi serios și a se vinde totodată, *Le Siècle* avea și el nevoie să cedeze cît de cît instinctelor josnice ale majorității cititorilor. Erotism și aghiazmă. Dozajul exact al acestui amestec nu era încă prea bine pus la punct, și uneori sîni mai mult goi stăteau foarte aproape de căile crucii. Dar echilibrul avea să se restabilească într-o bună zi.

Pentru moment nici Trivès, nici Pulvis nu izbuteau să o ia unul înaintea altuia. Willy, adjunctul lui Pulvis, care împărtășea concepțiile acestuia, era obligat chiar prin funcția lui de șef al serviciului fotografic să lucreze în sensul vederilor lui

Trivès. Nici chiar pentru a-l ajuta pe şef nu-şi putea îngădui să lupte deschis. Poziţia lui dificilă se potrivea cu gusturile lui: cu cît trebuia să manevreze şi să uneltească mai mult, cu atît se simţea mai la largul lui. Construcţia lui mintală îl împingea, după cuvîntul ce-i plăcea să-l folosească, la „zbenguială". Aşa că toată lumea se zbenguia la *Le Siècle.*

Biroul lui Willy devenise centrul ziarului prin însufleţirea ce domnea acolo, ca şi prin prezenţa fotografilor şi a marilor reporteri; acolo îi puteai vedea pe Pulvis şi pe Trivès; acolo se rîdea, se vorbea tare, se ştia cum va fi alcătuit numărul următor. Era punctul de plecare şi de sosire a reportajelor. Oriunde te-ai fi dus, tot la Willy veneai pînă la urmă cînd voiai să dai ochi cu cineva. Astfel, de la stagiari la reporteri şi pînă la fotografii neînsemnaţi, fiecare căuta să rămînă acolo cît mai mult cu putinţă. Chiar numai dacă ascultai convorbirile telefonice cu străinătatea, dacă auzeai ultimele sfaturi date de Willy, dacă asistai la întoarcerea unei echipe şi dacă ascultai păţaniile prin care trecuseră, era de ajuns ca să simţi că trăieşti. Fiind prezent la toate acestea, luai parte la viaţa ziarului.

Din cînd în cînd Willy scotea cîte un răcnet.

— Aveţi cu toţii birouri, de ce zaceţi aici? Mai întîi de toate mă împiedicaţi să lucrez. Hai, ştergeţi-o!

Toată lumea pleca, dar cei care ştiau cum stau lucrurile se întorceau peste cîteva minute.

— Dacă mi-aş pune mintea cu ei, n-aş mai avea nici un colţişor al meu, spunea Willy.

Stagiarii, sau cei mai noi, îmbujoraţi la faţă, rămîneau atunci o bucată de vreme în birourile ce le fuseseră atribuite.

Ideile pentru reportaje nu erau decît rar date de Willy. La început nu intra în atribuţiile lui nici măcar alegerea echipelor. Dar încetul cu încetul, afară de cazurile cînd era vorba de ceva important, redactorii-şefi trecură asupra lui corvada acestor hotărîri. Aşa că Willy trebuia să ţină la dispoziţia ziarului un material uman mereu în mişcare. Mai trebuia să ştie în ce măsură se realizase cutare sau cutare reportaj. În cadrul Senei şi a departamentelor învecinate, putea chiar împărţi munci fără altă formalitate decît înştiinţînd pe unul din redactorii-şefi.

Astfel, Willy începea să-şi ţină strîns oamenii în mînă. Chiar reporterii depindeau de el. Într-adevăr, fotografii exercitau un fel de drept de veto împotriva celor care nu le erau pe plac sau care nu aveau destule protecţii. Avînd mînă liberă în privinţa Parisului, Willy putea dispune de subiecte foarte variate: modă, cinema, teatru, politică, actriţe şi personalităţi pentru toate gusturile. Negreşit că de el depindea dacă avea să ţi se dea un „subiect bun", adică uşor, şi destinat să apară pe mai multe pagini, ceea ce însemna şi un cîştig mai mare, sau un „subiect prost", de pe urma căruia aveai să-ţi frîngi cu siguranţă gîtul. Totuşi, ca să nu-i sperie nici pe Trivès, nici pe Pulvis, Willy se folosea încă destul de puţin de puterile lui şi-i solicita adesea să aleagă ei înşişi.

În afară de biroul lui Willy, la ziar nu se aflau decît încăperi triste, unde te plictiseai în lege:

sala stagiarilor, a stilizatorilor, a redacţiei şi, în sfîrşit, birourile de politică externă şi internă.

Stagiarii erau dispreţuiţi, dar în chip delicat: nu stînjeneau pe nimeni. Li se spunea „puştimea“, „minorii“. Salariile fiind calculate după întinderea reportajelor apărute, fireşte că nu se punea chestiunea să li se dea lor o treabă importantă. Erau folosiţi pentru lucrări neînsemnate şi totodată necesare, astfel puteau fi plătiţi puţin, şi în acelaşi timp prezenţa lor era justificată. Însoţeau pe fotografi şi chiar pe fotografii-vedetă. De fapt, le serveau de asistenţi: ţineau lămpile, duceau aparatele, întindeau firele. Şi luau cîteva însemnări pentru explicaţii. Dar nu li se cerea să aibă idei. De altfel nu cîştigau destul ca să-şi permită să exprime altceva decît asentimentul. Prea fericiţi că erau buni la ceva, acceptau totul. Era lucru cunoscut şi se profita de el. „Slugile“.

Dacă nu participau decît de departe la viaţa adevărată a ziarului, stagiarii se lăsau în schimb împroşcaţi cu deliciu de strălucirea, de norocul, de reuşita, de gloria celor alături de care lucrau. Şi îşi apărau ziarul la cel mai mic atac. N-ar fi îndurat, însă, chiar de-ar fi fost mai bine plătiţi, să stea degeaba. Răsplata lor era să calculeze la fiecare număr nou spaţiul ocupat de nimicurile scrise de ei. Fiecare îşi făcea în taină socoteala rîndurilor tipărite, aduna şaisprezecimile şi optimile de pagini. Un lucru însă şi mai important era suprafaţa obţinută de grupul lor. Săptămînă cu săptămînă visau să se întindă, să roadă în interiorul fiecărui număr un spaţiu mai mare.

Această luptă colectivă îi întărea, le îngăduia să reziste, să nu se lase cuprinşi de descurajare; numai aşa îşi puteau închipui că şi ei făceau ziarul.

Admiseseră că Fatalitas preţuia mai mult decît ei, aşa că nu-l invidiau fiindcă semna cînd şi cînd. Sperau în reuşita lui, credeau că norocul lui se va răsfrînge şi asupra lor, că se va sfîrşi cu izolarea lor. Aceasta era de toate felurile: geografică, morală, materială. Geografică, pentru că nimeni nu ştia sala care le fusese atribuită; numai Willy, cînd avea să le dea de lucru, intra acolo. Morală, deoarece nu ştiau nimic despre felul cum mergea ziarul şi trebuiau să aştepte noaptea încheierii numărului, ca să afle ce va cuprinde numărul viitor şi n-aveau decît rare legături cu adevăratele echipe de reporteri şi fotografi. Materială, deoarece, cîştigînd bani puţini, nu frecventau locurile unde se învîrteau ceilalţi. Mereu în căutarea cîtorva hîrtii de o sută de franci, care le-ar fi îngăduit să ia o masă ca lumea, trăiau într-o stare de veşnică inferioritate. Visurile, dorinţele lor nu semănau întru nimic cu gîndurile şi plăcerile care îi frămîntau pe ceilalţi. Două lumi care coexistau. Dar prea era mare disproporţia între destinele celor două tabere pentru ca stagiarii să se lase cuprinşi de sentimente de invidie, ori de gelozie. De altminteri, nimic nu-i oprea să spere că într-o zi vor trece pragul ce-i despărţea. Atunci, de ce-ar condamna o bogăţie care într-o bună zi va fi a lor?

Să trăieşti în ritmul ziarului însemna să-i dedici cît mai mult timp cu putinţă. Dacă erai prezent, era ca şi cum ai fi lucrat. Dar trebuia totuşi la un moment dat să te împaci cu ideea să te

întorci acasă. Clipă mereu amînată. Nu le plăcea să rămînă singuri: de fiecare dată aveau impresia unui salt în vid. O dată ce părăseau birourile ziarului, venea și sfîrșitul iluziei. Încă o zi întru nimic deosebită de cealaltă. Pînă în ultimul moment exista mereu posibilitatea să fie, în sfîrșit, trimiși ca să facă un mare reportaj. Tolerați, se simțeau admiși. De îndată ce rămîneau singuri, o dată ce mirajul zilnic se estompa, erau siliți să se vadă așa cum erau: încă fără legitimații, încă neangajați. Și trebuiau să suporte asaltul întrebărilor, protestelor, reproșurilor: amante, părinți, prieteni care se mirau cu toții, dădeau sfaturi nefiind în stare să priceapă ceva. Cuceriți de meserie încă înainte de a o fi practicat, nu le mai trecea prin cap să se apuce de altceva. Dar ce explicații să dai despre o pasiune hrănită cu atît de puțin, cum să faci pe cineva să creadă că dacă o zi nu te duci la ziar ți se pare pustie, pierdută, moartă?! Nu era vorba de munca lor, nici de întîlnirile sau de vorbele lor, nici de a îndrăgi cu adevărat o meserie pe care de-abia o cunoșteau. Dar ziarul exista. Și nu puteau face nimic împotriva acestui fapt. Iar ziarul pretindea prezența lor inutilă. Dacă li se întîmpla să se ducă fără tragere de inimă, de îndată ce urcau scările îi cuprindea aceeași bucurie ce-și păstra neîntinată strălucirea.

Treptat, echilibrul dintre viața lor particulară și ziar se rupsese. Oxigenul pe care-l emana *Le Siècle* devenise pentru ei mai necesar decît oricare altul. Intoxicați de-a binelea, conștienți și fericiți că sînt așa. Fatalitas se pretindea imunizat,

explica prezența sa prin motive de tactică, dar știa bine că nu era așa.

Totuși, le era teamă: plătiți cu bucata, puteau fi dați afară, înlăturați de pe o zi pe alta. Ar fi fost de ajuns numai ca într-o bună zi Trivès sau altul să fie în toane rele.

La fiecare sfîrșit de lună deveneau neliniștiți. Căci sentința li se va aduce la cunoștință la un sfîrșit de lună.

Văzîndu-se încă o dată în afară de primejdie, se întorceau în grup de la casierie, unde fuseseră plătiți pe luna mai.

— Cînd mă gîndesc, spunea Fatalitas, că noi cinci la un loc cîștigăm o treime din ce primește Sartis!

Și era adevărat.

— Trag în poză la minut și cîștigă mai mult decît ziariștii mari, decît cei care-i comandă. Așa ceva nu s-a mai văzut...

Asta avea ciudat *Le Siècle*. Sartis, de pildă, cîștiga mai mult decît Willy, de care depindea. În ceea ce-l privea pe Willy, acesta se întreba cum să se facă ascultat, temut, de băieții de vîrsta lui, care-l tratau de sus, se credeau de neînlocuit și aveau dreptate să se creadă geniali, de vreme ce erau plătiți atît de gras.

Decreux gîndea că asta-i nebunie curată. Desigur, *Le Siècle* era o revistă ilustrată, un fel de *Life* francez, cum spunea Trivès... Totuși...

— Asta-i principiul Omului în negru, comenta Fatalitas. Plătește cum nu se poate mai bine, dar îți cere totul. Zilele, nopțile, sănătatea, viața ta particulară. Nu trebuie să existe nimic în afară

de ziar. De la o zi la alta te poate socoti „un om sfîrșit" și trebuie s-o iei iar de la zero. Și asta după ce te-a supt pînă în măduva oaselor. Poți să-ți mai găsești de lucru în altă parte, datorită numelui pe care ți l-ai făcut. Dar ceea ce era mai bun în tine s-a dus. Ca o mașină pe care o forțezi prea mult. Motorul se hodorogește înainte de vreme. Din nefericire, unui om nu-i poți schimba motorul. Atunci te descotorosești de el. Altul la rînd. Cine pune prea mult la inimă meseria, ăsta e întotdeauna păcălit. Scos din uz. La fiare vechi.

— Și-atunci ?

— Atunci trebuie să știi să te retragi la timp. Nimic nu-i mai greu. Dacă mi s-ar da prilejul să răzbat, să mă impun, cred că aș avea acest curaj. Iată ce mă ține aici.

Capitolul VII

Duminică de primăvară. Încă o noapte de încheiere a numărului, dar orele de dimineață care erau atît de plăcute o făceau și mai atrăgătoare. Decreux, căruia îi plăcea așa de mult să nu doarmă noaptea, avea, în sfîrșit, o scuză ca să stea de veghe.

În seara aceea urma să ia cina la Fatalitas, împreună cu Claude. Plecă primul de la ziar ca s-o ia pe față. Ar fi trebuit să fie fericit, dar un demers pe lîngă Trivès dăduse greș. Încă o dată banii pe care-i luase, plătit fiind cu bucata, nu se potriveau cu munca pe care o făcuse. Trivès ascultase binevoitor rugămintea — căci nu putea fi vorba de pretenție — dar cînd Decreux încercase să-i vorbească de angajare, ochii îi deveniseră inexpresivi, iar chipul încă și mai neted ca de obicei. Decreux cunoștea aceste semne. Ar fi fost primejdios să mai stăruie. Claude nu putea pricepe că nici nu încăpea vorbă să-i ceară un răspuns precis lui Trivès, că asta ar fi însemnat să-l îndîrjească. Nici nu îndrăznise să-l întrebe dacă se gîndea sau nu să-l angajeze vreodată.

— Ai ceva în numărul ăsta ? întrebă Claude.

De data asta Pierre era cel care nu voia să se vorbească despre ziar. Cu formele împlinite, răpitoare, în taiorul ei de culoare închisă, Claude era atît de frumoasă în seara aceea, încît ar fi voit să guste în tăcere plăcerea de a o simți mergînd alături de el. Dar Claude avea o figură cuminte, înțeleaptă, reculeasă. Ca și cum ar fi avut intenția să se folosească de frumusețe ca de o armă. Pierre trebui să mărturisească, stînjenit, că nu va avea decît trei mărunte subiecte pariziene. Reportaje reduse la simple ecouri.

— Nu înțeleg. Așa vedeai tu ziaristica ?

Pentru a mia oară, cel puțin, Pierre repetă că trebuia să aștepte, că nu există treburi înjositoare, că și lucrurile acelea trebuiau făcute. Claude căpătă înfățișarea aceea iritată pe care Pierre o ura. Iritată și rece.

— Cît ești de antipatică, așa !

— Crede-mă că sînt îngrijorată ! Nu văd cum vom putea fi liniștiți. Ce-o să ne facem dacă află părinții mei ? Cel puțin ai vorbit cu Trivès ? Ce ți-a spus ?

— Să aștept.

Pierre se gîndi că sînt momente cînd ai vrea să fii în altă parte. Adică oriunde, numai aici nu. Deodată, tot ce te-ar putea face fericit nu mai există, te simţi copleşit.

Cea mai mică supărare îi frîna lui Pierre plăcerea de a trăi. Simţea parcă neliniştea furişîndu-i-se în fundul sufletului. În aceste clipe nimic nu mai exista: nici Claude, nici ziarul. Drept leac, un pahar mare de alcool. Şi cît de bună era atunci prima ţigară: cea a omului scăpat dintr-o mare primejdie! Dar trebuie să fii singur ca să-ţi facă plăcere să continui gestul întrerupt, să accepţi ideea zilei de mîine, sau a celei în curs, ca să înfrunţi primele clipe, după ce-ţi piere spaima.

Pierre era prea tînăr pentru a şti cu adevărat ce înseamnă cuvîntul „fericire". Fericirea se învaţă, se clădeşte, rezistă în pofida a tot ceea ce zilele şi nopţile aduc rău, chinuitor sau dureros. Pierre credea în plăceri, în toate plăcerile, aceea de-a trăi, de-a lucra, de-a face dragoste. Iată de ce supărările fireşti ale vieţii de toate zilele erau de ajuns ca să-l doboare, să-l deprime, iată de ce rătăcea de la un sentiment la altul fără să se poată opri la vreunul, de ce reacţiona cu violenţă la tot ce i se putea întîmpla.

Fericirea este ceva trainic, însăşi durerea poate contribui la clădirea fericirii. Există ceva monstruos în această capacitate a fericirii de a se hrăni din orice.

Cît despre plăcere, e la cheremul întîmplării. Se destramă, se frînge, se fărîmă la cea mai mică ciocnire. Nu e o stare care domină, ci o atitudine care poate fi oricînd zăgăzuită. Poţi fi fericit în chip constant; plăcerea este intermitentă, fie că

ţii în braţe femeia iubită, fie că aprinzi o ţigară. Diferitele grade de intensitate ale plăcerii te pun în situaţia de a compara gesturile, senzaţiile pe care le ai într-o zi. Căci ele nu se suprapun

Slăbiciunea lui Pierre venea din prea marea lui lăcomie: mereu la pîndă, mereu încordat în dorinţa lui de a gusta viaţa. Astfel, încă din primele zile pentru el şi Claude şi ziarul se aflară pe acelaşi plan, şi prin aceasta la poli opuşi. Se îndestula de la aceste două izvoare fără să admită că o alegere era necesară. Mai era şi mijlocul de a lua hotărîrea să nu aleagă, de a aştepta înfrîngerea, o înfrîngere.

— Am fost înghiţit, zicea Fatalitas.

Pierre nu voia să înţeleagă. Ridica din umeri. Totuşi, simţea că între ziar şi Claude se dădea o luptă şi că el era miza. Dar o miză amorfă, neputincioasă în a hotărî ce victorie dorea, neputincioasă mai cu seamă să prevadă că una din aceste victorii îi va fi fatală.

— Nu te lăsa înghiţit, zicea Fatalitas.

Fireşte, Pierre simţea primejdia, dar mirajele vieţii de ziarist sînt atît de ispititoare! Şi apoi se mai întîmplă uneori ca mirajul să devină realitate.

— Nu-i o meserie frumoasă?

La rîndul lui, Fatalitas ridica din umeri.

— Nu te preface că nu înţelegi.

Claude îşi vîrî capul pe uşa bucătăriei:

— Iar vorbiţi de ziar?

Glasul lui Hélène răspunse în locul lor:

— Desigur că despre ziar vorbesc. Peste un an tot despre ziar vor vorbi. Nu pot vorbi decît despre asta.

— Firește, bombăni Fatalitas.

Era ora zece seara. Aveau două ore pentru masă înainte de a pleca la ziar.

De pe chipul lui Claude privirile lui Pierre alunecară spre tapițerie. Și acolo era primăvară. O foarte frumoasă tapițerie veche, ce se ridica pînă în tavan. Și era ca un fel de protest în acest apartament nenorocit, sub acoperișuri. Mai mult încă, o provocare. Jegul, sărăcia deveneau și mai izbitoare.

— N-am s-o vînd niciodată, spuse Fatalitas.

Se sculă și se duse să mîngîie desenele stîngace.

— E o frîntură de vis, o frîntură concretă, tot ce mi-a rămas dintr-un an de muncă. Și mai ales tot ce-am putut realiza din ambițiile mele, din dorințele mele. Atunci, te cred că țin la ea!

— Iar eu pot crăpa de foame, puțin îți pasă! spuse Hélène.

— Lucru la care te hotărăști greu, oftă Fatalitas. Cînd te gîndești că au trecut cinci ani de cînd sîntem căsătoriți, cinci ani de cînd îmi cîștig atît de prost existența! Să înnebunești, nu alta, cît de rezistente sînt femeile! Și cu cît devin eu mai ticălos, cu atît te faci tu mai înfloritoare!

Deodată, Fatalitas se ridică, apucat de o mînie teatrală. Desfăcîndu-și cămașa cu un gest brusc, smulgîndu-și nasturii care o încheiau, urlă arătîndu-și pieptul alb:

— Și toate pe pielea mea! Apoi cu voce plîngăreață se adresă lui Claude: Fără să mai vorbesc de pisică. Numai pisica are trecere aici. Pentru ea muncesc. Pisica ei, animalul ăsta scîrbos, care nu mai are nici putere să se tîrîie, atît de greu îi atîrnă burta. Cînd nu mai rămîn decît o sută de franci, pe ea o hrănește. Cînd nu mai e decît o sardea, ei i-o dă.

Nepăsătoare, pisica dormea. Claude, stingherită, încerca să zîmbească.

Rezemată de perete, cu ochii prea strălucitori, Hélène părea gata să se năpustească asupra lui Fatalitas.

— Dar într-o bună zi am s-o ucid. Mi se și întîmplă să visez c-o ucid.

Cînd se așezară, în sfîrșit, în jurul mesei, Hélène oftă:

— Iar ai băut!

— Eu? protestă Fatalitas. Uită-te dacă îmi tremură mîna.

Își turnă un pahar de vin. Cîteva picături căzură pe fața de masă. Băuse, firește. Pierre ar fi putut spune cîte pahare de bere, cîte de anisetă, cîte de *whisky*. Dar azi nu băuse mai mult ca alteori.

Începură să vorbească despre ziar, despre gazetărie. Mai bine spus, Fatalitas era cel care, adresîndu-i-se lui Claude, începea iarăși un proces care nu se mai termina.

— Îl iubești?

— Da, răspunse Claude. Și-l căută din ochi pe Pierre.

— Atunci silește-l să părăsească *Le Siècle*. Să facă orice, să se ducă la alt ziar.

Văzînd surîsul de pe buzele lui Pierre, Fatalitas se întoarse mînios spre el:

— Acum vorbesc serios. E ceva la ziarul ăsta care nu-mi place. În orice caz, e ultima publicație din Paris, Franța, Europa la care și-ar putea face cineva debutul, la care ar putea învăța meseria.

— Dar dumneata? întrebă Claude. De ce nu pleci?

— Eu? Întrebarea păru să-l surprindă. Ca și cum răspunsul ar fi fost evident. Cu mine e altceva. Am aproape treizeci de ani, aproape cinci de gazetărie, și încă nu mi-am făcut un nume. Unica mea șansă de reușită numai aici o pot afla. Sînt prea leneș ca să mă duc la un ziar normal. Și apoi trebuie să știi să te strecori, și eu știu așa de bine să mă strecor... Cunosc și riscurile. Le-am acceptat. Orice mi s-ar putea întîmpla, n-am să fac pe nevinovatul. Dar cu Decreux e cu totul altceva. El e la început. Poate tot așa de bine să înceapă și în altă parte. Proptelele lui ar putea fi bune și la alte ziare.

— Ce nu-ți place la drept vorbind la *Le Siècle?* întrebă Claude.

— Ce nu-mi place? Fatalitas izbucni într-un rîs acru. Ridică paharul. Îmi pierd vremea... Îți vei da seama destul de repede ce-i reproșez eu ziarului ăstuia... Se întrerupse și o privi pe Claude cîteva secunde. Sau poate mă înșel cumplit în privința dumitale.

Fatalitas nu voi să vorbească mai lămurit despre *Le Siècle.* La ce bun? Lui Decreux îi place ziarul. Atunci totul e cum nu se poate mai bine.

Într-adevăr, lui Pierre îi plăcea ziarul, nici nu-i trecea prin cap că ar putea să-l părăsească din propria lui voință. Numai gîndul ăsta i se părea curată nebunie. Să părăsească *Le Siècle?* Doar

suferea atît de faptul că nu era cu adevărat angajat, iar toate sforțările lui năzuiau spre contractul de angajare, ce i se tot făgăduia de mai bine de cinci luni. Fatalitas era într-o ureche, fără doar și poate. Bea mult... Se făcuse unsprezece jumătate.

— Trebuie neapărat să vă duceți acolo? întrebă Claude.

— Desigur, răspunse Pierre. Nu de plăcere mă duc să petrec o noapte albă la ziar.

— Nu poți să mă duci măcar pînă acasă?

Pierre dădu din cap.

— Și așa sîntem în întîrziere.

„Mincinosule, gîndi Fatalitas, știi prea bine că ni s-a spus că venim numai dacă vrem, că nu e nimic de făcut, că o să ne plimbăm dintr-un birou în altul pînă la ziuă, așa, degeaba. Numai ca să putem spune: am fost acolo, am asistat la apariția unui număr nou, am trăit, am respirat, am vorbit cu cei care l-au făcut cu mîinile lor."

— Să ne grăbim, spuse Fatalitas.

Și el mințea, dar din alte motive. Dorea din ce în ce mai puțin să rămînă singur cu Hélène. Pînă-n zori avea să se ducă în nenumărate rînduri la *Bastos* să bea și să stea la palavre cu unul și cu altul. În zori, oboseala aceea dorită, îmbinată cu alcoolul, i-ar îngădui pînă la urmă să poată dormi.

— Ei, ridicăm ancora? întrebă Fatalitas.

Femeile rămaseră să spele împreună vasele. „Și la urma urmelor, gîndi Pierre, îi fur cîteva ore, ne furăm cîteva ore. Dar avem toată viața înainte."

Coborîră foarte încet pe o scară de serviciu prea înclinată. Fatalitas îl lăsase pe Decreux să treacă înaintea lui :

— Dacă-mi frîng cumva gîtul, mă prinzi tu.

Ce plăcere să te afli din nou afară, în noaptea blîndă, să mergi agale fumînd, după ce ai mîncat pe săturate, după ce ai băut destul ca să uiți că griji și plictiseli au existat totdeauna !

— Cîți biștari mai ai ? întrebă Fatalitas.

— O hîrtie de o mie.

Fatalitas făcu cu ochiul.

— E în regulă. Noaptea nu va fi uscată.

„Da, se gîndea Pierre. Claude ar fi putut veni și în noaptea asta ca în alte nopți. Dar nu numai de plăcere mă duc la ziar, ca să petrec acolo o noapte albă. Îi obișnuiesc cu prezența mea. Le impun să se gîndească la mine. Le arăt că sînt prezent. Asta-i cel mai important."

— E o meserie frumoasă, spuse Fatalitas.

— Ce ?

— Nimic. Gîndeam cu glas tare. Spuneam că e o meserie frumoasă ziaristica.

Decreux dădu cu piciorul într-o piatră imaginară.

— Grozavă ! Are și ea neajunsurile ei, cum e și firesc, nu ?

— Da, o meserie frumoasă. Cînd ești cu adevărat ziarist, cînd lucrezi la un ziar adevărat.

— Și *Le Siècle* nu-i așa ?

Fatalitas ridică din umeri.

— Ziarul la care ai voi să lucrezi nu există. Îți vei da seama că e visul tuturor ziariștilor acest ziar ideal care nu poate exista.

— De ce ?

— Oh ! din pricina noastră, și apoi și din pricina publicului. Dar e speranța de care ne agățăm, așa, ca să nu ne apucăm să vindem aspiratoare sau mașini de spălat. Fatalitas se opri brusc. O meserie frumoasă, zău ! Dar uită-te la mine, imbecilule ! Iată ce-a făcut din mine ! Firește, nu toți ziariștii beau, unii își iubesc nevasta, au găsit femei în stare să-i suporte, dar ca să ajungă la ce ? Vrei să-ți spun ce sînt ziarele ? Uzine de fabricat ratați. Uită-te la mine, uită-te la noi ! Nu numai ratați pe plan profesional ci, ratați în viața de toate zilele, ratați pe toate planurile. Uită-te la indivizii aceia de la cotidiane, care la patruzeci de ani încă mai colindă culoarele Adunării Naționale, culisele teatrelor, dau tîrcoale alcovurilor. Și se întorc fericiți : au o știre. „Cutare, prietenul meu Cutare, mi-a spus că guvernul e pe ducă", sau „Domnișoara Y cîștigă 38 milioane pentru un film, deși se credea că nu cîștigă decît 29." Sau fac dări de seamă : descriu un concurs de pescuit, o expoziție de pisici, un congres de viticultori. De douăzeci de ani li se tot spune : „Nu vă lungiți prea tare !" Și ei scriu scurt și sînt felicitați. „Sînteți de neînlocuit, voi, cu simțul vostru de conciziune." Cei care răzbat, care semnează cu litere groase, care fac anchete ? Cine își mai aduce aminte de numele lor a doua zi... și cît timp durează asta ? Într-o bună zi se trezesc, se văd în oglindă... Nevastă, copii, apartament mediocru. Dacă-i dă cumva afară, ce ziar o să-i mai ia ? Știu oare să facă altceva ? Nimic, decît să țină în mînă un stilo, să scrie cu ușurință franceza așa cum se

vorbește. Stilul lor? E multă vreme de cînd l-au asasinat. Într-o bună zi se trezesc. Ce le rămîne? Doar amintiri! Amintiri plate, serbede, uscate: cîteva călătorii făcute în goană, cîteva imagini reușite ale unor catastrofe, unul sau două războaie civile, în cazul cel mai bun o scurtă întîlnire cu cîțiva oameni mari, foarte distanți. Dar din toate acestea cîte fac parte din carnea, din sîngele lor? N-au fost niciodată decît spectatori, decît martori. Viața era acolo, moartea, suferințele, revoltele erau acolo. Au vibrat, au fost emoționați, au țipat în locul celor ce nu aveau timp să țipe. Dar n-au făcut decît să treacă pe lîngă viață. Ca niște paraziți care se hrănesc neîncetat din fericirile și necazurile altora. Și, într-o zi, împlinesc patruzeci de ani. Soții, copii, o mașină poate. O boală de ficat în orice caz. Căci nu pui întrebări decît la un păhărel. Se privesc și refuză să se vadă. Sutele de nopți albe petrecute în trenuri, în automobile, în avioane nu mai sînt decît pagini albe în trecutul lor. Sînt sutele de nopți albe în care și-ar fi putut clădi fericirea, ar fi putut scrie, în sfîrșit, pentru ei, sau trăi pur și simplu. Și toate acestea în folosul cui? Numai de dragul falsei agitații pe care ți-o procură curiozitatea profesională. Nici măcar n-au trăit normal. Cîte mese neluate la timp, cîte serate amînate, cîte ieșiri la spectacole respinse, cîte femei pe care le-au pierdut! Și-au îndrăgit meseria, le erau dragi chiar ziarele lor, pe care de altfel scuipau la cel mai mic prilej. Și-au riscat viața așa, în chip firesc, ca o clauză a contractului. La patruzeci de ani contul la bancă, mai bine să nu mai vorbim de el. Tocmai atît cît să poți plăti o operație urgentă. Și toate, încă o

dată ți-o spun, pentru nimic. Ba da, pentru a ajunge să fii dezgustat de tine însuți, de micile minciuni, de micile lașități, de micile compromisuri pe care le faci, mereu necesare.

Da, există și cei care fac avere. Cîțiva mari reporteri, să-i numeri pe degete și care vor muri ținînd strîns între degete creionul cu pastă, apoi ziariștii care lucrează acasă, cei care au o specialitate și combinațiile lor, cei care lansează vedete, fac critici favorabile, bat în struna oamenilor politici sau devin șefi de serviciu.

Dar, după mine, ăștia nu sînt ziariști. Pentru mine un ziarist e un om care se mișcă, ia poziție, critică, condamnă, acuză, aduce dovezi, luptă ca să fie nevinovatul achitat, demască mîrșăviile. Nu este numai un martor, ci omul care se expune, care riscă. Și cînd vorbesc de riscuri, nu mă gîndesc la glontele rătăcit sau la accidentul de avion, ci faptul de a fi dat afară, de a fi pus pe lista neagră, de a fi asasinat. Iată o meserie frumoasă. Dar nu *Le Siècle* ți-o va dărui.

Se aflau în fața ferestrelor luminate ale ziarului.

— Nici nu știu dacă se poate face numai la un singur ziar. Sau altminteri trebuie să faci parte dintr-un partid politic. E poate unica cinste posibilă: să lucrezi pentru o idee.

— Dar tu?

— Eu îmi încerc norocul la *Le Siècle*, pentru că îmi cunosc meseria și nu-mi mai este frică să capăt obiceiuri proaste. Vreau cu orice preț să-mi fac un nume. Să-mi fac un nume înainte de a fi dezgustat de meserie. Cînd îmi voi face un nume mă arunc în învălmășeală; să fac ce am poftă să

fac. Desigur, e romantism. Atîta pagubă! Dar tu fii cu băgare de seamă, să nu te laşi prins de falsul romantism de la *Le Siècle*, acela al banilor, al ziaristului care poate cumpăra totul, care are toate mijloacele, care nu călătoresc decît în *wagon-lits*, nu descinde decît la cele mai bune hoteluri, seduce dame de consumaţie cu tarif de cinci mii de franci, bînd mereu la *whisky*. Romantismul cu neon.

Capitolul VIII

Marea descoperire a lui Fatalitas fusese o frază pe care o strecura fără nici un rost şi cît mai des cu putinţă în conversaţie: „Dosul meu nu-i carne de pui". Negreşit, toată lumea rîdea. Iar el îşi lua un aer jignit. Se făcea haz cu atît mai mult. Cînd venea la ziar se găsea totdeauna cineva care să înceapă jocul:

— Şi dosul tău? îl întreba.

El răspundea fără greş:

— Nu-i carne de pui.

În cîteva săptămîni fraza se lipise de el, îl urmărea, îi vestea sosirea, îi aparţinea în aceeaşi măsură ca părul lui încîlcit sau ca ochelarii. Auzită de alţi ziarişti, cu prilejul unor reportaje în comun, fraza pătrunse chiar în mai multe redacţii de provincie.

Vocaţia de măscărici nu-i venise lui Fatalitas aşa, din senin. Tot coborînd la cafenea de mai multe ori pe zi la un păhărel, începuse să bea serios. Dîndu-şi seama că necuviinţele lui stîrneau hazul, îşi compusese atunci un al doilea personaj. Ca să-i ţină hangul, bea din ce în ce mai mult.

— Înţelegi tu, îi spusese el lui Decreux, trebuie ca toată lumea să mă ia drept zărghit. Atunci, ce-am avut şi ce-am pierdut! Nimeni nu mă mai bate la cap.

Telefonul zbîrnîi.

— Willy vrea să te vadă, spuse Decreux.

Fatalitas se strîmbă.

— N-ai decît să-i spui...

— Ştiu, i-o luă Decreux înainte. Dosul tău nu-i carne de pui.

Fatalitas suflă pe sticlele ochelarilor, apoi le şterse conştiincios cu cravata:

— Îl dau naibii. Pun prinsoare că a uitat de ce avea nevoie de mine. Doar aşa, ca să ne frece. Ne aduce aici, ne cheamă ca pe nişte cîini, şi asta îl ajută să se simtă un om. Dacă vrea să mă vadă, să vină el...

Decreux îşi spunea: „Fatalitas exagerează. Ne descurajează, cîrtind mereu toată vremea şi văzînd totul în negru. De altminteri, de ce oare s-ar plînge? Din grupul nostru e cel care cîştigă cei mai mulţi bani. Lucrează cel mai mult. Şi semnează."

Decreux numără pe degete. Trecuseră cinci luni. Şi încă nu se hotărîse nimic în privinţa lor, încă nu fuseseră angajaţi. Cu excepţia lui Fatalitas, nimeni nu avea o legitimaţie profesională. Li se dăduse numai o scrisoare cu antetul ziarului, semnată de administrator, certificînd că lucrau la *Le Siècle*. De fiecare dată cînd încercau să dis-

cute cu Willy, sau cu Trivès, cei doi o scăldau, zîmbind cu toți dinții și spunînd mereu aceleași fraze :

— Important e să lucrați, să fiți utili. Ați și pus un picior în redacție. Și ați intrat cu dreptul. Dar nu-i momentul să cereți patronului titularizarea, abia am pornit ziarul. Nu-l deranjează să plătească cu bucata, dar cînd e vorba să angajeze personal, îi ies ochii din cap. Eu n-am nimic împotrivă să-i transmit rugămintea voastră, dar nu v-aș face un serviciu, dimpotrivă. Vă făgăduiesc că de îndată ce va veni momentul am să vă dau de veste. Și alte zîmbete. Mai generos decît Trivès, Willy mai trăgea și cîte un ghiont amical în spinarea interlocutorului. Atunci mulțumeau, spuneau „vă mulțumesc", prea fericiți că acceptau să se servească de ei, că-i tolerează. Numai Fatalitas refuza să se lase păcălit.

— Cînd te gîndești la bănetul pe care-l au, la tot ce risipesc ! Nu, ăsta-i sistemul lor !

— Cu toate astea, spuse Christiane, se pare că au înghițit pînă acum peste patru sute de milioane.

O asemenea sumă li se păru atît de fabuloasă față de mizerabilele lor salarii, încît li se făcu frică.

— Patru sute de milioane ? se miră Decreux. Dar e nebun șeful ! Într-o zi o să se sature să piardă atîta bănet.

Fatalitas ridică din umeri.

— Ești tare mărinimos dacă te îngrijești de interesele lui ! Eu nu-mi fac sînge rău din cauza asta. Cînd Omul în negru se atinge de ceva, lucrul

acela se transformă în aur. Un adevărat alchimist tipul ăsta !

— De te-ar auzi tipul că-i spui „tip" !

— N-ar înțelege. El e bine crescut, nu ca noi. Cu biștarii care-i are... Măcar atîta să ne fie și nouă dat, să putem spune : dă-l în mă-sa !

Fatalitas se ridică, se uită la ei.

— Dă-l în mă-sa ! urlă el cît putu de tare. Mi-e sete !

— Hei, voi băieți, mă invită careva ? întrebă Christiane.

— Fără doar și poate, scumpo, și-o să-ți facem ce vrei, dacă ești drăguță.

— Și ce înseamnă „să fii drăguță" ?

Toată lumea cunoștea răspunsul ritual.

— Să plătești, firește, spuse Fatalitas cu tandrețe.

Hohote de rîs. Ușa se deschise deodată, și chipul rece al lui Willy apăru în prag.

— Sînteți tare veseli. Las', că vă dau eu de lucru.

Tăcere. Tăcere penibilă, ca și cum i-ar fi prins cineva făcînd ceva nepermis, ca și cum ar fi fost vinovați că rîdeau, că se distrau. Nu îndrăzneau să se uite unul la altul, stînjeniți, rușinați de a le fi teamă și de a ști că toți își dădeau seama că și celorlalți le era teamă. Dar Fatalitas se crezu obligat să răspundă, deși își dădea seama că era nepotrivit, că Willy era prost dispus, că ar fi fost mai bine s-o lase baltă.

— Știi doar prea bine că asta și cerem, să lucrăm !

— Fără îndoială, spuse Willy. Mai cu seamă tu, e știut. Cel mai puțin puturos din toată banda. Ca

să fii fericit, ar trebui să ți se dea de făcut ceva important, pe măsura ta. Domnului nu-i plac treburile mărunte; cînd îl trimit undeva, face totdeauna pe scîrbitul. Și după toate astea se mai miră că nu-i solicitat mai des. Noroc că Trivès te are la stomac. Spune chiar că ai talent! În sfîrșit... crede că ai. Ce faci acum?

— Nimic, spuse Fatalitas.

— S-a nimerit bine, tocmai am o trebușoară pentru tine, care cred că o să ți se potrivească de minune. O să vedem noi dacă ești chiar atît de șmecher cum pari. Vino la mine în birou...

Resemnat, Fatalitas se întreba ce-o să-i pice pe cap. Povestea începea cum nu se poate mai bine.

— Așteaptă-mă, spuse Willy. Trebuie să mă duc să-l văd pe Trivès. Stai jos.

Dar nu era nici un scaun liber. Era o lume de zile mari, ca în fiecare zi de altfel. Sartis și asistentul lui jucau cărți. Căruntul și uscățivul Krammer răsfoia reviste străine. Ceilalți, pe care Fatalitas nu-i cunoștea bine, se lăfăiau în fotolii, vorbeau despre noile obiective japoneze pentru aparatele Leica, pe care le primiseră prin contrabandă sau despre femei, despre mașini. Totul se petrecea într-o fumărie de-ți dădeau lacrimile și te înăbușea, cu toate că ferestrele erau deschise.

Nimeni nu se uita la el. Se schimbaseră cîteva rapide saluturi cînd intrase, dar nimeni n-avea chef să stea de vorbă cu el. Nu era normal. Fotografilor le era drag Fatalitas, deși nu i-o arătau în chip deosebit. Dar le fusese de ajuns să vadă mutra lui Willy ca să-și dea seama că Fatalitas fusese „luat la ochi", că nu-i fusese pe plac lui Willy. Fatalitas aștepta ca un înțelept. Nimic nu

putea să-l mai mire, credea el. „Am fost un dobitoc, așa-mi trebuie! Am să fac tot ce pot ca să îndrept greșeala." La urma urmelor n-avusese dreptate să-l subaprecieze pe Willy. Ca aliat n-avea nevoie de el, dar ca dușman putea fi primejdios.

Peste un sfert de oră, Willy se întoarse. Fără să se uite la Fatalitas, se așeză la birou și începu să examineze cu o lupă în mînă vreo zece planșe de clișee. „Are dreptate, se gîndi Fatalitas, eu nici nu exist"... Apoi Willy se prefăcu că-și dă seama de prezența lui și-i zîmbi amabil.

— Nu ești foarte grăbit, nu-i așa? Mi-ai spus că n-ai nimic de făcut. Apoi, ciocănind planșele cu lupa, adăugă: Trebuie să le mărim pentru punerea în pagină din noaptea asta. Au prioritate!

— Firește, firește, spuse Fatalitas.

Se dezlipi de perete, păși peste picioarele unui fotograf și se apropie de oglinda mare care stătea deasupra șemineului din biroul lui Willy.

— Pocitul se admiră! i-o trînti Sartis.

— Nu-ți plac?

— Nu, zău! Ai băgat de seamă?...

Toată lumea se uita la ei. În sfîrșit, aveau să se distreze. Chiar Willy ridicase ochii de pe planșele fotografice.

— Las-o baltă, îi spuse el lui Sartis. Nu vezi că nu-i de tine?

Fatalitas se uită la Sartis. „Dobitocul dracului", gîndi el.

— Hm, nu se poate spune că n-am noroc!

— Ce vrei să insinuezi?

Mergînd legănat, cu ochelarii pe vîrful nasului, Fatalitas trecu în spatele unui birou, apoi cîntă încet :

— Dosul meu nu-i carne de pui...

— N-o să-ți mai ardă de cîntat !

Ridicînd pumnii, Sartis se năpusti asupra lui Fatalitas. Willy se repezi între ei, îl apucă pe fotograf cu toată puterea.

— Nu fi tîmpit ! Ce s-ar spune despre tine ? Că l-ai umplut de sînge pe unul care-i jumătate cît tine...

— Dar uită-te la el, urla Sartis congestionat. Își bate joc de mine. Cîștigă ceva mai mult decît un măturător de stradă și ne tot bate la cap ! Lasă-mă să-i sucesc gîtul.

— Privește-te în oglindă, spuse Willy.

Și-i dădu drumul. Sartis, nehotărît, se mulțumi să repete : „Zău așa, zău așa"...

— Ești grozav, zău așa ! ...

Toată lumea începu să rîdă, pe cînd Sartis, în mijlocul camerei, cu brațele bălăngănind, se privea instinctiv în oglindă.

Willy, luînd pe cei prezenți drept martori, întrebă :

— Ați văzut ce grozav e îmbrăcat ? Pentru că-ți închipui că ai rotunjimi frumoase porți pantaloni atît de strîmți ? Ai crede că o să crape cînd te așezi ! Și apoi domnișorului îi plac cămășile roz. De nu l-ai cunoaște n-ai ști, zău, dacă trebuie să spui unul ca el, sau una ca ea.

Sartis se uită la Willy și dădu din umeri.

— N-am chef astăzi să fiu luat în bășcălie. Gata !

— Atunci nu te mai agăța toată vremea de alții !

Incidentul era închis. Toată lumea făcuse haz. De n-ar fi fost Willy, Fatalitas ar fi fost „bătut măr". Cît despre Sartis, căruia prea îi plăcea să arate ce poate și să uite că Willy îi e șef, nu era rău că i se dăduse o lecție.

Trecuse mai mult de o oră de cînd Fatalitas aștepta să afle ce i se va da de lucru, cînd Willy se hotărî să se ocupe de el.

— Mă asculți ? întrebă el.

Fatalitas dădu din cap. Sigur că-l asculta. Numai asta făcea.

— E vorba de ceva foarte important. Trebuie să facem cel puțin două pagini. Moș Thorez e bolnav, e la el acasă la Choisy-le-Roi. Trebuie să instalați un post de observație în fața casei lui, să fotografiați pe toți cei care se duc să-l viziteze.

— Cu ce fotograf ?

Ridicînd capul, Willy se uită în jurul lui. Fotografii, absorbiți în lectura ziarelor, se prefăceau că habar n-au despre ce se vorbea. Willy se răsturnă în fotoliu, își puse două degete în gură. Fluieratul le străpunse urechile.

— Treziți-vă ! urlă el. Cine vrea să stea la pîndă cu noul nostru reporter de șoc ? Nu vă îngrămădiți, ticăloșilor... Cînd e vorba să scoateți fotografia unei tipese, vă oferiți care mai de care ! Dar să vă duceți să faceți o treabă serioasă... Luîndu-l pe Fatalitas drept martor, Willy continuă, lăsîndu-se în mod conștient cuprins de mînie ; Poate vi-i teamă c-o să vă ia la bătaie ? Adevărat că sînteți cam fercheși pentru Choisy-le-Roi ! Nu sînt șanse să treceți neobservați !

— Cît timp va trebui să stăm ? întrebă Fatalitas.

— Depinde de ce veți scoate. În principiu, pînă în seara încheierii ziarului, adică poimîine. Veți fi schimbați din cînd în cînd. Dar pînda e pîndă! Trebuie să fie totdeauna cineva. Ei, care vă duceți? întrebă Willy cu glas tare.

Nimeni nu se lăsă dus de nas. Se știa foarte bine că victima va fi Sartis. Cînd i se rosti numele, Sartis pretinse că are altă treabă. Dar Willy nu voia să revină asupra hotărîrii luate. Și apoi îl și amuza să-i trimită împreună pe Fatalitas și pe Sartis.

— Ai bani? îl întrebă Sartis pe tovarășul lui.

— Nu.

— Ei, atunci descurcă-te! Dacă îți închipui că o să scot bani din buzunar pentru cheltuieli...

Willy dădu ordin să i se dea lui Fatalitas zece mii de franci pe semnătură.

— Nu știu cum faceți de rămîneți mereu fără un sfanț. Eu în locul vostru, n-aș putea trăi așa.

Fatalitas se mulțumi să zîmbească.

Obsesie a banului. Fatalitas avea în buzunar mai puțin de două sute de franci. După toate socotelile, era mulțumit că i se dăduse reportajul, căci așa va putea să mănînce pe săturate patruzeci și opt de ore și să-i dea ceva și Hélènei.

— Luați-o la picior! Nu vreau să vă mai văd. Dar nu uitați să-mi telefonați. Nu mă deranjați chiar dacă-mi telefonați acasă. Vreau să știu mereu unde sînteți, ce faceți...

Lui Sartis îi trebui o oră să-și pregătească materialul. Lucrînd la teleobiectiv, ca să nu fie ușor reperați, aveau nevoie de lumina zilei. Dar acum

cînd aveau de lucru, nu mai făcea să lîncezească la ziar.

— Fotografii documentare, adăugă Willy. Dacă ies cam vaporoase, cu atît mai bine, numai mutrele să se recunoască.

— Bine, șefule, zise Sartis.

— Încă ceva, spuse Willy, adresîndu-i-se lui Fatalitas. Tu ești răspunzător. Dacă Sartis își dă aere de șef, dă-mi de veste.

Echipa se întîlni pe culoar.

— Ce pisălog, Willy ăsta! spuse Sartis. Haide ajută-mă să-mi duc materialul.

Și-i dădu lui Fatalitas cea mai mare dintre sacoșele de piele, un adevărat sac de voiaj. Pentru prima dată lucrau împreună. La fel de fericiți amîndoi! Nici că se putea să-i potrivească mai bine.

Într-adevăr, „posturile de pîndă“ nu sînt folosite la cotidiane. Și apoi, fotografii au obiceiul să lucreze singuri. Nu poți ține pe loc mai multe zile în șir un reporter pentru un document fotografic. În concepția celor de la *Le Siècle* tocmai contrariul era metoda obișnuită. Fatalitas n-avea de scris decît cîteva rînduri, dar cei de la ziar se așteptau să-l ajute pe fotograf, să aibă idei. Cu alte cuvinte, să fie creierul echipei, fiind în același timp servitorul fotografului. Rol nou. Și apoi Sartis se plictisea singur. De altfel, puțini fotografi de la *Le Siècle* erau în stare să lucreze singuri. Erau obișnuiți să lucreze în echipă, mereu cu același reporter: cu alte cuvinte, perechi. Dar Willy nu ținea la formula asta, în vigoare la multe alte săptămînale. „Oamenii mei trebuie să se schimbe între ei, să meargă cu oricine. Dacă

doi inși sînt mereu împreună, ajung la un moment dat să saboteze: cad la înțelegere să tragă chiulul pe spinarea ziarului." Și se putea trage chiulul în atîtea feluri!

Deși se urau, Fatalitas și Sartis se duseră chiar în seara aceea la Choisy-le-Roi în recunoaștere. Era vorba mai întîi să repereze casa lui Maurice Thorez. Mașina lui Sartis — abia șase luni de ziaristică și avea mașină — părăsi în goană Parisul. Sartis conducea repede. De plăcere, dar și ca o sfidare, gonind ca nebunul și uitîndu-se cu coada ochiului la Fatalitas, care, fiind miop, nu se uita pe geam.

La Choisy-le-Roi patronul unei cafenele le arătă casa. Foarte încet, făcură ocolul patrulaterului care făcea cu parcul casei un unghi. Un zid înalt apăra vila de privirile indiscrete. Pe ambele străzi erau două porți. Problema era să le supravegheze pe amîndouă, să se găsească, dacă era posibil, la aceeași distanță de ele și să le poată viza de la același geam al mașinii. Căci era cît se poate de limpede că trebuiau să aștepte în mașină. Locul ideal fu găsit. Trăgînd în jos geamul, Sartis îndreptă teleobiectivul spre porți. Nu se aflau prea departe.

— Vom fi văzuți imediat, zise Sartis. Sînt cu siguranță indivizi care patrulează în colț.

— Om vedea mîine.

Își dădură întîlnire la șapte dimineața la ziar, după ce se tîrguiră îndelung.

— Caută să fii la ora fixă, spuse Fatalitas. Sartis îl privi disprețuitor:

— Eu voi fi.

Alte cîteva vorbe „dulci" și se despărțiră. Era de abia zece seara. Greul va fi mîine: o zi întreagă în mașina lui Sartis!

Prea devreme sau prea tîrziu ca să se întoarcă acasă. Fatalitas, nehotărît, se dădu jos la Saint-Germain des Près.

— Și nu mînca toți banii! urlă Sartis, pornindu-și mașina. Instinctiv mîna lui Fatalitas porni în căutarea bancnotelor. Oftă ușurat cînd le găsi.

— Dacă m-aș duce să-l văd pe Decreux... Dacă am puțintel noroc, nu-l găsesc cu dulcineea.

Grăbit, Fatalitas se îndreptă spre Hôtel des Etrangers. Îl cunoșteau. Proprietăreasa îl opri:

— Sînt la etajul al patrulea, la americancă. Se aude din stradă. Iar o să am percheziție de la poliție. Spuneți-le să pună muzica mai încet.

„Să mă urc... să nu mă urc..." Dorea să-l vadă pe Decreux, să bea un pahar cu el, atîta tot. Desigur că avea din nou să se certe cu americanca. Dar măcar aici nu va avea nevoie să facă pe măscăriciul, să se dea în spectacol. Se va odihni. Se simțea obosit din capul locului.

În cameră erau de toate neamurile. Afară de americancă se mai aflau doi romîni, un arhitect grec, Decreux și un pui de bancher. Fatalitas îi cunoștea.

Peste cîteva secunde, stătea trîntit pe jos, rezemat de pat, cu o farfurie de fasole călduță pe genunchi și cu un pahar de gin pus pe dușumea. Zgomotul îl aiuri. Și apoi îi era foame. Dar toate astea îl întinereau... Nu mai avea posibilitatea să se distreze, să trăiască în nepăsarea zilei de mîine. „Nu-i bine, se gîndi el."

— Claude vine astă-seară?

— Nu, spuse Decreux. E la teatru cu părinții. Pînă să adoarmă bătrînii ca s-o poată șterge de-acasă s-ar face prea tîrziu.

— Ai de gînd să dormi în noaptea asta?

Americanca veni și se ghemui lîngă ei.

— Ce complotați?

— N-avem chef să ne culcăm în noaptea asta, spuse Decreux.

Se priviră toți trei, zîmbind.

— Am cîțiva dolari, spuse Priscilla, uitîndu-se la Fatalitas. Dar Fatalitas scoase bancnotele, gustînd efectul surprizei:

— Oferite de marele patronat francez. Sîntem chit!

Priscilla dădu din cap. Cu părul buclat, cu fața prea albă, părea mult mai tînără decît era.

Spre miezul nopții rămăseseră numai ei trei. Atunci începu itinerariul, mereu același, al cafenelelor încă deschise. Itinerar de beție. Priscilla voia să se turtească din deprindere, Decreux din oboseală, Fatalitas din plăcere. La șase dimineața o conduseră acasă pe femeie, care se văicărea pe englezește.

Totul părea inutil, acum cînd excitația trecuse, cînd din alcool nu mai rămînea decît un gust amar în gură. De ce? Dar de ce nu? Important nu era să trăiești bine sau rău, conform regulilor sau împotriva regulilor, ci pur și simplu să trăiești. Și nu era totdeauna ușor.

Cu un minut mai înainte, ras proaspăt, Sartis își oprise mașina în fața ziarului și claxona.

— Și dosul meu? întrebă Sartis.

— Nu-i carne de pui...

Nu era cald. Fatalitas se urcă în mașină cu plăcere.

— Merge, merge, puișorule?

Sartis zîmbea. Ai fi spus că părea fericit de faptul că fusese obligat să se scoale la șase dimineața. Fiecare juca comedia conștiinței profesionale. După ce-și cumpărară dintr-o cafenea sandvișuri și o sticlă de *whisky*, cîteva pachete de țigări și ultimele noutăți din Seria Neagră [1], se instalară în apropierea locului unde trebuiau să lucreze.

„La drept vorbind, totul merge bine“, se gîndi Fatalitas. „Greșeam temîndu-mă atît de Sartis.“ Sartis se stăpînea să nu înjure: „Să-i arăt eu lui Willy că și cu un caraghios ca Fatalitas pot face treabă bună.“ Și știa prea bine că Fatalitas putea să-i fie de folos.

Choisy-le-Roi la ora nouă dimineața. Au și luat cîteva fotografii: țîncii lui Thorez plecînd la școală. Aparatul fotografic funcționează, montat pe trepied. În ciuda geamurilor deschise e foarte cald: mașina stătea în bătaia soarelui.

Spre marea lor uimire se înțeleg bine. Fatalitas îl studiază pe Sartis. „Pentru galeria mea de monștri“. Sartis se mulțumește să-și joace rolul de fotograf genial, vorbind despre materialul pe care-l folosește, despre obiectivele sale japoneze, filtrele americane, declanșatorul german, filmele englezești. Și apoi, problema culorii. Asta era viitorul, mai ales pentru *Le Siècle*.

— Sînt încă foarte puțini fotografi francezi

[1] *La Série Noire*, ciclu de romane polițiste ale căror conflicte provoacă oroare, groază.

care se pricep la fotografia în culori. Eu m-am interesat de această problemă de îndată ce am auzit vorbindu-se de *Le Siècle*, cu șase luni înainte de primul număr. Am avut timp să mă pun oarecum la punct. Iată de ce azi sînt pașă. Vă plîngeți cu toții că noi cîștigăm mult. Dar știi tu cît am cheltuit eu cu materialul? Fără să-l lase pe Fatalitas să-i răspundă, continuă: Peste un milion. Și e un material care se învechește repede.

— Ia te uită, o vizită, murmură Fatalitas.

Doi bărbați treceau strada, apropiindu-se de mașină. Purtau scurte de piele și-și țineau mîinile în buzunare.

— Ce ne facem? întrebă Sartis.

— Să așteptăm. Vom vedea. Dar trebuie să fim politicoși. Altminteri vom avea neplăceri.

Cei doi se opriră în fața geamului lăsat.

— Aveți de gînd să stați mult aici? întrebă cel mai bătrîn.

— Din păcate, da, răspunse Fatalitas.

Omul se uită la aparatul fotografic.

— Aha! sînteți ziariști. De la ce ziar?

— *Le Siècle*, zise Sartis.

— *Le Siècle!...* Cunoști ziarul ăsta? Eu n-am auzit niciodată de el, zise primul, adresîndu-se tovarășului său.

Celălalt ridică din umeri.

Fatalitas își scoase legitimația. Omul își aruncă repede ochii:

— Dacă vă place să stați aici, puțin ne pasă.

Și trecură iarăși strada, luînd-o de-a lungul zidului.

— Păreau să fie zdraveni indivizii, zise Sartis.

Astfel trecu dimineața. Sartis avea radio la

mașină. Se scîrbiră de atîtea cîntece. Pe la unsprezece, Fatalitas se duse să-i telefoneze lui Willy ca să afle cînd vor fi schimbați.

— Stați bine acolo, spuse Willy. Citiți și voi. Toți sînt ocupați astăzi. Dar cum e cineva liber, s-a făcut!

„Prost cine te crede", se gîndi Fatalitas.

Unsprezece și douăzeci și două: o femeie necunoscută cu un buchet de flori.

Unsprezece patruzeci: un automobil cu număr de Paris se oprește. Un bărbat necunoscut, cu o servietă în mînă, sună și intră. Poate medicul.

Douăsprezece și cincisprezece: copiii lui Thorez se întorc la masă.

Începuse să li se acrească.

— Și ce-ai vrea tu să fotografiem? întrebă Sartis. Mașinile pot intra, dacă-i cineva de seamă n-o să-l lase să aștepte în fața porții. Chiar așa, o să fotografiem un tip cu mîna pe sonerie. Dar nu-i treabă serioasă.

Fatalitas era de aceeași părere, dar ce puteau face? Tăcuți, se îndopară cu sandvișuri și băură *whisky*.

— Mai bine am fi cumpărat vin, zise Fatalitas, dar domnul are gusturi rafinate!

— Slăbește-o!

Sartis avea dreptate. La ce bun să se ia la harță? Alt telefon lui Willy. Altă promisiune.

— O să stăm aici pînă la noapte, bombăni Sartis. Ticălosul! Are să mi-o plătească...

— Îl cunoști bine? întrebă Fatalitas. Ce fel de om e? Eu nu izbutesc să mă lămuresc.

Sartis se prinse. Era furios.

— Dacă-l cunosc! Am lucrat în aceeași redac-

ție ani de zile. Era neîntrecut în treburile primejdioase. Specialist în *forcing*[1]. Putea forța o ușă, putea sili oamenii să se lase fotografiați, trecea peste orice opreliște. Nimic nu-l oprea. Dar acum, cînd se lăfăie în fotolii, a uitat tot. Nici nu mi-aș fi închipuit vreodată că în cîteva luni o să treacă de cealaltă parte a baricadei.

— El te-a adus la *Le Siècle?*

— Da, pe mine și pe mulți alții. E prieten cu Pulvis. I s-a dat mînă liberă ca să înjghebe o mică echipă. Și și-a adus prietenii. Din punctul ăsta de vedere n-am ce spune. Se bizuie pe noi ca să-l susținem. Îți dau un sfat: nu te pune rău cu el.

— N-am impresia că mă are la stomac.

Sartis bombăni.

— Îmi ceri cam mult, pocitule! Cred că îi ești indiferent, și asta nu-i puțin lucru.

Treisprezece patruzeci: plecarea puștilor lui Thorez la școală.

Din cînd în cînd ieșeau din mașină ca să-și dezmorțească picioarele. Din cînd în cînd cei doi oameni cu care vorbiseră dimineața îi priveau ironic de pe partea cealaltă a străzii.

— Asta-i treabă pentru dobitoci, gemea Sartis. Cînd mă gîndesc că am filme colorate numai bune să le încerc pe un model simpatic!

Avură timp să vorbească de toate cîte puțin: de mașini, de dame, de bani și de aparate de fotografiat, adică de tot ceea ce-l interesa pe Sartis. Sartis se gîndea că Fatalitas nu-i chiar așa de plicticos cum pare. Și nu-i nici cu nasul pe sus.

[1] În limbaj sportiv: atac forțat.

Desigur, n-aveau prea multe puncte comune, dar nu e un dușman.

Fatalitas, la rîndul lui, își spunea că nu era imposibil de lucrat cu Sartis: vezi atîția dobitoci în douăzeci și patru de ore, încît unul mai mult sau mai puțin nu e așa de grav.

Apoi traseră un pui de somn cu rîndul. Fatalitas dormi primul, o oră. Sartis se culcă și el, cînd deodată, un ghiont zdravăn îl făcu să tresară. Se deșteptă cu ochiul lipit de vizorul aparatului.

— Ce s-a întîmplat?

O mașină Hotchkiss tocmai se oprise în fața porții.

— Ai reflexe bune, spuse Fatalitas.

— Cine-i individul ăsta bondoc?

— Duclos, dă-i drumul!

Dar nu era film în aparat. Înjurînd și ocărîndu-se Sartis îl încărcă în grabă mare. Prea tîrziu. Ușa se închisese.

— Nu mi s-a întîmplat niciodată așa ceva, bombăni Sartis.

— Nu-i grav, trebuie totuși să și plece.

Orele șaptesprezece și zece: sosirea lui Duclos.

Orele șaptesprezece și patruzeci: plecarea lui Duclos.

Sartis avusese vreme să scoată trei clișee. Acum făcea haz:

— Ne-au trecut toate nădușelile.

— În orice caz, spuse Fatalitas, nimeni n-avea de unde ști că vine aici.

Se uitară unul la altul, schimbară un zîmbet. Așa se nasc prieteniile. Fatalitas nu-și pierduse

ziua. Totuşi nu se putea împiedica să nu-l disprețuiască pe Sartis, dar disprețul e un lux care riscă să te coste foarte scump în meseria aceasta. Mai bine treci cu vederea. Uiți că Sartis ar fi gata să te toarne ca să scape de-o săpuneală, că, oricum, îi va povesti tot lui Willy, că şantajează femeile care n-au alt cusur decît că sînt proaste, că fusese mai mult sau mai puțin întreținutul unei persoane de sex nu prea bine precizat. Fără să mai pui la socoteală şi restul : vanitatea, pretenția, plăcerea de a-i tortura pe cei mai slabi, de a le face viața imposibilă.

O prietenie cu care nu avea cum să se laude în fața lui Decreux. De altminteri, prietenie era un cuvînt prea mare. Nu va mai fi un străin pentru echipa lui Willy. Fotografii vor primi să lucreze cu el. Era de pe acum un rezultat foarte important. Nu se va mai spune „stagiarii, printre care şi Fatalitas", ci „stagiarii şi Fatalitas". Cînd va fi o treabă de mîna a doua se vor gîndi poate la el.

Fotografia lui Duclos, mărită chiar în seara aceea, era bună, foarte bună. Nu apăru, căci un alt eveniment fu socotit mai important. Dar, cum avea să spună Willy „munca se plăteşte totdeauna"... Şi-i promise lui Fatalitas o primă bună pentru sfîrşitul lunii.

Nu i se dăduse o lecție. El se plictisise straşnic timp de patruzeci şi opt de ore, dar nu în zadar. În seara încheierii ziarului, Willy îi spuse :

— Mai vino din cînd în cînd pe la mine cînd ți se face lehamite de puştii dumitale. Vei fi aici mai la locul tău.

„Sartis i-a vorbit despre mine", se gîndi Fatalitas. Voi să răspundă, să mulțumească, dar Willy îi şi întoarse spatele.

În noaptea aceea, Fatalitas bău mult. Şi nu ca să-şi sărbătorească promovarea la gradul de „mare".

Capitolul IX

Dintre stagiari, cel mai sîrguitor era Decreux. Pe Trivès îl amuza atîta perseverență şi i se întîmpla uneori s-o răsplătească. În timp ce Fatalitas se hotăra să se îndrepte spre clica lui Willy, de Decreux nici nu putea fi vorba. Nimeni nu-i voia răul, dar nu se gîndeau niciodată să-i dea de lucru. De nu era Trivès, Decreux nu s-ar fi urnit din biroul lui. Pe de o parte nepăsare, pe de alta un fel de indulgență care-i îngăduia totuşi să trăiască, pentru că Trivès fixa personal plățile lucrului cu bucata ale stagiarului său. Decreux nu avea de ales. Noroc că Willy nu se supăra. Încuviințase, tolerase ideea ca Decreux să fie omul personal de corvadă al redactorului-şef numărul doi.

Cînd Trivès trimitea după Decreux, acesta trebuia să treacă prin biroul fotografilor. „Încă o misiune de încredere. Tu lucrezi cel mai mult din tot ziarul. Un om indispensabil", spuneau ei clipind din ochi.

Decreux suferea din pricina faptului că era condamnat să facă reportaje minuscule, dar sentimentul tinereții sale îl ferea de descurajare. Ajunsese totuşi să urască siguranța celor care, fără să-şi

dea seama, sau cel puțin fără s-o facă ostentativ, îl jigneau într-una. Amorul său propriu era mereu lovit.

Să i se dea măcar cea mai mică șansă și va ști să se folosească de ocazie. Devenind anexa lui Trivès, se întîmpla, lucru paradoxal, ca Decreux să lucreze mai puțin decît ceilalți stagiari. Evident, nici unul din ei nu se aventurase dincolo de departamentul Sena. Deși visau să plece și ei într-o zi la New York, sufereau totuși că nu se duceau măcar pînă la Dijon. Visuri relativ puțin pretențioase: New York era imposibilul, Dijon o dorință realizabilă. Să plece din Paris, atîta cereau.

— Vezi că te caută Trivès peste tot, spuse Willy.

Decreux nici măcar nu zăbovi cît să-și pună servieta pe masă. Alergă spre biroul redactorului-șef. Din deprindere, Willy îi aruncase o mojicie. Decreux se prefăcu că n-aude. Murmură ca pentru el însuși:

„Am ajuns grozav de cunoscut în redacție."

— A! Ai venit! îl întîmpină Trivès pe un ton părintesc.

Încă o dată se miră cînd își aminti că fiul lui, care se pregătea pentru licența în drept, avea aceeași vîrstă cu Decreux.

— Am întîrziat mult?

— Nu, nu face nimic. Ar fi un mic reportaj de făcut, dar cînd ai să ai vreme. Dacă ai ceva mai interesant...

Decreux dădu din cap.

— Un bătrîn imbecil, nu l-am văzut de douăzeci de ani, dar care mă piseazăm ereu să vorbese despre o carte pe care a scos-o de curînd. Și ridică din umeri. Am căutat să-l descurajez, dar pînă la urmă tot a dat de mine la telefon, tocmai cînd lăsasem vorbă că nu sînt în birou... A trebuit să-i făgăduiesc că voi trimite pe cineva...

— Are vreo șansă să apară așa ceva?

Trivès murmură ceva nedeslușit. Decreux zîmbi. Cînd Trivès nu voia să răspundă, știai la ce să te aștepți: articolul nu va apărea niciodată. După ce-și notă numele și adresa, Decreux se duse la Willy.

— Aș avea nevoie de un fotograf. O chestie de mică importanță.

Willy dădu din cap.

— Léon! strigă el.

Léon înțelese. Era asistentul lui Sartis, pe lîngă care se zicea că învață meseria. De fapt i se cerea mai ales să poarte sacoșa, să încarce aparatele, să supravegheze developarea filmelor în laborator. Într-un cuvînt, era pentru fotografi ceea ce Decreux era pentru reporteri: omul care face de toate. Era mai tînăr chiar decît ajutorul lui. Erau trimiși, firește, împreună. Ca și Decreux, era silit să rabde fără să se plîngă.

Succesul de care începuse să se bucure ziarul pusese în mișcare pe toți cei ce cunoscuseră cîndva, mai de departe sau mai de aproape, pe unul din directori sau din redactorii-șefi: pictori, poeți, actori, scriitori, ceramiști, arheologi, trepăduși din lumea artelor și literelor — ghinioniști sau inși puțin înzestrați.

Mai erau, bineînțeles, și prietenii serioși, dar pentru aceștia se deplasa Sartis sau unul din cei care semnau regulat.

Léon și Decreux se duseră să bea o cafea. Orice prilej era bun. Decreux se gîndi că arătau foarte bine amîndoi. Și iar îl apucă furia. Faptul că erau mereu văzuți împreună îi condamna. Fiecare ar fi putut poate lupta de unul singur împotriva indiferenței, ar fi putut fi acceptat, și pînă la urmă luat în serios. Dar, luați împreună, tinerețea lor devenea și mai izbitoare.

— Cine-i pasărea rară ? întrebă Léon.

— Un scriitoraș, un prieten de-al lui Trivès, domnul Vineuse... Îți spune ceva numele ăsta ?

Deși prost dispus — simțea și el asociația lor permanentă drept o frînă pusă ambițiilor lui — Léon nu-și putu stăpîni rîsul.

— Cred și eu. Începem să-i cunoaștem pe amicii lui Trivès.

— Cum te simți ? întrebă Decreux.

— Bine...

Nu simțiră nevoia să-și spună mai multe. Îi vor arăta ei domnului Vineuse de ce sînt în stare, îi vor da o adevărată reprezentație. Cele treizeci și două de poziții și multe altele. Tehnica fotografică are resurse nelimitate. Domnul Vineuse avea poftă ca lumea să se ocupe de el. Ei bine, nu va fi dezamăgit.

Amicul lui Trivès îi primi în apartamentul său din strada Monge. Ca să te poți înțelege, trebuia să vorbești tare, din pricina ferestrelor deschise.

— Doriți să beți ceva ? Ba da, ba da, vă rog.

Paharele și sticla de Martini erau pregătite pe tavă.

Bondoc, agitat, domnul Vineuse nu putea sta locului. Potrivi la locul lor cîteva bibelouri, își verifică nodul de la cravată într-o oglindă ovală, bău repede, înghițind cîte puțin.

— Sînteți foarte amabili că-mi consacrați cîteva clipe din timpul dumneavoastră. Îmi închipui că în meseria dumneavoastră trebuie să fiți foarte ocupați. Eu sînt atît de neînsemnat, încît mă simt stînjenit. Zîmbi, își încreți și-și descreți fața. Sîntem prieteni. Îl cunosc pe Trivès de douăzeci de ani. Am fost colegi de clasă. El lua totdeauna premiul întîi la compoziția franceză, eu al doilea.

Domnul Vineuse umplu din nou paharele : prietenia îi încălzea inima. Pe masă, două exemplare din cartea sa. Scrise cîte o dedicație pe fiecare și le întinse lui Decreux și Léon.

— Știți cumva dacă Trivès a citit-o ? Cît sînt de nerod ! A primit-o abia de-o săptămînă și trebuie să fie atît de ocupat !

Pe Decreux și Léon îi amuza siguranța domnului Vineuse. Nu era o plăcere nouă. Primele raporturi cu victimele lor erau totdeauna de același fel : nu erau luați cu adevărat în serios, erau tratați cu acea condescendență a adulților față de oamenii cu mult mai tineri decît dînșii. Decreux tuși, și Léon se sculă. În cîteva secunde rolurile lor vor fi răsturnate. Ei vor comanda, victima li se va supune. Vor putea pretinde orice de la ea.

Pe cînd Léon se învîrtea în jurul domnului Vineuse, îl orbea aprinzînd lampa la un metru de el, îi spunea să zîmbească, să fie natural, să uite că e cineva de față, să stea jos, să se ridice, să meargă pînă la fereastră, să îngenunche lîngă bibliotecă, să împingă mobilele ca să aibă distanța necesară, îi flutura sub nas celula fotoelectrică,

îi îndrepta cravata, îi lua batista, îl împingea, îl hărţuia, îl punea să pozeze de zece ori, îi trîntea în braţe un Larousse complet în şase volume, Decreux îşi savura paharul de Martini, răsfoind cartea.

— Doar n-aveţi de gînd să le publicaţi pe toate ?

Decreux zîmbi :

— Cîteodată trebuie să facem o sută de fotografii ca să obţinem una foarte bună.

Lămpile se aprindeau una după alta. Domnul Vineuse, tot atît de orbit ca de fulger, se mira că ele nu serveau decît o dată. Avea tot mai mult respect pentru Trivès, care conducea un ziar atît de bogat. Credea că închisese ochii prea devreme şi trebui să i se explice că se înşela, că pe fotografii ochii vor apărea deschişi. După ce îi dădură drumul şi se aşeză în sfîrşit să respire, veni rîndul lui Decreux să-l ia în primire.

— Ce doriţi să ştiţi ? întrebă domnul Vineuse.

— Tot !

Adică vîrsta lui, a soţiei, pronumele copiilor, cîte ţigări fuma, unde se ducea în vacanţă, autorii favoriţi, distracţiile, originea vocaţiei lui, în cît timp scrisese cartea, cum lucra, ultimul film pe care-l văzuse, dacă-i plăcea Seria Neagră sau îl prefera pe Hercule Poirot[1], ce pregătea... etc. Ca din întîmplare, Decreux aducea uneori vorba de Trivès, asta ca să afle el ce-l interesa. Din cele spuse de Vineuse se contura un personaj care nu semăna întru nimic cu acel Trivès pe care-l cunoşteau de la ziar. Cînd domnul Vineuse începu să dea semne de oboseală, năzuind să rămînă singur, i se dădu lovitura de graţie.

— Acum ne trebuie cîteva anecdote. E un lucru foarte important. Pentru ca reportajul să poată apărea, ne trebuie anecdote.

Vorbise afectînd o falsă gravitate. Léon îl aprobă.

— Publicului îi plac anecdotele. Cu anecdote îl facem să înghită orice.

Domnul Vineuse mai întîi nu pricepu ce i se cere. Apoi, se fîstîci. Capul i se goli : ca şi cum în toată viaţa lui nu i s-ar fi întîmplat nimic care să constituie material de anecdotă.

— Nu vă grăbiţi.

Decreux şi Léon se fereau să se uite unul la altul, de frică să nu-i apuce rîsul. Erau mulţumiţi de ei. În cîteva luni dobîndiseră o tehnică grozavă.

Domnul Vineuse nu găsea nimic. Spre cinstea lui. Cîteva istorioare îi veneau în minte, dar nu îndrăznea să le povestească. O pudoare pe care nu şi-o recunoştea îi înăbuşea vorbele. Se vedea limpede că nu era obişnuit să se contemple trăind, să contribuie zi cu zi la ridicarea propriei lui statui.

Povestea cu anecdota, în aparenţă nevinovată, e de cele mai multe ori revelatoare. În cîteva secunde îţi îngăduie să-i pui pe cei cărora le-ai luat interviul într-o categorie sau alta. Chiar dacă domnul Vineuse ar fi avut mai puţin respect pentru omul din el şi ar fi acceptat să spună anecdote, acestea ar fi fost proaste. Căci aşa se întîmplă cînd anecdotele nu sînt pregătite, şlefuite.

[1] Erou din romanele poliţiste ale scriitoarei engleze Agatha Christie.

Anecdota înseamnă complicitate. N-are nimic de-a face cu amintirea. E o situație dată, un instantaneu deformant, în care cineva își joacă rolul bun sau rău, adevărat sau fals. Personajele despre care se povestesc anecdote au mereu în vedere să nu destrame falsa lor existență, substanța care poate alimenta ziarele, orice publicație. Este de ajuns să li se telefoneze — sînt bine cunoscuți — ca să capeți îndată material pentru mai multe anecdote.

Vînător de anecdote — e și asta o meserie. Mereu cu nasul în culise. Și cînd ai isprăvit anecdotele, le fabrici. Se plînge oare cineva? Nu, doar e și ăsta un sistem de a-i obliga pe ceilalți să vorbească despre tine, de-a intra astfel în ceea ce se numește lumea bună a Parisului, în contrast cu adevăratul Paris despre care nu se vorbește. Asta-i regula jocului, așadar n-ai de ce să te lași cuprins de o falsă rușine. Dar trebuie să se facă o deosebire între cei care consimt și cei care aleargă după asta. Mai sînt și unii care refuză.

Oamenii cei mai mîndri nu sînt totdeauna cei care dau această impresie. Decreux, care începea totuși să nu se mai mire de nimic, era cît pe ce să moară de rîs în ziua cînd un om celebru îl pusese să aleagă fotografii de pe tava de argint prezentată respectuos de un valet. În micul domeniu al activității sale, putea de pe acum pretinde că avea o viziune foarte justă despre oamenii mari, recunoscuți drept celebri. A nu fi confundați cu cei adevărați.

Copleșit, domnul Vineuse mărturisi că nu e în stare să-și amintească ceva.

— E chiar neapărat nevoie? V-am spus tot despre mine.

Dîndu-se bătut, domnul Vineuse îi strica planurile lui Decreux. Minunat lucru să poți refuza, să poți spune că nu-i destul de interesant, să poți pune pe interlocutor în situația de a-și pierde orice rușine. Dezamăgit, Decreux deveni răutăcios. Încă nu-i disprețuia îndeajuns pe cei care îi furnizau material pentru articole, ca să prețuiască cea mai mică licărire de demnitate din partea lor.

— Fără anecdote, am venit, practic vorbind, degeaba. Trebuie ceva viu.

Tonul lui era atît de sec, încît se simți stînjenit, dar abia după ce vorbise. Domnul Vineuse ar fi făcut orice, numai să se vorbească despre dînsul. Dar nu era un scriitor de meserie. Cum Decreux și Léon se sculau să plece, încercă să-i oprească. Cu siguranță că în viață i se întîmplaseră lucruri nostime. Dar tot nu-și amintea. Apoi propuse să le telefoneze la ziar, dacă-și aducea aminte cumva de ceva, sau să le scrie un bilet. Decreux îi dădu să înțeleagă că și un demers în ultima clipă putea avea oarecare șanse.

— Poate vom avea suficiente elemente.

— Cînd va apare?

Cei doi erau pe scară. Decreux dădu din cap.

— Asta nu depinde de noi. Și apoi, sînt subiectele de actualitate. Așa, în ultimul moment se întîmplă ca unele subiecte să fie scoase din pagină. Dar dacă domnul Trivès v-a făgăduit, atunci n-aveți motiv să fiți îngrijorat, chiar dacă trece oarecare timp.

— La revedere, domnilor, și mulțumesc. Mulțumiți-i mai cu seamă domnului Trivès. Nici

nu-şi închipuie cîtă plăcere mi-a făcut. Dacă mi-aţi putea trimite cîteva fotografii...

Apoi uşa se închise. Cu un rîs nervos, Decreux şi Léon coborîră scara în mare viteză.

— Ce ramolit! E convins, da, e convins că s-a făcut! Pun prinsoare că-ţi va trimite o anecdotă. Salutări scumpului meu prieten, domnul Trivès... Ne-ar fi putut trata cu altceva decît cu Martini... Cum o fi cartea? O tîmpenie? Dacă ar şti ce crede Trivès despre el! Ai observat că pusese pe masă numere din *Le Siècle?* Voia să arate că e un cititor fidel...

— N-are decît să aştepte fotografiile mult şi bine, spuse Decreux, rîzînd în hohote.

— Nici vorbă!

Şi asta pentru un motiv foarte simplu, şi anume pentru că aparatul lui Léon nu fusese încărcat, că luaseră toate fotografiile fără film. Se distraseră mai bine aşa.

Decreux rupse însemnările lui şi le dădu cu piciorul în canal.

Stătuseră o jumătate de oră. Fleacul ăsta despre care se ştia dinainte că n-avea să apară — deşi cartea putea fi bună — va costa ziarul aproape cît un salar pe jumătate de lună! Taxiurile la dus şi la întors, nota de cheltuieli, lămpile, două note de plată cu menţiunea „N-a apărut". Decreux şi Léon se duseră să bea un pahar în sănătatea domnului Vineuse, cu suma cu care încărcaseră nota.

Mai tîrziu, dacă victima era nevinovată, Decreux se simţea oarecum stingherit. Dar nu ţinea mult. Şi apoi erau atîţia cei care se credeau geniali, care voiau să se spună cutare lucru despre ei, să nu fie luaţi decît din profil sau din faţă, care credeau că astea sînt lucruri care li se cuvin, că lumea nu se gîndeşte decît la ei, că trebuia să-i cunoască, să afle tot ce făcuseră pînă atunci!

Înapoiaţi la ziar, îl făcură pe Trivès să se prăpădească de rîs cînd îi povestiră „şedinţa" lor. Şi lui Trivès îi plăcea nespus să rîdă.

Capitolul X

Uneori biroul Omului în negru slujea de studio fotografic. Întreaga redacţie era înştiinţată. Pe la trei după amiază, domnişoara X îl întreabă pe uşier cine-i şeful biroului de informaţii. Domnişoara X e introdusă în biroul lui Willy. Acesta o prezintă unui fotograf. Sartis e marele specialist.

— Astăzi vom face cîteva probe ca să vedem cum v-am putea folosi.

Pufnituri de rîs ale tuturor celor care sînt de faţă. Domnişoara X are între şaptesprezece şi nouăsprezece ani. E o cititoare ferventă a publicaţiilor de cinema şi mai ales a publicaţiilor feminine. N-are idee de nimic, dar ştie că vrea să cîştige bani, să poarte rochii frumoase. Visul ei e să devină *cover-girl* [1]. Dintr-o familie modestă, se simte măgulită cînd se interesează cineva de ea, cînd a fost remarcată. A „descoperit-o" unul din domnişorii de la Saint-Germain-des-Près, pe stradă, sau într-un dancing oarecare. Ca să i se

[1] Femeie care pozează pentru reviste ilustrate, mai ales pentru copertă.

cîștige încrederea, nu i s-a vorbit pînă acum de această probă. „Primul lucru e să aflăm dacă sînteți fotogenică." Domnișoara X a arătat fotografii în costum de baie. Zîmbet de dispreț: „Fotografii de amator", dar și plin de interes: „Totuși spun ceva", și domnișoara X a venit la întîlnire. „E lucru serios", și-a zis, de vreme ce sînt chemată la ziar, și fotograful sau reporterul mi-a spus să întreb de șeful serviciului de informații. Sînt ziariști adevărați.

— Dacă vreți să veniți cu mine... Domnișoara X și fotograful se află în biroul sever. Ca s-o impresioneze pe fată, instalează proiectoare și zăbovește vreo zece minute ca să creeze o atmosferă de lucru. Domnișoara X și-a pus poșeta pe scaun. Intimidată, rămîne acolo, cu brațele bălăngănind, fără să îndrăznească să spună ceva. Aparatul e acum instalat, totul e gata. Părînd grav și preocupat, Sartis se apropie de ea.

— Vom face mai întîi cîteva fotografii de prim plan. Îi descheie doi nasturi de la bluză, ia mîinile domnișoarei X și-o pune să țină bluza deschisă, așa ca să i se vadă partea de sus a bustului. Fotografie. Zîmbiți. Nu zîmbiți.

Domnișoara X a fost aleasă cu precădere pentru „aerul ei nevinovat". Sau, domnișoara X e într-adevăr frumoasă, nevinovată, și fotograful e hotărît să și-o rezerve și nu vrea să se aventureze, sau îi este indiferentă, în afară de cazul cînd se prinde ușor. În primul caz se procedează astfel: fotograful scoate dintr-un carton, pe care se vede numele unui mare croitor, un costum de baie. „Schimbați-vă pînă mă duc eu să caut un alt film". În al doilea caz, o privește pe domnișoara X cu severitate: „Acum, dezbracă-te!" Minunat moment pentru fotograf. Căci atunci știe tot ce va urma.

— Vai, domnule, strigă domnișoara X, care, apucată de o frică nebună, își strînge poșeta și o ia la fugă. Atunci fotograful o înjură:

— Dar ce credeai, pipița naibii?! Privește-te în oglindă. Du-te înapoi la mă-ta, dacă vrei să joci roluri de fecioară.

Cuvîntele se înlănțuiesc, frazele se năpustesc, vocea crește și savurează preciziunea termenilor care pot jigni pentru moment, fără să aibă vreun raport cu realitatea. E vorba să surprinzi, să poluiești, ajungînd fără nici o trecere de la politețe la mojicia cea mai nerușinată. Sensul cuvintelor are din ce în ce mai puțină importanță. Peste cîteva secunde e un adevărat delir verbal. Fraze întrerupte care lasă capul gol. Tot corpul este antrenat în violența asta. Dacă domnișoara X ar încerca să sfarme acest asalt verbal cu o palmă, fotograful i-ar întoarce-o. Sartis cel puțin se lăsa astfel tîrît de furie. Alții rămîneau reci cît timp o țineau în înjurături. Un fel de răzbunare, veșnic nepotolită, care se răsfrîngea asupra tuturor femeilor. Nu pe biata toantă — o oarecare domnișoară X — o urau, nu pe ea voiau s-o umilească. Se răzbunau asupra ei, regretînd pe drept cuvînt că au ajuns din cauza meseriei la această atitudine disprețuitoare. Sortiți iremediabil desfrîului, căci nu mai erau capabili să mai simtă altceva. Și atunci, cu ce drept venea o domnișoară X să se poarte altfel decît toate celelalte?

O lepădătură, ca toate celelalte. Dar să recunoască, altfel vor găsi ei ac de cojocul ei. Din sadism, întîrziau mereu să ajungă la punctul culminant. Dar sadismul nu devenise încă la ei un lucru obişnuit.

— Vai, domnule! protestează domnişoara X, îmbujorată, ştiind prea bine ce o aşteaptă, dar şovăind încă în ultimul moment, fără să ştie pînă unde vor merge lucrurile, liniştită oarecum că se află în biroul unei redacţii, dar şi îngrijorată la gîndul că iubitul ei ar putea să afle, sau numai stînjenită, pentru că ştie că sînii îi atîrnă puţin sau că are picioare prea scurte.

După felul cum fata ezită, se apără, e pudică sau cochetează, fotograful devine brutal sau amabil.

— Drăguţă, trebuie să te hotărăşti. Da, sau ba, sînt mii de fete care ar vrea să fie în locul tău. Dacă-ţi închipui că mai am vreme să mă gîndesc la chestia asta! Fotografiez zece ca tine pe zi. De altminteri, genul meu de femeie (asta se spune pe ton de glumă) sînt brunetele (sau blondele). Aşa că vezi... De altfel, dacă ai vrea să faci meseria asta, o să trebuiască să te obişnuieşti să-i consideri pe fotografi altfel decît pe ceilalţi bărbaţi. Ne facem meseria. Ca medicii.

Domnişoara X poate să fie ascultătoare fără să scoată o vorbă, cu faţa crispată, sau senină. Era hotărîtă de mai înainte. Ştie pînă unde trebuie să meargă.

Domnişoara X se dezbrăcă pe îndelete. Fotograful şi-a aprins o ţigară. O priveşte pe faţă

din faţă ca s-o stînjenească, ştiind că fiecare gest înseamnă un efort, sau în oglindă, sau din spate, ducîndu-se pînă la fereastră. Mai întîi bluza, apoi fusta. „Şi ciorapii?" Fotografie. Cu ciorapi. Apoi fără ciorapi. Cu picioarele strînse. Cu picioarele depărtate. Domnişoara X nu ştie ce să facă cu mîinile. Pielea îi luceşte de năduşeală. „Cu mîinile încrucişate după ceafă". (Asta pune sînii în valoare). „Fă mişcări de gimnastică, nu mă băga pe mine în seamă"! Cu aparatul în mînă, fotograful se învîrte în jurul domnişoarei X. Poze ridicole sau obscene. Fotografie de prim plan a feselor. Cu capul golit de orice gînd, domnişoara X nu mai ştie ce i se întîmplă.

Cîteodată, dar mai rar, domnişoara X se dezbracă şi rămîne goală. În acest caz, fotograful rămîne nepăsător, ca şi cum asta e de la sine înţeles.

Deodată sună telefonul. Fotograful ridică receptorul. Răspunde în monosilabe, apoi se întoarce la treaba lui. „Mişcă-te puţin, da, aşa. Încă puţin spre stînga." Şi apasă mereu pe butonul aparatului. „Totul se petrece normal, se gîndeşte domnişoara X. Fotograful ăsta e un om corect." Îşi recapătă îndrăzneala.

— E bine aşa?

— Da, foarte bine, mai ales nu te mişca. Eşti în plin cîmp fotografic.

Da, e în plin cîmp, cîmpul pe care-l vezi privind prin gaura cheii. Astăzi, îndărătul celor două uşi care dau în biroul Omului în negru, toată redacţia e în păr, de la Pierre Decreux şi

stagiari, pînă la directori și redactori-șefi. Care mai de care vrea să stea cît mai mult timp cu putință, cu ochii lipiți de gaura cheii, de unde se vede domnișoara X din cap pînă în picioare.

— Ce face acum? Ce face? întreabă ceilalți.

Toată treaba a durat vreo cincisprezece minute, pe puțin. Spectatorii nu trebuie să fie dezamăgiți. Domnișoara X se îmbracă. Dacă nu i-a plăcut fotografului, este trimisă acasă. Înseamnă că nu-i poate interesa pe nici unul din prietenii lui. Au gusturi asemănătoare, de vreme ce frecventează aceleași dame. Dar fotograful încă n-a terminat cu ea. O cercetează amănunțit și vorbește foarte tare ca să fie bine auzit: „N-ai nici o șansă. Nu ești destul de bine făcută. Ai pulpe prea mari sau prea mici — și chiar cu sutien se vede bine că sînii sînt prea mici — sau nu destul de mari. Și apoi ai fundul prea jos." Domnișoarei X îi vine să plîngă. Îndărătul ușilor, hohotele de rîs cu greu pot fi înăbușite. Fotograful devine cît se poate de mîrșav. Nu-i greu, e dus de val. Cînd te gîndești că lepădătura asta l-a făcut să-și piardă vremea. Nu putea să se uite în oglindă înainte de-a veni? Și mai voia să fie și fotografiată, să devină *cover-girl!* Și nu e bună nici pentru o foaie pornografică. Faptul că are spectatori îl stîrnește. Nu trebuie să-i dezamăgească. Și apoi se creează o complicitate „de la bărbat la bărbat" între el și redactorii-șefi. Relațiile de muncă, dacă i-a reușit un asemenea spectacol, nu vor mai fi aceleași.

Le Siècle are un studio pentru fotografii de modă. O încăpere mare, cu totul izolată, în afara redacției, cu proiectoare.

Dacă domnișoara X îi place, sau are șanse să fie pe placul unuia din prietenii fotografului, se aranjează ca fata să fie chemată la ziar de Willy, pentru o ședință de lucru. I se poate chiar oferi ca ședința să fie plătită. Atunci maestrul de ceremonie își aduce cu el doi sau trei asistenți. Fiind mulți, distracția e cu atît mai bună.

Sartis inventase celebra poveste cu costumul de baie. Pentru fetele care șovăie totuși să se dezbrace în pielea goală fără motiv. E simplu și merge șaizeci și cinci la sută. Domnișoara X e mai întîi fotografiată în costum de baie, dar nu merge. Pare prea grasă. Cu cea mai mare seriozitate posibilă, fotograful ia de la capăt povestea atît de des repetată. „Nu ca să te plictisesc, am încercat să evit, dar vezi, de obicei, cînd se fac fotografii în costum de baie, trebuie ca modelul să pozeze gol. Desenezi după aceea pe fotografie costumul și iese de o mie de ori mai frumos. Toată lumea face așa. Cunoști ziarul nostru. E citit în familii, avem un public catolic. Îți închipui că unele fotografii n-ar putea intra..."

Cînd domnișoara X s-a dezbrăcat de tot, începe o altă poveste. I se promit fotografii în culori, să apară pe copertă, să fie angajată undeva. „Îi cunoaștem pe toți." Proiectoarele se sting. „E vina ta, prea ești drăguță." Și apoi nu-i cere decît să fie amabilă, să facă un mic serviciu, așa, ca între prieteni, între oameni care vor lucra împreună. De altfel, ar fi putut fi răutăcioși.

Domnişoara X are noroc că a dat peste ei; cunosc fotografi care vînd apoi clişeele unor ziare speciale. La nevoie cîteva palme însoţite de ameninţări. Dacă rezistă, o lasă să plece şi o înjură. Dar asta se întîmplă rar. De cele mai multe ori, domnişoara X plînge. Atunci e amabilă, face ce i se cere. „Şi acum, ne cunoaştem mai bine, nu-i aşa? Atunci de ce să nu fim cu adevărat «prieteni»"? Dacă are noroc, domnişoara X nu-i va mai vedea niciodată pe ziariştii de la *Le Siècle*. Asta cînd are norocul să nu le placă cine ştie ce, să fie neîndemînatică, să nu facă bine dragoste, să nu fi fost fotografiată atunci cînd este într-o „anumită situaţie". Altfel, cum fără doar şi poate i se cunoaşte adresa, încep să-i telefoneze, s-o aştepte în maşină în faţa casei. De frică, ea cedează din nou, vine în nopţile cînd sînt invitaţi cei din clică. I se strecoară poate chiar o fotografie onestă în ziar. Dacă este cu adevărat foarte frumoasă, dacă unul din domni au de gînd să se înfrupte din ea timp de cîteva săptămîni. Şi apoi, într-o zi este „aruncată peste bord". Următoarea, următoarele.

Cu totul întîmplător, stagiarii avuseseră privilegiul să asiste prima oară la unul din aceste „filme". Fatalitas, mirat de plecarea în masă a întregii redacţii spre birourile învecinate cu cele ale patronului, se informase şi le dăduse de veste. Înghesuială în faţa uşii, spinări încovoiate în faţa găurii cheii.

Cînd fata începe să se îmbrace, toată lumea se risipeşte prin birouri. Dar cînd, cu obrajii cam roşii, străbate redacţia şi se îndreaptă spre ieşire, dă la tot pasul de chipuri rîzătoare. Oarecum mirată, nu izbuteşte să înţeleagă motivul acestei veselii, nu vrea să-l priceapă. Apoi fiecare se întoarce la lucru, şi stagiarii intră din nou în birourile lor.

Batjocoritoare, Christiane îi aştepta.

— V-aţi distrat straşnic, sînteţi mulţumiţi de voi? Vă place să vă jucaţi de-a bărbaţii?

— Nu-i aşa de frumoasă ca tine, spuse Jean-Michel. Din cînd în cînd ar trebui să ne faci şi tu cîte o mică şedinţă din astea, aşa, între camarazi. Ca să mai treacă vremea...

— Vai de capul vostru, îmi faceţi silă! zise Christiane, dînd din umeri. Aş prefera să mor fată bătrînă decît să mă aflu cu unul din voi pe o insulă pustie.

Paul se bosumflă.

— Tu nu eşti genul meu de femeie. Fireşte, ai nişte sîni senzaţionali. Dar cum să aflu dacă sînt adevăraţi?

— Are dreptate, spuse Jean-Michel. Asemenea sîni nu-i lucru curat. Ar trebui să ţi se interzică purtarea puloverelor lipite pe corp.

— Nu-i de mirare că ai dosul cam rotund, spuse Decreux, intrînd în joc. Ca să porţi aşa ceva...

Christiane îşi încrucişă braţele pe piept:

— Mă scîrbiţi cu toţii. Mai întîi, asta nu vă priveşte...

— Dar, dragoste, nu vezi că ni s-au aprins călcîiele?

— Să limpezim situaţia, spuse Jean-Michel. Cel puţin să nu ne aprindem degeaba...

Era întuneric în cameră. Încă nu fuseseră aprinse luminile. Decreux se gîndi că se tîmpiseră cu toții. Și, totuși, pînă și el și-o închipuise din cînd în cînd goală și se vedea făcînd dragoste cu ea. Era stupid, dar mîinile îi tremurau ușor, și fața îi ardea.

— Gata, zise Christiane, lăsați-o baltă. Gluma a ținut destul. Rezemată de perete, îi privea pe toți trei stînd nemișcați la cîțiva pași de ea.

— Dar nu glumim, zise Jean-Michel, întorcîndu-se spre Decreux și spre Paul și întinse mîna.

— Țip, spuse Christiane.

Atunci cînd Krammer, cu puțin timp înainte, îi făcuse loc să se uite prin gaura cheii, Decreux simțise pentru prima oară că aparține cu adevărat ziarului. Această complicitate între bărbați care se uită prin gaura cheii desființa ierarhia. Un fotograf îi putuse spune lui Trivès că e vicios, pentru că stătea prea mult. Toată lumea făcuse haz. Dar un alt sentiment, mai puternic, îl alungase de acolo. Decreux nu-și închipuise niciodată că poți să te porți așa cu o femeie. Pentru el, domnișoara X era o femeie. Din cauza firii și gusturilor lui, nu-i trecuse niciodată prin minte să disprețuiască o femeie, nici chiar acele semiprostituate crunte și răutăcioase pe care le întîlneai în unele cafenele din Saint-Germain des Près, pe care le simțeai dușmănoase. Poate din egoism, ca să nu-și strice satisfacția senzuală. Sau pur și simplu din faptul că trupul lui nutrea o dragoste pentru toate trupurile de femei, chiar pentru acelea pe care nu le dorea.

Prea tulburat ca să simtă dezgustul, se lăsă năpădit de un sentiment nou. Descoperea astfel că unele jocuri pline de cruzime din copilărie continuau și la maturitate. După muște, cărăbuși, șopîrle, broaște, pisici puteai ataca femeile. Acum înțelegea mai bine felul plăcerii pe care o simțiseră, cu toții ; nu atît spectacolul fetei în chiloți și sutien îi stîrnise, ci identificarea lor cu fotograful. Domnișoara X fusese prietena lor timp de mai multe minute în șir. Prin mijlocirea fotografului, ei toți o posedaseră, o dominaseră, o batjocoriseră fără ca ea s-o afle vreodată. Un sentiment de supravirilitate, care n-avea nici în clin, nici în mînecă cu dorința fizică.

Decreux se gîndi la Claude. Niciodată nu va îndrăzni să-i spună că și el privise, că fusese nevoie ca Willy să-l dea la o parte brutal, de la ușă. Decreux se gîndi la Claude. Și-o închipui o clipă în locul domnișoarei X. Atunci i se făcu silă. Desigur, nu era cu putință. Dar faptul că luase parte cu trupul și cu mintea la acest soi de distracție însemna o pîngărire a lui Claude.

După cum copiii pot maimuțări gesturile de dragoste pe care le-au zărit prin crăpătura ușii, tot așa și ei cu Christiane repetau într-o versiune cenzurată scena fotografului cu domnișoara X. De fapt n-avuseseră niciodată intenția s-o atingă. Dar, descoperirea unei lumi în care totul este îngăduit și tulburarea pe care o resimțiseră cînd îi trecuseră pragul desființaseră ceea ce de obicei desparte posibilul de imposibil. Fiecare zi este plină de gesturi reținute, controlate, îndeplinite în închipuire, dar sortite să rămînă numai

închipuiri. Şi Christiane îi luase în serios. Exista şi alt motiv şi mai puternic care îi silea să meargă pînă la capăt: să-şi dovedească lor înşile că nu mai erau copii. Decreux, tot gîndindu-se la Claude, simţi însă cum îi scade exaltarea.

— Are dreptate, zise el. S-o lăsăm baltă.

— Nici vorbă de aşa ceva. De altminteri curiozitatea noastră e strict ştiinţifică. E vorba să aflăm dacă asemenea lucruri sînt posibile.

Jean-Michel făcu un pas înainte. Christiane se năpusti asupra lui cu mîinile ridicate să-l zgîrie. Izbucni în rîs.

— Dacă o iei aşa!

Dar Christiane, furioasă, lupta să-şi elibereze pumnii prinşi. Decreux şi Paul se hotărîră să intervină.

— Lăsaţi-mă, porcilor! Nu mi-e frică de el! strigă Christiane.

Nu auziră uşa deschizîndu-se. Era Fatalitas.

— Ce s-a întîmplat? E vorba de un viol?

— Jean-Michel voia să ştie dacă sînii ei sînt adevăraţi sau falşi, spuse Decreux.

— Ce idee straşnică! zise Fatalitas şi se năpusti spre ei. Lui Fatalitas nu-i plăcea Christiane. Nu-i plăceau femeile prea frumoase. Se strecură în mijlocul încăierării îndărătul ei. Şi deodată mîinile i se strînseră pe cei doi sîni nemaipomeniţi, se strînseră şi nu se mai putură desprinde.

Christiane nu scoase decît un „ah".

Toţi încremeniseră. Era ceva schimbat, ceva nou în grupul lor. Faptul c-o vedeau mereu pe Christiane îi făcuse mult timp să uite că era femeie. Acum simţeau fizic lucrul acesta, ca şi

cum mîinile lui Fatalitas ar fi făcut parte din trupul lor.

Fatalitas ar fi dat orice ca să poată mîngîia sînii pe care-i ţinea în mîini. Dar degetele îi rămăseseră înţepenite, parc-ar fi fost îngheţate, împietrite de căldura jilavă care le ardea. Christiane nu se clintise. Ceilalţi se uitau, hipnotizaţi. Încet, foarte încet, mîinile lui Fatalitas dădură drumul prăzii şi căzură de-a lungul trupului. Deodată, Christiane începu să umble. Se îndreptă spre cuier şi-şi luă impermeabilul. Apoi ieşi, trîntind uşa.

— Ia te uită!... spuse Decreux foarte încet.

Pierre nu voia s-o înşele pe Claude.

Totuşi, nu era uşor să reziste, căci atmosfera de la ziar din primele zile de primăvară era încărcată de erotism. De dimineaţă pînă seara, cu toţii vorbeau numai de femei. Materia primă o aduceau fotografii. Viaţa lor în comun nu se oprea noaptea. Dimineaţa trăiau din amintirea celor petrecute. De îndată ce nu se mai simţeau obosiţi se lăsau absorbiţi de o altă noapte. Atras şi scîrbit totodată, Pierre îi asculta. Tot ce povesteau era adevărat. Dovadă fotografiile care treceau din mînă în mînă şi pe care şi le arătau fără nici o ruşine, atît de mult se deprinseseră să fie şi actori şi spectatori. Dar de fiecare dată rămînea uluit cînd întîlnea pe coridoarele ziarului femei pe care le cunoştea tot aşa de bine, ca şi cum s-ar fi culcat cu ele, căci ştia ce le plăcea, ce ziceau, cum făceau dragoste. Femeile veneau la ziar să vadă fotografiile care serveau drept

nadă. Nimic nu trăda cele petrecute cu o noapte mai înainte. „Bună ziua, domnişoară."

Străin de toate acestea, simplu spectator ispitit şi dezgustat în acelaşi timp, Pierre se îmbiba totuşi de jocul acesta. Rîdea de poveştile obscene, dădea frîu liber imaginaţiei şi avea impresia că a învăţat multe. Ceilalţi aveau siguranţa, îndrăzneala care lui îi lipseau. Se îngrozea de felul uşor în care ceilalţi luau lucrurile. „Nu avem timp de pierdut." Şi, desigur, nu-şi pierdeau timpul. Uşor descumpănit, se gîndea la trecutul lui de îndrăgostit, la cuceririle obţinute cu atîta trudă şi după atîta vreme, cînd era încă adolescent.

Fusese poate nevoie de jocul acestor desfrînaţi, ca să i se facă într-adevăr silă.

Cum puteau exista două lumi aşa de deosebite, cea pe care o regăsea noaptea, cu Claude, şi cealaltă de la ziar? Trecerea de la una la alta nu se făcea totdeauna pe nesimţite. Lumea ziarului punea din ce în ce mai mult stăpînire pe viaţa lor privată. Şi nu era uşor să te aperi. „Să vorbim despre altceva." Aşa-i, să vorbim despre altceva. Dar reveneau mereu la aceeaşi temă care tindea să ia locul tuturor celorlalte. Chiar gesturile de dragoste, la Pierre purtau pecetea ziarului: nu reuşea totdeauna să gonească unele imagini, unele poveşti, unele fotografii. Fără voia ei, Claude suferea consecinţele atmosferei erotice de la ziar.

Oscilaţie a materiei erotice prime pe care o purtăm cu noi, pe care fiecare zi o poate îmbogăţi, fără să o fi dorit. Amestec de amintiri, de

imagini, de sute de chipuri, de mii de cuvinte, de fraze, care ies la suprafaţă ca într-o baie de chimicale. Şi toate numai pentru repetarea identică a unei plăceri unice, în ciuda nuanţelor şi după care alergăm mereu; din toată învălmăşeala nu mai rămîne nimic: trupurile se explică între ele, se urmăresc, se joacă de-a hoţii şi vardiştii într-o luptă care are ca regulă victoria lor simultană.

Veni şi întîi iulie. În zorii ultimei lor nopţi, se simţiră istoviţi, ca şi cum în noaptea aceea doriseră să se îmbete într-atît de dragoste, încît să nu le mai fie dor în cele trei luni în care aveau să rămînă despărţiţi. Claude pleca în vacanţă la mare. „Niciodată nu voi putea", se gîndea Pierre. Traversară încet Parisul, şi soarele răsări peste chipurile lor obosite. Fiecare rostea în gînd mii de fraze, dar nu-şi vorbiră decît în momentul despărţirii. Era şase fără un sfert.

— O adevărată nebunie, ceasul va suna peste un sfert de oră. Dacă tata nu mă găseşte în cameră...

Frica o împiedica să simtă cu adevărat a doua ei durere de femeie.

Dintre două acoperişuri soarele îi fulgeră cu un val de căldură.

— Trebuie să plec...

Pierre aşteptă ca uşa să se închidă în urma ei. Rămase cîteva clipe să pîndească fereastra apartamentului. Aştepta să deschidă obloanele, numai în cămaşă de noapte, ca să-i spună că totul merge bine, că părinţii ei încă dorm. Atunci avea să plece încet, întorcîndu-se de zece ori pînă la colţul străzii. Cît de mult o iubea pe Claude în momen-

tul acela, în ziua aceea, mai mult ca în alte dimineți !

Dacă asta însemna să fii tînăr, atunci Pierre își iubea tinerețea. Trei luni : nici nu reușea să-și închipuie cum vor trece. Dar suferea de pe acum, pentru că în aceeași seară nu va auzi zgomotul ușor al pașilor lui Claude pe culoarul hotelului, bătaia ușoară la ușă, brațele lui Claude, trupul lui Claude. Îi lipsea mai înainte chiar de plecarea ei.

Capitolul XI

Din cauza obloanelor închise și a perdelelor trase peste ferestrele zăvorîte, în cămăruțele unde locuia Fatalitas, expuse toată ziua la soare, era o căldură înăbușitoare, pe care răcoarea relativă a nopții nu izbutea s-o risipească. Fatalitas și Hélène se complăceau în atmosfera asta jilavă. Goi, pe patul desfăcut, dormeau greu, ca după o noapte de dragoste, cînd mușchii destinși sînt moleșiți de o oboseală dureroasă, iar trupurile par făurite dintr-o oboseală fericită, care anulează orice fel de senzații.

Soneria deșteptătorului le sfredeli urechile. Hélène făcu cîteva gesturi stîngace, șovăitoare, gemu încet. Răsturnată pe burtă, oftă și adormi iar.

Fatalitas, treaz, se lăsă năpădit de zgomotele dimineții : cîntec de păsărele, mecanismul deșteptătorului. În chiuveta din bucătărie o șuviță subțire de apă țîrîia peste vasele murdare. Zgomotele

rămîneau în adîncurile ființei lui. Sub pleoapele închise i se părea că le vede, că le simte desenîndu-se ca niște linii mișcătoare, ca niște pulsații aritmice, care îi pătrundeau unele după altele în carne. Apoi aprinse o țigară și se așeză pe marginea patului. Prost dispus. Era zece dimineața și nu trebuia să mai întîrzie dacă voia să ajungă la ziar în același timp cu Willy.

Amîna în fiecare dimineață momentul neplăcut cînd își privea chipul în oglindă.

Dacă lui Willy i-ar trece într-o bună zi prin minte să vină la *Le Siècle* la orele nouă, ar fi și el obligat să se scoale mai devreme. Îl cuprindea furia de cîte ori își spunea asta. Domnul șef al serviciului fotografic pretindea colaboratorilor săi mărunți să-i stea la dispoziție, vii sau morți. Ba mai mult : chiar erau la cheremul lui. Afară de stagiari și de Fatalitas nimeni nu venea înainte de amiază. Ei trebuiau să fie prezenți înainte de ora unsprezece. Trebuia să aibă răbdare. Acum semna ; numele lui figura în ziar : Etienne Pella.

Îmbrăcat, se întoarse în cameră. Hélène dormea, cu sînii striviți sub ea, Fatalitas își aprinse altă țigară și se așeză călare pe un scaun, cu mîinile pe spătar, ca de obicei.

Deși în penumbră, corpul nevestei lui se vedea bine.

„La drept vorbind, se gîndi el, nevasta mă scîrbește." Sînii ei albi se revărsau peste cearșafurile albe. Își aduse aminte de sînii lui Christiane, pe care-i ținuse în mîini. Nu simțise decît dorința să-i mîngîie. Și atît era de ajuns ca s-o facă femeie.

Picioarele scaunului scîrţîiră pe podea. Înfuriat dintr-o dată de nepăsarea neveste-si, nu se mai sili să umble cu băgare de seamă.

Scoase din buzunar cîteva monede, fise de telefon, cîteva hîrtii mototolite. Sertarul safeu era de multă vreme gol. De altminteri nu mai lăsa nimic acasă. Hélène îl făcea răspunzător de încurcăturile lor băneşti şi nu voia să fie de loc prevăzătoare. Era felul ei de a se răzbuna. După aceea îl învinovăţea că nu e în stare s-o întreţină. Îşi făcu socoteala averii şi-i lăsă lui Hélène partea ei.

„De-abia 15 iulie", se gîndi Fatalitas. La ideea că trebuia să mai aştepte încă două săptămîni pînă la plata cea mai apropiată simţi că-l năpădeşte o oboseală nespusă. Cît îi era de lehamite!

Trînti uşa după el. Dacă măcar aşa ar scula-o pe Hélène! Coborî încet scara, care nu se mai isprăvea. Dacă ar fi urît-o sau ar fi fost îndrăgostit numai din punct de vedere fizic de Hélène, povestea ar fi fost prea simplă.

Înjurătura lor preferată, „mazohistule" sau „mazohisto", pe care şi-o aruncau, nu explica nici ea totul.

— Domnule Pella!

Scrisori. Se strîmba. Îl usturau ochii din cauza soarelui. Se uită la ceas. „N-am încotro, iau un taxi." Fireşte, tot ce i se putea întîmpla bine lui Georges îi făcea plăcere, chiar dacă se vedeau rar, dar cartea tipărită a prietenului, pe care o avea în mînă, îi producea un sentiment confuz, tulbure, pe care nu i-ar fi făcut plăcere să-l definească.

Un caz de forţă majoră. Fatalitas nu deschise cartea, amînă momentul citirii dedicaţiei.

— Willy a sosit?

Portarul dădu din cap. Fatalitas deschise uşa biroului stagiarilor: erau acolo.

— Ai văzut? spuse Decreux. Cartea lui Georges a apărut.

Fatalitas nu răspunse, închise uşa şi se îndreptă spre biroul lui Willy. Acum nu mai irita pe nimeni prezenţa lui. Nu era încă admis, dar era ceva mai mult decît tolerat. Evident, totul mergea bine.

Trivès făgădui că se va vorbi în ziar despre cartea lui Georges.

— De ce nu... Facem publicitate atîtor porcării...

Făcu cu ochiul ca să-i arate lui Fatalitas că se simţea răspunzător de toate aceste favoruri nemeritate şi totuşi acordate.

— Dar va trebui să aşteptăm ca ziarele să se ocupe de cartea lui.

— Da, spuse Fatalitas.

Se uitară unul la altul. Fiecare ştia ce gîndea celălalt şi anume că în ziare nu se va vorbi de cartea lui Georges. Trivès nu uitase că Georges refuzase cîndva să creadă în însuşirile alese ale *rewriting*-ului, şi asta după ce el se ostenise să-i ţină un întreg discurs. Fatalitas nu mai stărui. Dar se învinui că nu fusese destul de dibaci. Prietenia e prietenie. Totuşi se temu să nu-l indispună prea tare pe Trivès. În momentele acelea, tocmai cînd Willy începea să-i întindă mîna, n-ar fi fost nimerit. Cît de neplăcute erau toate astea! Cel mai mic demers, cel mai mic pas în redacţie căpă-

tau de fiecare dată proporții așa de neobișnuite; părea că totul era pus în discuție: și situația ta, și ideea pe care ți-o faci despre demnitate.

Fatalitas refuză să ia masa cu Decreux. Între ei domnea o atmosferă apăsătoare; de cînd cu reportajul de la Choisy-le-Roy, Fatalitas se simțea stingherit în fața prietenului lui. Asta nu dura niciodată prea mult timp, dar se petrecuse o schimbare, oricît de mică ar fi fost ea, în legăturile dintre ei, schimbare pe care n-o provocase Decreux.

Astfel, pe la ora unu, Fatalitas rămase singur. Fără să vrea se îndreptă spre Operă. Deodată îi veni poftă să ia din nou masa într-unul din restaurantele pe care le frecventase cînd era la *Le Cri*. Ca și cum întoarcerea pe străzile trecutului l-ar fi putut spăla de viața pe care o ducea acum!

Se simți stînjenit, gîndindu-se că ar trebui să răspundă la întrebările bine intenționate ale patronului, să spună că acum era la *Le Siècle*. Atunci simți nevoia să revadă, cît mai repede cu putință, pe unii din foștii colegi de la *Le Cri*, oameni care dispăruseră din viața lui. Șovăi înainte de a da telefon. S-ar fi putut duce la Georges. Dar își dădea seama că i-ar fi făcut mai bine o prezență feminină.

Îi telefonă lui Irène, fără să nădăjduiască prea mult c-o va găsi. „S-o fi mutat..." Rămase atît de mirat cînd o auzi, încît începu să se bîlbîie, dîndu-și seama că trecuse mai bine de un an de la faimoasa seară în care își luaseră rămas bun și că poate n-avea prea mare chef să-l vadă.

Vocea tărăgănată a femeii îi vorbi cu căldură. A doua zi putea lua masa cu el. Dar de ce așteptase atîta vreme?

Fatalitas regreta adesea că nu se culcase cu ea și-i era necaz că se purtase atît de delicat. „Eu? Delicat? Asta-i bună!" Adevărul se ascundea în altă parte, undeva îndărătul capcanelor pe care i le întindea amintirea. O singură noapte ar fi fost mai primejdioasă, dar și mai nesatisfăcătoare decît un refuz. Nu se simțise niciodată stînjenit să aibă amante, pentru că existența nevestii nu era o problemă. Irène îi plăcea prea mult. Se temea să nu aibă cumva de ales. Își dădu deodată seama că totul era iarăși cu putință. Îl apucă o dorință nebună de Irène, dorință în care intra și un sentiment de duioșie. Nostalgie poate nu era cuvîntul exact, ci „părere de rău". De un an de zile Irène îi alimentase visurile erotice. De ce așteptase? De ce să refuze să alerge între două femei, dacă timpul alegerii, dacă timpul unei alegeri a venit?

„Nemaipomenit cît de tare ne-am schimbat!" Iată, fără doar și poate, singurele fraze care le vor veni pe buze. I se păru penibil faptul că era poreclit Fatalitas.

Sala răcoroasă a unui restaurant — lui Irène nu-i plăcea căldura (transpirația nu-i ceva curat) — unde-și dăduseră întîlnire. Sub elicea unui ventilator își strînseră mîna. Străini unul de altul, mai rău decît dacă s-ar fi întîlnit pentru întîia oară.

— Te-ai gîndit cîteodată la mine?

— Da. Și dumneata?

— Mă mai întrebi?

Urmă o tăcere, fiecare încercînd să ghicească în ce mod existase pentru celălalt.

— De ce mă privești așa? întrebă ea.

— Cum așa?

Fatalitas se gîndea: „nu s-a schimbat." Dar ce-l întrista grozav era faptul că el nu mai era omul pe care-l cunoscuse ea, cel pe care l-ar fi acceptat eventual drept amant. Irène nu părea să-și dea seama de asta, și el avea chiar impresia că, zîmbindu-i cu buzele ei groase, îl înșela pe Pella cu Fatalitas.

— Nu spui nimic. De ce ești așa de trist?

— Nu sînt.

Nu era tristețe, ci senzația unei prăbușiri interioare. Niciodată nu va avea îndrăzneala. Și nu fiindcă Irène era prea frumoasă — femeile prea frumoase nu-l ispiteau — ci fiindcă era o ființă prea pură. Există uneori culori ce nu merg împreună, amestecuri care urlă. Fatalitas și Irène, iată un lucru imposibil.

— Tot așa de mult bei? îl întrebă Irène, zîmbitoare.

Dacă ar fi fost numai asta!

— E greu la *Le Siècle*?

În întrebările lui Irène nu era nici o intenție supărătoare. Deși își dădea seama de asta, Fatalitas tot îi purta pică. O demonstrație prea bătătoare la ochi a decăderii lui. Și încă nu-i mărturisise nimic important: că lucra cu bucata, că era tratat ca un începător, că atît de puțini bani cîștiga, încît primea să fie luat peste picior, batjocorit, și că-și pleca spinarea în fața tuturor. Iar un lucru încă și mai grav: frica lui. Frica lui îngrozitoare, fiziologică, să nu se afle iarăși șomer.

Ca și cum *Le Siècle* ar fi fost ultimul ziar din lume.

În loc să-l domolească, prezența lui Irène îi grăbea prăbușirea totală. Și la urma urmei asta se și întîmpla: un proces de prăbușire al întregii lui ființe.

Totul începuse cu reportajul de la Choisy-le-Roi și cu propunerile lui Willy. Pînă atunci Fatalitas se putea plînge, putea protesta împotriva soartei lui, împotriva atmosferei de la ziar. Firește, rămînea la *Le Siècle*, dar oarecum împotriva voinței lui, fără să fi intrat cu bună știință și cu adevărat la ziar. Sărăcia, izolarea îi ușurau conștiința. Pe neașteptate se trezise silit să aleagă: dacă refuza sprijinul lui Willy își închidea porțile de aur ale ziarului. Dacă primea, însemna să intre cu adevărat la ziar, și pe deplin conștient. Trecuse vremea cochetăriilor. Simțea că în felul acesta i se oferea normalizarea unei situații false. Dar contractul, pe care bănuia că i-l vor propune, trebuia meritat. Nu prin muncă, ci prin purtarea lui. Era particularitatea ziarului.

— Unde ai mai lucrat?

Un glas de femeie era prea puțin ca să alunge vocile ce-l chinuiau.

După *Le Cri*, Irène intrase ca secretară la o revistă. De acolo nimerise la o agenție de voiaj. Era plătită mai bine, se simțea fericită. Îi părea rău după *Le Cri*, dar nu-i era dor de altă redacție. După ce terminară cu depănarea amintirilor comune, rostiră cîte cincisprezece fraze prin care se rezumă un an întreg și nu mai avură nimic să-și spună. Fatalitas era prea deprimat ca să nu țină seama de trecut și s-o ia de la capăt, adică

să joace cu Irène scena seducerii numărului șaizeci și patru bis : „Un bărbat și o femeie erau cît pe ce să se culce împreună. Fără să-și dea seama dacă se plac cu adevărat, se regăsesc peste un an.“ Răpăit de tobe.

El : Nu te regăsesc. Te găsesc.

Ea : Asta voiam și eu să spun.

El : Ca și cum ne-am cunoaște dintotdeauna și am uitat de tot unul de altul.

Ea : Da.

El : Atunci trebuie s-o luăm de la început.

Tăcere. El o privește. Îi ia domol mîna stîngă. Mereu tăcere. Dar nu trebuie mers prea repede. Cu degetul arătător îi mîngîie palma care i se întinde, dar nu i se dăruiește încă. Își aprinde o țigară, o privește din nou.

El : E atît de minunat cînd te gîndești că...

Ea : Nu te gîndi la nimic.

El : Ba da. E atît de minunat să-ți poți spune că ți se poate întîmpla orice, orice ori nimic. Că astea cîteva zile ne-au fost dăruite ca să alegem. Se întîmplă atît de rar să ai senzația aceasta de libertate, de putere în fața viitorului ! Și apoi, măcar o dată, dacă voim, putem să îndreptăm trecutul, să-l scriem din nou după placul nostru.

Ea : Îmi place să te ascult.

El : Ce riscăm ?

Ea : Nimic.

El : O ! Ba da ! Totul.

Rîd. Beau în sănătatea lor.

El : Domnișoară, dați-mi voie să mă prezint.

Se face că se ridică și se înclină în fața ei.

El : Mă numesc Etienne Pella.

Ea : Iar eu...

O întrerupe.

El : Tu ești Irène.

Iarăși rîsete firave. Mulțumiți că se află împreună, simpla bucurie de-a simți țesîndu-se între ei primele legături. Peste douăzeci și patru de ore se vor îmbrățișa. O săptămînă mai tîrziu — nu-i nici o grabă — se vor afla pentru întîia oară goi unul în fața celuilalt.

„Oh ! fir-ar al naibii !“ se gîndi Fatalitas. Un elan împotriva căruia n-avea nici o putere îl apropia și-l îndepărta rînd pe rînd de această femeie. Prea obosit la ideea drumului care-i despărțea de prima lor noapte. Băuse prea mult. La urma urmei, nimic nu-l autoriza să-și închipuie că Irène e gata să-i devină amantă. Nu avea curajul să unească drumurile lor, care abia se încrucișaseră.

Irène voia să-și plătească partea ei. Dar el nu primi. Căldura de pe stradă îl îmbătă și mai tare. Se duseră să bea o cafea. Visuri de-abia tulburate de dialogul lor fără însemnătate. Irène nu vorbea cu Pella. Ceea ce-i putea oferi bărbatul din fața ei era numai haos.

Dacă mi-ar spune : „Aș dori atît de mult ca între noi să nu mai existe piedici“, se gîndea el, aș lua-o de braț, mi-ar veni să urlu : „Da“, degetele mele ar intra adînc în carnea ei moale : aș dori s-o doresc.

Pella continua să-și povestească : „Am făcut dragoste (cum nu cunoștea trupul ei, își închipuia scena în întuneric). Fumăm o țigară. Iau o hotărîre : să fiu iarăși liber. Libertatea înseamnă pentru mine s-o părăsesc pe Hélène, să părăsesc *Le Siècle*. Și atunci aș găsi de lucru.“

— De ce zîmbeai ?

— Pentru că mă simt bine.

Dacă Irène ar face dragoste cu Pella, el ar fi obligat să devină iarăşi Pella. Fără să ştie, l-ar ajuta să reconstruiască omul care fusese odinioară. Şi nu zdreanţa asta îmbibată de frică. Dorea atît fraza ei, care i-ar îngădui să ştie din nou ce vrea ; dar nemaiavînd nici un fel de voinţă era înspăimîntat de gîndul că Irène ar putea s-o rostească efectiv.

— O să ne mai vedem ? întrebă ea.

Pella respiră pasionat zîmbetul ce i se oferea.

— Dumneata trebuie să hotărăşti, spuse el, adăugînd aproape fără să-şi dea seama : Eu m-am hotărît...

— Atunci telefonează-mi într-o seară cînd vei fi liber.

Mîinile lor umede se ţinură strîns cîteva clipe, ca şi cum degetele, oarbe, ar fi încercat să se cunoască.

„Dar în astă-seară sînt liber", se gîndi el. Faţa îi deveni aspră. „Da, dar cu ce bani aş putea s-o invit la masă ?..."

Drept loc de întîlnire Irène alesese un restaurant bun. După ce plăti, Pella rămase doar cu cîteva sute de franci.

— Da, răspunse el cu o voce inexpresivă.

Cînd rămase singur, se gîndi : „Aş putea împrumuta bani"... Trebuia să alerge după Irène. Cum nu se putea hotărî, o lăsă să se piardă în mulţime.

— S-a terminat, se gîndi el. Acum ştia că n-avea să-i mai telefoneze. Fireşte, Fatalitas... Dar nu mai avu curajul să zîmbească rostind asemenea nerozie.

Stînjenit şi îngrijorat, Decreux asista din decembrie trecut la transformarea lui Fatalitas.

Fatalitas îl omorîse pe Pella. Substituirea fusese atît de desăvîrşită, încît un secretar de redacţie semnase odată unul din reportaje cu numele de Fatalitas. Ca să îndrepte greşeala, fusese nevoie să se întîrzie cu o oră punerea în funcţiune a maşinilor, căci paginile erau gata.

O poreclă care-i deschisese uşile tuturor birourilor şi-l făcuse să se bucure de avantajul că era tutuit de însuşi Trivès ; şi pe el nu-l tutuia părinteşte, aşa cum făcea cu Decreux.

Decreux nu înţelegea şi dezaproba felul în care încurajau cu toţii jocul lui Fatalitas, iar acesta se distrugea rîzînd de el însuşi, vînzîndu-se fără nici o ruşine, fără urmă de demnitate cui oferea mai mult.

Cu brutalitatea tinereţii, fotografii se lăsau prinşi în cursă mergînd încă şi mai departe, umilindu-l prin felul cum îi vorbeau socotindu-l tot timpul un măscărici. Datorită acestui fapt, cînd Willy îi dădea vreun reportaj lui Sartis, acesta îl cerea din cînd în cînd pe Fatalitas ca reporter.

— E aşa de nostim. Măcar nu te plictiseşti cînd lucrezi cu el.

În după-amiaza aceea, cînd Decreux zări de la fereastra redacţiei pe prietenul său urcînd scările redacţiei, îşi dădu imediat seama că ceva nu mergea cum trebuie. Prea ţeapăn, prea drept, Fatalitas părea că înaintează pe o panglică văzută numai de el.

Decreux se năpusti pe scară.

— Ce ai ?

— Nu mă bate la cap.

— Ești bolnav?

— Auzi, bolnav!

Vocea pițigăiată era parcă gata să explodeze. Un rîs nebun îl făcea pe Fatalitas să se încovoaie peste balustrada scării. Fu cît pe ce să scape pachetul ce-l ținea în mînă.

— Bolnav! Sînt beat, asta sînt.

Și se porni și mai tare pe rîs. Decreux încercă să-l potolească, dar privirea lui Fatalitas, care deveni dintr-o dată răutăcioasă, îl opri.

— Vrei să-ți dau un sfat...? Fatalitas părea că nu-l vede. Vrei să-ți dau un sfat? Hai, șterge-o de la ziar și du-te acasă la tataia. Mai e încă vreme. Dacă vrei să asculți de un bețivan de ziarist — dar nu mă plînge, să fim înțeleși — șterge-o. Nu spune nimănui la revedere, ia primul tren care te duce acasă la tine. Și nu mai veni pe-aici să ne bați la cap. Aici sîntem între bărbați.

Cu un gest brutal îl dădu la o parte pe Decreux și începu să urce treptele scării. Năucit, Decreux se trezi în stradă. Cu înjurăturile era deprins. Nu trecea o clipă în redacție fără să nu auzi cîte una. Cînd cineva te făcea fleț era o amabilitate. Grosolănia era un imbold pentru Willy: limbaj de bărbat, ce mai încolo!

Îl izbise însă străfulgerarea de ură din ochii lui Fatalitas. Pe la începutul după-amiezii, ziarul intra pe mîna fotografilor și reporterilor. Șefii nu veneau decît la ora ceaiului. Pînă atunci Willy cu ai lui domneau în toată puterea cuvîntului. Cînd Decreux se urcă iarăși, o atmosferă de nebunie îneca birourile. Cu părul vîlvoi, urlînd de rîs, Fatalitas, în mijlocul strigătelor, urmărea pe oricine avea ghinionul să se afle ceva mai aproape de el, fluturînd în mînă un fel de pachet lipicios.

Îmbrîncit, înjurat, „De unde a mai ieșit și tîmpitul ăsta?“ Decreux reuși, în sfîrșit, să se adăpostească lîngă Christiane, baricadată de frică după o masă răsturnată.

— Ce s-a întîmplat?

Peste zgomotul scaunelor răsturnate și tropăitul celor care fugeau în galop de-a lungul culoarului se ridicau miorlăiturile stridente ale lui Fatalitas, răspunzînd chemărilor celor fugăriți care-l provocau.

— E scîrbos.

Christiane își șterse dezgustată partea de jos a feței.

— Încearcă să dea la toată lumea să mănînce bojoc de pisică.

Decreux nu-și putu stăpîni un hohot de rîs.

— Sînteți grozav de deștepți, spuse Christiane. În loc să-l lăsați în pace cînd e beat, nu faceți cu toții decît să-l întărîtați.

— Eu nu, se apără Decreux.

— Și tu, ca toți ceilalți. Și tu rîzi.

Ușa se trînti de perete. Dominînd gălăgia, vocea groasă a lui Trivès țîșni ca un duș rece.

— Mă rog, ce se întîmplă aici?

Îndată se făcu liniște. Suflînd din greu, cu ochii sclipitori de mulțumire, Sartis se apropie de Trivès.

— Nimic extraordinar, ne distrăm. Trîntit pe jos lîngă perete, Fatalitas abia mai sufla.

— Dacă aveți nervi, duceți-vă și vă jucați la Bois de Boulogne. Afară e frumos.

Pașii greoi ai lui Trivès se pierdură pe culoar. Urmară cîteva șoapte, cîteva rîsete înăbușite. Apoi Fatalitas intră în biroul stagiarilor, închise ușa și se așeză cu gesturi stîngace.

— Dă-mi ce ai acolo, i se adresă Christiane.

Fatalitas aruncă bojocul în ziarul ce i se întinsese, și Christiane plecă să-l azvîrle.

— Vrei să ieșim să ne plimbăm puțin? întrebă Decreux.

Prăbușit, cu capul în mîini pe un birou, Fatalitas se ridică. Coborîră în stradă, se îndreptară spre *Bastos,* tăcuți.

— Dacă ai de gînd să-mi spui ceva, dă-i drumul, zise Fatalitas. Dar nu mai era nici urmă de agresivitate în vocea lui.

— La ce ți-ar folosi? șopti Decreux.

— Puțin îmi pasă, dacă ai ști cît de puțin îmi pasă!

Apoi urcară iarăși la ziar. Trivès voia să-l vadă pe Fatalitas. Cu inima strînsă, acesta bătu la ușă.

— Aha! Dumneata ești! zise Trivès.

— Da, domnule.

Trivès zîmbi.

— Prea o faci de oaie... Și cînd mă gîndesc că o gazetă ca asta e lucrată cu mucoși ca voi! Ai dreptate, n-o să mai țină mult așa.

Așadar, Trivès nu-l lua la rost. Hotărît, Fatalitas nu va pricepe niciodată cum merg lucrurile la jurnalul ăsta.

— Am ceva pentru tine. Un articol care nu-i rău, dar ar mai trebui șlefuit...

Și vorbiră chestiuni de meserie. Cînd Fatalitas dădu să iasă pe ușă, Trivès îl chemă iarăși.

— Ar trebui să luăm masa împreună într-o zi.

— Cînd doriți.

— Nu-i nici o grabă, după vacanță.

Nefericit, Fatalitas ieși, ținînd în mînă prima lui stilizare mai mare.

Totuși, întîlnirea avu loc înaintea plecării în concediu a lui Trivès, în primele zile ale lunii august. Interesul lui Willy pentru Fatalitas — sînt lucruri care se simt — îl stîrnise și pe al lui Trivès.

Pînă atunci Fatalitas nu existase. Nu era prietenul, nici dușmanul nimănui, nu era sprijinit, nici combătut de nimeni. Nu putea servi deci nici ca să se apropie de cineva, nici ca să facă cuiva vreun rău.

Dar Trivès era departe de-a fi un prost. Știa că Fatalitas avea talent. Dacă trecea de partea lui Willy, îi întărea în mod hotărîtor echipa. Era deci mai bine să poată revendica el meritul de a-l fi descoperit, făcîndu-și astfel din Fatalitas un aliat. Totul se petrecu discret. Într-o dimineață Trivès trimise să-l cheme și-i dădu întîlnire, ca să nu fie văzuți că ies împreună, într-un restaurant de pe Rue Montmartre.

— Am mult de lucru. Nu mă aștepta. Ne întîlnim acolo. De data aceasta, Trivès nu alesese *Fouquet,* unde lua masa mereu, ci un mic restaurant renumit, dar discret. Era la începutul lunii, și Fatalitas avea bani. După părerea lui Trivès, fiecare trebuia să-și plătească partea. Fatalitas găsi timp să se ducă pînă acasă. Trebuia să-i facă impresie bună lui Trivès, să arate că, atunci cînd voia, putea fi prezentabil.

Își închipuia că nu e în stare să se mai mire de nimic, totuși fu surprins.

— De cît timp lucrezi la ziar? îl întrebă Trivès.

— De unsprezece luni.

Trivès zîmbi larg.

— Cred că ți s-a părut cam multișor.

— Puțintel, răspunse prudent Fatalitas.

— Hai, fii sincer...

Și se porni pe rîs. Faptul că Trivès îl tutuia risipi neîncrederea lui Fatalitas.

— Mi s-a părut grozav de mult.

Trivès părea că se gîndește.

— Dar ai învățat multe lucruri...

Nu dădu atenție tăcerii lui Fatalitas.

— Nu-ți vorbesc de meserie, bineînțeles.

Din nou tăcere. Fatalitas, la pîndă, credea că înțelege unde voia să bată Trivès.

— Vezi, continuă redactorul-șef, în viața mea am lucrat pe la multe ziare. Sînt douăzeci de ani de cînd fac meseria asta și, firește, n-am fost totdeauna de partea asta a baricadei. Am ajuns să fiu sigur de ceea ce la început mi se părea a fi o falsă evidență.

Dintr-o dată Fatalitas se simți bine, foarte sigur de el.

— Evidența înseamnă că fiecare ziar — cu foarte puține excepții — depinde de una sau cîteva personalități foarte puternice care nu se mulțumesc să imprime ziarului un anumit ton, ci făuresc și un tip de ziarist.

— Desigur, zise Fatalitas. Dacă iei zece ziariști, poți aproape întotdeauna să le lipești pe frunte numele ziarului lor.

Trivès dădu din cap.

— Iată de ce, la un ziar nou, redactorul-șef își aduce cu el echipa, oamenii cu care a lucrat: asta îl scutește să formeze necunoscuți. Sau își alege oameni care să-i semene.

Fatalitas îl aprobă călduros. Și continuă în locul lui Trivès.

— Particularitatea pe care o prezintă *Le Siècle,* zise el zîmbind, este faptul că patronul, Grandier, Prințul, Pulvis și dumneavoastră aveți fiecare oamenii dumneavoastră. Că în loc de o singură echipă sînt cinci.

Trivès îl bătu prietenește pe umăr. Fatalitas se gîndea: „Și cînd acești patroni au fiecare păsărica lor, iese un ziar de țicniți...“ Fără să mai punem la socoteală pe independenți, murmură el foarte deslușit.

Trivès zîmbi din nou. Din cap pînă în picioare era numai zîmbet. Acum nu mai avea nevoie de subterfugii. Fatalitas folosise bine cele unsprezece luni! Era de ajuns să i se dea să înțeleagă că, avînd în vedere trecutul lui politic, ar găsi puțin sprijin din partea lui Willy și Pulvis, oameni de dreapta declarați. Cît despre el, el nu voia să se ocupe de politică. Aici Fatalitas avea tot interesul să fie protejat de el, Trivès.

Ca să-i dovedească încrederea pe care i-o arăta de pe acum, Trivès dădea frîu liber părerilor sale, și avea destul umor cînd vorbea răutăcios și în voie despre egalii lui. De fapt nu risca cine știe ce, căci se știa foarte exact ceea ce gîndea fiecare despre celălalt.

Apoi Trivès se urcă în mașină și-l lăsă pe Fatalitas pe Champs-Elysées.

— Du-te la cinema. După o masă bună e cel mai bun lucru pe care-l poţi face.

Fatalitas salută spre maşina care pornea.

Toate astea nu erau chiar atît de simple cum păreau. Desigur că Trivès era cel de care avea mai multă nevoie. Niciodată nu va fi destul de intim cu Willy ca să fie considerat egal cu ceilalţi din bandă. Dar nu era încă angajat, şi dacă se arunca făţiş în braţele lui Trivès însemna să meargă la sinucidere. La rîndul lui, Trivès, lucrînd de unul singur, nu va fi niciodată destul de tare ca să-l susţină împotriva voinţei lui Pulvis. Dacă Willy ar fi simţit cumva că şi altul se ocupă de Fatalitas şi că mîna întinsă de el nu e primită, ar fi reacţionat imediat: Fatalitas putea deveni omul ce trebuia înlăturat de pe o zi pe alta.

Şi Trivès, care-l sfătuia să se dusă la cinema! Şi totuşi, bucuria îl înăbuşea. Şansa de a pune un picior ferm în redacţie i se oferea, în sfîrşit. Imediat, Fatalitas se porni să alcătuiască un plan de atac. Fireşte, Trivès avea dreptate; în unsprezece luni învăţase multe. Devenise cu adevărat un mic Machiavelli, format de buzunar. Trecuse vremea cînd se lăuda că e intransigent şi că are un caracter imposibil, cînd se spunea despre el: „Pella? un încăpăţînat fără pereche!“ O şopîrlă alcoolică, asta era acum.

Fiindcă nu era departe de Rue du Cirque, se hotărî să se ducă acasă. Hélène era plecată. Avea deci timp să se gîndească vreo două ore în linişte.

Cînd se întoarse la ziar — îşi scosese cravata şi-şi răvăşise părul, artistic, ca să nu fie recunoscut — găsise ce căuta. Ideea nu era genială. Dar totul era cusut cu aţă albă. Poate prea albă... Şi tocmai de aceea avu curajul să treacă la acţiune.

Se va duce să-l vadă pe Willy, i se va jelui în fel şi chip şi va spune că nu se bizuia cu adevărat decît pe o singură persoană ca să fie angajat, de cînd aflase că Trivès lucra să-i suprime pînă şi locul de om plătit cu bucata. Desigur, Trivès n-avea să mărturisească aşa ceva deschis. S-ar feri să dea impresia că e o lovitură îndreptată împotriva lui Pulvis şi a Prinţului. Prinţul e deasupra unor chestiuni materiale de felul acesta şi îmi zice mereu da, dar nu întreprinde nimic. Dă-mi un sfat. Crezi oare c-ar trebui să vorbesc deschis cu Trivès, să-i spun că mă lasă rece intrigile lui, că, personal, n-am nimic împotriva lui... Unde mai pui că-mi dă şi de lucru!

Cu siguranţă, Willy va dezaproba orice demers personal şi-l va sfătui să-i acorde încredere lui. După aceea nu mai avea decît să aştepte. Dacă pînă acum nu-l angajaseră era numai şi numai fiindcă fiecare director sau redactor-şef prefera să aibă oricînd posibilitatea de a-şi băga un prieten în redacţie.

Şi să vezi lucrul dracului — dacă totul merge bine — o dată măcar se va întruni, spre uimirea tuturor, unanimitatea în punerea unei candidaturi.

Fatalitas stătu la gînduri douăzeci şi patru de ore. După ce va arunca momeala spre Willy, nu va mai putea da înapoi. Merg înainte, sau crăp. De fapt nu va fi o victorie totală, căci, odată angajat la *Le Siècle*, va trebui să-i mulţu-

mească mereu pe Willy și pe Trivès, cei doi dușmani care nu vor întîrzia să ceară prețul cuvenit pentru ajutorul dat.

Ce mai vorbă... O întreagă porcărie! Dar simțea că poziția lui actuală era șubredă. Se va afla repede că Trivès îl socotea drept prieten.

Douăzeci și patru de ore pierdute! Fatalitas se azvîrli cît putu mai repede în mlaștină, cu ochii închiși: o dată măcar măgarul ăsta de noroc să-i mai surîdă. Ar fi și timpul. Îl părăsise de mai bine de un an.

Capitolul XII

Pierre zăbovi numai cît să-și scoată uniforma de lucru — cămașa și cravata — să-și pună un pulover și coborî în stradă. Cu mîinile în buzunare, mergea agale. Era seară. Avea bani, putea să fumeze, să mănînce, să meargă la cinema. Se simțea fericit: din pricina libertății, a căldurii. Și apoi era bine dispus. Cînd un bărbat zice că e bine dispus înseamnă că trupul îl ascultă, că vrea și este gata să seducă prima femeie care-i place și că se crede irezistibil. Și de ce adică femeia ar refuza? Pierre zîmbea, gîndindu-se la dialogul ce se repetă veșnic și care pare de fiecare dată atît de important, atît de extraordinar, ori de cîte ori vrei să-ți impui voința, dorința ta, cînd dispare totul, afară de chinuitoarea așteptare a unui „da“, pe care îl vei ghici sau crezi că l-ai ghicit. Mergea foarte agale, atent la femeile ce treceau pe lîngă el, totuși calm, căci nu venise încă ora, ora neliniștită cînd te cuprinde spaima să te întorci singur acasă, ora cînd orice femeie, cît de drăguță, ar putea fi „femeia“. Pierre se gîndea că la două dimineața se putea să umble pe străzile pustii și să nu fie în stare să se întoarcă acasă. Încă o seară, încă o noapte pierdută, ca alte sute și sute de alte nopți. „Sper că n-o să hoinărești serile“... Ușor de spus, de scris, dar nu era în stare să rămînă în cameră cu o carte „bună“, și ce altceva putea să facă? O iubea pe Claude, firește, dar o iubea cînd era cu el. De altminteri, de vreme ce voia s-o ia de nevastă, de vreme ce acceptase ideea aceasta, însemna că dorea să trăiască cu ea zi de zi, seară de seară. Dar singur de o lună de zile, se regăsea așa cum fusese totdeauna, supus acelorași imbolduri.

Cînd trecea prin fața teraselor cafenelelor, șovăia. Atîtea chipuri cunoscute! Dar nu se simțea în stare să stea acolo ore întregi să asculte, să vorbească, să-și piardă timpul, ca pe vremea cînd încă nu avea de lucru. Ura acum acest cartier din Paris, care se numește La Rive Gauche. Era încă în echilibru instabil între cele două moduri de viață și-i era teamă să nu treacă linia de demarcație. Pe de o parte, erau cele treizeci sau patruzeci de chipuri cunoscute, băieți și fete, care trăiau cum trăise și el timp de trei ani, fără bani, fără meserie, în decorul acela artificial. De cealaltă parte, era el, Pierre cel însurat și avînd o meserie. Acest Pierre nu-i plăcea încă. Dar îl acceptase. Era greu să intre în pielea acestui personaj nou. Va trăda, va fi „bărbatul care

s-a cumințit". Claude va fi de ajuns oare ca să înlocuiască toate astea?

Toate astea, adică să te plimbi în espadrile pe Boulevard Saint-Germain, să știi că n-ai să te culci poate toată noaptea, că nimic nu te silește să te întorci acasă, că ești stăpîn pe banul tău, că nu-ți pasă de nimic, că ai să găsești totdeauna pe cineva care să-ți plătească un pahar sau un sandviș, că poți petrece fiecare noapte într-altă cameră. Toate astea aveau un gust dulce și amărui totodată, făcîndu-l să simtă o neliniște fără motiv, familiară și aproape plăcută. Însemna mai ales o complicitate de fiecare ceas cu atîția bărbați și femei pe care-i vedeai de douăzeci de ori pe zi, care întruchipau substanța însăși a vieții tale, care alcătuiau toată viața ta. După dispoziție, se duceau cînd la unul, cînd la altul, stăteau în niște camere nemaipomenite, trîntiți pe jos, ascultînd aceeași muzică, fumînd țigări marijuana sau hașiș. Și apoi o luau de la capăt, și totul se complica. Iubeau, nu mai iubeau, iubeau zece femei laolaltă, începeau s-o mîngîie pe una ca să fie absorbiți de o alta, își născoceau dușmănii pentru plăcerea de a unelti, trăgeau sforile a sute de intrigi mărunte care se nășteau unele din altele, își făceau rău, sufereau din pricină că nu suferă, și noapte de noapte era mereu aceeași noapte. O mică frază ți se întipărea din cînd în cînd în cap, amenințînd să strice tot: „Unde or să mă ducă astea?" Dar erai așa de sigur de tine! „În ziua cînd o să vreau, las toate baltă." De altminteri erau toți așa de inteligenți.

Ca o plesnitură de bici, unele vești te făceau dintr-o dată să ieși din visul acela minunat. „Știi, Dominique. S-a aruncat pe fereastră!" Sau: „Nicolas, n-ai să ghicești. E la închisoare." Dar totul intra din nou în normal: era de ajuns un zîmbet. „O știi pe fata de colo? Care stă singură la masă." Mai greu era cînd aflai că necunoscutul cu care stătuseși mai ieri de vorbă devenise dintr-o dată celebru sau că făcuse ceva de seamă: i se publicase o carte, i se expusese o pictură, sau mai știu eu ce. Dar nu la asta se gîndea Pierre. Voia pur și simplu să dispară, așa, pe nesimțite, de pe o zi pe alta, și să nu se mai întoarcă niciodată. Îi era teamă de-o plecare care să nu fie adevărată, căci după cîteva luni îți este aproape peste putință să-ți reiei locul.

În seara aceea, Pierre profita de ultimele lui săptămîni de libertate. Faptul că o știa pe Claude în vacanță făcea să se scufunde și să se regăsească în trecut.

Se duse să ia masa de seară. Cu un pic de noroc, va întîlni. desigur, la restaurant o fată pe care s-o cunoască din vedere. Cu această speranță se hotărî, în sfîrșit, să facă primul gest cu care avea să înceapă noaptea, primul din zecile de gesturi obișnuite care-i va îngădui să-și petreacă noaptea. Fără doar și poate, în seara aceea anume, femeia pe care nădăjduia Pierre s-o găsească la restaurant era acolo, iar lîngă ea era un loc liber. De mai bine de un an se vedeau așa, mîncau împreună, flecăreau, apoi se despărțeau. Să fi tot petrecut vreo treizeci de ceasuri împreună în cele șaizeci de ori cît se văzuseră, fără să-și cunoască măcar numele. Un

singur amănunt de care Pierre își putea aduce aminte: fata studia pianul; tînără, serioasă, nu prea frumoasă cu ochelarii ei — „n-am văzut-o niciodată fără ochelari" — puțin cam ștearsă. Trebuia să treacă cu vederea atitudinea ei, gesturile stîngace, rochiile ei posomorîte, ca să-și dea seama că la drept vorbind era frumoasă. Pentru întîia oară, poate, Pierre își dădu seama că e frumoasă.

Foarte simplu, fără să se mire, se treziră amîndoi la cinema. „De ce astăzi? se întreba Pierre. De ce tocmai astăzi, în plină lună august, cînd nici unul, nici altul n-ar trebui să mai fim la Paris"... Se treziră alături către miezul nopții pe cînd coborau pe Champs-Elysées, fără să fie în stare să-și aducă aminte de filmul pe care-l văzuseră. O ținea de braț, și fata mergea cu șoldul lipit de al lui. Aproape tot așa de înaltă ca și el, și imediat pașii lor căpătară același ritm.

Parcă se trezeau încet, fiecare pe seama lui. Dar visaseră același vis împreună timp de două ore. Parcă nu mai rămăsese nimic din tot ce se petrecuse, din săruturile în care își pierduseră răsuflarea. Li se părea că făcuseră dragoste de atîtea ori... Dar acum cînd se treziseră de-a binelea, cum să se afunde din nou în visul unic care-i unise, cum să continue un asemenea vis...

Aproape dezamăgit, Pierre nu-și punea întrebări zadarnice. Era încă prea tînăr ca să aprecieze cu adevărat simplitatea, ca să accepte de la o femeie ceea ce încă nu-i ceruse.

Morala socială a creat un cod al purității feminine: femeia trebuie să spună tot „Nu" chiar

cînd e cu picioarele date în lături, chiar cînd e beată de plăcere, să murmure: „N-am vrut." Femeia se va simți vinovată, dacă bărbatul nu se va preface — de altminteri o și crede — că este victorios, că i-a siluit voința. „Nu-ți puteam rezista." Acest joc, care are farmecul lui cînd știi că este un joc, a devenit totuși atît de obișnuit, încît uiți că-i un joc și o iei în serios. De cele mai multe ori, bărbatul nu știe momentul precis cînd femeia se hotărăște și continuă să joace rolul seducătorului. Lipsit de elementele pregătitoare, de dialogul-monolog destinat dobîndirii victoriei împotriva voinței adversarului, Pierre nu știa ce să facă. După regulile jocului, ceea ce se petrecea în seara aceea ar fi trebuit să se întîmple altă dată. Era limpede că Annie era gata să petreacă noaptea cu dînsul, în vreme ce, în chip tacit, imaginația lui trecuse la viitor ideea aceasta. Confuzie de timpuri: viitorul imaginat trebuia să se integreze în prezent, dorința latentă trebuia să se aplice imediat asupra obiectului, actele văzute dincolo de priviri trebuiau să aibă loc. Mîine trebuia trăit astăzi.

Pierre se gîndea la Claude, cum îi devenise amantă după o lună de zile. Era virgină și fusese adînc surprins de cuvintele ei, atunci cînd se hotărîse în cele din urmă.

— De ce-ai așteptat atîta vreme? Mă întrebam dacă-ți plac.

Leagăne nemișcate în dosul teatrului Marigny. De pe banca unde stăteau, vedeau siluete îndărătul geamurilor murdare ale teatrului. O umbră

feminină la primul etaj se dezbrăcă, și peste cîteva secunde se îmbrăcă din nou. Iarăși cufundări în afară de timp, în afară de lume, în ceea ce Pierre numea vis, cînd un bărbat și o femeie se descoperă fizicește. Și ar putea trece așa minute sau ore. Acesta-i „visul" și are cea de-a patra dimensiune; sentimentele n-au ce căuta aici. Singura cheie pentru a pătrunde în cercul magic, balonul magic e dorința. Voluptatea sparge balonul roșu. E căderea cea mai primejdioasă, căderea în tine însuți. Erau momentele în care Pierre se simțea foarte inteligent, cînd mecanismul gîndirii se accelera; de fapt, simțea că trăiește cu adevărat numai în tovărășia femeilor, numai datorită ușoarei excitări stîrnite într-însul de orice prezență feminină, chiar dacă nu dorea nimic, chiar dacă n-avea nici o nădejde.

Ce minunată cameră, grădina aceasta, cu zidurile murmurînd la cea mai mică suflare de vînt! Teatrul întunecat, pasul celor care se plimbau departe pe alee, în spatele lor mașinile, iar ca martori zecile de scaune de metal goale. Dar mai ales orașul, casele, cei care dormeau. Și în atîtea paturi, plesnitura pițigăiată a miilor de baloane roșii. Dar astăzi Pierre trăia un vis cu totul deosebit, unic, un vis în culori, care avea să plutească deasupra tuturor visurilor în alb și negru. Erau străini unul de altul în clipele acestea: Pierre în dorința lui, Annie în plăcerea ei: dezechilibru. El gîndea: „Dacă nu ne-am fi oprit aici, am fi fost în clipa de față în camera mea și am fi făcut dragoste." Dar avusese nevoie de un răgaz de o tranziție înainte de a se deprinde cu

ideea că Annie îi va deveni amantă chiar din ziua aceea. Și iată motivul pentru care nu avea să-i fie. „Va începe poate să-mi pară rău, chiar din clipa cînd îi voi spune: «Bună seara». Și-i părea rău de pe acum. Și ce mă împiedică?" Da, cine îl împiedica? Nu Claude. Poate gustul neobișnuit pe care i-l dădea această împrejurare, poate dorința de a nu distruge amintirea acestei întîlniri. Sau pur și simplu o oarecare oboseală în care se complăcea și pe care nu dorea s-o depășească. Sau poate că Annie îl descumpănea prea mult. Mirosul părului, pecetea buzelor umede strivite pe umărul lui, răsuflarea ei întreruptă, aproape mecanică, ce înghițea celelalte zgomote. Își va reaminti de trupul acesta, fără să-l fi văzut vreodată.

Se ridicară. Annie își netezi rochia. „Visul" se fărîmița în mii de țăndări, ca să se înfiripe din nou sub formă de amintire. Sărut cast din vîrful buzelor. Stare intermediară între prezent și trecutul care-i copleșea încă. Amorțiți, depărtați unul de altul, tăcuți, tandri. Un sentiment neconturat, fără ascuțișuri.

Annie locuia și ea pe malul stîng al Senei, dar aproape de piața Saint-Michel. Se întoarseră pe jos, căci ora ultimului metro trecuse de mult. Traversară Sena mai înainte de Place de la Concorde, care era rezervată pentru Claude. Acolo ar fi avut impresia că o trădează, mai mult decît dacă ar fi adus-o pe Annie în camera lui.

Pierre se trudea grozav să-și bage în minte că trebuie s-o părăsească în fața casei. Cu cît se

apropia momentul, cu atît motivele de a rămîne cu fata deveneau mai puternice. Simțea însă că dacă totul se termina așa, nu se va simți vinovat față de Claude.

Au ajuns în fața casei. Ea îi întoarce spatele, sună, așteaptă ca ușa să se deschidă, mereu cu spatele, ca și cum ar fi fost de la sine înțeles că Pierre trebuia să urce cu ea. Clipe de panică pentru Pierre. Da sau nu, trebuia să se hotărască într-un fel. De o parte, un lucru bine cunoscut: să rămînă singur, să se culce, drumul obișnuit, bătut de atîtea ori, să doarmă, acceptînd să moară. De altă parte, necunoscutul: dacă trece de ușa aceasta, Annie va exista pentru el în decorul ei de fiecare zi, cu un trecut, un viitor; ea nu va mai fi Annie-femeia, va fi Annie X, și el, Pierre, oricît de puțin, va exista totuși pentru ea nu numai ca bărbat, ci ca o persoană, ca o ființă umană. Lui Pierre îi fusese mereu teamă, evitase întotdeauna să accepte de a trăi în memoria altora. Resimțea asta ca un fel de știrbire a integrității lui.

— Bună seara!

Annie se întoarse. Nu putea citi nimic pe chipul ei, nici dezamăgire, nici mirare, nici ușurare, doar o tăcută așteptare, care parcă voia să spună: „Fă cum crezi". Pierre își plecă privirile, de frică să nu cedeze.

Bună seara. Îi întinse mîna, dar mîna era foarte departe de el, ca și cum s-ar fi temut de gestul instinctiv care i-ar fi împins să se sărute. Ea îi luă mîna, o duse la buze, ținîndu-i palma întoarsă în sus. Un freamăt al buzelor calde pe vîrful degetelor. Și ușa se închise cu un zgomot sec. Pierre își trecu pe față mîna ca să se șteargă de nădușeală. Făcu un pas înainte. Dacă ușa s-ar fi deschis, ar fi intrat. Dar nu știa nici măcar la ce etaj locuia ea. O oboseală care-l țintui cîteva clipe. Totul se sfîrșise, dar el pîndi fațada mută a casei. Nici o fereastră nu se lumină. Agale, o luă pe altă stradă.

PARTEA A TREIA

Capitolul XIII

Printre subiectele care revin periodic în ziare, Premiul Goncourt, în decembrie, frămîntă în mod deosebit imaginația redactorilor-șefi. Cum să găsești un fel original de a vorbi despre premiul acesta, cum să-ți întreci confrații? Pentru Trivès problema era foarte serioasă. Era vorba să-și justifice titlul de redactor-șef literar, trebuia mai ales să nu atragă asupră-și observațiile tăioase ale patronului, să nu-i dea lui Pulvis nici cea mai mică speranță că-și va putea îndrepta situația. Dar cine era oare mai nimerit pentru un asemenea subiect? Trivès fu ispitit să se folosească de oamenii lui, dar ar fi fost primejdios. În caz de nereușită, voia să-l poată sacrifica bucuros pe executant, fără ca propriile lui idei să poată fi puse în discuție. Iată de ce Trivès se hotărî să se adreseze unuia dintre stagiari. Pe la mijlocul lui noiembrie, îi dădu această sarcină lui Decreux. „Îi fac un serviciu", se gîndi el. „Dacă dă greș, înseamnă că nu-i nimic de capul lui. Atunci de ce să-l las să-și mai facă iluzii?"

Era de lucru pentru două numere: unul dinaintea premiului, celălalt după.

Trivès îi dădu de înțeles lui Decreux că situația lui la ziar va depinde de această reușită. Ca să-i arate că-i acordă încredere, îl autoriză să-și aleagă fotograful. După ce ieși din biroul lui Trivès, Decreux se duse la Willy ca să i-l ceară pe Léon. După ce stătu puțin pe gînduri preferă un începător, ca și el, unei vedete care n-ar vrea să-și dea osteneala și ar critica toate ideile lui. Willy, care avea alte griji, acceptă fără împotrivire să-i vadă încă o dată pe Léon și Decreux lucrînd în aceeași echipă.

— Dacă facem treabă bună, vom avea două pagini întregi semnate.

— Da, dar dacă ne frîngem gîtul? zise Léon.

Decreux nici nu voia să se gîndească la așa ceva. Aveau o carte mare de jucat, pentru că dispuneau de mult loc în ziar.

Pierre se afla pentru prima oară în fața unei asemenea probleme: libertate de acțiune, cincisprezece zile, un fotograf și două pagini de umplut. O senzație dinamică. Peste două sute de mii de oameni vor vedea și vor citi ceea ce va lucra el. Era vorba să scoată totul din capul lui.

— N-o să fie ușor! zise Léon. Încep să-i cunosc. Întotdeauna găsesc că ai uitat tocmai ce era mai important. Au un nas! Descoperă tocmai clișeul care lipsește. Nu că ar avea nevoie de el. O fac din principiu, ca să-ți arate că sînt mai vicleni decît tine. În concluzie, e bine să faci ca Sartis: să dai drumul aparatului ca unei mitraliere. Pe un fleac de subiect, el strică cel puțin zece filme, peste o sută de fotografii! Noroc că filmele sînt plătite de ziar.

Decreux avea trac.

— Tu ești patronul, spuse Léon, zîmbind. Ai vreo idee? Și, ceea ce-i mai important: ai încasat ceva bani?

Calculară sîrguincioși și ajunseră la concluzia că pentru un asemenea subiect ar putea cere un aconto de cheltuieli care ar întrece cu mult ce cîștigau ei într-o lună... Făcură haz din pricina asta.

Trivès găsi suma cam mare, dar semnă chitanța, explicîndu-i în același timp lui Decreux că banii aceștia pot avea valoare diferită.

— Totul depinde de calitatea lucrului pe care o să mi-l aduceți. Asta o să conteze cînd vom examina nota voastră de cheltuieli. Și adăugă: Făceam de astea cînd voi erați în fașă. Nu mie o să-mi vindeți castraveți! Știu că îmi cereți prea mult. Dar semnez. Nu vreau să vă gîndiți la bani în timpul reportajului.

Cu banii în buzunar, Léon și Decreux se duseră să bea un pahar în cinstea reușitei reportajului lor. Fatalitas, singur la o masă, se prefăcu că nu-i vede. Cu piciorul paharului desena pe masă cercuri umede.

Decreux scoase cîteva foi de hîrtie. Acum trebuiau să se apuce de lucru. De fapt, Léon rezumase bine problema: să facă ei totul. Erau oarecum îngrijorați examinînd lista ideilor lor.

— N-o s-o scoatem niciodată la capăt, zise Léon descurajat. Aici e material pentru un întreg număr special.

Dar Decreux se simțea în stare la nevoie să muncească douăsprezece ore pe zi.

— Să așteptăm ziua de mîine, zise el. Voi da telefoane. După aceea vom vedea.

— Ar trebui, spuse Léon, să-l găsim pe cîştigător, să ne asigurăm de el, să fim noi cei preferaţi. În sfîrşit, înţelegi, să-l izolăm de ceilalţi, după ce se dă premiul.

În seara aceea Pierre o aşteptă pe Claude cu mai multă nerăbdare ca de obicei.

Într-adevăr, multe depindeau de reportajul acesta. Dacă îl angajau, se puteau căsători. Dacă-l dădeau afară... Dar mintea lui refuza să ia în consideraţie o asemenea eventualitate.

Claude găsi monstruos ca o carieră întreagă să depindă de un singur reportaj, mai ales de un reportaj unde cu greu puteai da dovada talentului tău. Nu era nici măcar vorba să scrii un articol bun, ci să pui în scenă un subiect. Şi un subiect atît de vast ca Premiul Goncourt. Despre care se spusese tot, se scrisese tot. După ce criteriu putea fi judecat Decreux sau preţuită munca lui? Toată scara de valori în care credea ea, era răsturnată de metodele folosite la *Le Siècle*. Norocul făcea mai mult decît munca, decît talentul.

— E de ajuns ca Omul în negru să găsească rău ce-ai făcut şi s-a zis cu noi.

Mai rău: viaţa lor depindea de împrejurări încă şi mai nesigure decît buna sau reaua dispoziţie a patronului, decît cheful lui de a-i face plăcere lui Trivès sau de a-l necăji după voie, de a-l nimici sau a-l sprijini în raport cu Pulvis, cu Grandier sau cu Prinţul. Iată ce încerca Pierre să-i explice lui Claude.

— Sînt strîns cu uşa din toate părţile. Şi apoi mai e şi Willy. Dacă vrea să-mi facă rău, îmi face reportajul harcea-parcea. Îmi poate da să înţeleg că el nu ţine să reuşesc. Dar n-are s-o facă,

nu fac parte din echipa lui. Îi poate spune lui Léon să greşească fotografiile. Şi cum Léon depinde de el, îl va asculta. Mai poate, dacă nu vrea să se bage pe faţă, să pretindă că are nevoie de Léon de cîte ori va trebui să mă întîlnesc cu el. Şi asta mă va face să pierd mai multe întîlniri pe care nu le voi putea amîna. Sau — şi asta e încă şi mai uşor — să facă în aşa fel ca filmele lui Léon să sufere un accident tehnic, de pildă la baia în care trebuie developate, şi atunci nu mai iese reportajul. Sau poate face în aşa fel ca fotografiile să fie prost mărite, prost încadrate, după ce le-a ales pe cele mai rele de pe planşa de clişee!

Negreşit, mai erau şi alte metode. Pierre vorbea despre cele pe care i le indicase Fatalitas, despre cele verificate.

— Dar dacă Trivès ţine la subiect, de ce te-a ales pe tine să-l lucrezi? întrebă Claude. Eşti încă un începător. Pînă acum nu ţi-au încredinţat nimic de seamă.

Pierre ridică din umeri. Erau atîtea mistere la *Le Siècle*! Şi ăsta nu era decît unul în plus. Viitorul lor se va hotărî săptămînile acestea. Oricît de bună ar fi fost munca lui, Pierre era la cheremul oricărei uneltiri. După mai bine de un an i se părea şi lui că a dat norocul peste el. Dar îşi dădea seama că acest noroc nici pe departe nu depindea numai de el.

Adormi, fără nici un chef pentru un asemenea reportaj.

Decreux îşi petrecu dimineaţa fixînd întîlniri, stabilind pentru cincisprezece zile înainte cele ce

aveau de făcut în vederea realizării primei pagini duble.

La conferință de dimineață, patronul îl întrebă pe Trivès dacă se gîndise la Premiul Goncourt. Redactorul-șef răspunse cu modestie că alcătuise o echipă.

Pulvis nu găsi nimerită alegerea lui Decreux.

— Aceste subiecte, în aparență simple, sînt cele mai grele. Și dumneata le încredințezi unui începător, care într-un an de zile nici n-a arătat ce poate.

Trivès, enervat, fu imprudent. Îi luă apărarea lui Decreux.

— Nu i-ați dat niciodată posibilitatea să se afirme. E tînăr, sînt de acord. Dar cum are totul de cîștigat sau de pierdut, va lucra mai bine decît oricare din celebritățile dumitale.

Patronul îl aprobă pe Trivès.

— Dacă crezi că e în stare, atunci totul e în ordine. Dar dacă ai cea mai mică îndoială, cred că ar fi bine să numești imediat pe altcineva.

Trivès se angajase prea mult. Declară, deși nu era adevărat, că avea toată încrederea în Decreux.

Cînd sosi acasă, Trivès se gîndi la Decreux și la Premiul Goncourt. Era prea tîrziu ca să-l mai scoată din joc pe stagiar, dar îl putea dubla discret cu un om de-al lui, de pildă cu Krammer. Da, asta trebuia să facă. Își scoase pardesiul și îi și telefonă acestuia ca să ia direct legătura cu Decreux.

— Procedează cu tact, să nu bage de seamă că n-am încredere în el. Ai să-l ajuți, și atît. De

fapt, tu iei cîrma. Nu vei semna și nu-i voi vorbi patronului despre tine, dar e vorba de un serviciu personal.

Krammer primi, bineînțeles. Și cu plăcere, căci dorea mult să-i facă lui Trivès servicii personale. E întotdeauna folositor.

După ce aranjă lucrurile, Trivès luă prînzul cu poftă.

Decreux nu ajunse la ziar decît pe la cinci, fiindcă avusese o întîlnire.

— Toată lumea te caută, ai ajuns om mare acum, îi spuse Christiane. În curînd ai să fii ca Fatalitas. N-o să te mai vedem niciodată.

— Nu fi idioată, răspunse Decreux. Cine a întrebat de mine ?

— Toată lumea, ți-am spus : Pulvis, Trivès, Willy, chiar și frumosul Krammer. M-am ales și cu un zîmbet, îți dai seama ? Am crezut că-mi cere bani cu împrumut.

— Rea mai ești ! Și el, săracul care numai la tine se gîndește !

Decreux se hotărî să înceapă cu Krammer. Acesta îl invită să bea împreună un pahar. Rolul lui nu era ușor, nu-l cunoștea bine pe Decreux și nu știa cum să-l ia.

— Lui Trivès îi este cam teamă că n-o să ai timp destul. Mi-a cerut să fiu oarecum la dispoziția dumitale. Krammer zîmbi : el la dispoziția unui stagiar ! Știi că ține mult la povestea asta. Chiar patronul se interesează de articol. Și azi-dimineață la conferință a vorbit despre asta.

— Așa ? întrebă Decreux cu îndîrjire.

Tăcură cîteva clipe. Krammer începea să se în-

țărîte. Imbecilul ăsta nu vedea că voiau să-l ajute, să-i dea toate șansele?

— V-ați făcut planul pentru...?

— Da, spuse Decreux.

Nu dorea să lungească vorba. I se dăduse acest subiect. Putea să-și frîngă gîtul. Dar putea să și reușească. Și înțelegea să lucreze singur.

— Trebuie să mă duc la ziar. Am de lucru.

Krammer roși.

— Trivès mi-a cerut să-ți vorbesc.

Decreux îl privi în ochi pe Krammer pentru prima oară de cînd coborîseră. „Nu-mi placi, se gîndi el. Ai o mutră de caiafă." Dar avu un glas cît se poate de nevinovat cînd îi răspunse că pentru moment nu prea vedea cum l-ar putea ajuta, de vreme ce fixase întîlniri pe socoteala lui. Urcară la redacție.

Pe culoar, Léon, care-l pîndea, îl agăță.

— Trebuie să-ți vorbesc. Vino cu mine pînă la laborator.

„Haida-de, se gîndi Decreux, oare ce s-a mai întîmplat?" Hotărît, lucrurile luau o întorsătură urîtă.

— Nu înțeleg, zise Léon. Willy ți-a spus într-adevăr că pot lucra cu tine?

— Firește!

Léon ridică din umeri:

— Ei bine, astăzi nu pare să mai fie de acord. Mi-a dat să înțeleg că mi-ar fi recunoscător dacă i-aș ceda locul lui Sartis.

— A pomenit de Sartis, ești sigur?

Decreux șuieră. Toate acestea începeau să-l depășească.

— Și ce-ai răspuns?

Léon părea stingherit.

— Înțelege-mă! Îmi pare rău să nu lucrăm în echipă tocmai acum. Dar dacă Sartis dorește acest subiect, nu pot face altceva decît să mă retrag și i-am spus să facă cum vrea, doar de aia e șef.

Decreux n-avea nici un chef să lucreze cu Sartis. Era negreșit cea mai bună metodă de a-l paraliza. În fața lui Sartis și-ar pierde cumpătul, i-ar fi rușine de ideile lui. Ticăloșii, se gîndi el. Dar nu-i intra în obicei să cedeze. Înțelegea să facă acest reportaj după cum îl tăia capul.

— O să vedem noi, zise el.

Dacă i-ar fi putut măcar cere un sfat lui Fatalitas! Hotărî totuși să încerce. Firește, trebuia să ia la rînd toate cîrciumile din preajma ziarului. Văzîndu-și prietenul cu ochii umflați, înțelese că nu era momentul.

Decreux nu se putea obișnui cu gîndul să-l vadă cum se distruge. Totuși, către sfîrșitul verii, revenise oarecum la normal: Fatalitas încerca să se dezintoxice. Dar cînd fu angajat definitiv la *Le Siècle*, la 1 octombrie, ca să sărbătorească evenimentul, se apucase iarăși de băutură. Și de atunci bea din ce în ce mai mult. Decreux nu-l însoțea decît arareori cînd mergea la *Bastos*. Fatalitas se ferea de el.

Decreux urcă iarăși la redacție. Se hotărî să treacă pe la Willy. Nu risca cine știe ce dacă îi lăsa să aștepte pe redactorii-șefi, care la ora asta poate că și uitaseră că voiau să-l vadă.

— Aș vrea să-ți vorbesc ca unui prieten, îi zise Willy. Să mergem să bem ceva.

În aparență, Willy nu-i voia lui Decreux decît

binele. Cum știa că patronul ține la reportajul acela, se gîndise că Léon — un băiat bun, firește, dar prea tînăr — n-o să fie la înălțime.

— Sartis dorește mult să se ocupe de chestiunea asta. N-ai de ce te teme, de vreme ce eu i-am cerut-o. De altminteri sînt sigur că, dacă ai vrea, v-ați putea înțelege foarte bine. Dar, crede-mă, nu e bine ce faci; ai mereu aerul că-ți bați joc de toată lumea. Sartis e susceptibil, nu e de mirare.

Simțindu-se sprijinit de Trivès, în ciuda incidentului cu Krammer, Decreux o scăldă refuzînd, fără să refuze cu adevărat. Léon și începuse treaba; se înțelegeau bine împreună; Sartis avea, fără îndoială, altele pe cap; era o muncă de cincisprezece zile; întîlnirile erau fixate și poate nu se potriveau cu timpul liber al lui Sartis.

Willy, care nu era la curent cu ultimele demersuri ale lui Trivès, își închipui că Decreux avea mînă liberă. Așa că lăsă lucrurile în voia lor, după ce mai încercă o ultimă dată să-l silească pe Decreux să revină asupra hotărîrii luate.

— Desigur, tu ai răspunderea reportajului, dar dacă nu izbutești, Léon va plăti împreună cu tine. Te-ai gîndit la asta? Crezi că Léon e gata să riște?

Decreux nu voia să răspundă în locul tînărului fotograf. Urcară la ziar, și Willy îl chemă pe Léon în biroul lui.

Léon, care nu voia să dea îndărăt a doua oară, de față fiind și Decreux, acceptă să-și încerce norocul. Willy ridică din umeri.

— Treaba voastră ce faceți! Dar eu n-aș vrea să fiu în locul vostru. Cînd patronul se interesează de ceva, e primejdie să sară totul în aer. Să nu spuneți că nu v-am prevenit.

Decreux și Léon se întîlniră pe culoar, mult mai puțin siguri de ei înșiși.

— Ce să spun... acum nu mai avem încotro. Va trebui să dăm din mîini și din picioare.

— Să te vedem la treabă, spuse Decreux.

Singur în birou, Willy șovăia. Și el începuse să simtă că povestea asta miroase urît. Pulvis îl pusese pe îndelete la curent cu ceea ce se petrecuse la conferința de dimineață și-i ceruse ajutor ca să dea reportajul peste cap. „Dacă Trivès ia una peste bot, patronul o să-mi dea poate ocazia să mă ridic iară. E una din ultimele mele șanse.“ Și sfîrșitul anului era aproape. Sfîrșitul anului însemna schimbare de personal. Cînd Omul în negru nu se mai interesa de un redactor-șef, îl sacrifica. Pulvis simțise că alunecă pe o pantă periculoasă încă din primăvară, din ziua cînd patronul îl privise drept în față, cu ochii lui reci: „M-ai dezamăgit“.

Willy știa și le simțea pe toate mai bine ca oricine. Pulvis va încerca prin toate mijloacele să-i dăuneze lui Trivès. Desigur, îi făgăduise lui Pulvis să-l ajute. Dar venise vremea să aleagă, să ia o hotărîre. La drept vorbind, acum era momentul: trebuia oare să se angajeze împreună cu Pulvis într-o luptă care, după propria lui mărturisire, era ultima lui șansă, sau trebuia să-l părăsească? Și lucrurile nu se opreau aici: dacă Trivès triumfa, nu era de ajuns să fii numai neutru. Trebuia să trădeze. Willy nu izbutea să ia o hotărîre. Iată de ce voise, înlocuindu-l pe Léon cu Sartis, să aibă și el un pion al lui. Léon era atît de tînăr în me-

serie, încît era și docil, și discret, așa că va sabota reportajul dacă va fi nevoie.

Willy fu cît pe ce să se ducă la Trivès ca să i-l propună pe Sartis. Dar asta însemna să ia o poziție, și încă nu alesese. Mai era și riscul ca Trivès să se hotărască să pună în locul lui Decreux pe unul din oamenii lui. Atunci l-ar alege pe Krammer. Dar Krammer cunoștea prea bine cîntecul, pentru ca să-i facă cineva bucata. „O să mai vedem noi", se gîndi Willy. La nevoie va face tot posibilul să-l cîștige pe Léon, făgăduindu-i că o să-l susțină pentru angajare sau că-i va da de făcut ceva interesant. Spusese adevărul cînd îl prevenise pe Léon că o nereușită nu i-ar fi iertată.

„Nu, se gîndi Willy, acum sînt interesat să fiu de partea lui Trivès. Trebuie ca patronul să fie mulțumit. O să-i ajut pe cățelușii ăștia." Dar era supărat pe Decreux pentru încăpățînarea lui. Are să i-o plătească mai tîrziu. Dacă lua partea lui Trivès, Krammer nu mai trebuia să-și bage coada. Într-adevăr, Krammer ar fi acaparat toate beneficiile în caz de reușită. În momentul de față, Willy putea considera că cei doi stagiari nu-i puteau scăpa din mînă.

Willy era mulțumit de el. Cînd era vorba să joace pe două fronturi, era tare. Nu se temea de nimeni.

Hotărîndu-se să-l vadă pe Trivès la urmă, Decreux se dusese să-l caute pe Pulvis. Convorbirea fu scurtă. După ce-i reaminti cu dibăcie lui Decreux că el îi dăduse primul reportaj în redacție, nu era vina lui dacă nu apăruse, îi ceru pur și simplu să-l țină la curent zi de zi cu ideile lui în privința premiului Goncourt.

— Firește, spusese Decreux. Dar plutea încă în vag. Cum își va limpezi ideile, nu va întîrzia să vină.

Krammer era în biroul lui Trivès. Decreux încercă să închidă discret ușa, dar redactorul-șef îl văzuse și-i făcu semn să intre. Trivès citea un articol. Fără îndoială, un articol de-al lui Krammer. Acesta stătea pe unicul scaun din cameră. Decreux se rezemă de șemineu. După zece minute, Trivès încă nu-și ridicase ochii. În sfîrșit, după ce termină de citit, i se adresă lui Krammer, ca și cum ar fi uitat de Decreux. Îi plăcea mult articolul, afară de început și de sfîrșit, care trebuiau refăcute, de altfel și partea din mijloc trebuia scurtată. Dar îi plăcea mult.

— Ești în formă, n-am ce spune, zise Trivès, surîzîndu-i binevoitor lui Krammer.

Decreux n-ar fi fost în stare să spună dacă-și bătea joc sau nu de Krammer, dacă găsea articolul într-adevăr bun sau vrednic de aruncat la coș.

Apoi Trivès se întoarse spre el.

— Aha ! iată-te și pe tine ! Au trecut ceasuri întregi de cînd te caut ! Unde erai ? Cu Fatalitas, la băutură, negreșit. Ce mai echipă !

Decreux încercă să spună că lucrase, că văzuse după amiază un editor, dar Trivès era hotărît să nu-l asculte, să nu-l audă.

— Frumoase lucruri am mai auzit despre tine. Refuzi ajutorul celui mai bun ziarist din redacție ! Domnul este trufaș. Crede că poate ieși din încurcătură singur, cu ajutorul sfîntului duh, desigur ! Și ce fotograf credeți că și-a ales ? Răspunde-mi !

Roşu ca para focului, Decreux se feri să întîlnească privirea ironică a lui Krammer.

— Pe Léon, zise el.

Trivès ridică braţele spre ceruri. Decreux nu izbutea să se lămurească dacă era cu adevărat mînios. Vorbea tare, dar în ochi îi lucea un zîmbet.

— Exact cum mi se spusese! Frumoasă echipă mai faceţi amîndoi! Orbul şi ologul!

Decreux voi să-i ia apărarea lui Léon, dar Trivès se hotărîse să rămînă surd. Mulţumit de formula lui, Trivès o repetă. Ştia că se va răspîndi în redacţie. Krammer va avea grijă de asta.

— Şi ce-o să-i spun patronului cînd o să mă întrebe cine se ocupă cu premiul Goncourt? Ce-o să-i spun, hai?

Trivès îi făcu cu ochiul lui Krammer. Decreux îşi contempla ghetele. Ar fi dorit să se afle la celălalt capăt al Parisului. Nu merita o asemenea săpuneală, mai ales în faţa lui Krammer. Dar Trivès jucase destul teatru. De fapt îi plăcea să constate că Decreux avea încredere în el însuşi. Şi apoi se gîndea că, în caz de reuşită, Decreux ar deveni omul lui credincios, recunoscător, devotat, ascultător.

— Şi, zi, ţii să faci reportajul? întrebă Trivès.

— Da, răspunse Decreux.

— Ei bine, fă-l, spuse Trivès. Nu mi-am schimbat părerea de ieri, deşi Krammer ar fi dorit să se ocupe cu premiul Goncourt. Nu-i aşa, Krammer?

Krammer mormăi ceva, furios împotriva lui Trivès.

Sună telefonul. În timp ce Trivès vorbea, cei doi reporteri se priviră duşmănos. Apoi Trivès îi dădu drumul lui Decreux, cerîndu-i să-şi aştearnă ideile pe hîrtie pînă a doua zi dimineaţă. Nu dorea să-şi asume riscuri inutile şi ţinea să controleze iniţiativele stagiarului.

Decreux n-avea cine ştie ce idei extraordinare ca să i le supună spre aprobare lui Trivès. Dar planul era complet, aşa încît Trivès se linişti. Avu o singură ceartă în public, cu Pulvis, căruia refuză să-i arate rezultatele anchetei lui neterminate încă. Willy, care fără îndoială văzuse primele fotografii ale lui Léon — erau developate pe măsură ce veneau — luă apărarea lui Léon în faţa lui Trivès, care asista la scenă. Trivès îl căuta din ochi pe Willy, care nu încercă să se sustragă şi schiţă chiar un uşor zîmbet. Pulvis surprinse această complicitate. Şi uită de Decreux.

— De vreme ce toată lumea este împotriva mea... constată el. Şi ridică din umeri. Pulvis se simţea obosit. Lupta de prea multă vreme. Dintr-o dată îi fu totuna să fie sau să nu mai fie la *Le Siècle*. Nu va pleca cu mîinile goale. De mai multe luni de zile nu-i mai veneau idei; împotriva secetei acesteia nu era nimic de făcut.

Willy nu putu să refuze invitaţia lui Pulvis la masă. Cei doi se aflau unul în faţa celuilalt într-un restaurant de pe Champs-Elysées.

— Vrei să-mi spui ceva? întrebă Pulvis.

Willy se juca distrat cu un cuţit. Era prea tîrziu acum ca să mai dea înapoi.

— Pot face o carieră foarte frumoasă la ziarul ăsta. Pentru mine e o ocazie unică.

— Atunci te-ai hotărît să-ţi duci barca de unul singur, constată Pulvis.

Willy nu-şi dădu măcar osteneala să răspundă. Dintr-o dată Pulvis nu-l mai interesa. Cum îşi pu-

tuse lega oare soarta de molîul ăsta? Se lăsase doborît fără să lupte cu adevărat, parcă ar fi fost convins că nu putea nimic, că nu mai era în stare.

— Nu m-au răpus încă, zise Pulvis.

Dar vocea îl trăda. Era obosit, bun de dus la abator în clipa cînd patronul va hotărî. De altfel, de cîtva timp Omul în negru vorbea de economii. Cuvîntul acesta în gura lui era rece ca un cuțit de ghilotină.

Pulvis se uită la Willy. Nu merita să-i facă o scenă, să-l ocărască, să-l înjure, să-i arate cît de nerecunoscător era. „Am făcut tot pentru el, se gîndea Pulvis, dar l-am învățat că nimic nu trebuie prețuit mai mult decît reușita. La urma urmei, are dreptate. În locul lui tot așa aș face." Și Willy știa prea bine că Pulvis, ca să fie consecvent cu el însuși, nu putea să-l judece aspru.

Schimbarea care survenise între ei venea din disprețul brusc pe care-l simțea Willy față de fostul lui patron. Nu l-ar mai putea lua în serios niciodată, nici măcar din punct de vedere profesional. „Acum sînt singur", se gîndi Willy. Gîndul acesta nu-l nemulțumi, dimpotrivă.

— N-am făcut decît o singură greșeală la ziarul ăsta, spuse Pulvis, l-am subapreciat pe patron. Mi-am închipuit că pot lua direcția ziarului împotriva lui Trivès, a lui Grandier și a Prințului, lucrînd cu ajutorul unor acționari. Și patronului nu i-a plăcut de loc asta.

Cînd Willy urcă la redacție, era alt om. Acum nu mai depindea de nimeni decît de el însuși. Se gîndea să-l ajute pe Trivès, fără să i se dea cu mîinile și cu picioarele legate. Va cere și el loc în rînd cu ceilalți, nu se va mai mulțumi să fie un

simplu atu în jocul altuia. Willy știa de altfel că încă de pe acum ocupa un loc aparte la ziar, merit care-i revenea lui însuși, deoarece toți vorbeau de echipa lui.

Luă legătură cu oamenii lui prin telefon și le ceru să fie liberi a doua zi ca să ia masa împreună. Trebuia să-i pună la curent cu noile reguli ale jocului. Își rezervă o seară ca să aibă o convorbire cu Krammer. Prin Krammer, Trivès va afla că el accepta în principiu o invitație la masă.

Astfel se termină luna noiembrie. O adîncă tulburare amenința structura internă a ziarului. Intrarea lui Willy în clanul lui Trivès se făcu treptat. Evita orice prilej de discuție cu Pulvis. Dar nimeni nu se mai înșela. Dineul Trivès-Willy dăduse rezultate.

Pulvis nu mai era redactor-șef decît cu numele. Toată lumea îl evita. La conferințe, patronul se prefăcea uneori că nu-l vede, abia de-i mai spunea la revedere. Soarta lui Pulvis părea pecetluită înainte chiar de a se fi luat vreo hotărîre în privința lui.

Decreux și Léon reușiră foarte bine prima lor pagină dublă pe tema generală: *Premiul Goncourt aduce noroc laureaților săi?* Dar asta era partea cea mai ușoară din munca lor.

În ultima duminică din noiembrie, Decreux și Léon avură pentru prima oară dreptul să semneze. Așteptaseră atît de mult clipa aceasta!

În noaptea aceea de pomină, Decreux avu deosebita cinste de a fi prezentat patronului, care îi strînse mîna. Își aduse aminte de o altă noapte din luna ianuarie, cînd asista pentru întîia oară

la încheierea numărului și cînd patronul criticase și oprise primul său reportaj. Pe atunci nici nu se socotise nimerit să i se spună Omului în negru cum se numea, și acesta din urmă nu-l cinstise nici măcar cu o privire.

— Și nu vă culcați pe-o ureche, le spuse Willy. După decernarea premiului Goncourt trebuie să fiți iar la înălțime.

Capitolul XIV

Prima lui semnătură din ziar, aproape la un an zi după zi de cînd apăruse Numărul Unu. Decreux nu putea sărbători evenimentul cu altcineva decît cu Fatalitas. Claude îi înțelegea bucuria, dar avea nevoie s-o împărtășească cuiva din aceeași branșă.

De pe o zi pe alta, ziarul îi apărea sub un alt aspect. Nu mai era o lume dușmănoasă și primejdioasă. „Văzîndu-mă mereu, gîndi Decreux, fotografii au ajuns pînă la urmă să mă lase în pace, să nu-și mai bată joc de mine. Și Willy ține la mine, în felul lui."

Făcuse bine că nu-și pierduse răbdarea.

— Mi-ar face plăcere să ieșim într-o seară...

Fatalitas mormăi ceva. Acum cînd speranța lui de a-l vedea pe Decreux dat afară sau, descurajat, plecînd din proprie inițiativă, era definitiv compromisă, putea să primească. Nu-i salvezi pe oameni împotriva voinței lor.

Decreux ținea la el mult mai mult decît voia s-o recunoască. Fatalitas putea mult și bine să-l mustre, să-l ocolească, simțea că la mijloc nu era de fel o dușmănie adevărată.

— Dar să știi că ești invitatul meu, spuse Fatalitas. Sînt un salariat de lux, cotizez la pensionarea cadrelor.

Era o zi liniștită, neutră, o zi pivot între două săptămîni, între două numere. Reluîndu-și vechile obiceiuri, se duseră mai întîi de două ori la cinema.

— Luăm aperitivul la *Fouquet*, spuse Fatalitas, făcînd cu ochiul. De vreme ce ai devenit mare ziarist...

Fără să simtă nevoia s-o spună, fiecare avea chef astăzi, cînd se întorceau iarăși în localurile unde merseseră împreună de atîtea ori, să lichideze cu anul care trecuse.

— Deci ai izbutit, spuse Fatalitas. În sfîrșit, ai cîștigat prima repriză. Și din moment ce ești fericit... Ridică din umeri. La urma urmei, ce putea face? Rămaseră tăcuți, moleșiți de căldură. Fatalitas se gîndea la el însuși. Decreux se gîndea la Fatalitas.

— Și tu ai reușit, spuse el.

Fatalitas strînse paharul în mînă.

— Serios? Îl luă pe Decreux de braț. Privește-mă! Își trecu degetele pe cearcănele de sub ochi și se pișcă de obraji ca să le scoată în relief slăbiciunea. Sînt stors. Am treizeci și unu de ani și mă simt cu cel puțin zece ani mai bătrîn. Cînd vorbește de ficatul meu, doctorul e în culmea încîntării. „E un caz", spune el. Îi dădu drumul lui Decreux și-și luă paharul. Dar n-am venit aici ca să plîngem soarta mea. Să fim veseli! Și izbucni într-un rîs nervos.

Decreux, stînjenit, își plecă ochii.

— Lasă prostiile!

— Nu dau un ban pe ce cred oamenii despre mine, spuse Fatalitas cu glas tare.

De cum pleca din redacție, Decreux, fără să-și dea seama, înceta să folosească anumite cuvinte. Pentru el vulgaritatea nu era decît un al doilea limbaj. Față de alții se simțea străin chiar prin vocabular. Avea impresia că se joacă, că trișează, că se ține la distanță. Nu izbutea să se obișnuiască. Simțea cum cuvintele care nu-i plăceau i se rostogolesc în fundul gurii, cum îi atîrnă greu pe limbă, cum se formează parcă în pofida lui. Nu le putea rosti imediat, ci numai după un anumit răstimp. Lui Fatalitas, dimpotrivă, îi plăcea să-și exagereze grosolănia. Cum bea un pahar, folosea orice prilej ca să dea drumul, mai ales în localuri publice, celor mai îngrozitoare porcării. Era mai mult decît încîntat cînd îl auzea cîte o femeie, mai ales cînd aceasta dădea semne de indignare.

— Da, zise Fatalitas, clătinînd din cap, mă doare în cot.

Fiecare grosolănie, fiecare gest porcos părea un strigăt, pornit din dorința de a demonstra că era într-adevăr un individ mîrșav. După o perioadă de cochetărie care coincisese cu perioada lui de sobrietate din timpul verii, acum nu se da în lături să arboreze, chiar prin ținuta lui, semnele decăderii. La început, o făcuse pentru a sfida luxul și prostul gust al „celebrităților“ de la ziar. Acum asta îl amuza.

Firește, era o adevărată artă să ajungi să ai ciorapii așa de rupți și atîtea pete pe cravată. Iar ciorapii lui erau rupți cît se poate mai la vedere, și el înadins se așeza picior peste picior ca să scoată găurile în evidență; e-adevărat, numai

cravatele erau pătate, și niciodată haina sau puloverul. „Ce-mi pasă ?“ Plesnea din degete, rîzînd într-un chip voit insuportabil. Profita de miopia lui ca să se bage drept sub nasul celor cu care vorbea și-și încrețea pleoapele asemenea unui fluture de noapte. Învățase să fie stîngaci, așa că în zilele lui bune răsturna cel puțin o călimară, dădea drumul unui pahar plin pe un pantalon nou-nouț, stropea cu mîncare necunoscuții la restaurant și îmbrîncea femeile pe stradă. Deși avea umerii potriviți pentru statura lui, mergea cocoșat înadins și, deși sprinten, își tîra picioarele. Cînd îl vedeai te apuca disperarea, o căzătură ambulantă. Și de îndată ce nu mai era vorba de munca la ziar, făcea pe imbecilul. Devenea nesuferit, se băga în sufletul oamenilor, îi agasa, pe scurt, atunci cînd se hotăra să joace marele lui rol, nu era chip să scapi de el. Cum bea un păhărel mai mult, nu știai la ce să te aștepți. I se întîmpla să înjure un om de două ori mai înalt ca el, sau, în metrou și în autobuze, să înșface zdravăn fesele unei femei. Cînd ieșeai cu el, riscai ori să iei o bătaie în regulă, ori să fii arestat pentru atentat la bunele moravuri. Dar cea mai mare plăcere a lui, el, care din punct de vedere sexual era normal, cel puțin în măsura în care nu-i plăceau decît femeile, era aceea de a fi luat drept un pederast. Se fandosea, primea chiar să fie invitat la un pahar, îi smulgea celuilalt mărturisiri, și apoi pleca învîrtindu-se într-un picior și murmurînd: „Nu ești genul meu“ sau „Dosul meu nu-i carne de pui“. Faimoasa lui frază, pe care Decreux nu mai suporta s-o audă și care, cînd și cînd, devenea un semnal de re-

cunoaștere al celor de la ziar, un cuvînt de ordine între cei care lucrau și prietenii lor.

Simțea că se prinde tot mai mult în propriul lui joc.

Dar față de Decreux, Fatalitas nu simțea nici o plăcere să-și joace rolul.

— Dacă ai ști cît mi-i de silă să fac pe tîmpitul, spuse el încet. Rămase cîteva clipe tăcut, cu coatele pe masă. Apoi se întoarse spre Decreux. Cum de mă suporți? întrebă el cu glas răutăcios. Nu așteptă răspuns. Sigur, din pricina spiritului meu strălucitor, pentru inteligența mea vie, ascunsă în gunoaie. La dracu, inteligența!

Decreux se ridică. Poate că dacă ar mînca, beția lui Fatalitas ar mai întîrzia. Era atît de îmbibat de alcool, încît două pahare fuseseră de ajuns.

Fatalitas rînji, și rînjetul lui făcu să sară în sus pe un domn bătrîn cufundat în lectura unui ziar unde erau date rezultatele curselor de cai.

— Ți-e rușine de mine, hai? Dar e mult mai bine așa.

Decreux îl văzu cu teamă îndreptîndu-se spre ușa turnantă, dar nu se întîmplă nimic.

— Nu te încrede în mine niciodată, spuse Fatalitas. Iată de ce nu vreau să fim prieteni, de ce nu primesc prietenia pe care mi-o arăți.

Scuipă pe jos. Frigul îl făcea să redevină lucid.

— Să mergem un pic.

Erau aproape de piața-rond din Champs-Élysées.

— Poate din pricina asta m-am pus din nou pe băutură. Mi-e frică. Mi-e frică de viitorul meu. Se cutremură. Îți dai seama ce voi deveni peste douăzeci de ani? Un zîmbet ciudat, pe care Decreux nu i-l cunoștea, îi strîmbă buzele. Nu glumesc cînd îți spun să te ferești de mine. Ca să-mi păstrez locul aș fi în stare de orice. Chiar să-mi dau nevasta lui Willy sau lui Sartis. Din păcate, nu cred că le-ar plăcea!

Grădina teatrului Marigny, unde începea Rue du Cirque. „Pe ce bancă am stat?“ se întrebă Decreux. O violentă părere de rău puse stăpînire pe el. Annie. Se simți tulburat la gîndul că ar putea s-o revadă. Dar, chibzuind mai bine, era mulțumit — n-ar fi îndrăznit niciodată s-o mărturisească nimănui — că rămăsese credincios lui Claude.

Fatalitas fredona:

— Hélène... Hélène. Nădăjduiesc, spuse el liniștit, că într-o bună dimineață nebuna va dispărea! Și plesni din degete. Să dispară, să se evapore, așa, dintr-o dată. Ca și cum n-ar fi existat niciodată. Întorcîndu-se spre Decreux, spuse: Cînd sîntem împreună, toată energia mea o ia la sănătoasa! Crede cu atîta convingere că sînt un ratat, încît nu mai am nici măcar curajul s-o conving de contrariu. O strîmbătură de dezgust îi însoți cuvintele. Cînd, în sfîrșit, mi se întîmplă să mă așez la masă ca să încerc să lucrez, să visez la ce-aș dori să fac, ea vine și-mi dă tîrcoale. Vrea să facem dragoste... și toarce ca o pisică. Atunci motanul vine și se freacă de dînsa și fac împreună un duo, de-mi vine să vărs. Și o urmez în pat! Fatalitas dădu din cap. Dintre noi doi, eu sînt cel mai păcătos, și asta o face să se simtă bine. Iată de ce n-are să mă lase niciodată. N-ar putea suporta un bărbat ca lumea.

Decreux opri un taxi.

— Place de la Bourse, zise el.

— Ne certam și acum un an, desigur, dar nu

ca acum. La drept vorbind, aveam nevoie de așa ceva, provocam scene, cîteodată reluam unele din ele. Le dădusem chiar numere. Dădu din cap obosit. Și-apoi s-a petrecut ceva.

— Ziarul? întrebă Decreux.

— Da și nu.

— De ce ai început să bei?

Fatalitas ridică din umeri.

— De unde vrei să știu? S-a întîmplat mai înainte, sau după?

Pînă la restaurant tăcură. „Cînd vorbești te simți mai ușurat“, se gîndea Fatalitas... Ași, de unde!

Ridică paharul de vin și se uită la Decreux.

— Beau pentru anul prăbușirii mele și pentru primul tău an de lucru...

— Nu, spuse Decreux.

— Ce, nu?

— Asta nu-mi place de fel.

Într-adevăr, Decreux era singurul care nu voia să-l părăsească, continuînd, naiv, să aibă încredere în el. Și în seara aceea atitudinea lui nu-l enerva pe Fatalitas. Își retrăia propriul lui debut și înțelegea ce se petrece cu Decreux. Înțelegea chiar prea bine. Și nimic nu-l mai putea împiedica, acum cînd începea să guste din iluziile meseriei, să se prăbușească, să cadă în toate cursele ce i se întindeau pe drum.

Decreux ridică degetul zîmbind.

— Putem vorbi de ziar?

— Hai să vorbim de ziar, acceptă Fatalitas zîmbitor și resemnat totodată.

— Ar trebui să-mi dai sfaturi!

Nu, Fatalitas n-avea să-i dea sfaturi. Decreux să se lase în voia întîmplării, să facă ce are chef.

— Cînd vei pleca pentru un reportaj în provincie sau în străinătate, atunci te voi putea ajuta. Sînt reguli, sînt sisteme care te scutesc să-ți irosești timpul.

Decreux se gîndea.

— La drept vorbind, ce fel de oameni sînt Willy și prietenii lui? Nu era simplu să răspunzi. Făceau parte din altă lume, cu totul alta decît a lor, cu alte obiceiuri, cu alte gusturi, cu alte preocupări. Din punct de vedere politic, Fatalitas îi putea clasa. Dar lui Decreux puțin îi păsa de politică. În timpul războiului fusese prea mic ca să poată judeca lucrurile. Fatalitas nu putea să-i mărturisească lui Decreux, care n-ar fi înțeles, că alcătuise dosare personale lui Willy și celorlalți. Prea siguri de ei, vorbeau mult, și asta îi atrăsese atenția. Descoperise din ce în ce mai uimit unele lucruri grave. Dar ăsta era secretul lui. Desigur că nu lăsase fișele în Rue du Cirque. Le ascunsese undeva. Avusese și norocul să dea, chiar la redacție, de unele dovezi compromițătoare în dosarele „Afaceri în curs“. Redacția se însărcina să le claseze. Cum avea și el cîțiva prieteni, reușise să afle unele lucruri secrete din fișierul de la Prefectura de poliție. Cum nu era agent de poliție, puțin îi păsa de moravurile lor sau de faptele ce țineau de competența tribunalelor corecționale; în definitiv, nu te naști ziarist, trebuie să te fi ocupat cu ceva înainte. Nu oricine poate fi băiat de familie bună! Dar era ceva și mai grav, după părerea lui.

Dar asta nu sta scris nicăieri.

— Niște brute, spuse Fatalitas, unii mai tineri, alții mai bătrîni. Pînă acum merge. Nu e prea plăcut să lucrezi cu ei, și nici nu-mi place cine știe ce să fac pe bufonul, dar cît timp lucrurile stau așa...

— Și din punct de vedere profesional?

Fatalitas zîmbi.

— Ei dau tonul ziarului, cel puțin într-un anumit domeniu. Și în domeniul lor sînt foarte tari. Dacă Trivès ar deveni patron, n-ar mai merge așa.

Își aduse aminte de spusele lui Trivès în privința personalităților. Fatalitas se plictisise. Cum masa era pe sfîrșite, îi propuse lui Decreux să meargă la Saint-Germain des Près; trebuia să înceapă programul de noapte. Decreux nu-l putea refuza. Dar lui i-ar fi plăcut de o mie de ori mai bine să fi continuat să trăncănească.

Fatalitas, în afară de incidentul de la *Fouquet*, se stăpînise. Dar acum avea chef să bea, să înece în vin nepăsarea ce-l copleșea din ce în ce mai mult cînd nu era beat. Prefera să sufere decît să aibă senzația aceea de vid, clipele acelea cînd nu mai dorești să trăiești, cînd dacă i-ar fi spus cineva că peste cîteva ceasuri va muri, nici că s-ar fi sinchisit.

— Niciodată nu ne-am îmbătat împreună serios, spuse Fatalitas, făcîndu-i cu ochiul lui Decreux.

„Și de ce nu?“, se gîndi celălalt. „De vreme ce, oricum, Fatalitas tot se va îmbăta“... De altfel și el avea chef să bea. Și totuși, fără să știe de ce, îl cuprinse un val de neliniște.

Colindară fără să se oprească mult nicăieri. Culori, mereu alte culori, cafenele, baruri, localuri unde se dansa; Decreux îl urmărea, uluit, pe Fatalitas, care își cheltuia banii cu atîta ușurință și atît de inutil.

La cinci dimineața nimeriră într-o cîrciumă din Rue du Bac. Ultimul pahar. Seara nu fusese reușită. Decreux își amintea, ușor dezgustat, că fusese sedus de atîtea chipuri și trupuri de femei. Ar fi fost gata să le urmeze. De ce nu...

Fatalitas scutura din cap mecanic, la dreapta și la stînga.

— Ce ți s-a întîmplat? întrebă Decreux.

— Voiam să te fac să rîzi. La ziar fac pe măscăriciul. Numai pe tine nu izbutesc să te fac să rîzi.

Măscărici, măscărici, cuvîntul suna ciudat în urechile lui Decreux.

— Dar de ce faci mereu pe măscăriciul?

Fatalitas zîmbi vag, bălăbănindu-și într-una capul.

— Hei! Oprește-te! strigă Decreux. Mă apucă amețeala!

Era ora de închidere. Decreux se gîndi că în curînd va ține în mîini noul număr din *Le Siècle*, unde apăruse numele lui. Reportaj de Pierre Decreux. Și fu mulțumit că Léon era asociat la acest prim succes, că semnăturile lor apăreau alături.

— N-auzi nimic? îl întrebă Fatalitas.

Și-și clătina capul din ce în ce mai repede.

— Ce?

— Clopoțeii mei.

Cel pe care toate ziarele îl dădeau drept cîștigătorul Premiului Goncourt acceptase să-i primească pe trimișii de la *Le Siècle* în dimineața zilei cînd se decerna premiul. Decreux și Léon hotărîseră să riște și să petreacă cu el dimineața de așteptare. Oricare ar fi fost rezultatul, tot le mai rămînea o săptămînă. Fotografiile le puteau lua eventual de la agențiile de presă. Aveau întîlnire de-abia la unsprezece, dar hotărîră să-l ia pe Z. pe nepusă masă.

Astfel că, pe la nouă, sunară la ușă. Z. veni el însuși să le deschidă, în halat și neras. Decreux se dădu puțin îndărăt. Léon, care avea aparatul pregătit, aprinse reflectorul mai înainte ca Z. să fi putut protesta.

— Pentru albumul dumneavoastră de familie, zise Decreux, zîmbind.

— Dar ați venit mult prea devreme, îi dojeni Z.

— Devreme? se miră cu nevinovăție Decreux. Și se întoarse spre Léon. Nu mi-ai spus tu ora nouă?

— Nu, tu mi-ai spus, îl contrazise Léon.

Din vorbă în vorbă, ajunseră în biroul lui Z. Léon își puse sacul uriaș într-un colț al încăperii.

— Ia uită-te în carnetul tău, îl îndemnă Decreux.

Dar Léon n-avea nimic notat. Decreux se lovi peste frunte.

— Acum îmi aduc aminte! Eu am notat întîlnirea! Scoase un carnet și-l întinse victorios lui Z... Vedeți: ora nouă!

Uită să precizeze că-și notase ora exact înainte de-a urca scările.

— M-am înșelat probabil, zise Z.

Acum nu mai era nimic de făcut. Trebuia s-o înghită. Îi părea rău că primise la el acasă ziariștii în dimineața aceea. Editorul lui era de vină, căci îi recomandase să fie binevoitor cu presa.

Z. își făcu toaleta și se putu rade în liniște numai fiindcă avea de-a face cu niște începători. Rămași singuri în biroul care servea și drept dormitor, Decreux și Léon scotociră peste tot; așa luară primul contact cu personalitatea victimei. După cît văzuseră, apartamentul era cam sărăcăcios.

— Premiul Goncourt o să-i prindă bine, șopti Léon.

Primiră să bea cîte o ceașcă de cafea, dar se folosiră de acest prilej ca să ceară permisiunea de a asista la gustarea pe care autorul o lua dimineața.

— E oare necesar? întrebă Z.

Îmbrăcat cu un costum nou-nouț, pe care și-l cumpărase desigur pentru fericita împrejurare, căci victoria lui părea neîndoielnică, Z. nu avu curajul să lupte împotriva protestelor celor doi, care în ochii lui nu erau decît niște tineri. Se miră de vîrsta lor.

— Cum devii ziarist?

— E o chestiune de temperament, îl lămuri Decreux.

Pe măsură ce se apropia momentul dării rezultatului, Decreux și Léon simțeau cum simpatia lor pentru Z. crește. Acesta nu încerca să le joace comedia scriitorului favorit al Premiului Gon-

court. Era un om simplu, care rămînea simplu. Da, își cumpărase costumul săptămîna trecută.

— S-au dus aproape toate economiile noastre pe el.

Primele lui trei cărți se vînduseră normal, adică nu se vînduseră.

Telefoane, prieteni care veneau să afle cum se simte.

Apoi fu rîndul editorului: după ultimele știri, totul mergea bine. „Am și comandat prăjiturile..."

— De ce cred cu toții că sînt îngrijorat? Dacă nu iau Premiul, pierd doar banii și speranța de a trăi cîțiva ani fără griji.

— Fii sincer, îl întrerupse soția.

Z. zîmbi sfios. Văzînd că Decreux nu lua note, își deschise inima cu toată încrederea, iar Decreux se bucura de materialul pe care domnul Z. i-l furniza cu nevinovăție.

— Soția mea are dreptate. Premiul mai înseamnă și altceva. E extraordinara șansă de a trece de la o mie la o sută de mii de cititori și apoi scrisorile care nu vor întîrzia să vină, contactul cu un public real, nu cu cîțiva amatori. În afară de aceste satisfacții ale amorului propriu, mai contează și faptul că viitoarea carte va fi citită și ea de zeci de mii de oameni. Atunci trebuie să scrii cu foarte mare simț de răspundere. M-am gîndit mult la toate acestea. Atîta vreme cît scriitorul nu e citit decît de cîțiva, nu interesează ce a ales să povestească. Este liber. Cei care-l citesc îi seamănă. E vorba de o preferință precisă pentru cutare sau cutare lucru. Dar zece mii de cititori reprezintă un fenomen: legătura care-i unește este mai vagă. Vreau să spun legătura care există între ei cînd se hotărăsc să cumpere noua ta carte. Cu cît cărțile unui autor se vînd mai mult, cu atît acesta are datoria să fie serios, căci prin seriozitate se vor găsi, se vor descoperi el și publicul lui. Ceea ce-i unea pe cei o mie de cititori ai primei cărți putea să nu fie decît o anumită calitate a stilului sau un anumit fel de a gîndi. La o sută de mii de cititori nu mai ai dreptul să oferi numai atît. Z. zîmbi. Dacă scriitorul vrea să se odihnească, să se amuze, posibilitatea de a scrie ce vrea îi stă la îndemînă, cu condiția să tipărească în tiraj limitat, ca să nu-și dezorienteze cititorii. Să fie un fel de paranteză, astfel încît nimeni să nu se poată înșela. Și chiar dacă el socotește cartea drept foarte importantă pentru opera lui, chiar dacă o prețuiește foarte mult, tot așa trebuie să procedeze.

— Dar sînt și scriitori, spuse Decreux, al căror unic scop este să amuze.

— Foarte bine. Nu sînt pentru seriozitate cu orice preț. Dar felul meu de a gîndi nu se împacă cu această preocupare.

Decreux citise cartea lui Z. și-i plăcuse. Claude o aprecia și mai mult decît el. Decreux se întreba cum de era cu putință ca Z., un om atît de lipsit de relații, să fie distins cu un premiu literar ce se bucura de o mare publicitate.

— Un membru din juriu l-a convins pe editorul meu să înceapă o campanie în favoarea mea. Genul meu fiind foarte deosebit de al ultimilor premiați, el crede că sînt oarecare șanse, adică din punct de vedere literar locul pe care-l ocup în ge-

nul acesta mă indică. Au voit să facă din mine un scriitor populist[1]. O definiţie care nu spune mare lucru. Şi nu ştiu de ce, este un cuvînt care multora nu le place. Dar eu îl accept. De fapt, vorbesc numai despre ce ştiu.

Z. se sculă şi-l conduse pe Decreux pînă la fereastră. O grădină publică mică şi săracă, asemeni unei răni deschise în carnea caselor şi a străzilor, împrejmuită de cealaltă parte a bulevardului, cu un grilaj scund.

— Parisul, iată ce cunosc. Şi din Paris, cartierul ăsta, cu străzile lui, cu intrigile lui limitate în spaţiu şi timp — o viaţă obişnuită în care munca este totul, şi o muncă rareori îndrăgită. Mai sînt şi ziarele, războaiele; dar ceea ce se petrece în lume nu există aici. Viaţa unui băiat de vîrsta dumitale înseamnă trei cinematografe, cîteva cafenele, un dancing nu prea grozav, vînzătoarele de la magazinele universale, pe care le pîndeşti la ieşire, necunoscuta care în toate dimineţile coboară din metrou între opt şi patruzeci şi opt şi patruzeci şi cinci. Într-o zi poate vei îndrăzni s-o urmăreşti ca să afli unde locuieşte. Dar va trebui să ieşi de la lucru înaintea ei. Şi poate că nu vei izbuti niciodată.

Acum domnul Z. vorbea din plăcerea de a vorbi, şi nu ca să uite de zbuciumul său lăuntric.

— Mă întreb dacă îţi dai seama ce noroc ai...

— Eu, noroc?

[1] Scriitorii aparţinînd curentului populist (iniţiat în 1930 de L. Lemonier şi A. Thérive) îşi propun să zugrăvească în operele lor viaţa păturilor mijlocii şi sărace ale populaţiei.

Decreux se simţi stingherit de tonul amar cu care rostise cuvintele. Z. se prefăcu a nu fi observat întreruperea.

— Ai cea mai frumoasă meserie din lume.

Decreux acceptă formula lui Z., faimoasa formulă care constituise atîta vreme jocul lui cu Fatalitas. Se gîndi: „Da, e cea mai frumoasă meserie." El, Pierre Decreux, avea cea mai frumoasă meserie din lume. Îi plăcea cum sună cuvintele.

— Călătoreşti sau vei călători, continuă Z. Vieţile oamenilor se vor deschide în faţa dumitale. Evenimentele îţi vor apărea neprelucrate, aşa cum cititorul nu le vede niciodată. Vei avea conştiinţa varietăţii, a diversităţii, a simultaneităţii care pentru ceilalţi constituie un lux, lux de care nu izbutesc să se bucure decît ca de un lucru ce nu le aparţine. Există oare un mijloc mai sigur de îmbogăţire interioară decît cel de a îmbrăţişa o meserie care, prin însăşi natura ei, să te silească să-ţi măreşti mereu cîmpul de acţiune al conştiinţei?

— Dar cititul, zise Decreux, dar scrisul!

— Îmi iei apărarea, frumos din partea dumitale. Dar în afară de cazul cînd ar fi un geniu universal, scriitorul nu face decît să adauge un document bibliotecii într-adevăr ideale, aceleia care ar trebui să ne asigure posesiunea lumii, a prezentului, a trecutului şi a viitorului ei. Şi adesea scriitorul nu adaugă nici măcar un document original, ci un amănunt. E de ajuns totuşi ca să-l justifice ca scriitor.

Se aşezară din nou şi aşteptară, în timp ce Léon îşi desfăşura firele, urca tijele de aluminiu care trebuiau să ţină lămpile. „Da, o meserie

frumoasă, se gîndea Decreux, care-ți îngăduie să te introduci așa, pe neașteptate, în intimitatea oamenilor pe care nimic nu te îndreptățea să crezi că-i vei întîlni vreodată."

Momente de îndelungă tăcere, pe care nu îndrăzneau să le întrerupă nici Decreux, nici Léon. O așteptare care nu mai avea sfîrșit. Dar așteptarea, în loc să-i enerveze, îi amorțea. Frămîntarea atît de puțin vizibilă a lui Z. îi cuprindea cu încetul și pe ei. Nici nu se mai gîndeau la reportaj. Și ei doreau ca domnul Z. să ia Premiul Goncourt.

Telefonul sună. Z. șovăi cîteva clipe, înainte de a ridica receptorul. Léon îl viza, așteptîndu-i surîsul fericit. Dar nu se ivi nici un surîs. Alb la față, Z. se uita peste capetele lor la soția sa, care apăruse în prag. Prea nervos, Léon apăsă fără să vrea pe declanșator.

— N-am avut decît patru voturi, șopti Z.

Decreux și Léon se priviră.

— Fir-ar al naibii! se înfurie Decreux.

În cîteva secunde băgară toate lucrurile în sac.

— Cine l-a luat? întrebă Decreux.

Fiindcă Z. nu răspundea, repetă întrebarea. Își dădu seama că țipase. Z. îl privi mirat. Își trecu mîna încet pe frunte. Din cauza nădușelii părul său rar i se lipise în șuvițe.

— Nu mai știu, spuse el. Ba da, cred că l-a obținut *Un caz de forță majoră.*

Ușa de la intrare fu trîntită violent. Decreux și Léon coborau scările în goană. Ajunseră gîfîind pe trotuar. Noroc că stația de taxi nu era departe.

Nu-și veniră în fire decît atunci cînd se așezară.

— Am uitat să ne luăm ziua bună, spuse Léon.

Era doar o simplă constatare. Dar gîndul că plecaseră în grabă, că fugiseră, nu-l chinui pe Decreux decît o clipă.

— Dă-l naibii! Acum Z. nu ne mai e de nici un folos.

Îi fu ciudă că zisese așa ceva, și nu-și mai descleștă fălcile pînă cînd sosiră în piața Gaillon. Desigur, se vorbise despre cartea lui Georges. Dar Decreux îl cunoștea prea bine pentru a crede că putea avea șanse.

— Ar fi putut să-mi dea de veste, dobitocul! La ce mai e bună prietenia? Acum îi era frică. Reportajul lor pornise prost. Din fericire, Georges le îngădui să cîștige timpul pierdut.

Cînd ajunseră în fața restaurantului Drouant, forfota era în toi. Decreux se simți ușurat. Premiatul era așteptat. „E în stare să nu vină", se gîndi Decreux. Tot ce se întîmplase i se părea nemaipomenit. Georges luase Premiul Goncourt! Nu-i venea să creadă că era adevărat.

Printre prieteni erau mulți care-l cunoșteau pe Georges, lucraseră cu el. Decreux îl recunoscu, căci fusese o dată la un pahar cu el și cu Fatalitas, pe Serge, fostul mare reporter de la *Le Cri*, care acum lucra la un cotidian de dimineață.

— Te ocupi de premieri acum? întrebă ironic Decreux.

Serge se uită în jurul lui fără entuziasm.

— E pentru prima oară! Dar cum tot am prins de veste și cum Georges îmi este prieten, am

mîncat aceeaşi pîine mai bine de un an de zile... Îl cunoşti şi tu, cred.

— Da, spuse Decreux.

Serge îl trase deoparte.

— Ascultă, e mai bine să nu ne punem bețe în roate. Sîntem întrucîtva concurenți, dar ne putem înțelege ca să nu facem aceleaşi lucruri. Noi doi am putea încerca să-l smulgem din haita asta de reporteri. De vreme ce-l cunoaştem, să profităm.

Decreux şovăi, dar socoti că un simplu „da" nu-l angaja cu nimic. De fapt îl voia pe Georges pentru el.

Zburlit, neras, cu un pulover negru cu gulerul răsucit, premiatul Goncourt coborî năucit dintr-un taxi. Fu recunoscut de îndată şi numai datorită faptului că era atît de înalt reuşi să nu fie stîlcit. Zărindu-l pe Decreux, îi zîmbi şi-şi făcu loc prin mulțime ca să ajungă pînă la el.

— Dormeam dus, cînd editorul meu, ca lovit de streche, fu cît pe ce să spargă uşa. Liliane era la plimbare cu puştiul. Am plecat fără să-i pot da de veste. Dacă ai putea da o fugă...

— Fără discuție, acceptă Decreux.

Mulțimea îi despărți, căci fiecare reporter căuta să atragă atenția premiatului. Călcai peste reflectoarele fierbinți, te încurcai prin cablurile de radio. Apoi o uşă se închise în urma lui Georges.

— Au să facă o mutră, cînd îl vor vedea venind în halul ăsta! spuse Serge. I-ai cerut o întîlnire?

— Nu, răspunse Decreux.

Premiul Goncourt dat unui ziarist care făcuse un reportaj asupra premiului Goncourt. Situație foarte interesantă.

— Ar trebui să i se ceară să facă un reportaj despre propriul lui premiu, zise Léon.

— Eşti genial! strigă Decreux. Fără îndoială, pentru asta a venit aici.

Îşi aminti deodată de ceea ce îl rugase Georges. Nu-i fu uşor să se descotorosească de Serge, iar peste o jumătate de oră îi aducea vestea Lilianei, care începuse să se teamă că soțului ei i se întîmplase ceva.

Decreux îl trimise pe Léon să facă fotografii la cocteilul dat de editură. Liliane nu voia să se ducă din pricina copilului, dar mai ales pentru că se temea să nu-l mai recunoască pe Georges.

— Acum cînd e celebru, spunea mereu, simțind față de această celebritate o instinctivă reticență. Şi apoi nu sînt destul de frumoasă ca să doresc să mă arăt în lume.

Decreux rămase cu ea. Cunoştea apartamentul, dar i se păru că-l descoperă din nou. Nu se mai gîndea la Georges ca mai înainte.

— Are oare ceva în lucru? întrebă el.

Liliane îi arătă două caiete negre.

— N-a voit să-mi citească nimic. Găseşte că nu-i destul de bun.

— Şi ce-o să faceți cu atîția bani?

Liliane roşi.

— Aş vrea să ne mutăm, acum avem copilul...

Răspunzînd unei temeri pe care Liliane n-o formulase, dar care i se citea limpede pe față, Decreux spuse dintr-o dată:

— N-o să se schimbe din cauza asta. Şi chiar dacă... nu pentru multă vreme.

Liliane îi zîmbi, mulțumindu-i. Fireşte, atîția bani, succesul, era extraordinar. Dar ea ar fi pre-

ferat ca romanul să fie căutat și fără Premiul Goncourt. Se gîndea: „Înainte de a tulbura viața oamenilor, ar trebui să le ceri consimțămîntul."

Cînd Georges se întoarse, însoțit de Léon, se lăsa noaptea. N-avea timp decît să se schimbe, trebuia să ia masa cu editorul său; mai avea și patru articole de scris și i se cereau informații pentru cel puțin zece ziare.

— Mîine vreau să dorm și să lucrez toată ziua, spuse Georges. Veniți poimîine dimineața, dacă vreți. Două ore e de ajuns?

Decreux și Léon se uitară unul la altul, apoi se porniră pe rîs.

— Nu de două ore avem nevoie, ci de două zile. *Le Siècle* îți va consacra mai multe pagini.

Georges se strîmbă.

— Asta numai ca să-ți fac un serviciu. Pe oricare altul l-aș fi refuzat. Nu-mi place ziarul ăsta.

— Dacă-ți închipui că mie-mi place, zise Decreux.

Firește că lui îi plăcea...

— Veniți, spuse Georges. O să vedem.

Luară un taxi, care se opri mai întîi în fața locuinței editorului, apoi Decreux și Léon se duseră la ziar istoviți de ziua lor de lucru. Léon dădu filmele la developat. Fatalitas moțăia în biroul lui Willy, cînd Decreux veni să prezinte raportul, adică să spună ce făcuse.

— Trivès dorește să te vadă. N-aș vrea să fiu în locul tău. E plicticos să faci articole despre prieteni.

— De ce? întrebă Decreux.

Fatalitas își încreți ochii, rîzînd pe înfundate. Se deschise ușa. Trivès, care se pregătea să treacă

prin birou, se opri cînd dădu cu ochii de Decreux.

— Vești bune?

— Așa cred, zise Decreux. Cum îl cunosc bine pe premiat, voi putea face ceea ce plănuiesc.

— Nu-mi place de loc că e vorba de un prieten de-al tău, începu să-i explice Trivès. Mi-i teamă să nu te simți stînjenit, să nu pui prietenia pe planul întîi și ziarul pe planul doi. Noi avem nevoie de fotografii indiscrete, cît mai indiscrete. Te simți în stare să le obții de la el?

— Firește, răspunse Decreux fără șovăire.

— În sfîrșit, știi ce ai de făcut, încheie Trivès. Documente luate cît mai pe viu. O dată iese și Premiul Goncourt din obișnuit! Nu-mi dați lucruri poleite. Parisul întreg face haz de barba de trei zile cu care a venit la Drouant. Vreau să se vadă deslușit pe fotografii fiecare firișor din barbă. M-ai înțeles, nu-i așa?

Decreux înțelegea vag. Dar nu prea îi făcea plăcere. Fatalitas sări deodată de pe fotoliu.

— Iată ce vrea să spună Trivès! îi strigă el lui Decreux. Și, scoțînd grohăituri sălbatice, începu să se scarpine pe spate, să-și bage degetele în nas, să strivească sub unghii păduchi imaginari.

Trivès rîse de se cutremurară geamurile.

— Exact, îi spuse el lui Decreux. Exact așa! Să se vadă omul! Decreux se sili să zîmbească. Nu prea știa cum să-i ceară lui Georges să pozeze în fața obiectivului, băgîndu-și degetele în nas. Înainte de a ieși din birou, Trivès îi ceru lui Willy să i-l trimită pe Léon. „Începuse prea fru-

mos, se gîndi Decreux. Adevăratele dificultăți abia acum aveau să se ivească.

— Trivès vorbea serios, spuse Willy, de îndată ce se închise ușa.

— Știu, răspunse Decreux.

— Și ce ai de gînd? îl întrebă cu ipocrizie Fatalitas.

Decreux ridică din umeri, ca să evite răspunsul. Niciodată nu voise să vadă lucrurile sub acest aspect. Dar de data asta trebuia într-adevăr să aleagă.

În timp ce Léon era în sfînta sfintelor, adică în biroul lui Trivès, Decreux zăbovi în vestibul. Peste cîtva timp veni și Léon.

— Nu știu ce are Trivès cu Georges; dar parcă nu-l prea are la stomac.

— Ce ți-a spus?

— Să nu te las să fii sentimental. Să nu umbli cu mănuși, să nu dai îndărăt în fața fotografiilor ridicole.

Cît se poate de plictisiți și unul, și celălalt, ieșiră din redacție. Nu face să te necăjești, vor vedea ei miercuri ce e de făcut. Și miercurea veni mai repede decît se așteptaseră.

Claude fusese categorică: să nu țină seama de Trivès, să facă un reportaj atît de bun, încît să nu se observe lipsa unor fotografii. Dar ei îi venea ușor să dea sfaturi. Nu ea avea să aibă de-a face cu Willy și cu Trivès. Și Pierre știa foarte bine că situația lui la *Le Siècle* depindea de acest reportaj.

Fatalitas credea că era tot atît de primejdios să-i cedeze cu prea mare ușurință lui Trivès, ca și să-i reziste. „Trebuie să simtă că te costă, că

te supui împotriva voinței tale. Ceea ce îl interesează este revolta ta, dacă găsește posibilitatea să te constrîngă, să te zdrobească. E atît de evident, încît poate nici nu-și dă seama c-o face. Dar o face ca și cum ar fi pe deplin conștient. Trebuie să procedezi în așa fel încît să nu-i dezamăgești și să le dai exact atîta putere asupra ta, cît să se prindă în laț."

Decreux consideră raționamentul lui Fatalitas prea întortocheat. Vedea lucrurile mai simplu: ca să fie pe placul lui Trivès, trebuia să-l trădeze pe Georges. Trădare era poate un cuvînt prea greu: nu i se cerea, firește, o fotografie a premiatului Goncourt făcînd dragoste. Dar, fără a exagera lucrurile, o fotografie urîtă sau ridicolă, luată în așa fel încît să sublinieze grotescul, însemna tot trădare. Căci, în fața unui aparat de fotografiat bine mînuit, un om este fără apărare. Băiatul ăsta drăguț, Léon, fusese totuși format de Sartis: în fața lui Georges o să-și aducă aminte de cele învățate. Sadismul lui de fotograf va mătura repede simpatia. Decreux era cu atît mai convins, cu cît el însuși simțise bucuria asta ciudată, făcînd reportaje. De altminteri, nu-i numeau ei „victime" pe cei pe care trebuiau să-i fotografieze? Oamenii celebri, care au obișnuința să pozeze, se pot încă apăra observîndu-se mereu în raport cu poziția obiectivului. Dar Georges va avea încredere. Nu vor trebui decît să-i servească minciuna cunoscută ca să obțină orice vor voi, minciuna de care se serviseră de atîtea ori: „Nu vă temeți, nu facem fotografia pentru ziar. E pentru albumul dumneavoastră de familie." Și aproape de

fiecare dată imbecilii se lăsau păcăliţi. „Veţi avea o amintire.“ Şi ei credeau. Bieţii naivi! Erau atîtea şmecherii: să faci fotografia fără să vizezi, uitîndu-te în altă parte, să pretextezi că lampa a pornit singură, dacă ai nevoie de reflector... Orice mijloc era bun.

Miercuri. Léon venise să-l caute pe Decreux. Georges locuia pe Saint-Germain des Près.

— Ei, întrebă Léon, ce facem? La urma urmei, tu îl cunoşti. Dar îţi este cu adevărat prieten?

Chiar dacă Georges nu-i era cu adevărat prieten, Decreux dorea atît de mult să-i fie, încît refuza să facă o deosebire între cele două situaţii. Georges mai dormea cînd sosiră.

— Au să-l omoare! exclamă Liliane. Fie-vă milă, lăsaţi-l să se mai odihnească.

Nu erau grăbiţi.

— Fă-i o fotografie în timp ce doarme, îi spuse Decreux lui Léon. O să-i facă plăcere. Am voit întotdeauna să ştiu cum arăt cînd dorm.

Liliane îl lăsă pe Léon să intre în cameră. Léon nu luă o fotografie, ci douăsprezece. Tot filmul. Îi furară lui Georges, din toate unghiurile, taina fiinţei lui adormite. Ieşiră din încăpere fără să-l trezească.

„Treabă bună, se gîndi Decreux. Dacă le-ar vedea Trivès — ar fi tare mulţumit.“

În ziua aceea, lucrară mai bine de patru ore. Ascultător, Georges se lăsă pe mîna lor.

— De vreme ce *Le Siècle* plăteşte, spuse Decreux, o să ne folosim de ocazie şi o să-ţi scoatem portretul în chip gratuit în toate poziţiile.

Liliane se va bucura, desigur, să aibă fotografiile astea.

Peste trei zile Decreux şi Léon istoviseră şi imaginaţia lor şi răbdarea lui Georges, pe care, la început, ideea de a fi mereu urmărit de două umbre de la răsăritul pînă la asfinţitul soarelui îl amuzase. Dar încăpăţînarea lui Decreux îl plictisi pînă în cele din urmă, la fel de mult ca şi lăcomia pe care o citea neîncetat în cei trei ochi ai lui Léon, îndreptaţi mereu asupra sa. Decreux ghici clipa cînd Georges va izbucni. I-o luă înainte cu cîteva ceasuri. Tot aşa de istoviţi şi unii şi alţii şi la fel de mulţumiţi că nu se vor mai vedea, că nu vor mai fi obligaţi să trăiască alături. Se duseră să ciocnească ultimul pahar. Aparatul fusese strîns în teaca lui de piele.

— Din cauza voastră am trăit un adevărat coşmar, zise Georges. Acum visez şi noaptea că mă urmăreşte cineva cu un uriaş aparat fotografic.

Cu un fel de plăcere nesănătoasă, Decreux descoperise în Georges un om pe care nu-l cunoştea. În trei zile aflase despre el mai mult decît din februarie trecut, cînd se întîlnise pentru întîia oară cu el. Avea material pentru un articol extraordinar. Cît despre fotografii, aveau tot: Georges dormind, spălîndu-se pe dinţi, bărbierindu-se, dînd de mîncare fiului lui, alergînd ici-colo pe la negustorii din cartier, în faţa unui teanc de hîrtii de cinci mii de franci, apoi gol pînă la brîu, la baia turcească, cu un şervet în jurul şoldurilor, făcînd gimnastică, sărutînd-o pe Liliane pe gură... O serie atît de completă, încît erau sătui pînă în gît de chipul acesta: aproape cinci sute de foto-

grafii. Pînă şi omul de la laborator, care văzuse destule, era uimit.

— Nu uiţi ce mi-ai promis, spuse Georges. Îmi arăţi fotografiile care vor intra. Acum, cînd mă gîndesc la tot ce aţi făcut, mă cuprinde frica.

Decreux se strădui să zîmbească cît mai prietenos.

— Şi cînd te gîndeşti, urmă Georges, că aţi muncit atît pentru patru sau cinci fotografii! Nebunie curată! Mi-aţi făcut farmece, zău aşa, de abia acum încep să mă trezesc.

Se despărţiră. Era într-o sîmbătă după amiaza. Decreux şi Léon se duseră la ziar să pună un pic de ordine în materiale. Erau clişee greşite, clişee dublate. Acum cînd făcuseră tot, cînd îşi dovediseră lor înşişi de ce erau în stare, nu le mai rămînea decît să aleagă fotografiile destinate lui Trivès. Ora adevărului. Cele mai bune erau, fireşte, cele ce nu vor putea apărea. Mereu aceeaşi ispită.

În sala de redacţie pustie, îşi înşirară pe masa cea mare toate planşele cu clişee şi unele fotografii mărite. Priveau tăcuţi şi oarecum pierduţi în faţa acestor fotografii în dezordine.

— Ce facem? întrebă Léon.

Erau mîndri de munca lor. Nu le mai era de ajuns să ştie că era bine ce făcuseră. Aveau nevoie de complimente. Dar erau acolo lucruri atît de intime...

— Dacă dosim fotografiile, spuse Léon, Willy va afla. N-are decît să compare cu registrul laboratorului.

Fuseseră cît se poate de imprudenţi, de uşurateci.

— Nu eram obligaţi să facem toate astea, mărturisi Léon.

— Nu, nu ştiu ce ne-a apucat.

Se uitară unul la altul. Din orgoliu o făcuseră, din orgoliu nu dădeau îndărăt. Ar fi fost prea stupid, la urma urmelor, să-şi saboteze propriul lor reportaj.

— Şi apoi, spuse Decreux, sînt lucruri pe care nu le vor putea pune în ziar. Oricum, e o gazetă serioasă.

— Fireşte. La drept vorbind nu riscăm mare lucru dîndu-le tot ce am făcut.

— Bine, dar avem şi noi un cuvînt de spus cu privire la publicarea fotografiilor. De vreme ce i-am dat cuvîntul lui Georges că-i arăt ce va fi ales... ştii bine că numai cu această condiţie a acceptat să ne vadă...

— Atunci? întrebă Léon.

Decreux mai şovăia. Dar era aşa de mulţumit de el...

Da, Willy era în redacţie. Se duseră să-l vadă şi-i aduseră toate fotografiile. Apoi aşteptară părerea lui. Cu lăcomie, şeful informaţiilor răsfoia clişeele. Cei doi băieţi lucraseră al dracului de bine. Niciodată Sartis nu şi-ar fi dat atîta osteneală.

— Sînt totuşi fotografii care nu pot apărea, îi atrase atenţia Decreux.

— Fireşte, spuse Willy. N-ai nici o teamă.

Decreux îşi luă preţiosul reportaj şi se duse să-l închidă sub cheie. Aştepta acum nerăbdător

seară următoare, noaptea încheierii numărului. „După asta, mă vor angaja“, se gîndi el.

Cînd Decreux și Léon aduseră fotografiile în biroul lui Trivès, patronul se afla acolo. Trivès se uita la reportaj. Știa de la Willy că era excelent. Decreux suferi puțin din pricina rîsetelor lui Trivès. Își băteau joc de Georges, de prietenul lui. Dar remușcările se spulberară în fața reacției Omului în negru. Acesta merse pînă acolo încît îi felicită, lucru extrem de rar. Acum Decreux știa cu adevărat, pentru prima oară, că *Le Siècle* era ziarul lui.

Scrisese un articol foarte lung, Trivès nici nu-și dădu osteneala să-l citească.

— Fotografiile sînt prea bune, e vina ta. Niciodată nu s-a văzut un premiat Goncourt pozat astfel.

Decreux aștepta plecarea Omului în negru ca să-i vorbească lui Trivès despre făgăduielile făcute lui Georges.

— Nu pune chestia asta la inimă, îl consolă Trivès. E o convenție. Promisiuni de felul acesta nu se țin niciodată. Unde am ajunge dacă ar trebui să cerem permisiunea de a vorbi despre ei tuturor oamenilor despre care vorbim?! Gazetăria n-ar mai fi cu putință.

În cursul nopții Decreux încercă să schimbe cîteva din fotografiile alese. Dar Willy îi dădu să înțeleagă că nu era cuminte să compromită, pentru cîteva scrupule, uriașul beneficiu al acestui reportaj:

— De altminteri, e cea mai bună publicitate pe care i-o poți face. Chiar dacă nu va fi prea mulțumit la început, va fi obligat s-o recunoască. Toată lumea va vorbi despre aceste fotografii.

Decreux mai încercă să discute cu Trivès. Acum cînd nu se mai putea face nimic, îl apucase panica. Trivès îi spuse scurt:

— Ia ascultă, dacă nu voiai ca aceste fotografii să apară, n-aveai decît să nu le iei!

Reportajul asupra noului Premiu Goncourt apăru pe trei pagini. Semnătura lui Decreux era în caractere groase. Dar era o catastrofă. Cititorii nu puteau decît să izbucnească în rîs în fața personajului care li se prezenta. „Niciodată nu voi mai îndrăzni să-l văd pe Georges, gîndi Decreux.“

Cînd îl întîlni pe Fatalitas, acesta veni grav să-i strîngă mîna.

— Acum putem fi iarăși prieteni. Ești tot așa de netrebnic ca și mine.

Capitolul XVI

De cîteva săptămîni se vorbea mult despre comprimări de personal. Dar stagiarii cîștigau așa de puțin, toți patru la un loc mai puțin decît un fotograf sau un reporter, încît nu erau prea îngrijorați de zvonurile acestea. „Nu dîndu-ne pe noi afară au să facă economii.“

Dar cînd în ziua de 17 decembrie Decreux intră în biroul lor, înțelese după fețele lor plouate că se întîmplase ceva.

— Paul s-a certat cu Willy, spuse Christiane. Deoarece sosise primul, s-a instalat în biroul lui

ca să citească ziarele. Willy a răcnit și a spus că, oricum, stagiarii n-au să-l mai plictisească multă vreme...

Din cauza geamurilor murdare, chipurile lor păreau și mai palide. Se uitau unul la altul, înțelegînd dintr-o dată cît de mult se obișnuiseră împreună. De un an erau la *Le Siècle*. Asta însemna sute și sute de pahare băute împreună la *Bastos*, sute de ceasuri petrecute împreună, ceasuri în care își împărtășeau speranțele, temerile.

O frază spusă de Willy fusese de ajuns să le distrugă echilibrul. Decreux nu făcea decît să repete: „Fir-ar al naibii! Fir-ar al naibii!" Aceeași întrebare și-o puneau cu toții: „Au să ne dea afară pe toți patru?" Fiecare spera să fie el excepția. Afară de Decreux, care nu mai putea cere nimic de la tatăl lui, ceilalți telefonaseră persoanelor grație cărora ajunseseră să lucreze aici. Se simțeau izolați în frămîntarea lor. Străini deodată unul de altul, ca și cum orice urmă de prietenie ar fi încetat să mai existe, fiecare accepta ușor posibilitatea de a fi singurul care să rămînă la *Le Siècle*.

Își măsurau propriile lor șanse, le cîntăreau și pe cele ale colegilor lor, îmbărbătîndu-se reciproc cu ipocrizie.

— Mai e vorbă! Tu ești mai bine văzut decît mine..., spuneau, ca să audă afirmîndu-se contrariul.

Fiecare își închipuia că pe bună dreptate el e cel care trebuie să rămînă, pentru talentul pe care-l are, pentru relațiile sale, pentru nevoia de a-și cîștiga, chiar prost, existența.

A părăsi *Le Siècle* însemna pentru fiecare o catastrofă.

Adeseori Willy le ceruse să găsească idei, subiecte de reportaj la Paris. Dar ei nu-și prea dădeau seama ce putea interesa publicul și, după cîteva încercări neizbutite, se mărgineau să aștepte. Totuși, în dimineața aceea, Decreux se hotărî să citească atent ziarele, să găsească un subiect „fotografic".

O informație îi reținu atenția: era vorba de un pictor care, pentru prima oară după treizeci de ani de cînd lucra, acceptase să deschidă o expoziție. Pînă acum, nimeni nu-i văzuse tablourile: nu fusese niciodată mulțumit de el însuși. Ceda numai la stăruințele prietenilor, care voiau în felul acesta să-i permită să scape de mizeria înspăimîntătoare în care trăia.

Avînd sentimentul că-i trădează pe ceilalți stagiari, Decreux tăie articolul și se duse la Willy.

— Aș putea să vă vorbesc? Cred că mi-a venit o idee. S-ar putea face poate o fotografie bună.

— Și puștii au început să aibă idei! zise Willy, zîmbind.

Decreux îi întinse informația tăiată din ziar. Neliniștit, aștepta răspunsul. Și apoi, se simțea tare prost în biroul acesta, de frică să nu se repeadă iar vreun fotograf la el.

— De ce nu, spuse Willy. La urma urmelor, n-o să dea faliment jurnalul din cauza asta, și dacă tipul este fotogenic...

Se uită în carnetul în care își nota adresele.

— Știu un fotograf care n-are de lucru. Aș vrea să-i dau posibilitatea să încerce. Telefonea-

ză-i din partea mea şi spune-i lui Trivès că ai ceva în vedere. Nu te grăbi.

Fericit, Decreux ieşi de la ziar, fără să mai treacă prin biroul lui. N-avea poftă să-i vadă pe ceilalţi. Va telefona de la *Bastos* şi va aştepta ora dejunului ca să-şi ia paltonul.

Se gîndea: De vreme ce mă lasă să lucrez, înseamnă că n-au intenţia să mă dea afară. Şi Willy se purtase cordial cu el.

Fixă o întîlnire cu fotograful pentru a doua zi. Pictorul n-avea telefon, se vor duce să-l vadă în cursul dimineţii.

După-amiaza fu mohorîtă. Stagiarii n-aveau chef de nimic. Lui Decreux îi era ciudă că începuse iar să spere. Amabilitatea lui Willy nu dovedea nimic.

Gérard fu punctual. Sosi la *Le Siècle* la ora zece. Decreux îl aştepta. Se duseră să ia o a doua gustare de dimineaţă la *Bastos*, pentru a face cunoştinţă şi a vorbi despre reportajul lor.

— Ar putea fi de o pagină, spuse Decreux.

Înalt, slab, cu părul des tăiat scurt, Gérard, deşi avea o mutră tristă, flecărea cu vioiciune.

— Willy e un tip de treabă. Pînă acum mi-a dat de mai multe ori de lucru. Mi-a promis că o să mă angajeze la *Le Siècle* şi ştiu că mă pot încrede în el. Un om ca el... Gesturi mari subliniau cuvintele. Dacă ne-am spune tu, ar fi simplu. Ce vîrstă ai?

— Douăzeci şi doi de ani, spuse Decreux.

Gérard dădu din cap.

— E bine s-o începi de tînăr. Eu am douăzeci şi opt.

Apoi ieşiră. Era foarte frig. Gérard avea maşină.

— O amintire din timpurile fericite cînd lucram cu Willy pe cînd el era reporter. Lucram adesea în echipă.

Lui Decreux îi era somn şi se lăsă legănat de amintirile fotografului. Toată noaptea se întrebase, el şi Claude, ce aveau să facă dacă-l dădeau afară.

Pictorul locuia pe strada Vercingétorix, într-un cartier de artişti. Un rînd de cocioabe scunde, zugrăvite în culori vii, afară de aceea în care locuia pictorul pe care îl căutau şi care părea cea mai dărăpănată.

Le deschise o femeie bătrînă.

— Am putea să-l vedem pe domnul Loumène?

— Soţul meu lucrează. Dar dacă vreţi să intraţi, domnilor, mă duc să-l anunţ.

Decreux se mira întotdeauna cînd vedea că nimeni nu-i întreabă cine sînt, mai ales în casele sărace. Numai oamenii cu vază se baricadau, păreau neîncrezători, se purtau grosolan.

„Loumène e nebun. Îşi închipuie că pictează." Fusese cunoscut ca un desenator frivol şi uşuratic la începutul secolului, şi apoi, într-o bună zi, renunţase şi se închisese în atelierul lui de pe strada Vercingétorix, unde şi locuia. Tăcerea se lăsase asupra lui. Cîteva luni fuseseră de ajuns ca să fie uitat.

— Stai acolo, domnii nu sînt oameni răi...

Un zîmbet extraordinar, aşa cum nu mai văzuse Decreux vreodată, lumină fugitiv chipul răvăşit al pictorului.

— M-am retras în 1925. Am descoperit deodată că nu mai puteam trăi stînd pe scaun. Şi cum e cam ridicol să desenezi în picioare, m-am apucat de pictat. Şi fiindcă voiam să fac ceva serios, am părăsit ziarele unde lucram. Aveam patruzeci de ani...

Din nou zîmbetul acela, faţa aceea atît de frumoasă, de la care Decreux nu-şi putea lua ochii. Loumène avea o privire atît de fericită şi atît de maliţioasă...

— Înţelegeţi, spuse el cu simplitate, sîntem obligaţi să trăim din ce cîştigă nevastă-mea. Munceşte cu ziua ca să-mi îngăduie să lucrez. Loumène mîngîie cu mîna lui nervoasă umărul nevestei lui. Asta trebuie s-o spuneţi. Fără ea... de treizeci de ani n-am vîndut nici măcar un desen, nici măcar un tablou...

Nu-şi termină fraza.

Loumène era un om scund, şi, în ciuda celor şaptezeci de ani ai lui, părea neobişnuit de robust. Îşi ţinea genunchii depărtaţi, vorbea încet, sprijinindu-se în coate, cu faţa brăzdată întoarsă spre Decreux. Purta pălărie fără nici o formă, o haină de catifea care nu mai avea o culoare precisă, pantaloni din postav militar şi era încălţat cu nişte saboţi plini de paie, încît părea venit din altă lume.

Ziariştii îşi păstraseră pardesiile. Atelierul nu era încălzit. Decreux trebuia să facă un efort ca să nu arate că-i e frig. Geamlîcul, unde bătea soarele, era ud. Foarte încet, gerul de cu noapte se înmuia.

— Datorită unui ziarist am intrat la *Le Rire*. Cît eram de intimidat cînd am prezentat primul

desen! Directorul l-a măsurat cu un centimetru ca să-mi dea apoi 7,50 franci!

Pe furiş, Decreux privea atelierul. Părea că de treizeci de ani nu mai intrase acolo nici un obiect. Mirosea a bătrîneţe, a sărăcie. Mai mult decît a sărăcie, a mizerie neagră. Bucăţi de pînză erau întinse pe frînghii.

Loumène surprinse privirea ziaristului.

— De multă vreme nu mi-am putut cumpăra pînze adevărate. Pictez şi eu pe ce pot.

În vorbele lui nu se ghicea nici amărăciune, nici suferinţă, nici dorinţa de-a-ţi vîrî cu tot dinadinsul sub ochi mizeria în care trăia. Lui Loumène toate acestea i se păreau lucruri fireşti. Explica liniştit, fără să se plîngă, fără să-i pară rău de ceva.

— Am cunoscut pe toţi oamenii mari. Pe Renoir [1], care mă punea să-i invit modelele la masă, ca să le poată reţine pînă după amiază. Pe Matisse [2] şi pe Rouault [3] la Luvru, care ne striveau pe noi, nişte bieţi „copişti".

La masa unde lua note, Decreux de-abia îşi distingea scrisul, atît era de întuneric în acea parte a atelierului.

— Pe mine nu mă deranjaţi, dar mă duc să iau masa. Am năravuri de om bătrîn.

Pasionat din fire, Decreux simţi pentru bătrîn o bruscă şi impetuoasă prietenie. Da, prietenie. Şi această prietenie era alcătuită şi din admiraţie

---

[1] *Auguste Renoir* (1841—1919), remarcabil pictor impresionist francez.

[2] *Henry Matisse* (1869—1954), cunoscut pictor francez, gravor, litograf şi sculptor.

[3] *Georges Rouault* (1871—1958), pictor francez expresionist.

și dintr-un respect pe care nu-l mai simțise față de nimeni. Ar fi dorit ca Loumène să-și dea seama de ceea ce simțea el.

Cu o bucată de pîine și cu o cratiță albastră în mînă, Loumène își termină prînzul în cîteva minute.

— La vîrsta mea nu-ți prea este foame. Mai înainte, eram lacom. Dar mîncarea te împiedică să lucrezi.

Veni și timpul să se întoarcă la redacție. Aveau să revină pentru a lua fotografii.

— Firește, spuse Loumène, îmi rămîne acum destul de puțin timp ca să ajung unde aș dori să ajung. Dar îmi face bine să stau de vorbă. Primesc puține vizite.

Le ceru totuși să nu vină prea tîrziu după amiază. Nu avea lumină electrică. La ce folos, de vreme ce el picta la lumina zilei, iar nevastă-sa se ducea la lucru dis-de-dimineață. Așa că se culcau la șapte seara.

Decreux nu era îngrijorat: Loumène avea un cap minunat, iar decorul, atelierul acela cu pînzele întinse pe frînghie care aducea a magazin de vechituri, era foarte fotogenic. Uluitoare poveste, povestea omului acestuia! Fotograful era uimit la culme.

— Hai să luăm un grog, zise el. Sînt mort de frig. Dacă stai mai mult acolo îngheți de-a binelea.

Decreux cumpără un pachet de țigări. Cînd să plătească, cu biletele de o mie de franci mototolite în mînă, avu o clipă remușcări îngrozitoare de felul cum își cheltuise mereu banii.

Și totuși, ce bună fu prima țigară! Cum se poate trăi fără lumină electrică? se întreba el, zău, cum se poate trăi fără lumină electrică?

— Cînd ne mai ducem? întrebă Gérard.

— Mîine, nu?

Fotograful îl însoți pînă la ziar. Decreux nu putea alunga din minte chipul lui Loumène, care îl urmărea. Îi raportă entuziast lui Willy prima lui întîlnire cu pictorul.

— E un tip formidabil!

Gérard aprobă.

— Și apoi, are un cap într-adevăr expresiv.

— Atunci e în regulă, spuse Willy. E bine cînd îți place subiectul pe care-l tratezi.

Decreux ar fi voit să treacă mai repede ziua. De abia aștepta să se ducă iar la pictor, să-l audă, să-l vadă. Dar în același timp, era cît se poate de îngrijorat: oare picturile erau bune? Și dorea din inimă ca Loumène să aibă talent, chiar geniu.

Galeria unde expunea pictorul se afla pe malul stîng al Senei. Decreux anunță că nu se va întoarce la ziar: de pe strada du Bac se va întoarce acasă. O după-amiază liberă. Dar în loc să se ducă glonț să vadă picturile, se trezi că bate străzile prin cartierul Madeleine. Amîna momentul cînd va trebui să judece efortul nemăsurat al lui Loumène. Căci nu se va putea opri să nu judece, și această idee îl stingherea. Ce calitate avea el să declare că îi plac sau nu, așa, la prima vedere? Și ce foloase puteau avea, fie numai în proprii săi ochi, aprecierile pe care le-ar formula? Nu din umilință gîndea așa, ci fiindcă își dădea seama

că felul lui de viață îl așeza de partea cealaltă a baricadei: de partea celor de care Loumène, prin izolarea lui, se lepădase.

Cumplită mizerie. Calificativul „cumplită" i se păru exact, căci el îl făcea să înțeleagă de ce se simțea atît de stingherit, clipă de clipă, acum cînd știa că oameni ca Loumène existau. Cum să poți îndura asemenea soartă?

Decreux se gîndea fără să vrea că povestea ar fi încă și mai frumoasă dacă Loumène n-ar avea talent. Dar se indignă de faptul că, măcar o clipă, dorise asta. Totuși, justificarea pictorului nu era cuprinsă în întregime în acțiunea lui de a picta?

Decreux trecu de mai multe ori pe lîngă intrarea expoziției. Trebuia să fie bună. În numele cărei dreptăți? N-ar fi putut spune.

O fată, puțin cam grasă, stătea la o masă pe care era deschisă o carte. Decreux semnă citeț. Loumène va afla că a venit.

Din datorie profesională, trebuia să pună întrebări. O dată mai mult își dădu seama că meseria putea să-i slujească de paravan pentru interesele lui personale. Începuse să uzeze ca de o armă de calitatea lui de jurnalist.

— Se pare că-i un om ciudat, spuse fata. De altminteri nici n-a venit la deschiderea expoziției.

Decreux nu se putu abține să nu spună că-l cunoștea pe pictor.

— Sînt mulți vizitatori? întrebă el.

Fata strîmbă din nas.

— Priviți.

Nu era decît unul.

— Toți bătrîni. Credeau că Loumène murise.

Decreux rîse și el. Îi păru rău însă; rîsul lui fusese un răspuns dat vitalității fetei, complicității lor de oameni tineri.

— Și dumneata ce părere ai?

— Părerea mea... Și adăugă: nu vezi pe pînzele lui decît același și același lucru.

Decreux îndrăzni în sfîrșit să pătrundă în sală. Avea impresia că e indiscret.

Într-adevăr, toate tablourile aveau aceeași temă: o pereche. Dar puteai oare spune că se asemănau? Ca și cum două momente din viața unei perechi ar putea fi vreodată identice! Decreux fu mai ales uimit de culorile folosite. Culori interiorizate, în afară de gama ce mergea de la negru la un cenușiu-albăstrui, pictorul, după cît se părea, nu mai folosea nici o altă culoare. Și totuși, celelalte culori existau și ele, dar parcă nu în tabloul propriu-zis, ci în interiorul personajelor, avînd alte dimensiuni. Și parcă aceeași oboseală, de care nu știai spune dacă e datorată unei bucurii sau unei tristeți, străbătea toate tablourile, aruncînd punți între ele. Puteai, fără să te înșeli, stabili ordinea în care fuseseră pictate. Trecînd de la o pereche la alta, aveai senzația că simți cum trece, material, timpul.

Decreux simți dintr-o dată nevoia să rămînă singur, singur, însă înconjurat de oameni, de oameni care nu știau.

— Ce părere aveți? întrebă fata.

— Ce aș putea spune! exclamă Decreux.

Faptul că era adînc tulburat nu-l privea decît pe el. Și simți o mînie ascunsă împotriva fetei, în timp ce-i surîdea.

— Cînd sînt vesel, lucrez. Cînd sînt trist, corectez...

Cu picioarele depărtate, cu fața umbrită de pălărie, cu mîinile aspre și vînjoase strînse una în alta, cu trupul puțin dat pe spate, părînd și mai scund în camera cu tavan înalt, Loumène vorbea amuzat de el însuși.

Ceea ce-i împărtășise Loumène nu era decît pentru el, Pierre Decreux: iată de ce nici nu îndrăzni să-i spună pictorului că-și îngăduise să-i vadă expoziția. Și apoi, pictorul n-avea nevoie să cunoască fețele celor care fuseseră emoționați de pictura lui.

— Dacă-i ceva aproximativ bun în tot ce am făcut, se va găsi un original care le va achiziționa după moartea mea.

Cu un gest arătă maldărul de pînze, de mape în care zăceau trei mii de desene nevăzute încă de nimeni.

Simțeai la nevastă-sa și admirație și uimire. Părea că nu înțelege prea bine pentru ce își sacrificase treizeci de ani din viață. Dar nu dădea nici un semn de revoltă împotriva asprimii lui Loumène, împotriva dorinței lui de muncă, de perfecțiune, care nu avea să le îngăduie niciodată să se odihnească.

Decreux și Gérard plecară, biruiți de frig. Vor mai reveni ca să ducă pînă la capăt reportajul.

Cu cît Decreux îl vedea pe Loumène și se lega de el — simțind altceva decît o simplă simpatie — cu atît era mai obsedat de răspunderea ce-i revenea. De fapt nu depindea decît de el ca să-i dea pictorului posibilitatea să-și vîndă cîteva tablouri, publicîndu-i fotografia în ziar. Gîndul că, datorită lui, Loumène ar putea scăpa de mizerie și de sărăcie pentru o vreme îl umplu de mîndrie în primul moment. Oricît de neînsemnat era, avea în mînă această putere. Și era adevărat: deși tirajul era încă slab, *Le Siècle* influența moda literară, artistică. Ziar scump: cititorii lui erau oameni bogați.

Dar după răbufnirea asta de orgoliu, Decreux începu să fie abătut. Față de ceea ce era el, răspunderea i se părea prea mare. Reportajul asupra Premiului Goncourt îi arătase ce urmări putea avea lucrul pe care îl făcea. Dacă lumea avea să-și bată joc sau nu de Georges, asta nu putea înrîuri totuși cu nimic felul cum se vindea cartea. Dar de astă dată faptele lui puteau avea urmări asupra vieții particulare a unui om care, pînă atunci, nu însemnase nimic pentru el.

I se părea înspăimîntător ca el, Pierre Decreux, abia la douăzeci și doi de ani, stagiar la *Le Siècle*, să poată avea atîta influență, atîta putere asupra vieții unui om ca Loumène. Gazetăria nu însemnase niciodată pentru el altceva decît un joc. Dacă-i dăunase lui Georges, îi dăunase numai pe plan personal, în legătură cu ideea pe care și-o făcea despre el și despre prietenia lor. Cu Loumène era altă situație. Cum avea oare dreptul să-și asume o asemenea răspundere? Dacă ar fi fost posibil, Decreux ar fi cedat reportajul altcuiva. Se simțea prost față de Loumène. Gîndul că pictorul i-ar putea rămîne dator îl jignea. Încă o dată scara valorilor era răsturnată.

Pe cît cu putință, Decreux se ferea să se ducă la ziar. Acolo domnea o atmosferă de îngrijorare, de enervare. Fiecare aștepta cu neliniște momentul

cînd se va afla lista celor daţi afară. Şi amenințarea nu plana numai asupra stagiarilor.

— Decreux, Trivès vrea să te vadă.

Willy îi făcu un semn amical cu ochiul înainte de a închide uşa biroului. Decreux se aştepta la tot ce putea fi mai rău. Cu inima strînsă, bătu la uşa redactorului-şef. Chipul lui Trivès era grav.

— Ştii de bună seamă că patronul cere să se facă economii de crăciun. Trebuie să-i dăm cîteva capete. Şi nici nu vindem destul ca să ne îngăduim să ţinem patru începători la ziar. S-a examinat îndelung situaţia fiecăruia dintre voi. Trivès rămase tăcut cîteva clipe. Nu trebuia să-ţi spun încă, dar să rămînă o taină între noi, nu-i aşa ? S-a decis că tu eşti singurul care ai stofă de ziarist. E rîndul tău acum să justifici încrederea care ţi se acordă. Nu te lăsa pe tînjală. Eşti unul dintre cei mai tineri aici, trebuie să faci de zece ori cît alţii, să te faci indispensabil prin zelul tău. Trivès zîmbi. Iată ce voiam să-ţi spun.

Aiurit de bucurie, Decreux se întoarse în biroul stagiarilor.

— De ce voia să te vadă ? întrebă Christiane.

— Fleacuri. Voia să-mi vorbească de articolul despre pictorul meu.

Lui Trivès nu-i plăceau situaţiile neplăcute. Ceilalţi stagiari aflară prin scrisoare recomandată că nu mai era nevoie de serviciile lor. În plicuri se afla şi cîte un cec, un cadou, ca să nu fie prea trişti de sărbători.

Despărţirea între cel care rămînea şi cei care erau daţi afară se făcu fără multe vorbe. Nu mai era nimic comun între ei.

— Să ne mai vedem, n-ar avea nici un sens altfel...

— Fireşte, ne dăm un telefon una din zilele astea.

— Vom putea lua masa împreună din cînd în cînd.

Strîngeri moi de mînă. Decreux îşi luase un aer grav, dar bucuria răzbătea prin masca lui de ipocrizie. Acum cînd se hotărîse, nu le mai putea suporta prezenţa. Îi amintea mereu că se făcuse o alegere, că fusese preferat.

Cîteva ceasuri fuseseră de ajuns pentru ca Paul, Christiane şi Jean-Michel să devină străini de ziar, care continua să existe şi fără ei.

În timp ce rînduiau prin sertare, îşi alegeau hîrtiile, scrisorile, obiectele pe care le luau, Decreux, tăcut, nu năzuia decît să se afle iarăşi singur cu noile lui preocupări.

Băură ultimul pahar, îşi făcură noi promisiuni că se vor revedea, iar el se întreba ce-l putuse împinge să-i găsească simpatici. De pe acum nu mai aveau nimic să-şi spună.

Lui Decreux îi era ciudă că se simţea atît de vesel. Nu izbutea încă să creadă că, din punct de vedere profesional, era mai bun decît ceilalţi. Atunci, de ce îl salvase Trivès ? Decreux nu voia să-şi amintească de reportajul asupra Premiului Goncourt. Ar fi dorit ca hotărîrea lui Trivès să fi avut altă cauză.

Vorbind la redacţie cu Fatalitas, îi mărturisi nedumerirea sa.

— M-am întrebat şi eu, spuse Fatalitas. Cred că sînt două motive. Mai întîi Trivès te cunoaşte

mai bine. Trimițîndu-te așa de des să faci lucrări oarecum speciale, s-a stabilit între voi un fel de complicitate. Ceilalți n-aveau de-a face decît cu Willy. Pe tine Trivès se obișnuise să te vadă în biroul lui. Și apoi, firește, a fost povestea cu Georges, reportajul tău despre Premiul Goncourt.

— Dacă socotești tot ce au făcut ceilalți, iese mai mult decît la mine. Și aveau lucruri bune. Dacă ar fi avut și ei un subiect important...

Fatalitas îi curmă vorba.

— Nu-i vorba de asta. Firește, dacă reportajul tău n-ar fi făcut nici doi bani... Dar pe Trivès nu-l interesează cum lucrezi. Îți dai și tu seama.

Decreux începu să cugete cu toată seriozitatea. Voia să fie sincer. Era pentru prima oară cînd pomeneau despre întîmplarea aceea.

— Nu-mi dau prea bine seama, spuse el în cele din urmă. Oare pentru că am profitat de faptul că Georges era un prieten, ca să iau cîteva fotografii?

Fatalitas dădu din cap.

— Nu-i vorba nici de asta. Te-au dus. Sper că acum ai învățat că nu trebuie să scrii despre un prieten, sau despre cineva care-ți este simpatic, dar care nu place ziarului.

— Chiar atunci cînd nu-i nici o primejdie?

— Există totdeauna, pentru că nu ești niciodată stăpîn pe materialul pe care-l aduci. Totdeauna se poate alege fotografia cea mai urîtă, cea mai proastă, și stilizatorii pot să-ți travestească intențiile. Și asta este valabil nu numai cînd e vorba de prieteni. Așa că, vezi, cînd te apuci de ceva, ai întotdeauna de ales.

Trecură de clădirea ziarului și se întoarseră la *Bastos*.

— Da, urmă Fatalitas. Este o alegere de făcut și asupra căreia trebuie să te întrebi cînd începi orice reportaj, orice anchetă. Sau te hotărăști să aduci tot, să dai tot la ziar, fără să-ți pese de chipul în care va fi utilizat, așa cum face Willy, Sartis, Krammer, sau cenzurezi materialul. Dat fiind spiritul ziarului la care lucrezi, scoți afară tot ce poate fi utilizat împotriva oamenilor pe care îi stimezi, pe care-i respecți, tot ce e împotriva ideilor tale.

— Dar atunci ești necinstit față de ziar!

— Și cum e mai bine? Să fii canalie și să meriți complimentele lui Willy?

Decreux nu voia să se lase convins.

— Asta nu se poate totuși întîmpla prea des.

Fatalitas rînji.

— O dată din două în perioadele bune. Dar este singurul mijloc ca să faci în chip cinstit meseria asta idioată. Mi-ai vorbit de pictorul tău. Sînt mai multe feluri să scrii povestea lui.

— Bunăoară felul meu, spuse Decreux.

— Da, zise Fatalitas, zîmbind, al tău. Dar povestea ar putea fi axată pe faptul că nevastă-sa muncește de douăzeci și cinci de ani ca să-i dea posibilitatea să trăiască, iar el, împins de un orgoliu criminal, n-a voit să arate nimic, să vîndă nimic pînă astăzi.

— Dar de vreme ce ea consimte...

— Consimte, desigur, și asta-i nemaipomenit. Dar ar fi deajuns cîteva fraze meșteșugite pentru ca publicul să judece cu totul altfel, iar pictorul să devină un monstru.

— Bine, dar în cazul ăsta nu se mai poate face nici un reportaj.

— Toate se pot face dacă bagi de seamă și alegi materialul. La un cotidian e altă situație, cu excepția subiectelor politice. N-ai vreme să bați cîmpii. Există și acolo un anumit fel de a vedea lucrurile și nu poți să scrii altfel, dar îți scrii tu articolul pînă la capăt, și în cel mai rău caz nu ți-l publică. Dar aici, patronii vor să dea un ton actualității, așa că trebuie să fii de o mie de ori mai atent. Apoi sînt și fotografiile. Chiar dacă acestea deformează realitatea, chiar dacă prin alegerea care s-a făcut se falsifică realitatea, textul nu trebuie să le contrazică. Cititorul n-ar mai înțelege. Dacă însoțești un fotograf care lucrează cu rea credință, ești tras pe sfoară. Contrariul este adevărat. Iată de ce Willy încearcă să impună la ziar o echipă omogenă de reporteri și fotografi.

— A fi un bun ziarist...

Fatalitas îl întrerupse.

— Desigur, ceea ce ai făcut tu cu Georges. Dar fără să vrei. Asta-i tot hazul. Nu te gîndeai că se vor publica fotografiile. Te amuza să-i dai de lucru unui fotograf, să-l conduci, să-i dai ordine, să-l faci să lucreze după ideile tale. A fi un bun ziarist pentru reportaje informative la ziar ca al nostru, deci un bun reporter, înseamnă să nu dai prioritate sentimentelor personale cînd e în joc ziarul. Optica o determină distinșii noștri directori și redactori-șefi în secret, pentru motive care nu au nici în clin, nici în mînecă cu simplul adevăr.

— Dar la un cotidian?

— E mai rar să nu fii de loc de aceeași părere cu cele preferate de ziar. Sau atunci activitatea ta nu mai este de acord cu părerile tale. Să fii cinstit înseamnă deci să nu deformezi evenimentele, să nu pui nimic de la tine, fie ca să iasă cum vrei tu, fie ca să iasă cum vrea ziarul. Și asta nu-i ușor. Ajungi să fii cu desăvîrșire deformat.

— Ce făceai la *Le Cri?*

— Călcam în străchini. Nu mă interesa dacă plac sau nu. Mi se întîmpla să refuz unele subiecte.

— Dar acceptai să le facă altcineva.

— Dacă domnul Decreux începe să facă pe moralistul... zise Fatalitas.

Era timpul să se ducă la ziar. S-ar fi putut să-i caute cineva. Nu se simțiră bine cînd fură singuri în fostul birou al stagiarilor.

— Știu un exemplu minunat care arată cîte feluri există de a prezenta același fapt, continuă Fatalitas. Sînt trimis într-o bună zi pentru un mic fapt divers. O femeie fusese reclamată. Se îmbăta și nu purta de grijă celor șase copii ai săi. Copiii erau plini de jeg, pradă păduchilor și muritori de foame. Vecinii erau revoltați. Din întîmplare eram la rotativă cînd sosi telegrama. Mă duc să-l văd pe șeful informațiilor. Ne indignăm cu toții în cor. Ne-am fi putut mulțumi să reproducem telegrama cu un comentariu adecvat. Ceva cam în genul: „Cînd se va lua hotărîrea să se aplice maximum de pedeapsă împotriva călăilor de copii?" Etc... Dar cum aveam poftă să mă plimb nițeluș cu mașina, cer să mă ocup serios de acest caz. Ajung acolo.

Normal ar fi fost să dau de o muiere îndrăcită. Nu, am fost bine primit. O casă de la periferie, curată. Mi-am spus că femeia a avut grijă, că i-a fost frică, a pus totul în ordine, și-a spălat copiii ca lumea ca să facă o impresie bună. Lucrurile pe care le aflam se sistematizau în mintea mea. Soțul ei lucra la Paris. Își cumpărase o motocicletă, după ce se născuse ultimul copil. Desigur, ca să cîștige două ore de somn. Și pentru un muncitor, două ore de somn mai mult înseamnă uneori cîțiva ani de viață în plus. Dar asta nu era optica mea. Nu intra în felul meu de a vedea lucrurile, nici să încep să înjur asigurările sociale, dar pentru un alt ziar decît *Le Cri* era material pentru un articol bun. O ocazie de a denunța o dată mai mult scandalul cu alocațiile familiale, adică să bați în legile sociale. Cu banii cu care ar fi trebuit să îngrijească de nenorociții de copii, tata își cumpărase motocicletă, iar mama lor bea. Ca să-și facă mendrele, muncitorii trîntesc la copii unul după altul, și după aceea au nerușinarea să se plîngă, să ceară mărirea salariilor. Ochii strălucitori ai lui Fatalitas îl stinghereau pe Decreux. Nu acesta era însă punctul meu de vedere, căutam altceva. Cînd te gîndeai bine, vedeai că explicația asta nu se potrivește. N-aveai decît să te uiți la femeia aceea ca să-ți dai seama de adevărata problemă. Firavă, neajutorată, incapabilă din punct de vedere fizic să facă față gospodăriei, istovită de spălatul rufelor, cu doi copii bolnavi din șase cîți avea, trăind într-un zgomot asurzitor de strigăte, de certuri, de scaune trîntite de către copiii care se jucau, se dă-

duse bătută. Fetița cea mai mare, care n-avea decît zece ani, nu putea s-o ajute îndeajuns. Atunci se pusese pe băutură, era adevărat. Băutura era un stimulent fără de care s-ar fi prăbușit, fără de care într-o bună zi n-ar mai fi avut curajul s-o ducă mai departe. Cît despre bani — nu izbutea să se descurce: chiria scumpă, părinți de ajutat, cheltuieli cu medicii, cu tratamentele. Fără să-și dea seama cum, banii lipseau mereu. De bună seamă că nu citea săptămînalele feminine...

Toate astea nu-l prea impresionau pe Decreux. „N-avea decît să nu mai facă copii“, se gîndi el. De fapt datorită educației pe care o primise era înclinat să sufere numai pentru cauze nobile. Nenorocirea banală nu-l mișca, nu-i spunea nimic. Poate că dacă ar fi avut-o în fața ochilor pe femeia aceea, ar fi priceput. Dar așa, considera întîmplarea drept un caz special și sordid.

— Am uitat să-ți spun că era însărcinată, spuse Fatalitas.

— Nu se săturase cu șase copii?

— Asta am întrebat-o și eu.

Fatalitas se simțea din nou tot așa de stingherit ca atunci. Dar femeia nu găsise întrebarea lui indiscretă. Așa era ea. Așa-i spusese doctorul după ce-i dăduse o palmă amicală peste fese. Amîndoi soții se hotărîseră să nu cruțe banii și să se ducă la un ginecolog, la Paris, pentru că găseau că-i prea mult un copil pe an. Rîzînd, doctorul îi spusese că era deosebit de fecundă și că multe femei ar fi dorit să fie ca dînsa. Nu, nu era nimic de făcut. Femeia nu prea era la curent cu lucruri de felul acesta, fusese

crescută de călugărițe, dar auzise totuși vorbindu-se de o anumită metodă... Medicul rîsese de dînsa: nu servește absolut la nimic. Atunci o întrebase pe asistenta socială care-i dădu lămuririle necesare. Dar probabil că ea sau soțul ei încurcaseră datele...

— Femeia asta era cu desăvîrșire idioată, spuse Decreux.

Fatalitas se sili să rămînă calm. Nici nu răspunse.

— Am vrut să-ți spun, încheie el, că am scris un articol în care i-am luat apărarea. După toate probabilitățile, o nouă naștere avea s-o dărîme. Și așa era prea mult, cu șase copii, ce ar mai fi fost cu al șaptelea? De ce o femeie ca ea și atîtea ca ea n-ar avea dreptul să aibă numărul de copii pe care-l vor, pe care sînt în stare să-i crească? Asta era unica problemă. Era oare vorba de părinți denaturați? Haida, de, ce glumă sinistră! Dar din motive de cu totul altă natură, care corespundeau cu o anumită atmosferă politică, se dezlănțuise o mare campanie de presă, și toată lumea se năpustise asupra părinților, învinuindu-i, cerînd să fie urmăriți cu toată severitatea, să li se ia copiii, mă rog, să le transforme viața într-un adevărat iad. Femeia era nevoită să-și facă cumpărăturile la mai mulți kilometri de casă, căci vecinii o înjurau pe stradă, negustorii nu voiau să-i mai vîndă. În grădinița din fața casei lor se aruncau gunoaie.

Fatalitas rămase cîteva clipe tăcut.

— În cele din urmă, i-au lăsat în pace. Asistenta socială a depus mărturii în favoarea ei.

Dar în mahalaua lor lumea tot îi arăta cu degetul.

„Morala, se gîndi Fatalitas. Sînt prea multe morale." S-ar fi putut scrie o teză asupra acestei povești simple. Morala înseamnă să te poți purta ca o canalie, chiar fără să-ți dai seama, chiar atunci cînd n-ai intenția să te porți așa.

Cel care redactase telegrama agenției era fără îndoială de bună credință. Avînd însă atîtea altele pe cap, nu avusese timp să verifice toate informațiile. Și era normal să se încreadă în aparențe. După cum normal era și pentru ziare să reproducă telegrama, însoțind-o de comentarii nu mai puțin sincere. Asta în cazul cel mai bun, cînd toată lumea ar fi fost de bună credință. El, Pella, pentru că avusese poftă să facă o plimbare cu mașina, ajunsese să-și dea seama de adevăr. Avea cu ce să se mîndrească, zău așa! Dar dacă *Le Cri* ar fi fost împotriva controlului nașterilor, ar fi trebuit să lase baltă articolul. Așa că, și atunci cînd nu vrei să induci în eroare, ai toate șansele să nimerești alături de adevăr, chiar relatînd cea mai banală întîmplare. „Afurisită meserie! gîndi Fatalitas, dacă nu ești în stare să-ți astupi urechile, dacă n-ajungi să nu-ți mai pese de consecințele ce decurg din fiecare articol..." Fatalitas oftă. Ca să fii un reporter care aduce bani ziarului, nu trebuie să ai nici o părere. Atunci nu riști să fii, de pe o zi pe alta, în conflict cu ziarul la care lucrezi. Căci și în cazul cînd părerile tale coincid cu cele ale ziarului, ele nu pot fi întru totul identice. Așa te prinzi în horă și apoi cedezi mereu.

Decreux căută privirea lui Fatalitas. Trebui să facă o sforțare ca să aducă iarăși vorba despre chestiunea care-l rodea.

— Tu crezi cu adevărat că m-am purtat ca un porc cu Georges?

Fatalitas rîse scurt.

— Ai căutat, desigur, să împiedici ca fotografiile să apară. Dar ar fi trebuit să te gîndești că nu trebuiau luate. Și poate că nici n-ai încercat destul de energic... De altfel nu prea aveai cum.

Fatalitas se simți foarte obosit. De ce trebuia el să judece?

— Dacă te împotriveai, îți primejduiai locul. Și pînă la urmă tot ar fi fost publicate. Pe Trivès l-a atras următorul joc: scrupulele tale să nu fie destul de puternice ca să te facă să-ți riști situația, și totuși destul de puternice ca întîmplarea să te roadă. Tipi ca Sartis și Krammer nu-l amuză. Prea îi știe capabili de orice. Dar pe tine i-ar plăcea să te pună în situația de a face orice, știind că vei suferi, că vei face ce ți se va cere, revoltîndu-te împotriva ta. De asta te ține.

O cumplită frică retrospectivă puse stăpînire pe Decreux.

— Îți dai seama ce-ar fi fost pentru mine să fiu dat afară?

— Firește, răspunse Fatalitas.

Cine altul mai bine decît el putea înțelege asta?

Dar lui Decreux nu putea să-i pară într-adevăr rău de ceea ce făcuse. Așa cum îi spusese și lui Claude, pentru ei doi acceptase. Oare fericirea lor nu era lucrul cel mai de seamă? Dar cînd va avea legitimația de ziarist, cînd va avea posibilitatea de a-și asculta conștiința, atunci o va asculta. La drept vorbind, nu era chiar așa de grav.

— Mi se pare nu știu cum gîndul că n-o să-i mai vedem pe aici, spuse Decreux.

Lipsa Christianei — frumusețea ei făcuse așa de mult parte din viața lor zilnică — îl mira.

— Dar de fapt nu-i regret cu adevărat. Oare sînt atît de egoist?

Fatalitas ridică din umeri.

— Ți-a fost prea tare frică să fii dat afară, asta-i tot.

— Important, zise Decreux, este faptul că tu ai rămas.

— Asta da, spuse ironic Fatalitas.

De acum încolo nu se va mai putea vorbi despre „stagiari". Grupul lor nu mai exista. După această primă selecție, Decreux se găsea în aceeași situație ca și ceilalți, făcea și el parte din vechea gardă. Îi veni deodată chef să vadă ce se petrece în redacție. Lăsîndu-l pe Fatalitas, ieși din birou.

În culoar dădu peste Léon, care-l duse pînă lîngă centrala telefonică. Era un loc izolat, singurul unde-și puteau vorbi în siguranță.

— Ia spune-mi, ce-i cu individul ăsta, cu Gérard?

— E un prieten de-al lui Willy, spuse Decreux.

— Fotografiile lui sînt grozav de proaste! La laborator au încercat tot ce s-a putut, dar cînd fotografiile nu-s clare, n-ai ce-i face!

— Oh, fir-ar să fie! zise Decreux.

Toată bucuria îi pierise. Cu ce drept tipul ăsta îi sabotase reportajul? Aşteptă cu nerăbdare ca fotografiile să fie mărite ca să se ducă aşa, ca din întîmplare, în biroul lui Willy.

Acesta se strîmbă cînd văzu probele.

I le întinse lui Decreux. Era o catastrofă. Nimic nu mai rămînea din nemaipomenita atmosferă din cartierul Vercingétorix. Léon lucra de zece ori mai bine.

— Ce facem? întrebă Willy.

— Daţi-mi un alt fotograf.

— Eşti sigur că e un subiect bun?

Decreux nu şovăi.

— E un subiect foarte bun. Iar din punct de vedere al textului se poate face un articol minunat.

Willy se strîmbă. Clasă fotografiile într-un dosar.

— N-aş prea vrea să-ţi dau un alt fotograf.

Cum Decreux îl privea fără să înţeleagă, Willy îi zîmbi:

— Ascultă, haide să bem ceva.

Ridică telefonul şi o înştiinţă pe telefonista de la centrală:

— Dacă întreabă cineva de mine şi e urgent, cheamă-mă, ştii dumneata unde.

Willy şi fotografii constituiau clientela unui bar american, *La Belle Epoque*. Era un local discret, frecventat noaptea de dame „din lumea bună". Ziua, nu veneau decît ziariştii de la *Le Siècle*.

— Am să-ţi cer un serviciu, zise Willy. Renunţă la ideea ta. N-o să-ţi pară rău.

— Dar povestea e interesantă.

Willy ridică din umeri.

— Nu-i vorba de asta. Orice subiect poate deveni o poveste interesantă.

Un moment de şovăială, dar Willy era sigur că Decreux va înţelege.

— Am să te lămuresc. Gérard îmi este prieten. Mi-a făcut odată un serviciu. Acum e rîndul meu. Vreau să stărui ca să fie angajat. Se opri un moment. Eşti atent la ce-ţi spun?

Da, Decreux era foarte atent.

— Am vorbit cu Trivès despre reportajul tău. N-aş vrea să vadă fotografiile lui Gérard. Dacă prima impresie e proastă, e mai greu. Dacă ţi-aş da un alt fotograf, ar dori să ştie pentru ce.

— Dar ce-şi va închipui? Că n-am reuşit, că e din vina mea?

— Nu fi îngrijorat. Am să fac în aşa fel încît tu să nu pierzi nimic. Willy chibzuia. Foarte simplu. Îi voi spune că eu am dat ordin să se oprească reportajul. Că am găsit subiectul prea trist.

— Da.

Era un „da" foarte slab, de-abia şoptit, ruşinat. Mai mult decît un simplu da, era o încuviinţare. Decreux se miră că o rostise. Ca şi cum ar fi venit din altă parte decît din inima lui, din creierul lui. Un „da" mecanic, care-i scăpase fără voie, pe care nu-l va mai putea niciodată retracta; un „da" care îi mijise pe buze, cînd îl apucase un fel de slăbiciune fizică, un început de panică. Se supusese instinctiv lui Willy. Mai trebuia ţinut seama şi de falsa egalitate care se stabilise între ei din clipa cînd intraseră la *Belle Epoque*; fotolii confortabile, paharele de *whisky* pe care

Willy le comandase fără să-l întrebe, o convorbire particulară care dădea greutate vieţii lui. Iar tutuirea începea să semene a tutuire prietenească. Decreux se gîndi: „Trupul a cedat, nu mintea". Se simţi cumplit de nenorocit. Era conştient că fusese slab: făceau din el ce voiau. Şi apoi încuviinţarea lui, spusă parcă de altcineva, îl descumpănise. Nu avusese vreme să se gîndească la Loumène. Singurul lucru pe care îl luase în consideraţie fusese: cum vor fi în viitor raporturile lui cu Willy, care avea o putere atît de mare. De altminteri, ce ar fi putut face?

— Nimic, zise Fatalitas ironic.

— Du-te şi la Trivès, spusese Claude indignată.

— Am să încerc să strecor articolul mai tîrziu, se gîndi Decreux. Şi apoi mă voi duce să-l văd pe Loumène şi să scot fotografiile ceva mai bune ca să i le dau.

Să caute să uite toată povestea aceasta era totuşi cea mai bună apărare împotriva remuşcărilor. Şi Decreux uită foarte repede. Una după alta, săptămînile cu nopţile de încheiere a ziarului trecură, şi iarna se sfîrşi. Decreux fu angajat, în sfîrşit, în luna februarie.

— De acum înainte faci parte din marea familie de la *Le Siècle*, îi spusese administratorul.

Apoi se însură.

Primele zile frumoase. Politica de economii parcă fusese uitată. Chiar Pulvis rămăsese nominal, deşi nu mai lucra efectiv. Întorcîndu-se din călătoria de nuntă, Decreux descoperi numeroase figuri noi.

Capitolul XVII

Cu mînecile cămăşii suflecate peste braţele prea albe, Willy îi dădea lui Fatalitas ultimele lămuriri.

— Şi apoi nu face pe prostul. Nu-i un reportaj politic. Nouă ni se cere doar să informăm.

— Am înţeles, să trăiţi, zise Fatalitas în poziţie de drepţi.

Sartis făcu haz.

— Îşi bate joc de tine!

—Da, dar tot trebuie să-mi cînte în strună, zise voios Willy.

— Am înţeles, şefule, repetă Fatalitas pe un ton docil.

Willy voi să spună ceva, dar se răzgîndi. Nu se prea făcea haz de glumele lui. La urma urmelor puţin îi păsa. De altminteri, cu Fatalitas nimeni n-o scotea la capăt. Atunci la ce ar fi folosit să se arate autoritar? Hărţuieli de felul acesta făceau parte din joc. Cîştiga acela care era mai grosolan, sau care răcnea mai tare. Dar Fatalitas, prin felul lui viclean de a se purta, ocolea aceste reguli. În cele din urmă Willy renunţă să-l mai atace făţiş. Cînd nu era beat, Fatalitas se purta mai ca lumea. Îl lăsau în pace fiindcă vorbea fără să se teamă şi fiindcă măgăriile lui usturau.

Cutii cu filme, lămpi, Sartis îşi umplu noua lui maşină cu toate materialele posibile. Fatalitas, cu braţele atîrnînd în lungul corpului, îl privea.

— Doar n-o să facem fotografii de modă! spuse el rînjind.

— Adevărat, dar trebuie să prevedem tot. Şi... Sartis făcu cu ochiul: Dacă dăm peste poliţişti, o să putem face un adevărat circ. Am cu mine totdeauna material pentru fotografii de interior. Pricepi ce vreau să spun...

Auzi întrebare! Desigur că Fatalitas înţelegea. Erau gata de plecare. Fatalitas îşi puse valiza în portbagaj.

— Să nu vă moaie cineva oasele! strigă Willy. De la fereastra biroului, îi privea cum se pregătesc. Asta era răsplata lui, să supravegheze pe cei care plecau în reportaj. Şi într-o zi frumoasă ca în miercurea aceea de iunie, îi părea întrucîtva rău că nu putea părăsi şi el Parisul, pe neaşteptate, pentru un reportaj de cîteva zile.

— Petrecere frumoasă, le mai strigă o dată. Aduceţi-mi cîteva şuruburi amintire.

Fatalitas se plecă pe geamul lăsat în jos:

— Fii fără grijă!

Apoi maşina porni.

— Sînt nemaipomenit de mulţumit de maşină, zise Sartis.

Era a treia maşină într-un an şi jumătate. Unul din viciile lui. Şi reportajul acesta cădea cum nu se poate mai bine, tocmai cînd terminase rodajul.

— Trebuie să opreşti la o tutungerie, zise Fatalitas. Să iau provizii. Şi apoi ziarele. N-am de unde ghici ce se petrece la Saint-Nazaire.

— Ei, ce mai încolo-ncoace, o grevă, zise Sartis, rîzînd.

— Mulţumesc, ştiam asta.

Era şapte seara. Pînă la ieşirea din Paris, nu vorbiră decît rar, fiecare în legea lui. Sartis şuiera

ori de cîte ori zărea o femeie cu şolduri pline. Oprea în dreptul ei şi-i spunea porcării. Confortabil rezemat de spătarul scaunului, Fatalitas visa. Nu simţea nimic, nici plăcere, nici nemulţumire la gîndul că pleacă în reportaj, şi nepăsarea aceasta îl mira. „Poate că am îmbătrînit". La început îşi spusese: „Splendid! Patru zile n-am s-o mai văd pe Hélène". Dar în cele din urmă îşi dădu seama că ţinea la vizuina lor din Rue du Cirque, şi faptul de a da iar ochii cu Hélène nu-l deranja cine ştie ce. Crizele de ură pe care le cultiva împotriva ei erau mai mult o manifestare exterioară, decît un sentiment adevărat. De altminteri, de cînd fusese angajat la *Le Siècle*, o duceau mai bine împreună. Cîştiga bani mai mulţi. Dacă nu renunţase la băutură, cel puţin nu mai umbla îmbrăcat ca un vagabond, şi Hélène îi era recunoscătoare. „Hotărît lucru, se gîndi Fatalitas, îmbătrînesc". În curînd, fără doar şi poate, va solicita un post care să-l ţină la Paris.

— Dormi?

Vocea zeflemisitoare a lui Sartis îl făcu să tresară.

— Nu, domnule, visam.

Maşina se opri. Fatalitas se întoarse încărcat de ziare. Sartis oftă.

— Acum putem merge glonţ pînă la Le Mans. Uită-te la ceas, ca să calculăm viteza mijlocie.

Maşina, *Simca-Sport*, gonea fără să ţină seama de primejdii.

— Mîncăm mai tîrziu, zise Sartis. În felul ăsta drumul va fi mai liber. N-o să mai avem în faţa noastră toate rablele astea. Una la mînă!

Fatalitas știa ce înseamnă să te înfurii împotriva camioanelor. Trecuse și el prin asta. Erau atîția ani de atunci.

— Știi de ce te-au trimis pe tine?

— Nu.

— Eu te-am cerut. Voiau să mă pricopsească cu Krammer. Se porni pe rîs. Mă vezi pe mine în echipă cu zdrahonul ăla! Cum nu aveam de ales decît între voi doi, a trebuit să mă hotărăsc pentru tine. Cel puțin tu ești amuzant în felul tău.

— În complimente nu te întrece nimeni, spuse Fatalitas.

Sartis apăsă dintr-o dată chicotind pe accelerator. Fatalitas fu aruncat îndărăt.

— Dacă mă iei la vale, zise fotograful, o să-ți arăt eu, mori de frică înainte de a ajunge la Le Mans. Dă drumul la radio!

„Ciudată idee, se gîndi Fatalitas, să-l trimiți pe Sartis să facă un reportaj asupra grevelor. Specialist în mode și în seratele specific pariziene! Mă rog, dacă așa cred ei de cuviință."

— E adevărat că te interesează politica? întrebă Sartis. Ce idee năstrușnică!

Fatalitas zîmbi.

— În ceea ce mă privește, zise fotograful, e simplu. Nu plictisesc pe nimeni. Și nu vreau să fiu plictisit. Iată programul meu.

— Nu-i chiar așa de simplu.

— Aprinde-mi o țigară.

Veni ora primejdioasă, a înserării cenușii, cînd iei arborii drept case, cînd marginile drumului se profilează cu siluete imaginare.

— Ce fel de ziar era *Le Cri*? Willy spune că toți de acolo erau niște ticăloși.

— Și eu?

Sartis, preocupat de o mașină care voia să-i ia înainte, nu răspunse imediat.

— Despre tine nu se știe ce gîndești cu adevărat.

Așadar chiar la nivelul lui Willy și al echipei lui se forfeca trecutul politic al celor de la *Le Siècle*. „Probabil că ne fac fișe", se gîndi Fatalitas. Din fericire, știa la ce să se aștepte din partea lor. Cum conținea o îndoială, fraza lui Sartis nu-i făcu plăcere. De la intrarea lui la *Le Siècle*, nu făcuse bineînțeles nici o acțiune politică, și nimic în felul lui de a fi nu dovedea preocupări de acest ordin.

— Hai să zicem că din 1945 sînt împotriva tuturor războaielor, zise el scurt.

— Fii serios! Sartis izbucni în rîs. Cu mutra pe care o ai nici nu-i de mirare. Nu te văd cu un aruncător de flăcări pe umeri.

Apoi nu se mai auzi decît huruitul motorului. Că se vorbea despre el în grupul lui Willy, asta nu-l mira pe Fatalitas. Vedea totuși și alte motive care explicau prezența lui Sartis alături de el. Un mijloc de a-l supraveghea. Și de a-l pune la încercare, de aceea îl trimisese la Saint-Nazaire. Nu-i tîmpit individul ăsta. Poate prea pervers. Așadar îl interesau părerile lui politice. Oare se mai putea vorbi de părerile lui politice?

— Îți povestești lucruri frumoase?

Fatalitas își dădu seama că zîmbea. Era însă uimitor faptul că dacă țineai cu greviștii puteai fi considerat imediat ca un om de extremă stîngă.

Și el, fie din punct de vedere sentimental, fie din alte motive, era totdeauna împotriva patronilor.

De multă vreme se temea că va fi nevoit să se ocupe de un asemenea subiect. Era ușor de spus: „Să nu faci politică! Nouă ne trebuie informații!" Willy știa tot atît de bine ca și el că astea-s vorbe în vînt! Pe un mucos ca Decreux îl puteai eventual duce de nas cu asemenea minciuni, dar el, Fatalitas, cunoștea cîntecul tot așa de bine ca și Willy. Ce să mai vorbim! Cînd te gîndeai mai bine, nu era o idee chiar atît de proastă, cum părea la prima vedere, să pui un vlăjgan ca Sartis să facă o asemenea treabă, chiar privind lucrurile din unghi strict profesional. Un vicios ca Willy... Dacă *Le Siècle* nu se băga cu adevărat în chestiuni politice exista totuși un anumit fel de a prezenta lucrurile, care făcea mai mult decît toate discursurile.

Oare din viclenie doreau să publice cu bună știință un reportaj social semnat de un fost colaborator de la *Le Cri?* Asta nu-i plăcea lui Fatalitas. Dar poate făcea el din țînțar armăsar. Oricum, grevele nu-l încîntau de loc, dar de loc. Atîta timp cît nu fusese vorba decît de a-și pune semnătura sub articole de cinema, de teatru, nu se sinchisise. Dar dacă voiau să-l compromită pe Etienne Pella, atunci nu-i mai dădea mîna.

— N-aveai decît să nu accepți reportajul, îi șopti Pella lui Fatalitas.

— Domnul Pella este foarte amabil, răspunse Fatalitas. Dar cine o să ne dea de mîncare, și cine te-a băgat la *Le Siècle*, el, sau eu?

Ofensat, Pella nu răspunse. Fatalitas triumfă fără umbră de modestie.

— Domnul tace chitic. Domnul se simte cu musca pe căciulă.

Căci era o regulă absolută: dacă n-aveai o reputație bine stabilită, dacă nu te bucurai de o anumită considerație în redacție, nu puteai refuza un reportaj.

Erau și ziare unde așa ceva era cu putință. Poate chiar multe. Dar la *Le Siècle* nu ți se cerea părerea, cînd erai, ca el, așa de puțin stimat. Willy nu-i spusese: „N-ai dori să pleci la Saint-Nazaire?" Numai cei de la *Le Cri* se purtau cu mănuși: „Pella, te-ar deranja să pleci la Berlin? Nu da răspunsul imediat, dacă vrei să te mai gîndești!" Nu, Willy, îi spusese: „Ascultă, Fatalitas. Pregătește-te. Pleci în seara asta la Saint-Nazaire."

Ce rost ar fi avut să arate că nu-i convine. „Domnul se crede un Stanley[1]?"

Și apoi n-ar fi folosit la nimic. Dacă ar fi arătat că are scrupule politice i s-ar fi răspuns că nu era vorba decît de informații. „Privește și scrie numai ce vezi." S-o creadă cine vrea!

În timpul mesei, Fatalitas citi conștiincios ziarele. 12.000 de muncitori amenințau să intre în grevă la șantierele maritime de la Saint-Nazaire... A doua zi dimineața trebuia să aibă loc un mare miting în fața porților șantierelor. Nu era exclus să fie unele mișcări...

Vor ajunge tocmai cînd aveau să înceapă tulburările.

---

[1] *Sir Henry Stanley* (1841—1904), pseudonim al lui John Rowlands, ziarist american de origine engleză, vestit prin expedițiile sale în Africa de Vest, în calitate de reporter.

Sartis mînca pateuri de Mans.

— Cînd te gîndești la toți grăsunii care pierd din osînză în fiecare an aici, nu-i de mirare că sînt atît de îmbibate de grăsime.

Mă rog, totul e să te obișnuiești. Și Fatalitas se obișnuise de mult cu glume de orice soi, cele mai nostime fiind în genere și cele mai dezgustătoare.

— Nu te mai osteni. N-o să reușești să-mi faci greață.

Vitalitatea lui Sartis îl dădea gata. Cînd porniră la drum, Fatalitas era hotărît să doarmă. Și adormi. Dar lumina farurilor cu care se încrucișau îl trezi curînd. Alergau nebunește, vrînd parcă să sară peste camioanele pe care le întîlneau. Ca să nu se moleșească, Sartis înjura. Cînd ajunseră în sfîrșit la Nantes, erau la vreo șaizeci de kilometri de țintă. Aproape de gară găsiră o cîrciumă deschisă. Sartis comandă, fără să-l întrebe, două cafele. Dar Fatalitas se împotrivi. De la Paris nu visa decît vin alb de Nantes.

Fotograful voia să doarmă la Nantes, pentru că era sigur că vor găsi camere cu baie. Era sfînt: dacă în timpul unui reportaj nu putea face baie, nu era de el, domnul avea principii. Lui Fatalitas puțin îi păsa. Dar fiindcă mitingul avea loc la orele nouă dimineața, prefera să se deștepte la Saint-Nazaire. După o jumătate de oră, Sartis cedă în silă. Cînd nu bea, Fatalitas era imposibil. Să-l învețe pe el meseria! Evident, la Saint-Nazaire nu găsiră decît camere mizerabile.

Lui Sartis nu-i plăcea singurătatea, dar încă o dată nu avu încotro. Fatalitas alese două camere cu un pat. Se mai ciondăniră și cu privire

la ora deșteptării: unul spunea șapte, celălalt urla, protesta:

— Ora opt, e destul de devreme.

Luîndu-și cheia, Fatalitas îl întrebă pe portar dacă mai erau și alți ziariști în hotel. Fără să vrea, se gîndea la Serge, cu care lucrase la *Le Cri*. Dar nu-i recunoscu numele pe fișe.

„Hotărît lucru, se gîndea Sartis, suindu-se în pat, va trebui să-l îmbăt zdravăn. Altminteri mă întorc neurastenic din reportaj."

Sirena unei corăbii îl trezi pe Fatalitas înainte de ora fixată.

Vin alb de Nantes la gustarea de dimineață. „N-ar trebui, se gîndi Fatalitas, pe soarele ăsta..." De pe acum era foarte cald. Sartis îl găsi în sufragerie.

— Ei drăcie! Te-ai deghizat!

În cizmulițe de piele, cu pantaloni de pînză kaki, de la armata americană, sau cine știe de la care alta, cu puloverul care i se lipea de corp. Sartis, cu cele două aparate petrecute pe după gît, avea un aer foarte marțial.

— Ți-ai greșit cariera, oftă Fatalitas. Ar fi trebuit să fii corespondent de război.

O clipă jindui vitalitatea tovarășului lui, aerul lui sănătos, provocator aproape. El se simțea mereu murdar, chiar cînd ieșea din baie. Mai cu seamă astăzi avea impresia că era cenușiu tot din creștet pînă-n tălpi.

— Ce-ai aflat? întrebă Sartis.

— Mitingul nu se amînă.

În oraș, toate magazinele erau închise. Negustorii se solidarizaseră cu greviștii. Cîrciumile, din

ordinul prefectului, erau închise. Clădiri noi, cele mai multe în curs de construcție, își înălțau schelăria murdară sub un cer prea albastru. Fuseseră parcă rînduite de un copil stîngaci.

Mașina *Simca-Sport* era totuși prea bătătoare la ochi, așa că o dosiră cu mult înainte de a ajunge la terasament, cu botul spre oraș, într-o străduță tăcută.

Sute și sute de oameni pe biciclete se îndreptau spre locul de întrunire. Cei mai tineri rîdeau: o zi de concediu. Dar cei mai mulți erau gravi. Chipuri obosite, cenușii, pline de griji. Era o adevărată grevă în perspectivă, greva cea mare, cea care antrenează sindicatele, care amestecă, unește, plămădește în același aluat pe sindicaliști și pe nesindicaliști.

— Ce crezi? Au să facă, sau nu grevă? M-ar plictisi să fi venit degeaba.

— Gura!

Sartis vorbise cu glas tare, cîteva priviri se întoarseră spre dînșii, care le și lipiră o etichetă: presa „bună". Pe neașteptate ajunseră la terasament. La stînga, case scunde, tăiate de străzi înguste, care dădeau într-o piață uriașă. La dreapta, bazine fără apă, cu schelete de corăbii, cu macarale, care parcă făceau fiecare altă mișcare. Mai departe, de cealaltă parte, aproape la un kilometru, hangarele șantierelor. Și pe toată această întindere, mii de oameni strînși unul într-altul, înghesuiți. Uu zgomot surd care se ridica, asemeni unui val.

Fatalitas auzea crîmpeie de fraze pe care le înregistra, le memora, în timp ce amîndoi, el și Sartis, încercau cu greutate să-și croiască drum

pînă la mica estradă ridicată lîngă o casă în construcție. Un om puse mîna pe microfon. Vocea lui nu izbutea să acopere murmurele miilor de conversații.

— Tovarăși, puțină liniște!

Făcu un gest descurajat spre cei care înconjurau estrada.

— Am să vă comunic o veste. Ridică și mai mult vocea. Delegații voștri au plecat chiar acum de la Casa Poporului. Aveți răbdare. Așteptați pînă sosesc.

Un muncitor se întoarse spre unul dintre tovarășii lui.

— Eu nu sînt grăbit.

Fatalitas și Sartis se opriră.

— Nu-i nevoie să ne grăbim, zise Fatalitas.

Îi părea rău că nu-și lăsase haina în mașină. Sudoarea îi șiroia pe spinare.

— O să ne meargă al dracului de bine, spuse el, cînd s-o mai urca soarele! Poate găsim ceva de băut.

Cotiră spre o stradă. Acolo cafenelele erau deschise. Se trîntiră pe niște scaune. Clienți puțini. Sartis comandă: apă minerală și vin alb de Nantes. Fatalitas era prea obosit ca să protesteze. Și, la urma urmei, de ce nu! Vinul era rece. Singurul lui defect era că îl beai prea repede.

— Îi vedeți pe ziariști? întrebă un glas.

— Adevărați ziariști, nu glumă! Nu vezi ce aparate are ăla pe piept? Ar trebui să-i ceri să te tragă în poză.

— Nu-s destul de frumos pentru ei. Dacă aș avea și eu niște sîni așa...

Hohote de rîs izbucniră din toate părțile cînd băiatul începu să arate ce înțelege prin „sîni așa".

— Ehei, dacă i-ai avea așa, ai putea pleca de la șantier. Ai avea cu ce să trăiești.

— Îi vezi, sînt veseli, spuse Sartis încet.

Era roșu la față: nu-i plăcea să fie luat în bășcălie, și lucrurile nu păreau să se domolească. Fatalitas se distra împărătește.

— Îți dai seama, dacă ar trebui să faci șaizeci de kilometri pe bicicletă cu niște pantaloni lipiți ca ăștia: s-ar duce toată grăsimea de pe tine.

Un om se dezlipi din grup, se apropie de ei.

— Nu-i luați în seamă, nu sînt oameni răi. Veniți de la Paris? De la ce ziar, dacă nu-i cu supărare?

— *Le Siècle*, zise Sartis.

Dar pe cît se părea, nimeni nu auzise despre acest ziar. „Cu atît mai bine, se gîndi Fatalitas, de n-ar auzi niciodată!" Începea să-l găsească pe Sartis cam prea bătător la ochi.

— N-ai putea dosi aparatele tale pentru moment?

Mitingul tot nu se deschisese. Probabil că se discuta serios la Casa Poporului, dacă să facă sau nu greva. Și în acest din urmă caz, cum să-i convingi pe oameni? Ei voiau grevă.

În timp ce Sartis se ducea să caute o haină ca să-și ascundă aparatele, Fatalitas mergea prin mulțime, cu urechile ciulite, în căutarea unei formule, a unei fraze frumoase. „Ei drăcie! își spuse, lucrez ca și cum aș fi tot la un cotidian." Se pișcă de obraz: „Trezește-te, prietene, gîndește mai în imagini."

— Pella! Pella!

Numai lui i se putea întîmpla una ca asta! Frumosul Serge îl recunoscuse. De fapt ar fi fost imposibil să nu se întîlnească aici. Cotidianele își trimiseseră cele mai bune echipe.

— Avem vreme să luăm un pahar. Zău, e al dracului de mult de cînd nu ne-am văzut.

Vin alb de Nantes.

— Ce ai de gînd să povestești în mocirla aia de ziar la care lucrezi? îl întrebă Serge, rîzînd.

Fatalitas se strîmbă. Tocmai întrebarea asta și-o punea și el de ieri seară! Serge, care se afla la Saint-Nazaire de patruzeci și opt de ore, îi făcu istoricul faptelor. Greva se clocea de mult. Mereu întrerupea lucrul, pentru scurt timp, cînd o echipă, cînd alta. Atunci direcția, care din pricina aceasta pierdea o groază de bănet, amenințase cu închiderea șantierelor. Oamenii voiau greva generală, sindicatele voiau să mai aștepte trei sau patru plăți...

— Știi, cu sistemele de prime, trebuie să se încaseze o sumă mai mare peste cîteva săptămîni. Dar oamenilor li s-a făcut lehamite să aștepte. Vor mărirea salariului, altfel nu mai lucrează.

Se întoarseră apoi la soare. Oamenii parcă se înmulțiseră. Toată lumea înainta, mai ales cei care erau prea departe de estrada goală. Astfel că în fiecare clipă erai îmbrîncit, dădeai înapoi, sau îmbrînceai și tu.

— Vai de mine! gemu Fatalitas. Capul i se învîrtea. Porcăria aia de vin alb mi-a venit de hac.

— Pe curînd, îi spuse Serge.

Cum să-l găsească pe Sartis într-o asemenea forfotă, într-o asemenea învălmășeală? Își dăduseră

un punct de întîlnire, dar Fatalitas nu-și mai amintea unde.

În sfîrșit, recunoscu chica blondă a fotografului.

— Ar trebui poate să te fixezi asupra cîtorva idei, zise Sartis.

— N-aveai altă haină?

— Ce, nu-ți place? Fir-ar să fie, și m-a costat destul de scump.

Dar cu haina lui de piele de căprioară, Sartis sărea și mai tare în ochii tuturor, mai dihai decît dacă ar fi avut zece aparate spînzurîndu-i de gît.

— Ideea numărul unu, spuse Fatalitas cu pompă, conform manualului fotografului perfect de la *Le Siècle*, o vedere generală.

De bună seamă, dar de unde să iei o vedere generală? De pe case? Nici nu putea fi vorba, ai fi cu fața la soare! De pe macarale? Ar fi prea departe, sub un unghi prost.

— Descurcă-te, îi spuse Sartis. Trebuie să găsim o scară.

Înfipți simetric, stîlpii de lemn susțineau niște megafoane enorme.

— Am putea-o rezema aici, spuse Sartis, arătînd unul din stîlpi. La stînga voi avea estrada, în fund șantierele, și la dreapta o parte din macarale.

Nu mai putea de bucurie. Deodată liniștea cuprinse în valuri succesive întregul terasament. Vreo zece oameni se urcaseră pe estradă.

Dădură fuga pînă la cafenea, împrumutară o scară, o aduseră sub privirile dușmănoase ale muncitorilor și o rezemară de stîlp. Totul fu făcut

atît de repede, încît erau gata să se apuce de lucru chiar înainte de a se fi terminat primul discurs.

— Ce a spus? întrebă Fatalitas pe un muncitor.

Celălalt ridică din umeri:

— Aceleași povești!

Sartis se așezase în așa fel, încît să poată prinde în primul plan cîteva chipuri. Dar toate pregătirile lui atrăseseră atenția oamenilor. Cînd voi să ia fotografia, toată lumea stătea cu spatele la el. Înfuriat la culme, se dădu jos de unde se cocoțase.

— Ai mai văzut una ca asta?! Ce sînt în stare să facă! Bădăranii!

Fatalitas încercase zadarnic să-i astupe gura.

O mînă vînjoasă îl apucă pe Sartis de braț.

— Ia mai zi o dată, hai, ia mai zi ce-ai spus, mucosule!

„S-a zis cu noi, gîndi Fatalitas, acum încep să ne linșeze!“

Sartis începu să se bîlbîie. Împrejurul lor se strînsese un mic grup. După primul, urmase un al doilea orator. Cîteva glasuri făceau: sst! ca să acopere zgomotul gîlcevii.

Muncitorul care-l ținea pe Sartis bîiguia de mînie, îi lua pe ceilalți drept martori.

— Putoarea asta de gazetăraș a venit aici ca să ne insulte!

Fatalitas încercă să intervină, căci lucrurile păreau să se încurce, dar îl puseră frumușel la locul lui.

— Încă un „mincinos“, se vede cît de colo. De ce nu ne lăsați în pace? Blestematele voastre de fotografii ne bagă în bucluc. Ne iau la ochi!

— Poate că i-a trimis poliția. Și pe urmă te miri că mutrele noastre ajung la prefectură.

— Ia stai, dacă-i așa, atunci le arătăm noi!

— Să ne dea aparatul!

Înhățați, îmbrînciți, trași încoace și încolo, batjocoriți, Sartis și Fatalitas o sfecliseră. De pe estradă, un delegat observase agitația. Croindu-și drum prin mulțimea care se înghesuia în jurul celor doi ziariști, interveni.

— Ce s-a întîmplat, nu vedeți că se vorbește?

Deodată Fatalitas auzi megafonul deasupra capetelor.

— Un flecușteț de ziarist care ne-a făcut bădărani, spuse muncitorul care-l înhățase cel dintîi pe Sartis. Voiam să le arătăm un pic cum să se poarte.

— Și cine ne asigură că sînt ziariști? Poate sînt de la poliție.

— Dați-mi legitimațiile!

Ochii reci ai delegatului îi măsurau sever pe Sartis și pe Fatalitas. Își scoaseră legitimațiile de ziarist. Delegatul le cercetă cu atenție, apoi le restitui.

— Sînt într-adevăr ziariști. Lăsați-i. Poate că așa vorbesc ei la Paris cu oamenii de teapa lor. La ce v-ar folosi să le mutați fălcile? Voi sînteți cincizeci! Și apoi nu e bine să iscăm incidente.

Se mai auziră cîteva mîrîituri ale celor care nu erau de aceeași părere. Delegatul se întoarse spre ziariști:

— Aici, pe șantiere, nu sînteți priviți cu ochi buni. Duceți-vă și vă plimbați puțin. Oricum, acum dimineața nu se întîmplă nimic.

Lăsînd scara acolo, Fatalitas și Sartis se îndepărtară.

— Dar țineți-vă fleanca, le aruncă muncitorul care dezlănțuise incidentul. Avem ochii pe voi! Și dacă o să scrieți cine știe ce bazaconii în ziarul vostru, ați face mai bine să uitați unde se află Saint-Nazaire. Aerul n-o să vă priască pe aici.

Fără o vorbă, Fatalitas și Sartis se desprinseră din mulțime. Se opriră numai cînd fură siguri că nu sînt urmăriți.

— Ah! numai să fi fost între patru ochi cu individul ăla, zise Sartis roșu de mînie.

— Ți-ar fi mutat fălcile. Cu bicepsii pe care îi are nu pare să se fi antrenat într-un apartament.

— Poate! Dar și eu știu să mă bat!

Fatalitas ridică din umeri.

— Ce-i drept, nu-i păcat, tovarășii tăi sînt niște tipi bine, spuse fotograful, rînjind. Și nu prea păreau să țină la tovărășia cu tine. Și tu erai cît pe ce s-o încasezi.

„Asta-i adevărat“, se gîndi Fatalitas. Nu putcai spune că era plăcut. Dar în afară de sentimentul de frică — și nimeni nu pretinsese vreodată că el era curajos — momentul cel mai penibil pentru Fatalitas fusese atunci cînd delegatul îl măsurase cu privirea, învăluindu-l într-un asemenea dispreț, încît și acum îl simțea ca pe o palmă.

— Caraghioși mai sînt, zise Sartis. Tu te-ai supăra dacă te-aș face bădăran?

— Nu, răspunse Fatalitas serios, dar eu te cunosc.

În dimineaţa aceea, într-adevăr, nu se întîmplă nimic. Cu multă întîrziere, muncitorii se duseră la lucru, alţii se duseră acasă, în timp ce o conferinţă întrunea la subprefectură pe delegaţii patronali şi pe cei muncitoreşti. Sartis şi Fatalitas patrulară în maşină prin oraşul mort. Magazinele nu se deschiseseră şi nici cafenelele. Şi căldura se făcea tot mai apăsătoare.

La cîţiva kilometri, cei din C.R.S.[1] aşteptau să intre în acţiune. Mai multe coloane de care blindate, avînd între ele şi maşini radioficate, se strecurau pretutindeni, vrînd parcă să încercuiască oraşul. Într-o cazarmă somptuoasă, trupele de ordine erau pe picior de război.

— Dacă muncitorii mişcă cumva, spuse Sartis, vor fi măcelăriţi.

Cu ochii închişi, Fatalitas nu-i răspunse. Era obosit: noaptea nu dormise decît trei ore, şi apoi mai era şi soarele ăsta fierbinte şi scena de azi-dimineaţă, ale cărei imagini nu izbutise să le alunge din minte.

„Atunci cînd am încercat să intervin, gîndea Fatalitas, era să se întîmple catastrofa." Sartis se apăra, discuta cu ei, vorbea de munca lui, de ce i se cerea să facă... Eu voiam să-l scuz. Dar mînia lor se confunda într-atît cu propria mea mînie, încît păream de două ori mai ipocrit: şi pentru că nu-i luam partea, dar şi fiindcă n-o luam nici pe a lor. Frumoasă atitudine, ce să zic... Sartis e un tip care nu se complică: are de făcut

[1] *Compagnies Républicaines de Sécurité*, detaşamente ale poliţiei franceze.

o treabă, o face, fără să se sinchisească de altceva.

Înainte de prînz, îi telefonară lui Willy. Sartis povesti în felul lui incidentul. Fatalitas se gîndea la altceva. Apoi se întoarseră la terasament.

Estrada era tot acolo. Dar uriaşul dreptunghi de pămînt bătătorit, pe care creştea pe alocuri o iarbă gălbejită, părea pustiu. Lucrul nu fusese reluat în chip regulat: toată lumea aştepta rezultatul discuţiilor. În grupuri mici, muncitorii ieşeau din incinta şantierelor şi veneau să se lungească pe iarbă, cu un ziar pe faţă. Unii jucau cărţi, alţii vorbeau. Dar din cauza căldurii nimeni nu mai era în stare să facă ceva.

Fatalitas băuse mult ca să-şi înece urîtul, tristeţea. Era trist şi fiindcă nu avusese ce articol telefona şi fiindcă era în tovărăşia lui Sartis, care nu vorbea decît de La Baule[1], şi fiindcă se dăduseră cu mîinile şi picioarele legate unui ziar ca *Le Siècle*.

Pella triumfa: „Acum îţi dai seama că n-ar fi trebuit să vii aici?" Şi Fatalitas nu zicea nimic, fiindcă n-avea nimic de zis. Fireşte, Pella avea dreptate.

Nici un centimetru pătrat de umbră. Parcă şi din macarale năvăleau valuri de căldură.

— De ce stăm aici, de ce nu ne ducem să ne scăldăm? gemea Sartis, lungit pe pămînt, fără să-i mai pese de frumoşii lui pantaloni.

— S-ar putea întîmpla ceva.

[1] *Escoublac-La-Baule*, renumită staţiune balneară, pe ţărmul Oceanului Atlantic, în arondismentul Saint-Nazaire.

De fapt, din tot orașul, lui Fatalitas îi plăcea numai bucata asta de pămînt. În ciuda ușoarei lui beții — dar nu era oare mai degrabă căldura? — se simțea mai liniștit aici, întins ca unul din oamenii aceștia, tămăduit dintr-o dată de problemele lui, de chinurile lui. Asta era meseria: să te faci una cu o cauză, cu o aventură despre care mai înainte nu știai nimic.

Fatalitas își amintea de toate discursurile ținute lui Decreux, de nemulțumirea profundă care-l tortura atunci. Dar se întîmplă atît de rar ca sentimentele și părerile tale să coincidă cu optica unui ziar!

Se simțea cu cîțiva ani mai tînăr, ca pe vremea cînd descoperea meseria în tinerele ziare de după război.

Ca gazetăria să fie frumoasă, trebuiau momente excepționale, trebuia să-ți riști pentru un articol viața, libertatea, liniștea, confortul. In asta constau veșnicele probleme ale profesiunii lor și care nu aveau nici în clin, nici în mînecă cu oamenii care făceau *Le Siècle*, oameni care aplicau rețete, dozau amestecuri, făceau din sălile de redacție oficinele suspecte ale unei farmacii dăunătoare, otrăvite și otrăvitoare.

Astăzi se gîndea cu nostalgie la *Le Cri*, la orele de lucru pe care i le datora și care trăiau încă într-însul: atunci nu-ți era rușine de meseria pe care o făceai, de articolele ce apăreau sub semnătura ta. Ce importanță avea falsul entuziasm, cînd motivele de a trăi se confundau aproape cu munca pe care o făceai?

Fatalitas smulse un fir de iarbă și și-l plimbă pe buzele crăpate de arșiță.

— Huzurești, ce-ți pasă!

Vocea ușor batjocoritoare a lui Serge nu-l surprinse. Era momentul să se întîlnească aici. Nu fusese poate niciodată vorba de prietenie între ei, dar își dăruiseră timpul, oboseala, nopțile lor dacă nu aceleiași cauze, cel puțin aceluiași avînt care-i făcea mai buni.

— La ce ziar lucrezi? îl întrebă Sartis.

După el, ierarhia raporturilor colegiale era în funcție de tirajul ziarelor.

Fără să se simtă stînjenit, Serge îi răspunse. La auzul titlului, fotograful se strîmbă.

— Ce-oi fi căutînd eu aici? Sînt înconjurat de comuniști.

— Pella comunist? Serge rîse cu indulgență.

Fatalitas își dădu deodată seama că hainele Prince-de-Galles ale lui Serge erau tot cele pe care le purta pe vremea cînd îl cunoscuse la *Le Cri.*

— Nu te-ai îmbogățit de acum un an, zise el aproape fără să vrea.

Privirea lui Serge se aținti stăruitoare asupra fotografului.

— Nu, zise el.

— Ciudat, zise Fatalitas. Îți amintești mai curînd de un ziar decît de o femeie, chiar de o femeie pe care ai adorat-o.

Se gîndi că dacă ar muri Hélène, amintirea ei îi va rămîne mai puțin vie decît a ziarelor *Le Cri* sau *Le Siècle.*

Așa stăteau lucrurile: un fapt nici plăcut, nici neplăcut. Îl cuprinse o ușoară euforie, care în-

lesnea legăturile dintre ei. Fatalitas suferea fizicește că nu poate descrie terasamentul acesta de la Penhoët. „Aș fi putut face un articol bun“, se gîndi el. Un articol bun, după părerea lui, nu însemna un exercițiu de stil sau o demonstrație, ci redarea unei atmosfere care să întrunească decorul, acțiunea și oamenii.

— Ai noroc că poți scrie un articol pe zi, zise Fatalitas.

— Ți-aduci aminte cît îi invidiam pe cei care lucrau la săptămînale, pentru că aveau timp să spună tot ce voiau, să-și adîncească ideile și senzațiile în articolele lor?

Dar pe vremuri nimeni n-ar fi voit să facă schimb, cu toate că în anumite zile erau morți de oboseală și trăiau cu obsesia telefonului ce trebuiau să-l dea la ziar înainte de ora ediției.

— Orele nouă seara, ultimul moment, și, chiar dacă nu-l depășeai, cîteodată tot te luau la trei păzește, zise Fatalitas.

— În ce constă munca ta? îl întrebă Serge.

Fatalitas mușcă din firul de iarbă prăfuit cu care se juca.

— Îl însoțesc pe domnul... Și-l arătă pe Sartis întins la soare cît era de lung, cu puloverul ridicat pînă sub bărbie. Dar nu-și termină fraza. Serge nu insistă.

— De ce te-au ales tocmai pe tine ca să vii aici? Îți dau probabil seama că nu vei plînge banii pierduți de șantiere din pricina grevei?

— Numai dumnezeu și cei patru redactori-șefi — directorii mei — știu de ce.

— În afară de cazul cînd te-ai fi schimbat în anul care a trecut...

Dacă Serge și-ar da seama cît de mult se schimbase!

— Votez totdeauna cum trebuie, spuse Pella ironic.

Simțea că Serge încerca să ghicească de ce intrase la *Le Siècle*. Nu era încă judecat, lumea voia mai întîi să înțeleagă.

Cu mirare, Fatalitas își dădu dintr-o dată seama că, pe vremea cînd căuta un alt ziar și întocmea lista celor posibile, nu se gîndise măcar o clipă la acela la care intrase Serge. „Nemaipomenit, se gîndi el. Ca și cum *Le Cri* ar fi reprezentat pentru el tipul limită al unui ziar de stînga.“ El, care suferise tocmai fiindcă *Le Cri* nu mergea niciodată mai departe, pînă la capătul concluziilor. Da, era ciudat că instinctul îl dusese în momentul acela, inevitabil, la dreapta...

— Am suferit de pe urma prăbușirii ziarului, de înfrîngerea lui, ca de o înfrîngere personală, spuse Fatalitas. Eșecul unei politici devenise, pentru mine, eșecul oricărei politici.

Un bombănit le reaminti prezența lui Sartis. Sartis se uita întrebător la Fatalitas. Acesta îi răspunse ridicînd din umeri. Fotograful va face negreșit un raport amănunțit lui Willy, dar în momentul acela puțin îi păsa, știind că totuși va regreta că-și făcuse rău cu mîna lui. Nu prezența lui Serge îl ajuta să nu-i mai fie teamă, ci aceea, nevăzută, a miilor de muncitori care așteptau ca și el rezultatul negocierilor dintre sindicate și patroni.

Îi plăcuse întotdeauna să creadă, cu un fel de umilință, că soarta lui e legată de acțiunile colective. Simțea că atitudinea lui nu era cinstită, căci fiecare rămînea cu dramele, cu neliniștile, cu mizeriile, cu lacrimile, cu morții lui, în timp ce el, de îndată ce întorcea spatele, se simțea în afară de toate nenorocirile lumii. Totul dura numai cît durase reportajul. Ieșea înviorat din baia de umanitate. O umanitate adesea sîngerîndă. Pentru el se afla totdeauna la capătul drumului o altă lume, ferită de suferința celorlalți. Ceilalți rămîneau în incinta orizontului lor: astăzi macaralele, scheletele corăbiilor, barăcile așa de strîns lipite una alta, încît numai catargele se vedeau înălțîndu-se spre cer. Și de data aceasta își va lua rămas bun poate cu strîngere de inimă, care va dura cît fumezi o țigară. Dar va lăsa în urmă viețile acestea prizoniere sub cerul deschis și se va îndrepta spre alte destine fără să fi lăsat despre el însuși altceva decît amintirea unui chip, în timp ce el va duce cu sine imaginea unei existențe, existența lor. Și trăind în amintire, ca niște scene independente unele de altele dintr-o peliculă cinematografică, ele vor îmbogăți filmul din care era alcătuit trecutul lui.

Dacă ar fi organizat aceste crîmpeie de viață, dacă le-ar fi înscris într-un sistem consecvent, cu ajutorul unui scenariu prestabilit, ar fi putut poate include în acest film propria lui viață, găsind poate un sens acestui haos. *Le Cri* îi dăduse la un moment dat această speranță. Dar din nou crîmpeiele se împrăștiaseră. Putea, la alegere, să arunce o lumină mai puternică asupra cutărui sau

cutărui crîmpei, după cum dintr-o crescătorie de pești alegi un păstrăv. Situîndu-se deasupra faptelor și oamenilor — și rolul lui de martor îl împingea la acest lucru — nu putea decît să rămînă singur.

Serge avusese norocul, încadrîndu-se într-un sistem, să-și organizeze propria lui viziune despre lume. Indignarea, mînia, ura lui nu mai erau sortite să se irosească, negăsind obiectul asupra căruia să se concentreze. Ele răspundeau altor glasuri, urmăreau un dialog subteran.

— *Le Cri* a avut un singur păcat, spuse Serge, care l-a și doborît de altfel: acela că n-a ținut seamă de faptul că, pentru a apăra cauze drepte, trebuie oameni care să fie demni de aceste cauze. și nu remorcați de ele.

Dacă Fatalitas regreta *Le Cri*, regretul avea drept cauză motive personale. În meseria lui nu se prea întîlnise cu oameni politicoși. Și confundase manierele aparent alese cu cele ale sufletului. În „infernul celui de-al XVI-lea arondisment", așa cum îl numise un mare scriitor, supliciul celor sensibili nu merita luat în seamă.

Fatalitas putea ofta după *Le Cri* cînd îl compara cu *Le Siècle*, dar nu pentru ceea ce însemnase pentru el. Iată concluzia care se impunea. Chibzuind bine, în ciuda aparențelor, erau mai puține deosebiri esențiale între *Le Cri* și *Le Siècle* decît îndrăznea el să-și mărturisească. Și lucrurile spre care năzuia erau la fel de departe de ambele ziare.

— Și tu...

Serge ridică din umeri.

— Ziarul înseamnă totdeauna hîrtie și oameni. Intrigile există pe lume, ca și vița sălbatică: ca s-o smulgi... Dar...

Erau atîtea lucruri în acest „dar". Fatalitas se așeză.

Într-un gest larg, Serge cuprinse șantierele orașului, casele scunde ale acestui cartier mărginaș, oamenii lungiți pe pămîntul bătătorit.

— Și acum să zicem că am și cîștigat o dimensiune suplimentară.

Sartis se întoarse, văicărindu-se, și se așeză pe burtă.

— Tare, al dracului, pămîntul ăsta!

Deși marea era aproape, nu simțeai de loc briza. Un pustiu civilizat, cu arbori metalici, cu stîlpii care dădeau o șuviță de umbră, cu pămîntul acesta care murise fiind călcat de atîția ani de mii și mii de picioare.

Fatalitas era năucit de valurile mari în care se năpusteau gîndurile lui. Ar fi dorit atît de mult să poată măsura fericirea lui Serge; și dacă nu fericirea, măcar bucuria lui de a trăi. S-o simtă, s-o cîntărească, s-o recunoască, s-o atingă cu propriile lui mîini. Ar fi simțit o alinare dacă ar fi putut ști cu certitudine că bucuria de a trăi era cu putință fără să te renegi pe tine însuți, rămînînd intact. Iată la ce mai visa încă, fără să se poată dezbăra de acest obicei.

— Ce-i prost, zise Serge, este că ziarele de felul ăsta sînt sărace. Miile de subiecte pe care le-am putea trata ne sînt interzise tot așa ca și

vouă. Și cred că sufăr mai mult fiindcă nu pot face anumite reportaje din lipsă de bani decît aș suferi dacă le-aș face cu rea-credință. Asta-i deformarea mea. Chiar cînd nu puteam spune adevărul, cel puțin eram martor, adevărul era în mine.

Un zgomot nelămurit de motocicletă îi surprinse. Lumea continua să existe în afara terasamentului.

— Pe mine soarele mă întărîtă, spuse Sartis, cu o voce gravă.

Fatalitas și Serge izbucniră în rîs. Jignit, Sartis se sculă, se șterse de praf cu meticulozitate.

— Niciodată nu m-am plictisit mai tare ca în reportajul ăsta.

Învins de arșiță și plictiseală, se hotărî să se ducă să aștepte în mașină.

— E nemaipomenit felul cum calcă, zise Serge.

Fatalitas oftă.

— Toți sînt nemaipomeniți în redacția asta.

Apoi Serge plecă la lucru. Rămas singur, Fatalitas fu mulțumit că era din nou liniște. Discuția deschisese prea multe capcane.

Deodată *Le Siècle* îi păru foarte departe. Cine ar fi putut crede că Parisul există, că există un oraș ca Parisul la cîteva sute de kilometri? Era la capătul lumii. De azi-dimineață lucrase, vorbise cu cîțiva muncitori. Descoperind problemele lor — drumul istovitor pe care-l făceau ca să vină în toate zilele la lucru (unii nici nu-și vedeau copiii, care dormeau cînd se întorceau ei și nu se deșteptau încă atunci cînd plecau), barăcile acestea posomorîte, adevărate sate de mineri, salariile care nu ajungeau, munca grea — se putea crede

unul dintre ei, pînă într-atît îi rămăseseră de vii în minte convorbirile lor. Și așteptarea lor o simțea și el cu o neliniște asemănătoare, posomorîtă.

Deodată o voce răsună în megafoane.

— Tovarășul Laurent ne va cînta *Movila roșie*.

La început intimidat de publicul său invizibil, tovarășul Laurent căpătă apoi curaj. Chiar dacă recunoșteai cu greu melodia, cuvintele cunoscute găseau pretutindeni ecou. Pentru Fatalitas era o descoperire: „Sîngele tovarășilor..."

Îi veni să rîdă: „Dacă m-ar vedea Willy... Trimisul special de la *Le Siècle!*" Alte cîntece, alte voci false. Dar asta n-avea nici o importanță. Poate vreo mie, împrăștiați, după felul cum erau presărate peticile de iarbă, pe terasamentul de la Penhoët.

Întins pe spate, cu mîna streașină la ochi, Fatalitas zărea șirul de macarale. Ar fi voit să le înțeleagă limbajul.

Un pîrîit curmă brutal romanța unui nou cîntăreț. Fatalitas se ridică instinctiv.

— Fir-ar să fie, au venit cei din C.R.S., strigă un om gîfîind.

Se întrerupse cîteva clipe și-și șterse sudoarea care-i cădea în ochi.

— Negocierile au fost rupte. Ne trimit pe cei din C.R.S. ca să ne dea afară de pe șantiere.

Un strigăt de indignare acoperi ultima parte a frazei. În goană, muncitorii se năpustiră spre șantiere.

— Ah! ticăloșii!

— Dar ce naiba face fotograful? urlă Fatalitas, năpustindu-se spre strada unde se afla garată mașina lui Sartis.

Primele care blindate C.R.S. sosiră pe terasament peste o jumătate de oră. Nu era nimeni. În incinta șantierelor, unele ateliere, neînduplecate, se baricadau în grabă. În altele se discuta. Fatalitas și Sartis se ascunseseră la o mică distanță de poarta de intrare a șantierului. Strada principală era barată cu vagoane răsturnate. Acolo, se gîndea Fatalitas, va avea loc prima încăierare.

— Ehei, drăgălașilor, repeta mereu Sartis, o să iasă cu tămbălău.

Cu buzunarele umflate de suluri de peliculă, aștepta încăierarea cu nerăbdare, cu bucurie.

Fatalitas se simțea și mai beat din cauza încordării. Acum îi venea greu să nu se clatine.

— Javra asta de soare mă îmbolnăvește.

— Ba frica, îl luă Sartis peste picior.

„Asta nu-i drept, gîndi Fatalitas. Azi-dimineață îmi era frică, dar acum nu." Și era adevărat: nu se temuse niciodată de poliție sau de C.R.S.

— Nu te crede prea deștept, spuse Fatalitas. Să știi că nici unora, nici altora nu le prea place să fie fotografiați.

— Las', că știu eu! Dacă am ocazia să i-o plătesc celui care ne-a făcut mizerii azi-dimineață, să nu crezi c-o s-o scap.

Desfășurați pe mai multe rînduri, cei din C.R.S. înaintau încet spre șantiere. Fatalitas încercă să numere carele blindate, dar erau prea multe. Lîngă jeepul radioficat stătea subprefectul într-o

frumoasă uniformă. Fatalitas îi adresă un salut ironic.

Parlamentări, strigăte, somații, înjurături. Primele buloane începură să cadă grindină asupra uniformelor negre. Se iscă o șovăire în liniile lor, apoi, cu patul puștii înainte, șarjară. Dar ca să treacă peste vagoanele răsturnate însemna să ofere ținte prea sigure. Sub huiduieli se retraseră.

Se auziră exploziile grenadelor lacrimogene. Vîntul tot nu bătea. Norii de gaz se împrăștiau prea încet.

Goană nebună. Peste cîteva minute trecuseră baricada.

Toți muncitorii care nu se închiseseră în ateliere se găseau masați în birourile direcției. Înainte de sosirea celor din C.R.S. geamurile zburaseră în țăndări, ușile fuseseră sparte, birourile devastate, dosarele împrăștiate pe ferestre. De bucurie, le puseseră pe foc.

Dar nu era chip să se poată rezista. Parlamentară, în timp ce trupele C.R.S. încercară să spargă porțile atelierelor, care fuseseră sudate. Oameni cu țeasta din care curgea sînge, pe care și-o mai apărau oarecum cu mîinile, fugeau care încotro. Muncitori uciși zăceau lîngă un zid. Cei din C. R. S., care fuseseră răniți, erau transportați la adăpost. În învălmășeală, Sartis nu mai putea de bucurie, protejat împotriva întîmplărilor neprevăzute de Fatalitas.

În sfîrșit, trupele C. R. S. scoaseră pe ultimii muncitori din fortărețele care nu mai puteau rezista. Nu era decît un loc pe unde se putea scăpa, de-a

lungul bazinelor pe unde se reparau carenele. Dar nu aveai voie să aluneci: la opt metri mai jos era ciment.

Gîfîind, îmbujorați, acoperiți de praf, cu veșmintele lipite de piele, Sartis și Fatalitas se opriră o clipă din goană. Nu erau ultimii.

Deodată Sartis scoase un țipăt de bucurie.

— Omul meu, omul meu! E încă acolo. Sper că-l vor prinde și c-o să-l scarmene cum se cuvine.

— Hai! zise Fatalitas. Unul din tocurile de la pantofi s-a dus naibii. N-o să pot alerga.

Dar Sartis nu-l asculta. Cu un genunchi pe pămînt, se pregătea să scoată cea mai bună fotografie a lui.

— Dobitocul dracului! urlă Fatalitas.

Fatalitas nu se simțea în largul lui mergînd pe marginea bazinului. Ultimii muncitori îl ajungeau în goană. Pe Fatalitas îl apucă o furie nebună. Se năpusti asupra lui Sartis ca să-l silească să se ridice, ca să-l împiedice să ia fotografia. Dar din cauza oboselii, a enervării, a restului de beție, se mișca stîngaci. Cei doi bărbați se prăbușiră pe pămînt. În timp ce se ridicau, cei urmăriți îi ajunseseră. Vrînd să tragă un pumn fotografului ca să-i smulgă aparatul, unul din ei îl îmbrînci pe Fatalitas. Tropăitul cizmelor celor din C.R.S., care veneau din urmă, acoperi zgomotul căderii, a prăbușirii lui. Bastoanele de cauciuc îi siliră pe Sartis și pe muncitori s-o ia la fugă.

Abia peste jumătate de oră veniră să-l ridice pe Fatalitas.

Cînd auzi sirenele, Fatalitas își închipui că e dimineață. Se gîndi: „Trebuie să mă scol. Nu trebuie să ajungem cu întîrziere la miting." Limba îi era încleiată și grozav de grea. „Teribil de mahmur mai sînt", gîndi el.

Sirena ambulanței, sunînd poruncitor, îl trezi din toropeală. Făcu un gest să se ridice.

— Ia te uită, se trezește.

Auzind vocea lui Sartis, Fatalitas închise ochii. Acum își amintea de toate. Dar voia să fie singur. Băgă de seamă că mîinile și gîtul i se mișcau. „Negreșit, n-am nimic la coloana vertebrală. Mai jos." I se păru că aude vocea ironică a lui Sartis: „Ce spui de drăgălașii tăi tovarăși?" Dar visa.

— Scapă, spuse o femeie.

Fatalitas se gîndi: „Mulțumesc foarte mult, doamnă."

Atît auzise. O poftă grozavă de somn îl cuprinsese. Dar nu trebuia. Nu știa de ce, dar nu trebuia. Titluri de ziare îi defilau prin fața ochilor: „Un ziarist atacat cu sălbăticie de către greviști", „Muncitorii, furioși, îl atacă pe un confrate de-al nostru", „Îmbrîncit de un grevist, un ziarist cade de la opt metri", „Colaboratorul nostru, Etienne Pella, victimă a furiei greviștilor".

— Te doare rău? Mă auzi?

Nu. Nu-l durea. Ce idioată! Rîdea.

Din nou dorința aceea teribilă să doarmă. Și apoi, ce-ar fi putut el explica? Cine ar fi voit să-l creadă că era din vina lui? Nu astăzi, desigur nu, dar întotdeauna fusese din vina lui. Numai să nu-mi poarte pică Serge pentru scandalul care va izbucni. Erau atîtea, atîtea lucruri la care avea el însuși nevoie să se gîndească!

Decreux fu însărcinat să prezinte cititorilor întîmplarea, sub titlul: „Furia ucigașă a muncitorilor de la Saint-Nazaire. Colaboratorul nostru Etienne Pella grav rănit."

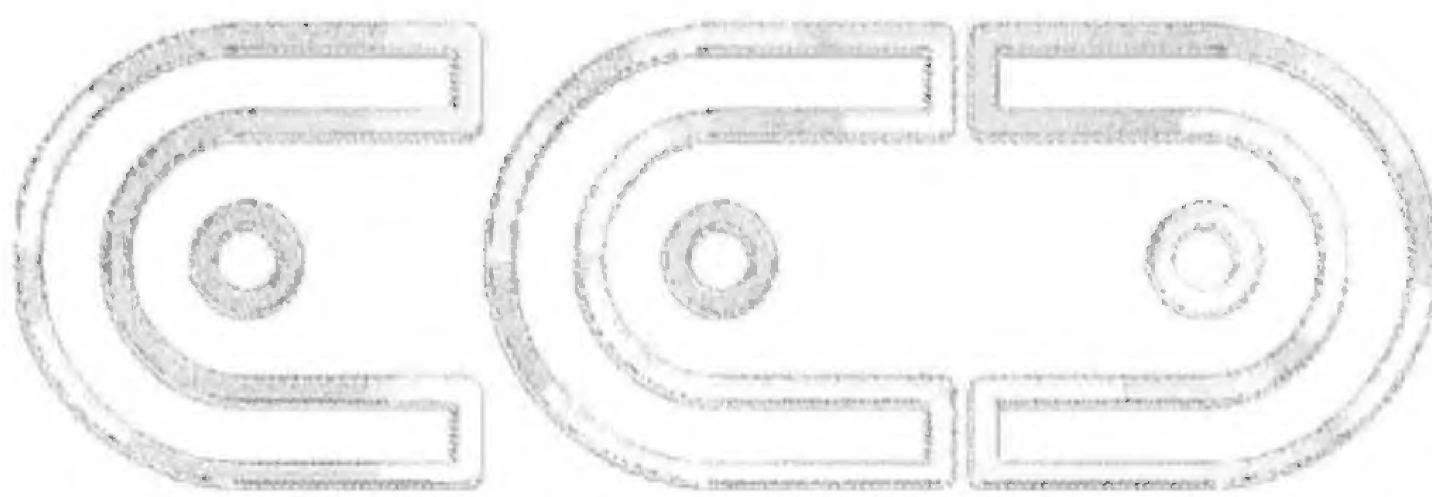
Însuflețit de propria sa convingere și de povestirea lui Sartis, Decreux scrise primul articol bun din cariera sa.

Redactor responsabil : CIŞMAŞ ANGELA
Tehnoredactor : IONESCU AURELIA

Dat la cules 09.04.1962. Bun de tipar 09.06.1962. Apărut 1962. Tiraj 12.170 ex. broşate. Hîrtie semivelină satinată de 65 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 13,17. Coli tipar 10,5. A. nr. 0196. C. Z. pentru bibliotecile mari 84. C. Z. pentru bibliotecile mici 84—31=R.

Tiparul executat sub com. nr. 20.428 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii, Bucureşti — R.P.R.

Scanare și prelucrare digitală

de

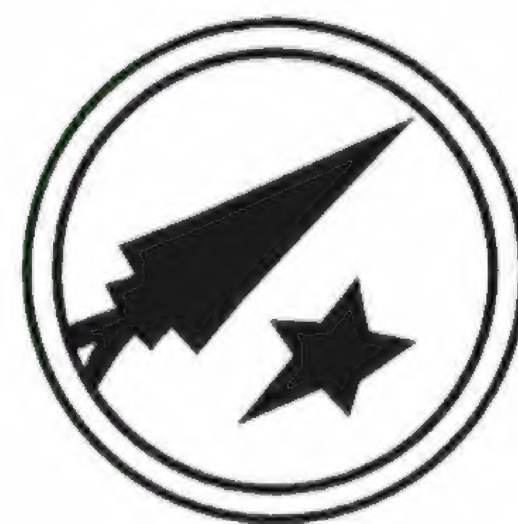

Anonim

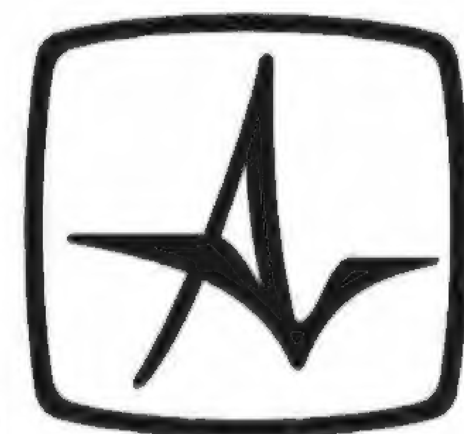

și

CAT Graur

Antwerpen

2023